

VII
36.856
De

A. VALENTA PL. MARCHTHURN

UČNA KNJIGA
ZA BABÍCE

V LJUBLJANI, ZALOŽIL OTON FISCHER 1903

36856, VII, D, e

Učna knjiga za babice.

Izdal

dr. Alfred Valenta pl. Marchthurn

c. kr. profesor porodništva na učnem zavodu za babice v Ljubljani,
vodja kranjske porodnišnice in oddelka za ženske bolezni.

Z 51 slikami.

V Ljubljani.

Založil Oton Fischer.

1903.

Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

SVOJEMU UČITELJU

DVORNEMU SVETNIKU

PROFESORJU DR. RUDOLFU CHROBAKU

HVALEŽNO POSVEČUJE

IZDAJATELJ.

030034370

Predgovor.

Učna knjiga za babice naj služi v prvi vrsti izobrazbi babic v smislu vseh, z napredkom te vede dognanih pridobitev in naj jim bodi pozneje, ko so se izšolale, vedni, zvesti svetovalec pri njih težkem ter odgovornem poklicu. Ta dvojni smoter imej ta knjiga in bodi v soglasju z vsemi v to stroko spadajočimi državnimi odločbami.

Na podlagi teh glavnih pogojev izdajam to učno knjigo, čije jedro je posneto z dovoljenjem pisateljevim iz dozdane izborne knjige: »Učna knjiga za babice o porodnoslovji«, spisal dr. Alojzij Valenta pl. Marchthurn, vladni svetnik i. t. d., kojemu izrekam za to najtoplejšo zahvalo.

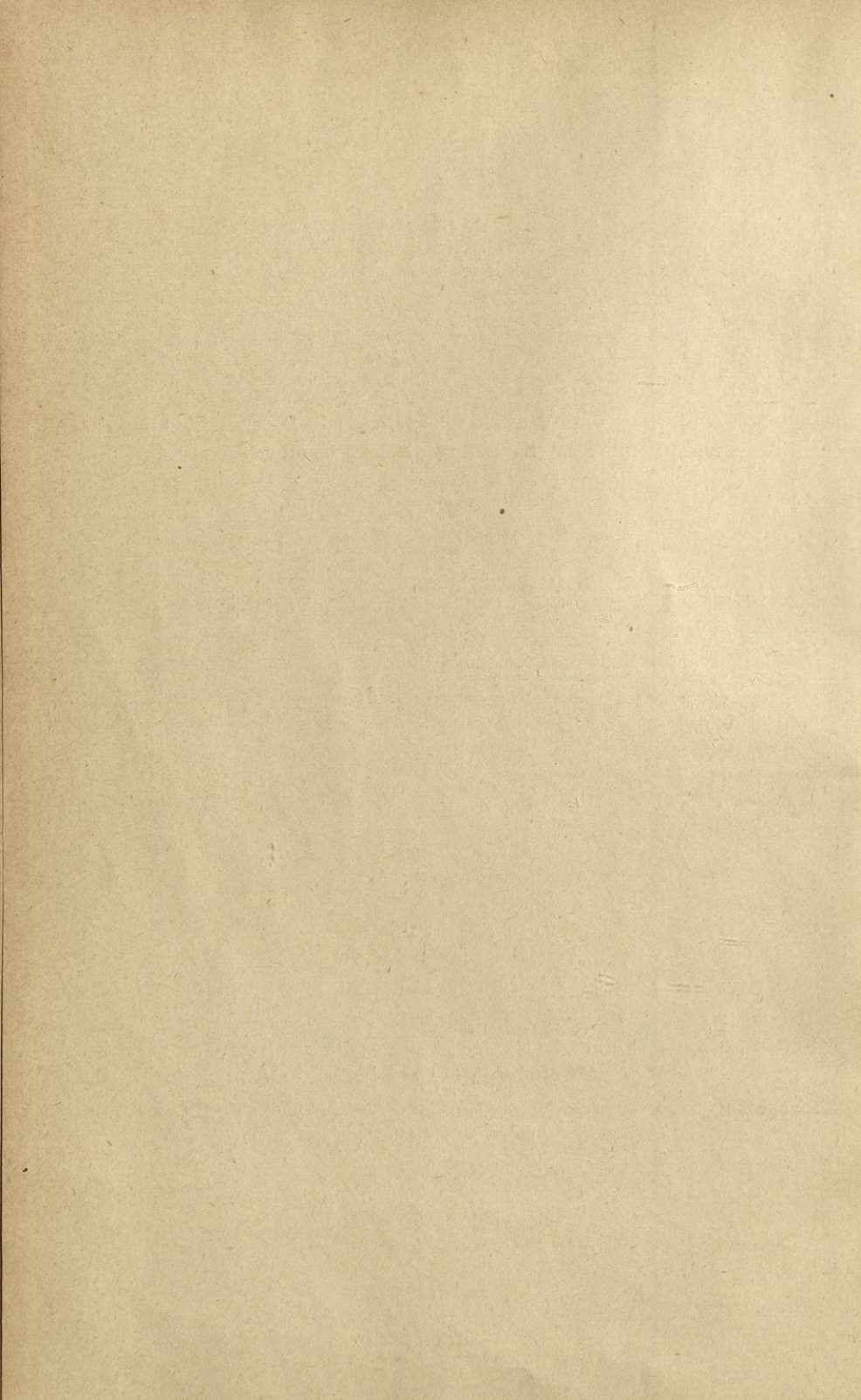
Upam, da bode ta na ta način predelana učna knjiga tudi vsem zahtevanim smerem odgovarjala, kajti, moje mnenje je, da obsegaj učna knjiga za babice le najvažnejše porodniške tvarine v kratkih, lahko umljivih potezah. S tega stališča si toraj dovoljujem knjigo zboljšati, ne le, da sem jo popravil, dopolnil in pristavke dodal, temveč tudi, da sem jo skrajšal, v kolikor dopušča brez prikrajšanja vede nje popolnost, prepustivši slučajno potrebna razlaganja ustmenemu predavanju.

Izročam to knjigo javnosti z željo, da bi se ž njo seznanile tudi one babice, ki sedaj delujejo na deželi, in da bi upoštevale vse njene novosti, v blagor žen, ki so se jim izročile.

Konečno izrekam še zahvalo gospodu profesorju dr. L. Piskačku, ker je blagovolil mi prepustiti več slik in vporabiti nekoliko odstavkov iz svoje učne knjige, kakor tudi gospodu okrožnemu zdravniku dr. Rudolfu Weiblu, svojemu tedajnemu asistentu na porodniškem oddelku deželne bolnišnice v Ljubljani za njegov mnogi trud in podporo pri popravljanju knjige, da se je mogla natisniti.

Ljubljana, v decembru 1902.

pl. Valenta.

Kazalo.

	Stran
Uvod	1

Prvi del.

Sestava človeškega telesa in ženskih spolovil.

Prvi oddelek.

Sestava človeškega telesa.	8
----------------------------	---

Drugi oddelek.

Sestava ženskih spolovil.

I. Ženska medenca	11
1. Njeni posamezni deli	12
2. Medenca kot celota	15
a. Velika medenca	15
b. Mala medenca	16
3. Podoba in lega medence	17
II. Mehka ženska spolovila	19
1. Vnanja mehka spolovila	19
1. Sramnica	19
2. Sisca	20
2. Notranja mehka spolovila	20
1. Maternična nožnica	20
2. Maternica	21
3. Maternične cevi	22
4. Jajčnika	23
3. Razvoj in delavnost spolovil	23

Drugi del.

Nosečnost in porod v zdravem stanu, pravilna otročja postelja, novorojenček in dojenček.

Prvi oddelek.

Zdrava nosečnost.

I. Nosečnost sploh	25
II. Trpež nosečnosti	26

	Stran
III. Spremembe v nosečnosti	26
A. Spremembe v celem životu	26
B. Spremembe v spolovilih	27
a. Na maternici	27
b. Na nožnici in vnanji sramnici	29
c. Na jajčnikih, jajčičnih vodilih, na materničnih vezkih	29
d. Na siscih	30
e. Na medenci	30
C. Spremembe na uplojenem jajcu	30
1. Celo jajce in minljiva kožica	31
2. Jajčevi deli	31
1. Jajčeve mreže	31
2. Plodova voda	32
3. Maternična potica	32
4. Popkovina	33
5. Plod	33
3. Godno dete	34
1. Kakošno je sploh	34
2. Posebna znamenja godnega deteta	35
3. Dete v razmeri do svojih posameznih delov in do ma- ternične votline	36
a. Držanje otroka	36
b. Lega otroka	37
c. Postava otroka	38
IV. Kako nosečnost spoznati	38
A. Nauk o znamenjih nosečnosti	38
1. Znamenja nosečnosti	38
a. Negotova znamenja nosečnosti	38
b. Verjetna znamenja nosečnosti	39
c. Gotova znamenja nosečnosti	39
2. Mnogotera znamenja nosečnosti po posameznih mesecih	40
3. Kako se izve trpež nosečnosti	42
B. Nauk o porodoloslovnem preiskovanju	43
1. Vnanje preiskovanje	43
a. Preiskovanje trebuha	43
1. Otipovanje trebuha	44
2. Prislušanje na trebuhu	45
3. Pregledovanje trebuha	45
b. Preiskovanje sisev	45
c. Preiskovanje vnanje sramnice	46
2. Notranje preiskovanje	46
3. Posebna pravila gledé snažnosti in razkuževanja	47
A. Gledé svoje osebe	48
I. Snaženje rok	48
II. Razkuževanje	49
B. Gledé noseče	49

V. Spoznanje prve ali večkratne nosečnosti	49
VI. Kako naj noseče žive	50

Drugi oddelek.

Zdravi porod.

I. Porod sploh	53
1. Razdelitev porodov	53
2. Porodne moči	53
1. Popadki	54
2. Potrebušnica	55
3. Porodba	55
4. Pretek poroda, njegova razdelitev in njegov trpež	56
1. Porodove dôbe	56
2. Prikazki v posameznih porodovih dôbah	57
Prva porodova dôba	57
Druga porodova dôba	58
Tretja porodova dôba	59
II. Zdravi porod	60
Čepinini porodi	60
a. Prva čepinina lega	60
b. Druga čepinina lega	62
III. Oskrbovanje porodov	63
1. Pravila, po katerih se je pri vsakem porodu ravnati	63
2. Pravila pri čepininih porodih po posameznih porodovih dôbah	67
Prva porodova dôba	67
Druga porodova dôba	68
Podpiranje presredka	68
a. Podpiranje presredka v postranski legi	69
b. Podpiranje presredka v legi vznak	70
Tretja porodova dôba	73

Tretji oddelek.

Zdrava otročja postelja.

I. Spremembe v celem životu	76
II. Spremembe v spolovilih	77
1. Spremembe v spolovilih samih	77
a. Na maternici	77
b. Na drugih spolovilih	79
2. Spremembe na siscih	79
III. Oskrbovanje otročje postelje	80
1. Postelja in stanica otročnice	80
2. Skrb za telesni počutek	82
3. Skrb za živež in spraznjevanje života	83

	Stran
4. Skrb za siska in uredba dojenja	85
a. Splošna pravila	85
b. Obnašanje pri dojenju	86
c. Kako se ima mati vesti, kadar ne doji sama, in kako, kadar otroka odstavlja	87

Četrty oddelek.

Novorojenček in dojenček.

I. Spremembe na novorojenčku	88
II. Oskrbovanje novorojenčka in dojenčka	88
1. Prvo oskrbovanje novorojenčka	88
2. Nadaljnje oskrbovanje novorojenčka in dojenčka	90
1. Skrb za popek in za odpravljanje navadnih sledov poroda	90
2. Skrb za snažnost života	91
3. Reja novorojenčka in dojenčka	91
a. Dojenje otroka po materi ali dojnici	92
Volitev in vedenje dojnice	92
b. Umetna reja ali pitanje novorojenčkov	94
4. Skrb za počutek novorojenčka in dojenčka	97

Tretji del.

Napačnosti v nosečnosti, pri porodu in v otročji postelji in pa nekaterne navadne bolezni novorojenčkov.

Prvi oddelek.

Napačnosti v nosečnosti.

I. Splošne bolezni	98
1. Prigodne bolezni	98
2. Občni krči	101
Eklampsija	102
II. Posebni boleštni primerljaji, katerim vzrok je nosečnost	103
1. Bolesni primerljaji, izhajajoči iz prebavljajočih organov	103
2. Težave pri odcejanju vode	104
3. Otoki nog in spolovil	104
a. Vodenj otoki	104
b. Otročje žile	105
4. Spremenjena lega spolovil	107
a. Used in trut maternice	107
b. Navspred nagnjena maternica	107
c. Navzad nagnjena in prepognjena maternica	108
d. Nožnični truti	109

III. Krvavitve iz maternice v nosečnosti, med porodom in v otročji postelji; raztrgana mehka porodna pota in nosečnost zunaj maternice	109
1. Krvavitve v nosečnosti	110
A. Krvavitve pred 28. tednom nosečnosti	111
a. Vzroki splavov	111
1. Odloček jajca ali maternične potice	111
2. Napačnosti jajčevih delov	111
3. Hude bolezni nosečih	112
4. Napačnosti maternice	112
5. Bolezni ploda; trajno odmiranje ploda	112
b. Pretek in nasledki splavov	112
c. Spoznanje splavov	113
d. Zadržanje pri splavih	113
1. Obvarovalna opravila	114
2. Pohitrivna opravila	115
a. Mestna opravila	115
Tamponiranje	115
b. Občna opravila	116
B. Krvavitve po 28. tednu nosečnosti	117
Napačni sedež maternične potice	117
1. Globoki sedež maternične potice	118
2. Predležea maternična potica	118
Kako je ravnati, kadar maternična potica na materničnem ustju leži	120
a. Mestno ravnanje, ko je mehur še cel	121
b. Mestno ravnanje, če je mehur počil	122
C. Krvavitve zavoljo sprijenega jajca (mola)	122
2. Krvavitve pri porodu ali kmalo po porodu	124
a. zavoljo prezgodnje ločitve maternične potice	125
b. zavoljo napačnega sedeža maternične potice	126
c. zavoljo raztrganja maternice	126
d. zavoljo raztrganja materničnega ustja	127
e. zavoljo raztrganja presredka in nožnice	128
f. Krvavitve v tretji porodovi dōbi	129
1. zavoljo prepoznega iztrebka maternične potice, vsled preslabega krčevanja ali mrtvouda maternice	129
2. zavoljo priraščene maternične potice	130
3. zavoljo krča materničnega vratu	131
4. zavoljo zaostalih jajčevih mren	132
5. zavoljo truta preboknjene maternice	132
3. Krvavitve v otročji postelji	134
4. Nosečnost zunaj maternice	134

Drugi oddelek.

Napačnosti ob porodu.

A. Porodove ovire iz matere izvirajoče	136
I. Porodove ovire, iz mehkih spolovil izvirajoče	137
1. Mestne ovire	137
a. Na sramnici	137
b. Na nožnici	138
c. Na maternici	139
1. Napačni stan materničnega ustja	139
2. Napačne lege in oblike maternice	139
2. Napačna delavnost maternice pri porodu — nepravilni popadki	140
1. Premočni popadki	140
a. Brezkrčevni premočni popadki	140
b. Krčevni popadki	141
1. Občni krč maternice	141
2. Štriktura maternice	142
2. Preslabi popadki	142
Kako ravnati s preslabimi popadki	144
II. Porodove ovire, izvirajoče iz medence	145
Kako je medenco meriti	146
1. Preprostorna medenca	147
2. Pretesna medenca	148
a. Enakomerno stisnjena medenca	149
b. Plošnata medenca	149
c. Enakomerno stisnjena, plošnata medenca	151
d. Medenca po zmeščanju kosti stisnjena	152
e. Povežno stisnjena medenca	153
f. Prečno stisnjena medenca	153
g. Ostale vrste medenc	154
B. Porodove ovire, izvirajoče iz jajca	156
I. Napačnosti, iz otroka izvirajoče	156
1. Napačne postavbe pri čepininih legah	156
a. Obračanje zaglavja navzad	156
b. Globoko prečno stanje čepinje	157
c. Vstop s stransko kostjo ali stranska lega	158
2. Napačne lege otroka	159
1. Obrazove lege	159
a. Prva obrazova lega	160
b. Druga obrazova lega	162
c. Napačnosti porodbe pri obrazovih legah	163
d. Ravnanje z obrazovimi legami	163
2. Čelne lege	164
3. Medenčno-končne lege	165
a. Pravilna porodba	166

Prva medenčno-končna lega	166
Druga medenčno-končna lega	167
b. Nepravilna porodba	168
c. Ravnanje z medenčno-končnimi porodi	169
4. Poprečne lege	170
5. Povežne lege	174
3. Dvojčki	175
4. Napačno držanje otrokovo	178
5. Napačna velikost in podoba otroka	179
II. Napačnosti maternične potice	181
1. Napačna velikost maternične potice	181
2. Napačna podoba maternične potice	181
3. Napačno število materničnih potic	181
4. Napačna zvez maternične potice	181
5. Napačna snov maternične potice	182
6. Napačni sedež maternične potice	183
III. Napačnosti popkovine	183
1. Napačna dolgost popkovine	183
2. Zanjke popkovine	184
3. Vozli popkovine	185
4. Zvitek popkovine	185
5. Napačni izvirak popkovine	185
6. Kadar popkovina spred leži ali prepaše	186
IV. Napačnosti jajčevih mren	187
1. Pretanke jajčeve mrene — prezgodnji razpok mehurja	187
2. Pretrdne jajčeve mrene	188
3. Z maternico zraščene jajčeve mrene	188
V. Napačnosti plodove vode	189
1. Napačna množina plodove vode	189
2. Napačne lastnosti plodove vode	189

Tretji oddelek.

1. Spoznanje otrokovega življenja v nosečnosti	190
2. Spoznanje mrtvega otroka v nosečnosti	190
3. Spoznanje otrokovega življenja ali smrti ob porodu	191

Četrti oddelek.

1. Kako je zamrtvega novorojenčka oživljati?	192
2. Ravnanje z zamrtvim novorojenčkom	193
3. Kako je otroka v sili krstiti?	196

Peti oddelek.

O boleznih otročine in o otročici.

1. Mestne bolezni	197
1. Osenjanje bradavičic	197

	Stran
2. Prasad siscev	198
3. Otok spolovil	198
4. Poporodno ulje	198
5. Prasad maternice	199
2. Splošne bolezni (otročica)	199
1. Krvno otrovljenje	200
2. Krvno vgnojenje	200
3. Splošni prasad trebušnice	201
Kako se je babici zadržati pri otročici	202

Šesti oddelek.

O boleznih in popakah novorojenčkov.

1. Napačnosti na popku	203
2. Otekline prsíc novorojenčkov	204
3. Osènj in kožni spuščaji	205
4. Gobice v ustih	205
5. Motenja v prebavljanju	206
6. Zlaténica novorojenčkov	206
7. Gnojno vnetje oči	207
8. Prirojene popake	207
9. Krvni otok na glavicí	208

Četrty del.

Nauk o porodničarskih opravilih.

I. Kedaj in kako je plodov mehur predreti?	209
II. Kako prepalo popkovino nazaj spravljati?	210
III. Kako prepale ude nazaj spravljati?	211
IV. Porodoslovno obračanje ploda	211
1. Obračanje na glavicó	211
2. Obračanje na ritko	212
3. Obračanje na nožice	213
a. Obračanje pri prvotni poprečni legi	213
b. Obračanje pri naslednji poprečni legi	214
c. Obračanje pri glavičnih legah	215
V. Kako je otroka izvleči?	215
1. Kako otroka za nožice izvleči?	215
2. Kako otroka v ritkíni legi izvleči?	219
3. Kako trup po že rojeni glavicí izvleči?	219
VI. Umetno ločenje posteljice	220
Dodatek.	

Uvod.

I.

Babištvo je veda velike važnosti, katera je sklenjena z veliko odgovornostjo jo izvršujejo babice, ker je v babičnih rokah življenje matere in otroka. Babištvo ima sledeče naloge:

1.) Nosečnost, porod in otročjo posteljo v zdravem stanu ohraniti.

2.) Ob pravem času spoznati nevarnosti, katere se morejo v nosečnosti, ob porodu in v otročji postelji primeriti, da je mogoče zdravnika ob pravem času poklicati.

3.) Predno zdravnik pride, že vse pripraviti, kar je za pomoč pri porodu treba in se do njegovega prihoda taci pripuščenih pomočkov posluževati, s katerimi se dajo napačnosti odpraviti ali vsaj pomanjšati.

4.) V najhujši sili in, če zdravnika še ni, porodna opravila opraviti, katera samo zdravniku pristoje.

II.

Dobra babica je samo tista, katera zna vsako napačnost v nosečnosti, ob porodu in v otročji postelji prav in ob pravem času spoznati; samo taka babica pokaže tudi, da pozna te stanove, kedaj so pravilni.

Nosečnost, porod in otročja postelja so popolnoma zdravi, naravni stanovi, a tako zelo mehkobni, da se kaj lahko v bolezni prevržejo, če se ženske prav ne zadrže. Zatoraj je potreba, da te stanove le zvedene osebe oskrbujejo. Lahko je tedaj spoznati, da more nepripravna babica ravno tako veliko škodo narediti, kakor zamore dobra babica človeštvu koristna biti.

III.

Iz tega je razvidno, da ni vsaka ženska za babico; za to je treba na vsak način mnogoterih telesnih kakor tudi duševnih lastnosti.

Samo ženska trdnega in stanovitnega zdravja more prestajati mnogotere trude in težave. Babica mora tedaj trdnega in zdravega života biti.

Kakor zdravega života, mora biti babica tudi zdravega, bistrega uma in dobrega spomina, da se lahko spominja vselej tega, kar se je učila; zakaj samo tako ji bo mogoče, vse dobro prevdariti in v naglih nevarnostih se umno in srčno obnašati.

Babica mora biti pa tudi dobrega srca, zamolkljiva, prijazna in miroljubna; živeti mora pošteno in trezno ter snažna biti na životu in obleki.

IV.

Babica ne sme pozabiti, da umetnost vedno napreduje; zavoljo tega naj si prizadeva, se v vsem poučiti, kar se uči novega v njenem poklicu.

Tako bo vedno z umetnostjo vred napredovala in kljub svoji ostarelosti porabna ostala.

V.

Da je mogoče babice-učenke takoj v početku poduka dejanski uporabljati, priučiti se jim je pravilom, ki so podlaga tega poklica.

Kot najvišjega vodila v svojem poklicu drži se babica snage, bodisi glede svoje osebe, bodisi glede svoje varovanke. Če uvažujemo okolnost, da prenese babica z rokami bolezni povzročujoče kali na porodnico, in, da so te kali s prostim očesom nevidljive, potem moramo roke, ki so polne teh kali, kot nevarne zaznamenovati. Te bolezni povzročujoče kali so neznatna rastlinska bitja, katera se, če so prišla v človeško kri, tam neštevilno pomnože in otrovljenje trupla povzročé. Zdravništvo pa je izumilo sredstva, s pomočjo katerih se take nevarnosti odvrčajo, in dolžnost babic je, brezpogojno in vedno ter radovoljno ta sredstva vporabljati. Za sedaj bodi le povedano, da se stori te, na rokah držeče se, nevidljive kali neškodljive, če si peremo roke temeljito več

minut v gorki vodi z milom in ščetko in potem vtaknemo roki za nekaj minut v kuhano vodo, v katero smo prilili gotovo mero predpisane razjedljive tekočine, ali pa raztopili gotovo utežo predpisane trde snovi, in si jih tam krtačimo. Prvo zovemo snaženje rok, drugo razkuževanje. Na ta način omite roke imenujemo osnažene ter razkužene. Natančnejši podatki o snaženju in razkuževanju pridejo pozneje.

Za razkuževanje namenjena tekočina zove se razkuževalna tekočina. To pripraviti mora znati vsaka babica; zatoraj se naj poslužuje sledečega navodila: Ako denemo v kupico vode nekaj sladkorja ali soli, vidimo čez nekaj časa, da sta se v vodi raztopila, tako, da ju ni nikjer več videti. Sta pa vendar v vodi, in mi rečemo: sta v vodi raztopljena. To tekočino zovemo raztopino in sicer sladkorjevo ali solnato raztopino. Za razkuževanje predpisana so gotova tekoča in trda telesa, ki se v vodi razdele in raztopé in ktera mora babica pri opravljanju svojega poklica vporabljalati. Od teh si naj zapomni: razjedljivo karbolno kislino, lizol, krezol in rudeči kalij. Eno izmed teh v vodi raztopljeno nam daje karbolno raztopino, lizolno raztopino, krezolno raztopino in rudečega kalija raztopino. — Razmerje, ki pove, kolika množina razjedljive tekočine ali trdega raztopljivega telesa je v sto delih vode zapadana, imenuje se odstotnost ali odstotek prve. Tekočina sama je potem toliko in toliko odstotna.

K vničenju nevidljivih, boleznih povzročujočih kalij, poslužujemo se ali 3⁰/₀ karbolne raztopine, ali 2⁰/₀ lizolove raztopine, ali 1⁰/₀ krezolove raztopine, ali pa temno-vijoličaste raztopine rudečega kalija.

Da pa babica-učenka te raztopine v pravem razmerji pripravi, je neobhodno potrebno, da se seznani z utežami in merami.

Kot jednota utež velja gram. 10 gramov tvori 1 deka-gram ali 1 deko; 1000 gramov pa 1 kilogram ali 1 kilo.

Kot jednota mere velja 1 liter. 1 liter vode tehta 1000 gramov. 100 litrov tvori 1 hektoliter.

Če so v 100 gramih vode 3 grami karbolne kisline raztopljeni, tedaj se imenuje ta raztopina tri-odstotna (3⁰/₀). Za desetkrat toliko vode treba je tudi 10 krat toliko karbolne

kislina, da dobimo triodstotno raztopino; tedaj za 1000 gramov vode 30 gramov karbolne kisline.

Če hočemo dobiti 2% lizolovo raztopino, prilijemo na 100 gramov vode 2 grama lizola, ali pa na 1000 gramov vode 20 gramov lizola.

Če hočemo dobiti 1% krezolovo raztopino, prilijemo k 100 gramom vode 1 gram krezola, ali pa k 1000 gramom vode 10 gramov krezola.

Če si hočemo odmeriti potrebno množino karbolne kisline, lizola ali krezola, poslužujemo se kozarčka, čegar stena nosi zarezljane črtice s številkami 10, 20, 30, t. j. 10, 20, 30 gramov. Če ne bi bil pa slučajno tak kozarček pri rokah, uporabimo v ta namen navadno steklenico, v kateri so bila zdravila, in ktera nosi na dnu številko 10, t. j. 10 gramov. Če pa ni moči nobene teh posodic dobiti, potem si odmerimo teh tekočin z jedilno žlico, ki drži navadno 10 gramov.

Čista, nerazredčena karbolna kislina je trdo, snegu podobno telo. Tista karbolna kislina pa, ki se navadno kupuje, je tekočina in obstoji iz 96 delov trde karbolne kisline in 4 delov čistega špirta, in se imenuje žgoča karbolna kislina. Če je na svetlem, postane rujava; treba jo je toraj v temni steklenici hraniti. Ta karbolna kislina je prav za prav 96% karbolna raztopina in je olju podobna. Če prilijemo nekaj te kisline vodi, posede se v obliki oljnate tekočine na dno posode in se le polagoma raztopi v vodi. Bolj hitro se pa raztopi, če je voda vroča. Treba je toraj posodo večkrat pretresti, da se tekočini pomešate; potem šele, če ni več nobene oljnate kapljice v vodi videti, imenujemo to raztopino in sicer karbolno raztopino.

Lizol je temno-rujava, oljnata tekočina, ki diši po žgani smoli. Če vlijemo lizol v vodo, raztopi se z lahkoto v njej in ni treba ju tresti. Zadostuje samo pomešanje z roko.

Krezol je čista, prijetno dišeča, tudi oljnata tekočina. Na svetlem postane temna. Če hočemo si krezolovo raztopino napraviti, treba jo je ravno tako, kakor karbolno, tresti, da vse oljnate kapljice izginejo.

Rudeči kalij so temno-vijoličasti, barvo prelivajoči kristali. Če jih le malo v vodo vržemo, postane ta svetlo-vijoličasta, če več, temno-vijoličasta. Od temno-vijoličaste raztopine

postanejo nohtovi in koža rok rujava; to se da odpraviti z jesihom ali citroninim sokom.

Najboljše sredstvo za vničenje kali, ki povzročajo bolezni, je pa alkohol. Dobi se ga v lekarni. Isto stori tudi francosko žganje, ali pa navadno žganje.

Ravno tako, kakor vničijo te kapljevine vse kali na rokah, vniči jih tudi vreła voda na orodju, ki ga rabimo pri porodu. V ta namen skuhamo vse orodje. Ta način vničevanja vseh kali, ki povzročajo bolezni, zovemo sterilizovanje; orodje je pa sterilizovano.

Dolgostna jednota je 1 meter. 1 meter je razdeljen v 10 decimetrov, ali 100 centimetrov, ali 1000 milimetrov. 1000 metrov nareja 1 kilometer in $7\frac{1}{2}$ kilometrov 1 miljo.

Babica se naj poslužuje centimetrove mere na traku. To je $1\frac{1}{2}$ metra dolg trak, ki je s črticami in številkami razdeljen v 150 centimetrov.

Babica-učenka se lahko takoj početkom bavi z jako važnim merjenjem krvne gorkote pri nosečih, porodnicah, otročnicah in otrokih.

V to svrho se naj poslužuje toplomera in posebno za ta namen prirejenega telesnega toplomera. Toplomeri so naprave, ki obstoje iz steklene cevi, v kateri je živo srebro. Steklена cev je po sredi za las votla in neha na zdolnjem koncu s kroglico ali valarčkom. Zgornji konec je zavarjen, in ves notranji prostor je brez zraka. V spodnjem širjem delu se nahaja živo srebro, ki ima to lastnost, da se raztegne, če se ga segreje, in da se zopet skrči, če se ga ohladi.

V segretem toplomeru stopi živo srebro iz krogličastega ali valčastega dela v gornji, lasnati del cevi in obstoji pri gotovi črtici v podobi živosrebrnega stebra. Ono črtico, pri kateri obstoji živo srebro, če toplomer potaknemo v ravno zavrelo vodo, zovemo vrelišče; ono črtico pa, do katere pade živo srebro, če vtaknemo toplomer v vodo, na kateri se je ravno začel led delati, zovemo ledišče; zaznamenovano je s številko 0. Vrelišče in ledišče se za vsak toplomer posebej

najde in zaznamenuje; daljava med vreliščem in lediščem se razdeli v stopinje (⁰).

Te stopinje so različno velike; zapomni naj si učenka, da so pri nas v rabi toplomeri, pri katerih je daljava med vreliščem in lediščem razdeljena v 80 ali 100 stopinj. Prvi se zovejo Reaumur-toplomeri, drugi Celsius-toplomeri. Na dotičnih toplomerih zarisana je potem črka R ali C.

Toplome, s katerimi merimo krvno gorkoto, zovemo telesne toplome; one, s katerimi merimo gorkoto kopelji, kopeljske toplome; in one, s katerimi merimo toploto sobe, sobne toplome. Telesni in kopeljski toplomeri so Celsius-toplomeri, sobni toplomeri so največ Reaumur-toplomeri.

Pri telesnih toplomerih pridejo v poštev samo stopinje od 35 do 42, zatoraj ni na njih niti ledišče, niti vrelišče zaznamenovano. Večinoma nosijo stopinje od 33 do 43 nad lediščem.

Oni telesni toplomeri, pri katerih živo srebro takoj, ko se je dvignilo, v mrzlejšem prostoru pade, zovejo se navadni telesni toplomeri. Če je pa toplomer tako napravljen, da živo srebro, ko se je dvignilo, tudi v mrzlem prostoru na tej višini ostane, imenujemo ga maksimalni toplomer. Če pa hočemo, da živo srebro doli pade, treba ga je na poseben način tresti.

Krvna gorkota znaša pri zdravem človeku približno 36·5 do 37·5 Celsija stopinj, toraj okroglo 37 stopinj. To mesto je na toplomeru rudeče podčrtano. Ako znaša krvna gorkota pri kakem človeku 36·5 stopinj, ni to nič nenavadnega; kajti mnogo zdravih ljudi ima še pod 36·5⁰ krvne gorkote; pod 36. stopinjo pa nikoli.

Pokaže toplomer 37·5 stopinj krvne gorkote, potem ne smemo še reči, ta človek je bolan. Vendar je ta stopinja nekaka meja med zdravim in bolnim človekom.

Krvno gorkoto merimo, ako denemo krogličasti ali valčasti del toplomera pod pazduho ali pa v mastnico. Ravnati se je tako, kakor sledi: Če hočemo pod pazduho meriti, obrišemo najprvo to s suho obrisačo. Toplomer se sme položiti samo v suho pazduho, ker sicer upliva mokra pazduha na dviganje živega srebra. Je toplomer v pazduhi, potem naj se pritegne nadlaket te roke k životu in podlaket položi čez trebuh.

Toplomer se pusti tako dolgo v pazduhi, dokler se več ne dviga, kar največkrat po 10 minut traja.

Na to se določi krvna gorkota telesa s tem, da se čita dotična številka, kjer se je živo srebro vstavilo. Pri navadnih telesnih toplomerih se to nareja, dokler je še toplomer pod pazduho. Pri maksimalnem toplomeru se čita pa lahko pozneje, ko se ga je izpod pazduhe vzelo; če se ga vnovič rabi, mora se živo srebro z mahanjem pod 36° stresti. Pri otrocih merimo krvno gorkoto v mastnici; zapomniti si pa je, da znaša gorkota tukaj vedno 3 desetine stopinje več nego pod pazduho.

Toploto vode za kopelj merimo s kopeljskimi toplomeri. Ti so Celsius-toplomeri in so pritrjeni, da morejo plavati, v lesen okvir. Toplota vode za kopelj znašaj za odrasle $32\frac{1}{2}^{\circ}\text{C}$ (26°R), za otroke 35°C (28°R).

Sobno toploto merimo s sobnim toplomerom, ki je navadno Reaumur-toplomer. Sobna gorkota znašaj 15°R .

Prvi del.

Sestava človeškega telesa in ženskih spolovil.

Prvi oddelek.

Sestava človeškega telesa.

§ 1.

Človeško telo, katero se deli v glavo, trup in ude, obstoji iz trdih, mehkih in tekočih delov.

Trdi deli so: kosti in hrustanci; mehki: mišice, kite, vezi, žile, živci, drob, koža, lasje in nohti; tekoči: mlezivo, kri, žolč, slinje, mleko i. t. d.

§ 2.

Podlaga celemu telesu so kosti, katere so s hrustanci in vezmi zvezane. To vse skupaj se imenuje kostnjak.

Kosti dajejo telesu postavo; na nje se vežejo mehki deli; one delajo votline, v katerih za življenje najvažnejši deli leže, kakor v zavetji, da jih kaj ne pritisne ali sicer ne poškoduje.

§ 3.

Na kostnjaku razločujemo zopet:

1.) Kosti glave, katere razdeljujemo v kosti čepinje in kosti obraza.

2.) Kosti trupa, h katerim štejemo hrbtišče, katero je sestavljeno iz vretenc vratu, prs in ledja s križnico in zadnjico, in prsni koš, kateri je sestavljen iz dvanajstih reber na vsaki strani in iz naprsnice.

3.) Kostí gornjih in dolnjih udov, obstoječe iz ključnice, plečnice, nadkomolčnih in podkomolčnih kostij in iz kostij roke. Dolnji udje so sestavljeni iz lednice, stegna, piščali in iz kostij noge.

§ 4.

Mehki deli so veliko različnejši. Celo telo je, razen nekaterih odprtín, z vnanjo kožo prevlečeno, pod katero je povsod več ali manj tolše. Vnanja koža pokriva povsod, zlasti pa na udih, mišice in kite, katere zvezane z kostmi pripomorejo, da se posamni deli gibljejo.

§ 5.

To gibanje bi pa ne bilo mogoče, če bi ne bilo živcev, kateri imajo svoje središče v možganih in hrbtancu; tudi peterih čutov bi brez posebnih živcev človek ne imel, namreč ne vida, ne sluha, ne duha, ne okusa in ne tipa.

§ 6.

Vse te dele pa redi in živi kri, katera po žilah teče. Da jih pa kri rediti more, mora človek vedno novega živeža dobivati in iz sebe spravljati, kar ni več za rabo.

§ 7.

Živež jemljemo skozi usta, iz katerih pridejo prežvečene jedi po goltancu in požiravniku v želodec. Od tod pride z želodčevim sokom zmešana in po njem predelana ješčna kaša po čevesu, kateri se imenuje dvanajstnik, v katerem se še iz jeter izločevan žolč in sok trebušne slinjavke z njo zmeša, v tanko čevo, in iz tega v debelo čevo, kjer dobi ješčna kaša podobo mlečjega soka ali mleziva, katerega potem sesavnice iz čev posrkajo in kot redivni sok peljejo v kri. Nerabljivi ostanki jedij gredo pa kot blato po mastnici iz telesa.

§ 8.

Mlezivo pride v krvne žile, ki se imenujejo dovoznice, po katerih se staka zamolkla, za preživljenje ne več pripravna kri; ondi se zmeša z njo in obe prideta tako v desni predalček srca. Srce ju poganja, kadar se skrčuje, v pljuča, kjer se v

lepo rudečo in za življenje pripravno kri spremenita po zraku, kateri skozi nosnice, grlo in sapnik vsaki trenutek, kadar sopemo, v pluča prihaja.

Iz pluč pride potem kri v levi predalček srca, kateri se enako desnemu neprenehoma skrčuje in razteguje, in po krvnih žilah, ki se imenujejo žile odvoznice, po celem telesu, in tako telo redi. To naredi tudi, da te žile bijejo ali vtripljejo, kar, kakor na več družih krajih, čutimo tudi na roki nad palcem, pri odraslem človeku na priliko 72 krat v minuti.

Žile, katere vodijo kri iz srca po životu, postajajo čedalje tanjše in tanjše in prestopijo nazadnje v kakor las drobne žilice, lasnice imenovane, iz katerih pride neporabljena kri z nerabljivo krvjo in tako imenovanim mlezivom v žile, katere vodijo kri nazaj, da se vrne tako v desno predalce srca i. t. d. Ta tek krvi se imenuje krvni krogotok.

§ 9.

Za ohranjenje življenja je treba, da se kri vedno čisti po vnANJI koži in po ledicah. Na koži se razodeva to po hlapenju kože in po znoju, v ledicah pa po vodi, katera po obeh sečnih tokih v mehur teče, iz katerega se po sečnem vodilu iz telesa odceja.

§ 10.

Pri moških kakor pri ženskih pa nahajamo še take dele, kateri so za množenje in ohranjenje rodu; imenujemo jih spolovila.

§ 11.

Možgani leže v čepinini votlini in se stikajo s hrbtancem v strugi, katero tvore vretenca.

V vratu nahajamo goltanec s sapnikom; za njima požiravnik; na levi in na desni žile, po katerih se staka kri v glavo in nazaj v srce.

V prsni votlini, katero od trebušne votline loči preponka, ležé na obeh straneh pluča, proti levi srce z velikimi žilami, prav zadej pri hrbtišču pa požiravnik, kateri gre skozi preponko v želodec.

V trebušni votlini ležé na desni jetra, pod njimi in proti levi je želodec, kateri se dotika na levi vrance in pokriva trebušno slinjavko. — Zadej poleg zgornjih lednih vretenc ležita ledici, pred njima pa so tanka in debela čeva.

Trebušna votlina preide zdolej naravnost v medenčno votlino, v kateri so spolovila, mehur in mastnica.

§ 12.

Trebušna kakor tudi medenčna votlina je s tanko kožico prevlečena, kateri pravimo trebušnica. Z njo so prevlečeni tudi večjidel vsi deli, kateri ležé v trebuhu in v medenci, in dela zavoljo tega mnogotere gube.

Drugi oddelek.

Sestava ženskih spolovil.

§ 13.

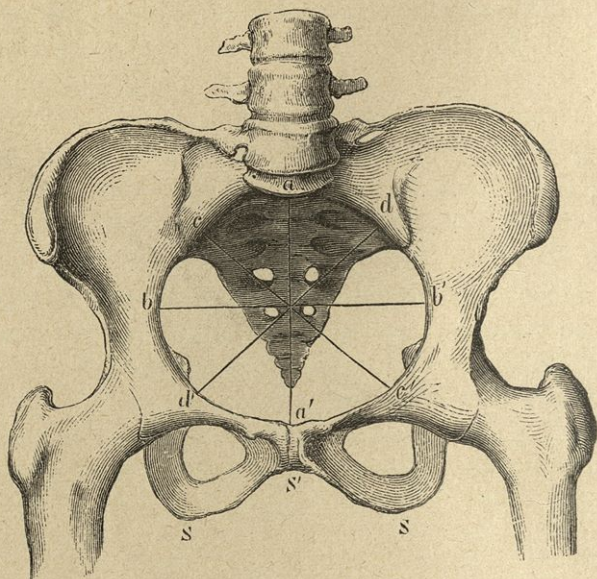
Ženska spolovila imenujemo tiste dele ženskega telesa, kateri imajo pri spočetju in nosečnosti, pri porodu in v otročji postelji opraviti in s katerimi doseže ženska svoj namen, namreč da pomaga človeški rod množiti.

Razen siscov so vsa spolovila na dolnjem koncu trupa, in sicer večjidel v medenci ali so pa zunaj na medenci. Ker sta pa medenca in porod v posebni zvezi, jo po pravici imenujemo trdi porodni del nasproti drugim, mehkim porodnim delom.

I. Ženska medenca.

Medenca je koščen obroč, kateri veže zgornji del telesa z zdoljnimi udi; na nji je zadej vgozdjeno hrbtišče; ona se opira v ponvicah na stegnovi glavici.

Medenca je sestavljena iz dveh lednic, iz ene križnice in ene zadnjice, kateri ste zadej med oni dve vgozdjeni.

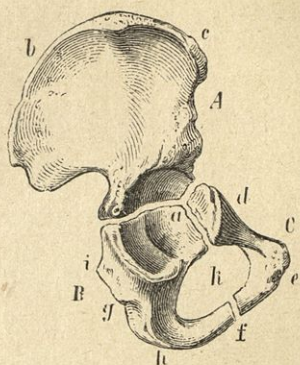
Pod. 1. Medenca od spredej in od zgoraj: *a* brdice, *s s' s* sramnični obok, *a a'* ravni premernik ali ravnik, *b b'* poprečni premernik ali poprečnik; *c c'* desni in *d d'* levi povežni premernik medenčnega vhoda.

1. Njeni posamezni deli.

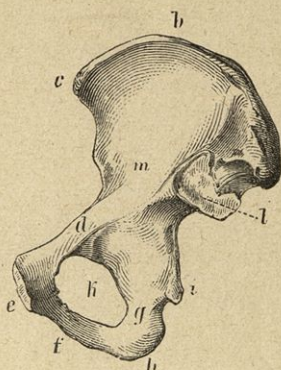
§ 15.

A. Lednica je sestavljena iz treh kosti, katere se dajo pri novorojenem detetu tudi dobro razločiti, in sicer iz čevnice, sednice in sramnice. Te obdajajo ponvo tako, da je čevnica nad njo, sednica pod njo in sramnica pred njo.

a) Čevnica je največji del lednice in je plošnata kost z enim notranjim in enim vnanjim licem. Notranje lice je razdeljeno po oestro bokasti črti v večji gornji del, kateri spada k veliki medenci, in v manjši dolnji del, kateri spada k mali medenci in pomaga ponvo tvoriti. Gornje lice je spredaj gladko, zadek hrgasto in je tam, kjer se z enako ploščo stranskega dela križnice veže, kakor uho izpodobljeno. Gornji rob čevnice imenujemo greben; ta neha spredaj z eno ostjo, zadek ima pa dve osti. Pod zadnjima ostema je čevnica izrezana.

Pod. 2. Lednica od zunaj razdeljena v tri dele: *A* čevnica, *B* sednica, *C* sramnica, *a* sklepna ponva, *b* čevnični greben, *c* čevnična ost, *d* vodoravni sramnični del, *e* navzdolnji sramnični del, *f* navzgornji sednični del, *g* navzdolnji sednični del, *h* sednična hrga, *i* sednična ost, *k* jajcu podobna luknja.

Pod. 3. Lednica od znotraj: *l* hr-gasto, ušesu podobno mesto, kjer se veže z križnico; *m* notranja bokasta črta. — Druge črke kakor pri pod. 2.

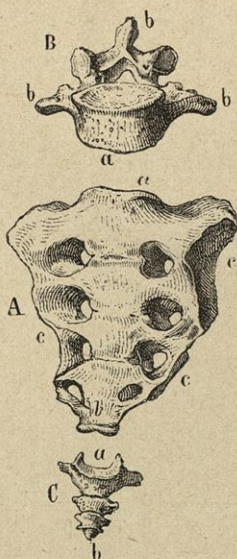
b) Sednica se deli v srede, v navzdolnji in navzgornji del. Sredek dela dolnji del ponve in ima zadej ost, na kateri se imenovana izreza čevnice konča; navzdolnji del končuje zdolej s sedno hrgo, od katere navzgornji del izvira, kateri se z navzdolnjim delom sramnice sklepa.

c) Sramnica ima dva dela, enega vodoravnega in enega navzdolnjega. Vodoravni del se sklepa zadej s čevnico in dela tukaj nad ponvo sramnično-čevnično grbo, spredej se pa stika s svojim notranjim koncem s kostjo enacega imena druge strani. Njeni ostri gornji rob imenujemo greben sramnice. Navzdolnji del sramnice gre proti navzgornjemu delu sednice, s katerim se sklepa.

Sednica in sramnica oklepati luknjo jajčne podobe. Kjer se čevnica, sednica in sramnica sklepajo, leži ponva, v kateri je glavica stegnova.

§ 16.

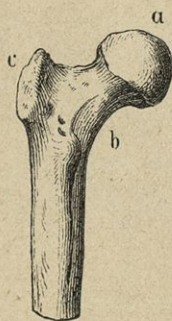
B. Križnica ima podobo lopate, z enim sprednjim in enim zadnjim licem, dva stranska roba, zgornji in z dolnji konec.

Pod. 4. A križnica od spredaj; na njeni ravnini sprednje križnične luknje; *a* zgornja široka ravan, *b* dolnji topi rogelj, *c c* stranski robovi, *c'* leva, ušesu podobna ravan;

B poslednje ledno vretence; *a* vretenčnik, *b b b* vretenčni obroč z izrastki;

C zadnjica: *a* sklepna ravan, katera se veže z rogljem križnice, *b* rogelj zadnjice.

Pod. 5. Gornji konec stegna: *a* stegnova glavica (jabolko), *b* stegnov vrat, *c* kotalno brdce.

Sprednje lice je gladko, izdobljeno in ima 4 ali 5 parov lukenj, skozi katere gredo veliki stremeni živcev iz križnične struge. Zadnje lice je garasto in izbočeno; oba stranska roba imata ušesu podobno lice, da se z lednicama skleneta; zgornji široki konec se sklepa s poslednjim lednim vretencem in nareja brdce, dolnji rogljasti pa s zadnjico.

§ 17.

C. Zadnjica je sestavljena iz štirih kosti, katere so s hrustanci zvezane.

§ 18.

Vrh tega se šteje k medenci tudi še poslednje ledno vretence, ker s širokim gornjim koncem križnice brdce dela, in pa oboje gornjih koncev stegnov, na čijih glavicah, ležečih v ponvah, oziroma na lednih sklepih se cela medenca premika.

§ 19.

Vse medenčne kosti so zvezane ena z drugo bolj ali manj premakljivo s sklepi in vezmi.

Sklepa med križnico in lednicama se imenujeta desni in levi lednično-križnični sklep. Sklep notranjih dveh koncev

vodoravnih podaljškov sramnic se imenuje sramnični sklep. Obok, katerega tvorita navzdolnja podaljška sramnic in navzgornja sednic, se imenuje sramnični obok; ta obok je pri ženski veliko širji kakor pri moškem.

Enako se sklepa križnica na svojem gornjem koncu s poslednjim lednim vretencem in nareja tukaj brdice; na spodnjem koncu se sklepa pa s zadnjico; ta sklep je najbolj gibčen izmed vseh.

Še bolj so pa medenčne kosti s trdnimi vezmi zvezane, katerih na vsaki strani izvirata dve iz sednične osti in sednične hrge in nehajo na strani križnice; to so sednično-križnične vezi; te delajo na gori imenovani izrezi tako imenovane lednične luknje.

2. Medenca kot celota.

§ 20.

Če pogledamo celo medenco, vidimo, da je zgoraj širja, zdolej ožja; zavaljo tega jo razdeljujemo tudi v zgornjo ali veliko in spodnjo ali malo medenco. Brdice, obočne črte čevnice, sramnična grebena in zgornji rob sramničnega sklepa delajo mejo med veliko in malo medenco.

a. Velika medenca.

§ 21.

Velika medenca leži nad mejno črto in njo tvorijo: zadek poslednje ledno vretence, na straneh ledne kosti, spredaj pa kosti — katerih manjka — nadomestuje trebuh. Velika medenca nima v porodničarstvu nobenega posebnega pomena.

b. Mala medenca.

§ 22.

Mala medenca, tudi kar naravnost medenca imenovana, obsega prostor pod mejno črto. Njo tvorijo spredaj: sramni obok, zadek: križnica in zadnjica, desna in leva stranica spodnjega dela čevnice, sednice in široke vezi.

Na mali medenci razločujemo:

- 1.) da je medenčni vhod mejna črta med veliko in malo medenco;
- 2.) medenčna votlina je pri sredi križnice najširja — to je medenčna širina in na konci križnice najožja — to je medenčna ožina;
- 3.) medenčni izhod narejajo zadnjica, sednično-križnične vezi, sednične grče in sramni obok.

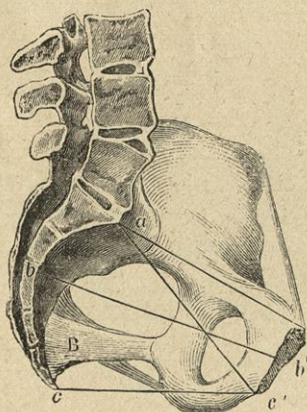
§ 23.

Mala medenca je oni del medence, skozi katero mora iti otrok o porodu. Zavaljo tega mora babica dobro vedeti, ali je dovelj široka in velika mala medenca, da zamore, če bi ne bila dosti široka in velika, to koj spoznati.

Zavaljo tega si mislimo ravne črte, katere imenujemo premernike, na medenčnem vходу, v medenčni votlini in na medenčnem izhodu potegnjene z raznih nasprotnih si krajev; njih dolgost pove, koliko stojita taka dva kraja eden od drugega.

Razločujemo te-le premernike:

a) Na medenčnem vходу štiri, in sicer:

1.) ravni premernik ali ravnik, kateri sega od srede brdica do srede gornjega roba sramničnega sklepa, dolg je 11 cm;

2.) poprečni premernik ali poprečnik od srede obočne črte ene čevnice do srede obočne črte druge čevnice, dolg je 13 cm;

3.) in 4.) oba povežna premernika ali povežnika, od lednično-križničnega sklepa ene strani do lednično-sramničnega grba druge strani. Oni od zadej in z desne se imenuje desni, oni od zadej in iz leve prihajajoči levi povežnik.

b) V medenčni votlini dva, namreč:

Pod. 6. Medenca ravno in navpično prerezana. Ravnik aa' vhoda, bb' votline in cc' izhoda, ac' nagnjeni ali preiskavni premernik: B sednično-križnične vezi.

1.) ravnik od srede križnice do srede sramničnega sklepa, dolg je 13 cm;

2.) poprečnik med ponvo ene do ponve druge strani, dolg je 12 cm.

c) Na medenčnem izhodu dva, namreč:

1.) premenljivi ravnik od zadnjičnega dolnjega konca do srede spodnjega roba sramničnega sklepa; ta je 9 cm dolg in se dá, če se zadnjica nazaj potisne, na 11 cm in več podaljšati;

2.) poprečnik od ene sednične grbe do druge in je 11 cm dolg.

d) Skozi vse medenčne prostore:

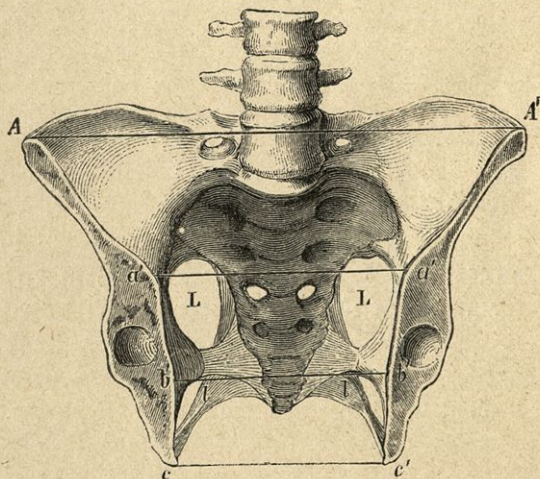
Preiskavni premernik ali preiskavnik, to je tisti, kateri kaže, kako daleč je od srede brdica do spodnjega roba sramničnega sklepa; ta je dolg $12\frac{1}{2}$ do 13 cm in je posebno za to važen, ker merimo ž njim prostornost medence; navadno je $1\frac{1}{2}$ do 2 cm daljši kakor ravnik medenčnega vhoda.

3. Podoba in lega medence.

§ 23.

Medenca, kot koščen obroč (§ 14.), ima nekako podobo brivske skledice; se sme najbolj primerjati s širokim lijakom, čegar zgornje prostorno torilce veliko medenco in njegova spodnja ožja cev malo medenco predstavlja.

Vhod v medenco meri 40 do 42 cm in je podoben topemu kvartnemu srcu; medenčno duplo je kot jajce okroglo, medenčni izhod pa je zopet srcu podoben.

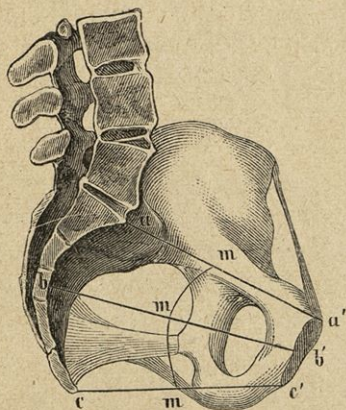

Pod. 7. Poprečno-navpično prerezana medenca: *AA'* daljava čevničnih grebenov, *aa'* poprečnik medenčnega vhoda, *bb'* medenčne votline in *cc'* medenčnega izhoda, *LL'* velike in *ll'* male lednične luknje.

§ 24.

Visokost ali globokost medence je raznovrstna, in sicer je zadnja stena medence trikrat toliko visoka kakor sprednja, da je tedaj izhod od vhoda zadej veliko bolj oddaljen, kakor spredej. Sprednja stena je 5 cm visoka.

§ 25.

Pod. 8. Medenca ravno in navpično prerezana z ravnikom aa' , bb' (medenčna širina) in cc' kakor pri podobi 6, mm povčrta medence.

Medenčna struga ni ravna, temveč se po krivini križnice in zadnjice ravná; zato pot skozi medenco, skozi katero mora otrok ob porodu iti, ni ravna, temveč zakrivljena, kakor ste križnica in zadnjica zakrivljeni; zavaljo tega mora biti tudi tista črta zakrivljena, katero si po njeni sredi potegnjeno mislimo. Ta črta se imenuje povčrta medence. Povčrta je tedaj tista kriva črta, ki si jo mislimo potegnjeno po sredi medenčne votline tako, da veže vsa središča vseh ravnikov.

§ 26.

Ako pogledamo namreč pri po konci stoječi, dobro vstvarjeni ženski postavo njene medence, vidimo, da vhod njene medence ne gleda naravnost navzgor, temveč tudi navspred, in da je izhod njene medence navzdol in navzad obrnjen, in sicer tako, da stoji brdice blizo 8 cm višje, kakor zgornji rob sramničnega sklepa. To imenujemo nagibek medence.

Medenca je najbolj nagnjena, kadar ženska stoji in se naprej drži; najmanj pa, kadar ženska leži s podloženim križem in k trebuhu nategnjenimi stegni.

§ 27.

Kadar najdemo vsa ta imenovana znamenja na medenci, pravimo, da taka medenca je pravilna medenca in godno dete navadne velikosti lahko skozi njo na svet pride.

II. Mehka ženska spolovila.

§ 28.

Mehka ženska spolovila razdeljujemo v vnanja in notranja.

1. Vnanja mehka spolovila.

§ 29.

K tem štejemo: sramnico in sisce.

1. Sramnica.

§ 30.

Sramnica obstoji: 1.) iz nadsramka; 2.) iz velikih sramnih ustnic ali velikih piskov s sramnično prevozo; 3.) iz malih sramnih ustnic ali malih piskov; 4.) iz ščegetavčka; 5.) iz sečnega vodila odprtine; 6.) iz presredka; 7.) iz vhoda v nožnico z devično mreno.

1.) Nadsramek je tolsta blazinica, katera leži spredej nad sramnico; koža, s katero je prevlečen, je pri odraslih ženskah kosmata.

2.) Velika piska sta veliki in debeli kožni gubi, kateri se začnete na nadsramku in nehate na presredku, kjer sta zvezani s tanko prečno kožno gubo, katera se imenuje piskova prevoza. Zelo se dasta raztegniti. Njuno vnanje lice je navadna koža, porašena s kodrastimi lasmi, notranje lice pa je bolj tanka živa koža rudečkaste barve.

Odprtina med velikima piskoma od zgorej navzdol se imenuje sramna odprtina in je pri devicah tesna, to je, piska ležita tik eden drugemu, pri ženskah pa, katere so že večkrat rodile ali se mnogokrat z moškimi pečale, sta pa bolj ali menj razporjena.

3.) Mala piska sta pri devicah popolnoma pokrita od velic, med katerima ležita, in sta dve majhni, rudeči, občutni kožni gubi. Pri ženskah, katere so že rodile ali se večkrat z moškimi spečale, sta pa mehka, zgrbančena, višnjevkasta in molita iz sramne odprtine. Mala piska se razvpjeta navzgor vsak v dva lista in objameta tako

4.) ščegetavček, majhno, okrogljato, silno kočljivo mesnato stvarico rudečkaste barve.

5.) Sečnega vodila luknjica leži skoro $1\frac{1}{2}$ cm pod ščegetavčkom; majhna, okroglasta je, z napetim, trdim robom obdana in se dá po tem tudi že s samim potipom spoznati.

6.) Presredek se imenuje kožnata brvica, ki je med zadnjico in piskovo prevozo razpeta; navadno je 2 do 3 cm širok, sicer se pa prav rad udaja in raztegne.

7.) Vhod v nožnico leži med presredkom in sečnega vodila luknjico, in je pri devicah zaprt z devično mreno, to je z kožno gubo, katera je ali okrogla ali pa polumescu podobna. O prvem pečanju z možkim se ta pretrga in ostanki se imenujejo mirtičaste bradavičice.

2. Sisca.

§ 31.

Ta dva sta na prednji strani prs in imata namen, da dobiva novorojeno dete živež iz nju. Podobo imata polkrogle in sta s posebno belo in tanko kožo prevlečena. Iz srede vsacega sisca moli zelo občutna, dražljiva bradavičica, katera je obdana z zamoklo obstretino. V vsakem siscu je v podobi grozda vstvarjena mlečja žlezica, iz katere je napeljanih kakih 15 cevčic, katere se imenujejo mlekovodi in se v bradavici končajo.

V obstretini je, zlasti pri nosečih ženskah, dostikrat mnogo kot leča velikih, tako imenovanih obstretnih žlezic, v katerih je mleko ali pa tolša.

2. Notranja mehka spolovila.

§ 32.

K tem štejemo: 1.) materno nožnico; 2.) maternico z njenimi vezki; 3.) maternični cevi in 4.) jajčnika.

1. Materna nožnica.

§ 33.

1.) Materna nožnica je 11 do 13 cm dolga kožnata stružica, katera se začne pri nožničnem vhodu in obdaja s svojim

zgornjim širjim koncem, kateri se imenuje nožnično obočje, spodnji del maternice, kateri moli v nožnico.

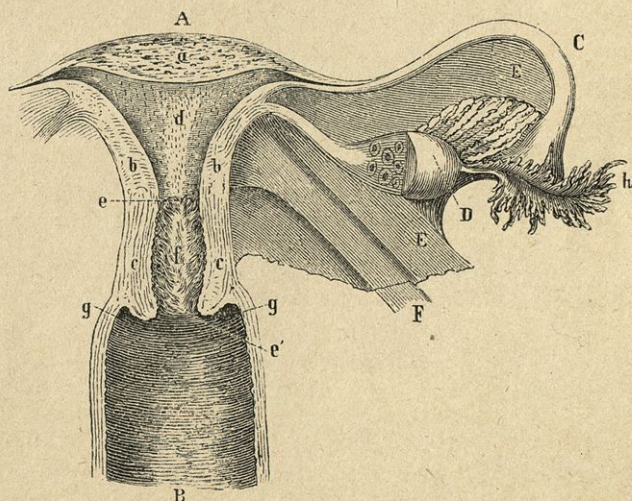
Nožnica leži ravno po srednji črti medence in je z žlepnasto kožo prevlečena, katera ima na sprednji in zadnji steni prečne gube. Ker je iz mišičnih kitic sestavljena, se da skrčiti in raztegniti.

2. Maternica.

§ 34.

Maternica je 7 do 8 cm dolga, votla, plošnata, hruški podobna stvar, katera je iz mišičnih kitic sestavljena in ima eno sprednjo in eno zadnjo stran. Njeni najzgornji široki del se imenuje dno, spodnji najožji del pa vrat; tisti del pa, kateri je med dnom in vratom, imenujemo maternično telo ali sredek.

Dno in telo obsegata trivoglato maternično votlino ali duplo, v katero zgorej na straneh prehajate na levi in desni jajčni vodili, in katera izide zdolej v tako imenovano strugo materničnega vratu.

Pod. 9. Maternica po robih prerezana A, zgornji del tudi prerezane nožnice B, na desni strani jajčično vodilo C, deloma prerezani jajčnik, v katerem se vidijo jajčični mehurčki D, široki maternični vezek E, okrogli maternični vezek F, a dno, b sredek, c vrat maternice, e notranje, e' vnanje maternično ustje, f struga materničnega vratu, g nožnično obočje, h narezljani konec jajčičnega vodila.

Maternični vrat, kateri je $1\frac{1}{2}$ cm dolg, moli do polovice skozi nožnično obočje prosto v nožnico. Ta maternični del se imenuje nožnični del maternice. Skozi maternični vrat gre struga, katera je v sredi najširja. Njeni gorenji ožji konec pelje v maternično votlino in imenuje se notranje maternično ustje; odprtino na zdolenjem konci nožničnega dela maternice imenujemo pa vnanje maternično ustje.

Na vnanjem materničnem ustju razločujemo sprednjo, bolj dolgo, in zadnjo, bolj kratko ustnico; imenujemo ji maternični ustnici, kateri ste pri ženskah, katere še niso bile noseče, gladki, trdni in skoro kot hrustanec trdi.

Vnanje maternično ustje se da pri ženskah, katere še nikoli niso rodile, vselej kot okrogla jamica utipati, pri ženskah pa, katere so že rodile, ima podobo poprečne razpoke z natrganim robom. Zavoljo tega se tudi maternični ustnici ne stikate več tako dobro, kakor pri ženskah, katere še nikoli niso rodile.

Maternica je znotraj z žlemnato kožo prevlečena, zvunaj pa s trebušno. Trebušna koža ali trebušnica prehaja namreč od sečnega mehurja, kateri leži pred maternico, na prednjo stran maternice, se potegne od tod čez dno in zadnjo stran maternice do nožničnega obočja, in gre potem od todi na mastnico in zadnjo steno medence. Seveda se morajo tako na vsaki strani v trebušni koži gubi narediti in ti imenujemo široka maternična vezka.

Okrogla maternična vezka ležita v širokih materničnih vezkih, in sta okrogli, trdni vrvici, kateri izvirate iz mesnatega snutka maternice na njenem dnu in greste skozi dimlje do nadsramka.

3. Maternični cevi.

§ 35.

Maternični cevi izhajate zadej za okroglimi materničnimi vezki na materničnem dnu, ste kakih 11 cm dolgi, ležite med širocimi materničnimi vezki in nehate zvunaj v podobi narezljanega lijaka. Maternični cevi peljete možko seme po spoju do jajčica, ki se ima uploditi, in peljete potem uplojeno jajčice nazaj v maternico; zato se imenujete tudi jajčična vodila.

4. Jajčnika.

§ 36.

Jajčnika sta belkasti, plošnati, mandelju podobni stvari, kateri ležite vsaka na eni strani maternice pod jajčičnima vodili v žepku zadnje kože širokih maternih vezkov.

V vsacem jajčniku se nahaja kakih 20 do 100 jajčičnih mehurčkov, v katerih ležijo neuplojena jajčica.

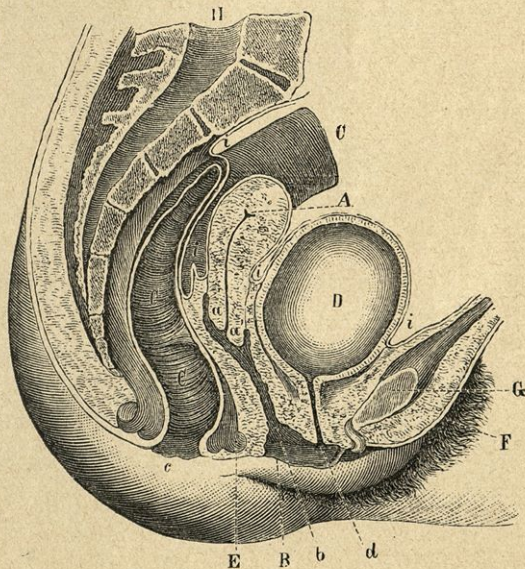
Vsa tako imenovana notranja spolovila leže v medenčnem duplu. Razun teh leži pa v medenčnem duplu, kakor je bilo že rečeno, sečni mehur s sečno cevjo in mastnico.

3. Razvoj in delavnost spolovil.

§ 37.

Ženska spolovila dozorijo v naših krajih s 13. do 15. letom. V teh letih dekle spolovno zrela postane; jajčica namreč, katera so doslej mirno v jajčnikih tičala, dozorijo in prihajajo po 1 do 2 iz jajčnika ter se morejo uploditi.

Kadar se to zgodi, začne maternica krvaveti. Zorenje jajčic v jajčnikih je združeno z vednim dotokom krvi k spolovilom in se slednjič žile maternične žleznaste kože tako s krvjo napojé, da se razpočijo, in ta kri, katera se na zvonaj vlije, se imenuje perilo ali mesečina.

Pod. 10. Medenica od spredej na vzadej navpično prerezana z v nji ležečimi mehкими deli: *A* maternica, *a* zadnja, *a'* sprednja maternična ustnica, *B* nožnica, *b* vhod v nožnico, *C* zadek, *c* zadekova odprtina, *D* sečni mehur, *d* sečno vodilo, *E* presredek, *F* nadsramek, *G* sramnični sklep, *H* križnica, *iii* trebušnica.

Blizu vsake 4 tedne se razpoči vselej najmanj en jajčičen mehurček na površji jajčnika; dozorjeno jajčice, ki je bilo v njem, stopi iz njega in sprejme ga jajčično vodilo, katero se, kakor si mislimo, s svojim narezljamim koncem po jajčniku vleže. Skozi jajčično vodilo pride jajčice v maternično votlino, iz katere se, ali s krvavitvijo splavi, ali pa raztopi in zgine, kar navadno 3 ali 6 dni trpi. Zdrave ženske dobivajo svoje perilo do 45. ali 50. leta starosti; namreč do takozvanih klimakteričnih let (do spremena let) in, dokler se to dogaja, jih je mogoče uploditi. Kadar perilo izostane, se navadno spolovila, posebno maternica, grbančiti začnejo.

Drugi del.

Nosečnost, porod v zdravem stanju, pravilna otročja postelja, novorojenček in dojenček.

Prvi oddelek.

Zdrava nosečnost.

I. Nosečnost sploh.

§ 38.

Nosečnost imenujemo tisti ženski stan, kateri se začne s početjem in neha s porodom.

Spočetje se zgodi po plodnem spoji, to je, kadar pride možko seme v dotiko z zrelim jajčicem. To se zgodi ali v maternični votlini ali pa v jajčičnih vodilih. Kadar se zgodi to v teh vodilih, pride jajčice po njih v maternično votlino, da se ondi dalje godi.

Plodni spoj je pa samo takrat mogoč, kadar je jajčice dozorjeno, to je najlažje, pred ali po ženskem perilu.

§ 39.

Zdrava nosečnost je edino le v maternici mogoča in zahteva, da se uplojeno jajčice enako izpodoblja, kakor tisti deli materinega telesa, ki so pri nosečnosti, porodu in dojenji deležni.

II. Trpež nosečnosti.

§ 40.

Nosečnost je najvažnejši prigodek v ženskem življenji. Njen namen je, človeški rod množiti.

Da se plod ali sad do godnosti izpodobi, potrebuje 40 tednov ali 280 dni, ali kar je enako, 9 pratikinih mesecev, ali še bolje 10 luninih mesecev,* to je 10 dob po 4 tedne, kakor tudi ženske redovno perilo dobivajo.

Skušnja namreč uči, da sta perilo in nosečnost v nekaki zvezi, in sicer tako, da se, ko je perilo devetkrat izostalo, porod začne ravno takrat, ko bi bilo imelo deseti pot priti.

Ker pa imajo nekatere ženske svoje perilo včasi pred, včasi pa pozneje, kakor vsake štiri tedne, lahko tudi nosečnost pri tacih ženskah dalj ali manj trpi kot 280 dni, in zavoljo tega ni treba, da bi moral plod negoden ali prezrel biti.

III. Spremembe v nosečnosti.

§ 41.

Ko je nosečnost nastopila, se ne izpodoblja le jajce čedalje bolj, temveč v celem ženskem spolnem životu se godé take spremembe, da so pripravne, k izpodobljenju jajca pripomožne biti in nazadnje popolnoma godno jajce iz ženskega telesa spraviti in rojeni sad dalje rediti.

Nosečnost pa ne naredi samo v spolovilih velicih sprememb, temveč tudi celo žensko telo se po nji bolj ali manj spremeni, ker so spolovila v trdni zvezi z drugimi deli telesa; te spremembe morajo tedaj celi život zadeti.

A. Spremembe v celem životu.

§ 42.

Te zelo mnogovrstne spremembe se razodevajo pred vsem v počutku noseče ženske in so znamenja nosečnosti, na katere bi bilo dobro paziti, če bi se samo zavoljo nosečnosti naredile;

* Kadar se bo pozneje o mesecih govorilo, je vselej lunine mesece razumeti.

gotovo pa je, da se ravno tako v družih bolehotah pokažejo, kakor jih nasprotno tudi pri nosečih ženskah dostikrat pogrešamo. Ravnajo se zlasti: 1.) po lastni zvezi živcev s krvjo in izvirajo 2.) iz pritiskanja, raztegovanja i. t. d. maternice, katera od dne do dne večja postaja.

§ 43.

1.) Iz lastne zveze živcev s krvjo izvirajoče spremembe so brezštevne; najnavadnejše so: posebni stan duha, srca in čutov; trudnost, težki udje, otožnost, čmernost, zasp-anost ali pomanjkanje spanja, mnogotere bolečine v živcih, bolečine v zobeh, v glavi, v križi i. t. d. Kri sili v glavo in v prsi in prizadeva bolečine v glavi: vrtoglavost, zvonjenje v ušesih, rudečico obraza, krvavenje iz nosa, medlevice; polno, bolj hitro vtripanje žil, težko sapo, vtripanje srca i. t. d. Nosečim ženskam prihaja slabo, mrzijo to in ono, bljujejo, zlasti zjutraj, jed jim ne diši, ali pa so požeruhinje; zoperne so jim nekatere jedi, hrepenijo po rečeh, ki so zoper naravo, slinijo se, so zaprte ali pa jih driska i. t. d. Ženske, katere so bile poprej bolj rudeče, dobe bolj blede obličje; na čelu, nosu in okrog ust se naredo rujavo-rumene pege; obstretini in posrednja trebušna črta se pozamoklé.

2.) Spremembe, izvirajoče iz pritiskanja in raztegovanja maternice: ovire v odcejanju vode in spraznovanju blata, vodenično otekanje kože, raztegnjene žile, raztrganje kože na trebuhu (proge), bljuvanje, težka sapa i. t. d.

B. Spremembe v spolovilih.

§ 44.

Vse te spremembe na spolovilih se godé za to, da se more uplojeno jajce izpodobljati, in iz vseh se vidi, kako narava že v nosečnosti vse za porod pripravlja.

a. Na maternici.

§ 45.

Največ sprememb se zgodi na maternici, katera ima v nosečnosti največ opraviti. Maternica mora zavoljo tega svojo

velikost, podobo, lego, zlasti pa svojo snov in svoja opravila zelo spremeniti.

§ 46.

1.) Kar se velikosti in razširjevanja maternice tiče, postaja večja in večja, kakor jajce raste. V začetku je okrogla, ker se prve mesece samo dno in središče maternice raztegujeta. Še le poslednje mesece se raztegne vrat maternice, da je njena votlina bolj prostorna. Tedaj dobi maternica podobo jajca, katero je z ožjim koncem doli obrnjeno.

§ 47.

2.) Kar lego in naravnjanje noseče maternice zadeva, stoji maternica prve tri mesece nižje, kakor v nenosečem stanu. Od tega časa naprej pa se dviguje od meseca do meseca tje do žličice. Ko do tja pride, se vsede maternica zopet nekoliko nižje.

Ko se vzdiguje, se nagne maternica na to ali na ono stran, največkrat na desno, in se obrne, ker trebuh spredaj odjenjuje, ob enem s svojim dnom navspred, tako, da njeni nožnični del proti votlini križnice gleda.

Dalje se obrača maternica poslednje mesece nosečnosti navadno tako okrog svojega dolgostnega premernika, da leži njena leva stran bolj spredej, desna pa bolj zadek.

§ 48.

3.) Posebno važne za babico so spremembe nožničnega dela in struge materničnega vratu.

a) Nožnični del maternice pri prvesmicah se začne kmalu po spočetju rahljati, je zavoljo tega bolj mehek in ohlapen, in to najpred na vnanjem materničnem ustji.

Nožnični del ostane do poslednjih 6 ali 8 tednov precej enako dolg, in še le ta poslednji čas se skrajšuje vedno bolj in bolj, ker je materničnega vratu ta čas več in več treba za povečanje maternične votline.

Zavoljo tega se razširja od tega časa notranje maternično ustje bolj in bolj, vnanje pa ostane zaprto; to je, struga materničnega vratu dobiva podobo lijaka, katerega širji konec je zgorej.

b) Pri ženskah, katere so že večkrat rodile, je vnanje maternično ustje nekaka odprtina, katere rob je raztrgan od prejšnjih porodov. Vratova struga se začne odpirati na vnanjem ustji in je podobna lijaku, čegar širji konec je na vnanjem ustji. Še le malo pred koncem nosečnosti prične se notranje ustje razširjati.

§ 49.

Sprememba maternične snovi nastane v prvi vrsti v njenih mišicah in v žleznati koži. Ta kožica preide polagoma v bolj debelo žilnato kožo, katera vplojeno jajčice v sé vzame; ona se v nosečnosti bolj in bolj stanjšuje in konečno izgine; imenuje se za to minljiva kožica.

Mišice maternice se bolj in bolj razvijajo in tako povzroče, da so maternične stene mehkejše, bolj vdajalne, pa tudi bolj debele.

Krvne žile maternice se v nosečnosti razširjajo. Pretakanje krvi po teh razširjenih žilah dela vršenje, ki se imenuje maternično vršenje.

§ 50.

5.) Noseče ženske pridejo ob svoje perilo; le malokdaj se primeri, da ima ženska tudi še po spočetju svoje perilo.

b. Na nožnici in vnanji sramnici.

§ 51.

Nožnica postaja v nosečnosti vedno mehkeja in topleja in oddaja vedno več žlema od sebe. Ker maternica višje stopa, se nožnica podaljša, zgubi s časom svoje prečne gube in je raztegljiva. Ker več krvi priteka, dobi nožnica višnjevkasto barvo.

Na vnanji sramnici postaneta velika piska bolj višnjeva, otekla in bolj rahla.

c. Na jajčnikih, jajčičnih vodilih, na širokih in ozkih materničnih vezkih.

§ 52.

Čem bolj maternica raste, tem bolj spreminjajo široki maternični vezki svojo lego in podobo; istotako jajčnika, jajčična vodila in okrogli maternični vezki.

d. Na siscih.

§ 53.

Sisca postajata s časom bolj napeta, velika in trda; noseče čutijo v njih nekako napenjanje in težkoto z bodljaji. Bradavici se podaljšate, iz zamokle obstretine molé bolj njene bradavičice; skozi kožo se vidijo žile kot plavkaste riže; če se sisek stisne, šine mleku podobna tekočina iz njega.

e. Na medenci.

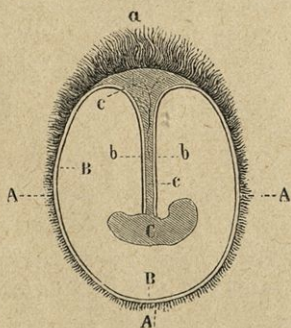
§ 54.

Ker več krvi prihaja k spolovilom, katera ležé v medenci, se tudi njeni sklepi in vezki bolj rahljajo, mehčajo; zavoljo tega se gotovo tudi pri porodu prostor medence poveča, dasi ravno tega ne vidimo.

C. Spremembe na vplojenem jajcu.

1. Celo jajce in minljiva kožica.

§ 55.

Pod. 11. A usnjenka s kosmičicami obraščena; a močeneje razvite kosmičice na mestu, kjer se materna potica dela; B vodenka, b mehasti nadaljšek vodenke do plodovega popka, iz katerega postane tok popkovine; C plod, c votli podaljšek, kateri iz plodovega popka vodi žile na ono mesto usnjenke, kjer se materna potica dela.

Jajčice, katero se izloči iz razpočenega jajčičnega mehurčka, je kakor proseno zrno velik mehurček, in je s žleznato tekočino napolnjen.

Koj ko pride uplojeno jajčice po jajčičnem vodilu v maternično votlino, se vsede v minljivo kožico. Ta mehka, zelo krvnata kožica sprejme jajčice v svoje gube, ga objame okrog in okrog, da je v nji kakor v mošnjici. Tako se zveže jajčice z maternimi žilami, ker odslej iz njegovega celega površja nešteto majhnih kosmičic kakor koreninic vanj poganja.

Jajčice raste odsihmal tako, da je koncem prvega meseca veliko

kakor kokošje jajce in koncem tretjega meseca kakor pomaranča. Zdaj raste od meseca do meseca, tako, da je koncem desetega meseca 4 do 5 kg težko in je ta čas jajcu podobno, katerega ožji konec je doli obrnjen.

Ko jajce tako raste, postaja minljiva kožica vedno bolj tanka, tako, da se na godnem jajcu komaj še njen sled najde.

Godno jajce je tedaj sestavljeno: 1.) iz jajčevih mren, 2.) iz plodove vode, 3.) iz maternične potice, 4.) iz popkovine in 5.) iz ploda.

2. Jajčevi deli.

1. Jajčeve mrene.

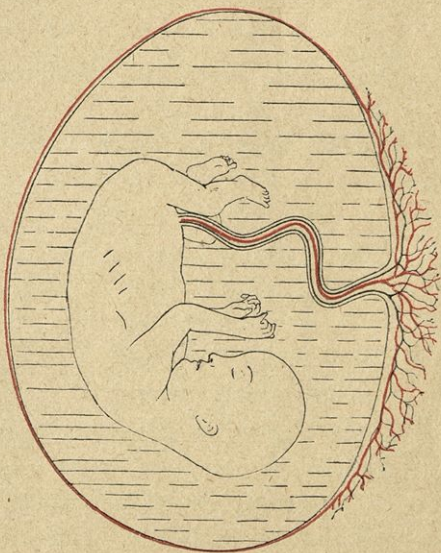
§ 56.

Jajce ima dve mreni: usnjenko in vodenko.

a) Usnjenka, zunanja jajčeva mrena je tanka pa precej trdna, rumenkasto rudeča in prozorna. S svojim notranjim gladkim licem je zvezana po rahli piskričasti tkanini z vodenko. V začetku nosečnosti poganja iz njenega vnanjega lica mnogo majhnih kosmičic, katere se končavajo v minljivi kožici. Te kosmičice imajo silno veliko krvnih žil, po katerih dobiva jajce svoj prvi živež.

Pozneje zginejo te kosmičice, samo ondi še ostanejo, kjer se naredi materna potica. Vnanje lice je tedaj zavoljo teh posameznih ostankov kosmičic in minljive kožice osorno in negladko.

b) Vodenka leži znotraj usnjenke, je zelo tanka, gladka, belkaste barve in prozorna.

Pod. 12. Deli vplojenega jajčeca.

Vodenka obdaja plod in plodovo vodo; z njo je prevlečeno notranje lice matrne potice, od katere gre do popka.

2. Plodova voda.

§ 57.

V plodovi vodi sta plod in popkovina; v začetku nosečnosti je čista, pozneje siratkasta ter plava v nji več ali manj belih kosmov in lasčkov, kateri so se od plodove kože ogulili; ima svoj lasten duh in navadno je je $\frac{1}{2}$ do 1 litra.

Plodova voda je za marsikaj koristna: varuje plod poškodovanja od zunaj, stori, da se lažje giblje in da plodova gibanja ne delajo materi bolečin; dalje varuje ta voda, da se otrokovi deli ne zarastejo, in da maternice, maternične potice in popkovine kaj ne pritisne. Plodova voda žene jajčeve mreže v podobi mehurja skozi maternično ustje pri začetku poroda in dela spolovila pri porodu opolzla.

3. Maternična potica.

§ 58.

Maternična potica ima podobo hleba, katerega premernik je pri godnem jajcu kakih 20 cm dolg; debela je 2 do 3 cm in blizu 500 do 600 g težka. Sestavljena je iz brezštevilnih žil, katere so z rahlimi vezki med saboj zvezane, in ima dve lici, eno vnanje in eno notranje.

Vnanje lice je grčasto, v več kosov razdeljeno in se drži notranjega lica maternice; notranje, bolj gladko lice je prevlečeno z usnjenko in vodenko, proti jajčevi votlini obrnjeno in iz njega izvira popkovina.

Pravilni sedež maternične potice je na materničnem dnu in največkrat proti desni strani in navzad.

Maternična potica se naredi v drugem in tretjem meseci iz kosmičic usnjenke, in sicer na ta način, da se vsade končne zanjke tistih žil, katere pridejo po popkovini iz plodnega trebuha, v usnjenkine kosmičice, in obratno končki maternih žil v te. Tu se godi nekaka zamena delov, iz katerih je kri. Odpravijo se namreč reči iz krvi, katere niso več za plodovo rejo, in druge, katere so potrebne za plodovo rejo, pridejo v njegovo kri.

Maternična potica pomaga tedaj od tretjega meseca naprej, da se plod redi in da raste.

4. Popkovina.

§ 59.

Popkovina veže mater z otrokom; ona izhaja iz detotovega popka in se vsaja v notranje lice maternične potice.

Popkovina godnega deteta je 50 do 60 cm dolga in eden prst debela. Taista obstoji: 1.) iz toka, kateri pride iz vodenke; 2.) iz žolčastega snutka, kateri se imenuje žolca in 3.) iz žil, namreč iz dveh žil odvoznic, katere vodite kri, katera ni več za rabo, od ploda v maternično potico, in iz ene žile dovoznice, katera vodi kri, katera je bila v maternični potici za plodovo rejo pripravna storjena, iz maternične potice k plodu zopet nazaj, od koder gre potem zopet po dveh odvoznicah nazaj i. t. d. Ta obtek krvi imenujemo plodov krogotok.

Vsajena je popkovina navadno blizu srede maternične potice na njenem notranjem licu.

Maternična potica, popkovina in jajčeve mreže skupaj se imenujejo posteljica, ker se navadno še le po porodu iz maternege telesa iztrebijo.

5. Plod.

§ 60.

Koncem prvega meseca je plod podoben mravljincu.

Koncem drugega meseca je plod velik kakor bučela.

Koncem tretjega meseca se da človeška podoba že popolnoma spoznati.

Koncem četrtega meseca se da že spoznati, katerega spola je plod.

Koncem petega meseca čuti že noseča otrokovo gibanje. Mogoče je že tudi otrokovo srce slišati in pri preiskovanju dele njegovega telesa otipati.

Koncem šestega meseca se vidijo na prstih ročic in nožic nohtički. Plod se more sicer živ roditi, ne da se pa živ ohraniti.

Koncem sedmega meseca je plod živeven, to je, ob dobri strežbi in hrani more zunaj maternege telesa dalje živeti.

Koncem osmega meseca gleda že plod.

Koncem devetega meseca zginjujejo že volnati lasčki.

Koncem desetega meseca je plod goden.

Dolgost in teža ploda v posameznih mesecih nosečnosti razvidna je iz sledeče sestave: Plod je

koncem	1. meseca	. . .	$1 \times 1 = 1$	cm dolg,	1 g težak,	
»	2. »	. . .	$2 \times 2 = 4$	» »	5 »	»
»	3. »	. . .	$3 \times 3 = 9$	» »	25 »	»
»	4. »	. . .	$4 \times 4 = 16$	» »	250 »	»
»	5. »	. . .	$5 \times 5 = 25$	» »	500 »	»
»	6. »	. . .	$6 \times 5 = 30$	» »	1000 »	»
»	7. »	. . .	$7 \times 5 = 35$	» »	1500 »	»
»	8. »	. . .	$8 \times 5 = 40$	» »	2000 »	»
»	9. »	. . .	$9 \times 5 = 45$	» »	2500 »	»
»	10. »	. . .	$10 \times 5 = 50$	» »	3000 »	»

Pri določbi starosti ploda je v prvi vrsti vpoštevati njega dolžino, zato, ker je njega teža podvržena različnim spremembam (slaba hrana, žalostenje noseče).

3. Godno dete.

1. Kakošno je sploh.

§ 61.

Iznošeno dete je navadno 50 do 52 cm dolgo in 3000 do 4000 g težko. Njegova koža je na celem životu blede, po glavi, in zlasti po nižjih krajih života, s siratkasto maščobo prevlečena; volnati lasčki so večjidel zginili; lasčki glave so gosti; hrustanci ušes trdni in rožnati; nohtički molé navadno čez prste ročic in nožic.

Modnica fantičkov je nagrbljena, tudi ni več tako rudeča in v nji ste obe modi.

Pri dekličih pokrivata velika piska mala.

Popek je na sredi trebuha.

Iznošeni otroci vpijejo navadno koj po rojstvu krepko, bistro gledajo, se gibljejo živo, izpusté kmalo vodo in otročjo smolo, to je, blato že v nosečnosti v čevih nabrano, katero je zamoklo rujavo-zelene barve, in smoli podobno.

2. Posebna znamenja godnega deteta.

§ 62.

O zrelem plodu je še sledeče pripomniti: Najvažnejši del plodovega telesa pri porodu je njega glava. Zato je treba vedeti, kako je ta sestavljena.

§ 63.

Na čepinji razločujemo čelo, teme, dve senci in zaglavje in je sestavljena: 1.) iz dveh čelnic; 2.) iz dveh stranic; 3.) iz dveh senčnic in 4.) iz zaglavnice.

Te kosti so pri godnem plodu s tako imenovanimi šivi sklenjene, in se dajo med seboj nekoliko premikati.

Taki šivi so:

- a) čelni šiv med čelnicama;
- b) venčni šiv med čelnicama in stranicama, kateri pelje naravnost od enega sënca do družega;
- c) pušični šiv; ta pelje naravnost od spredej navzad med stranicama, in
- d) zaglavni šiv med stranicama in zaglavnico, kjer nareja kotič.

§ 64.

Tam, kjer se šivi stikajo, se nahajajo kožnati kraji, katere imenujemo mečave, katerih ste dve posebno važni:

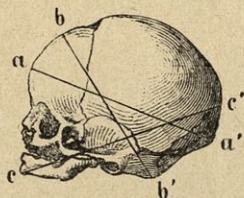
1.) Velika, prednja in štirivoglata mečava leži koj nad čelom; njo narejajo pušični, čelni in venčni šiv tam, kjer se stikajo.

2.) Mala, zadnja ali trivoglata mečava je narejena od pušičnega in zaglavnega šiva tam, kjer se stikata. Komaj toliko je, da jo moremo s koncem kazavca pokriti.

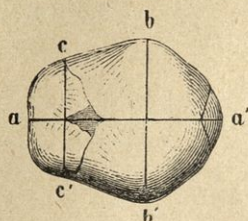
Ker šivi in mečave pripusté, da se kosti ena čez drugo porinejo, se more glavica zmanjšati in podobo po podobi medence vzeti.

§ 65.

Dalje je treba tudi velikost, in sicer premernike glavice, pleč in ledij godnega deteta poznati, da vemo, kako se pomika dete o porodu skozi medenco. Tukaj velja rek, da morajo največji premerniki teh delov vselej v največje premernike medence stopiti.

Pod. 13. Detetova glava, kakor se kaže od strani: aa' ravnik, bb' mali povežnik, cc' veliki povežnik.

Pod. 14. Teme: aa' ravnik, bb' zadnji in cc' prednji poprečnik.

Na glavi razločujemo:

- 1.) Ravnik od nosove korenine do najbolj izbočenega mesta zaglavja, dolg je 11 cm.
- 2.) Veliki povežnik od srede brade do male mečave; dolg je 14 cm.
- 3.) Mali povežnik od srede čela do najnižjega kraja zaglavja (tilnika), meri 10 cm.
- 4.) Prednji poprečnik ob venčnem šivu med obema senci, meri do 8 cm.
- 5.) Zadnji poprečnik od najbolj izbočenega mesta ene stranice do nasprotnega, dolg je 9 cm.

Obglavje, merjeno čez najbolj izbočena mesta zaglavja in čela meri največkrat 35 cm.

Na plečih meri širjava navadno 11 cm, in ledjih 10 cm.

§ 66.

Pri določi godnosti ploda vpoštevati je ne le njega dolgost in težo, ampak tudi vsa druga znamenja godnosti; vtegne se namreč primeriti, da je iznošeno dete slabejše, kakor drugo devet mesecev nošeno; pa tudi prezgodaj rojeni otroci imajo lahko vsa znamenja zrelosti, pa so vendar predzreli.

3. Dete, kako je v razmeri do svojih posameznih delov in do maternične votline.

a. Držanje otroka.

§ 67.

Držanje otroka imenujemo razmero njegove glave in udov do trupa.

Otrok se v maternici pravilno drži, če je brada na prsi pritisnjena, če so ročice na prsih čez križ položene, nožice pa v kolenih vpognjene in k trebuhu nategnjene, petke pa pred ritko ležé.

b. Lega otrokova.

§ 68.

Lega otrokova se imenuje razmera dolgostnega premernika otrokovega in dolgostnega premernika maternice.

Lege razločujemo trojne:

a) Lege po dolgem, če se sklada dolgostni premernik otroka z dolgostnim premernikom maternice. Te lege so najnavadnejše in imenujejo se: glavne lege, če je glava, ali pa medenčno-končne lege, če je dolnji konec trupa doli obrnjen.

1.) Glavne lege se delijo v čepinine, če čepina, v čelne, če čelo, in v obrazove lege, če obraz naprej leži.

2.) Medenčno-končne lege se delijo v ritkine, če ritka, v kolenine, če kolena in v nožne lege, če nogi naprej ležite. Ritkine lege se zopet delijo v priproste ritkine lege, če sama ritka, v popolne ritkino-nožne lege, če zraven ritke obe nogi, v nepopolne ritkino-nožne lege, če zraven ritke samo ena noga naprej leži. Kolenine lege se zopet delijo v popolne, če obe kolena, v nepopolne, če eno koleno, in v mešane, če zraven enega kolena kaki drugi mali del otroka naprej leži. Nožne lege se zopet delijo v popolne, če obe nogi, v nepopolne, če ena noga, in v mešane, če zraven ene noge kaki drugi mali del otroka naprej leži.

b) Poprečne lege, če se križa dolgostni premernik deteta popolnoma z dolgostnim premernikom maternice. Tu leži hrbet ali pa trebuh navspred.

c) Povežne lege detetove. Te so v sredi med podolgostnimi in poprečnimi legami; podolgostni premernik deteta leži v povežnem premerniku maternice.

Ker so čepinine lege najnavadnejše in pri porodu materi in otroku najbolj ugodne, moremo le edino nje imenovati pravilne lege; vse druge lege so nepravilne.

Ako ostane otrok trajno v eni teh leg, pravimo, otrok ima stanovitno lego; ako pa preminja to svojo lego, bodisi

sam, bodisi da se da iz te svoje lege lahko spraviti v drugo, imenujemo to premenljivo lego.

c. Postava otroka.

§ 69.

Postava otrokova se imenuje razmera otrokovega hrbta do maternice.

Razdeljujejo se razne postave po legi hrbta; ker je hrbet pri dolgotrajnih legah največkrat proti levi obrnjen, se imenujejo te poslednje prve postave; one pa, kjer hrbet na desno gleda, druge postave.

Pri poprečnih legah se imenujejo tiste, pri katerih glava na levo leži, prve; če pa glava na desno leži, druge.

IV. Kako nosečnost spoznati.

A. Nauk o znamenjih nosečnosti.

1. Znamenja nosečnosti.

§ 70.

Znamenja nosečnosti imenujemo vse tiste spremembe na ženskem telesu, katere se v nosečnosti na njem razodevajo.

Ene teh sprememb se pokažejo pri vsaki noseči, druge zopet ne; pa tudi nenoseče ženske lahko imajo te spremembe.

Imamo tedaj troje znamenj nosečnosti: a) negotova, b) verjetna in c) gotova.

a. Negotova znamenja nosečnosti.

§ 71.

Med negotova znamenja nosečnosti se štejejo vsi prikazki, kateri se ne razodevajo pri vsaki noseči, in se naredo lahko zavoljo česa drugega.

Taki prikazki so: ženska je ali bolj dobrovoljna ali pa bolj črna; — ona se sploh slabo počuti; — ima vsaktere bolečine zdaj v tem, zdaj v onem delu života; — ji vse drugače diši, vse drugače vidi in sliši, drugače okuša kakor sicer;

— gnjusi se ji nekaterih jedi, družih nenavadnih pa poželi; — bljuje, zlasti zjutraj; — je zaprta ali jo pa žene; — vodo težko pušča; — trebuh se ji napenja; — na trebuhu se ji narede proge; — po poltu se ji narede rujavkaste maroge; — otročje žile dobi in noge ji otekajo.

b. Verjetna znamenja nosečnosti.

§ 72.

Verjetna znamenja nosečnosti imenujemo tista, iz katerih moremo bolj ali manj verjetno si misliti, da utegne kaka ženska noseča biti, za gotovo pa še vender tega ne moremo reči.

Tu sem štejemo:

1.) Da ženski perilo izostane brez znanega vzroka. Ne smemo si tedaj že misliti, da je ženska noseča, če nima svojega perila, ker dostikrat tudi nenoseče nimajo perila, dostikrat pa marsikatera noseča prve mesece, včasih pa tudi vsaki mesec do konca nosečnosti tako krvavenje ima.

2.) Spremembe sisecev. Take spremembe so: sisca se napneta, ob enem čuti ženska bodljaje v njih; obstretina se bolj pozamakli in njene bezgavčice se napnejo; bradavičici se podaljšate in iz nji se dá mleku podobna tekočina iztisniti.

To vse zamore pa tudi nastati pri drugih prilikah, ki niso v nobeni zvezi z nosečostjo, n. pr. pri boleznih prs, mater-nice i. t. d.; pri nekaterih, posebno dražljivih ženskah, se napnejo prsi vsakikrat ob času njihovega perila, včasih pa se celo mleko prikaže.

3.) Mnogotere spremembe na spolovilih posebno glede velikosti, podobe in lege maternice, zlasti njenega nožničnega dela, imajo sicer veliko veljavnost, pa še niso gotove, ker jih lahko tudi marsikateri bolezni povzročajo.

4.) Maternično vršenje pripomore zelo nosečnost spoznati, ker ga je prav redko kedaj pri nenosečih ženskah slišati.

c. Gotova znamenja nosečnosti.

§ 73.

Gotova znamenja jih imenujemo zavaljo tega, ker jih more samo in edino nosečnost povzročati, in ker se more, kadar se jih najde, za gotovo reči, da je ženska noseča.

Taka znamenja so:

- 1.) Če slišimo detetovo srce vtripati;
- 2.) če otipljemo natanko detetove ali sicer jajčeve dele;
- 3.) če čutimo, vidimo ali slišimo detetovo gibanje.

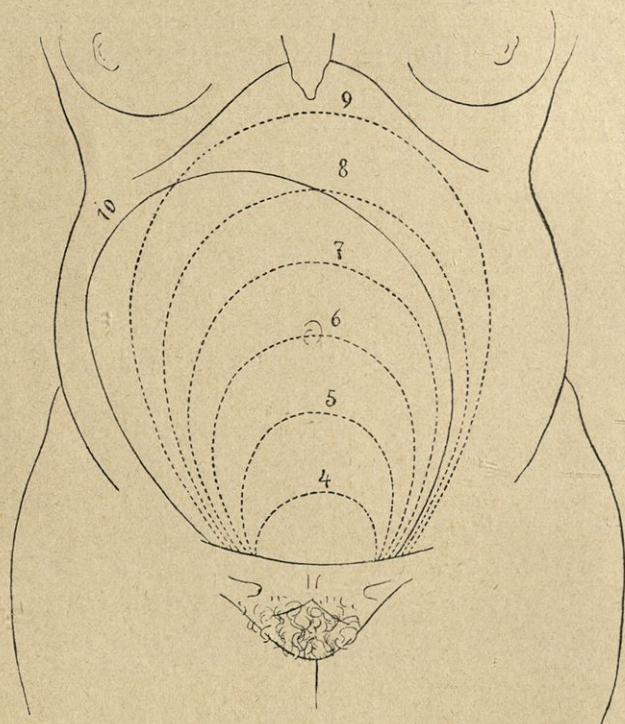
To troje je tako gotovo, da pričuje vsako posebej nosečnost.

Razodenejo se pa še le v drugi polovici nosečnosti, in iz tega se vidi, da moremo prav za prav še le v tem času za gotovo reči, da je kaka ženska noseča.

2. Mnogotera znamenja nosečnosti po posameznih mesecih.

§ 74.

Prvi mesec. V tem meseci so znamenja nosečnosti najbolj negotova.

Pod. 15. Stališče materničnega dna po posameznih mesecih nosečnosti.

Drugi mesec. Ženska nima več perila ali pa še enkrat, pa je slabše, krajše, bolj blede in vodeno, kakor sicer. Mater-

nica se razširja, postaja bolj težka in se zavoljo tega v malo medenco poseda; velika je kakor gosje jajce.

Tretji mesec. Ker maternica vso medenčno votlino napolni, tožijo noseče, da težko svojo potrebo opravljajo; druge težave jim pa navadno že odjenjajo. — V tem meseci se vzdigne maternica že iz medenčne votline, tako, da se dá že njeno dno nad sramničnim sklepom otipati.

Četrty mesec. Maternično dno stoji nekaj prstov nad sramničnim sklepom; nožnični del maternice se vzdiguje višje in višje.

Peti mesec. Maternično dno pride nad sredo med sramničnim sklepom in popkom. — Noseča čuti zdaj prvo detetovo gibanje.

Šesti mesec. V tem meseci začnejo nosečim noge in žile na njih otekati. Maternično dno seže do popka.

Od tega meseca naprej je mogoče slišati vtripanje srca detetovega kakor tudi čutiti njegovo gibanje.

Sedmi mesec. Maternično dno stopi nekaj prstov nad popek; na zdolnjem trebuhu se naredé na obeh straneh bledorudeče lise.

Osmi mesec. Maternično dno pride nad sredo med žličico in popkom; popkova jamica se razlika.

Deveti mesec. Ker seže ta mesec maternično dno popolnoma do žličice, pritiska na želodec in preponko. Od tod pride, da se ta čas nosečim tolikrat pehá, da bljujejo, težko sopejo, težko hodijo i. t. d.

Skozi nožnično obočje se da razločiti tisti del deteta, kateri naprej leži.

Nožnični del maternice prvesmic je koncem tega meseca komaj $\frac{1}{2}$ cm dolg; vnanje maternično ustje je k večjem toliko odprto, da more konec prsta vanj, je okroglo in ima tanek, gladek rob.

Pri ženskah, katere so že večkrat porodile, je pa že mogoče skozi strugo materničnega vratu, katera je kakih $1\frac{1}{2}$ do 2 cm dolga, priti do notranjega ustja, katero je za prst odprto.

Deseti mesec. Maternično dno se posede za tri ali štiri prste pod žličico. Zavoljo tega minejo noseči težave v želodci in dihanji. Nadleguje jo pa opravljanje potrebe, ker je zdolnji

del maternice zelo raztegnjen in ž njim vred navzdol ležeči del otroka na medenčni vhod pritiska.

Tanko nožnično obočje je prav dobro izpodobljeno; skozi taisto se dajo prav dostikrat lahko posamni detetovi deli razločiti, zlasti mečave, šivi i. t. d.

Trebušna koža, katero je bilo prejšnje mesece težko nagubiti, je zdaj ohlapna.

Če maternico potipljemo, čutimo, da se skrčuje. Noseče tožijo tudi že bolj pogostoma, da imajo bolečine v križi.

3. Kako se izve trpež nosečnosti?

§ 75.

Preračunanje, kateri mesec žena nosi, izvaja se: 1.) po dnevu spočetja; 2.) po zaostalem perilu; 3.) po prvem občutku gibanja otrokovega.

1.) Po dnevu spočetja, ako se ta dá gotovo določiti; prišteje se k temu dnevu še 9 mesecev po pratiki in 4 dni. To računanje bi bilo prav zanesljivo, če bi se dalo dokazati, da se ženska ni več z moškim spečala, kakor samo takrat.

2.) Po svojem perilu, t. j. od tistega časa, ko ga je poslednjikrat praviloma imela. Ako od tistega časa, ko je ženska poslednjikrat svoje perilo po navadi imela, 3 mesece nazaj računamo in še 7 dni pridenemo, zvemo nekako dan, v katerem se bo porod začel.

Po perilu zamoremo tedaj samo pri tacihi ženah računati, katere so imele svoje perilo vselej ob svojem času in ga po spočetju nič več niso imele.

Ker pa zamorejo ženske kmalo po perilu, kakor tudi malo pred naslednjim perilom, spočeti in ta čas skoro štiri tedne traja, se zamore čas nosečnosti in začetek poroda po poslednjem perilu vselej le po primeri preračunati.

Bolj ali manj negotovo je pa to računanje pri ženah, katere nimajo svojega perila nikoli ob pravem času, ali katere imajo v prvih mesecih nosečnosti enake krvavitve iz spolovil, kakor ob času perila.

3.) Po tem, kedaj je noseča prvo gibanje otrokovo začutila.

Skušnja uči, da občutijo zlasti prvesmice v sredi nosečnosti, to je, v 20. tednu nosečnosti, ali kar je eno in isto, koncem petega meseca po luni in v sredi petega meseca po pratiki, prvo otrokovo gibanje.

Ako prišteje tedaj babica k dnevu, v katerem je noseča otroka prvikrat začutila, še 14 dni ali pol meseca, dobi celih pet pratkinih mesecev od časa spočetja, h katerim mora potem še štiri pratnine mesece prišteti, da tako zvé nekako dan poroda. Pa vendar je še mogoče, da se iz omenjenih vzrokov za kakih 7 ali 14 dni zmoti.

B. Nauk o porodoslovnem preiskovanju.

§ 76.

Iz izpraševanja ženske moremo večkrat posneti, ali je ta noseča ali ni. Zatoraj naj vpraša babica nosečo po vseh znamenjih nosečnosti. Če je spoznala nosečnost, naj izprašuje dalje, da izve nje trpež. Slednjič naj poprašuje po zdravju noseče od otročjih let do sedanjega časa, zlasti pa, kako so pretekle prejšnje nosečnosti. Ko jo je izprašala, naj jo preišče in naj se pri tem prepriča, ali otrok pravilno leži, in, ali so pravilna trda in mehka spolovila.

Preiskujemo pa vnanje ali notranje; zavaljo tega razločujemo vnanje in notranje preiskovanje; dostikrat pa je treba ob enem vnanje in notranje preiskovati in to imenujemo dvoročno preiskovanje.

1. Vnanje preiskovanje.

§ 77.

Vnanje preiskujemo z rokami, z ušesi in z očmi.

a. Preiskovanje trebuha.

§ 78.

Trebuha preiskujemo, če ženska leži vznak.

Da se trebuh preveč ne napne, kar preiskovanje zelo oteži, mora ženska, katero je preiskovati, noge v kolenih vkloniti in stegni nekoliko k trebuhu pritegniti. Če bi pa to

nič ne pomagalo in bi ženska zoper svojo voljo trebuh napejala, ji bo trebuh gotovo ohlapnil, če jo babica z govorjenjem moti.

1. Otipovanje trebuha.

§ 79.

Da babica pri tem nič ne prezre, naj vselej tako-le ravna: preiskuje naj trebuh, maternico in maternično vsebino.

1.) Kar se tiče trebuha, naj se preiskuje z obema rokama, kako velik je, ali je povsod enako raztegnjen, ali je popek že razlikan ali še napet; skuša naj se zvedeti, kako debela je trebuhova koža in ali se da nagubiti.

2.) Maternica se preiskuje, kako je velika, kakošno ima podobo, lego in kje je njeno dno. Zavoljo tega polóži babica obe roki, eno poleg druge na trebuh tako, da so prsti vkupaj in dlani vkupaj. S prsti rahlo na trebuhu preiskovaje potiplje od zgor navzdol vsako mesto trebuha; pri tem se zve, ali ni maternica kje večja.

Potem se preiskuje maternična podoba: ali je okroglasta, jajcu podobna; ali je njeni poprečnik večji kakor dolgotni premernik i. t. d.

Dalje se preiskuje, kako maternica leži, ali je v sredi ali po strani ali bolj navspred in kje stoji njeno dno.

3.) Kar se tiče maternične vsebine, to je iskanja detetovih delov in detetove lege, naj se ravna vselej tako-le:

Najprvo naj položi obe roki tako na trebuh, da se vležejo prsti nad sramničnim sklepom na maternico in potem naj tipa, s konci prstov pomikaje se proti maternični votlini, da najde tako navzdol ležeči del otroka. Potem naj obrne konce prstov proti materničnemu dnu in ravna naj kakor popred, in tako bo našla nasprotni konec otrokovega života. Potem naj poišče ravno tako na tej ali na oni strani hrbet, in na nasprotni strani manjše otrokove dele.

Da občutimo otrokovo gibanje, položimo roki na trebuh, zlasti proti tisti strani, kjer smo drobneje otrokove dele našli. Dobro je, otrokov hrbet malo suniti; dete se potem včasih bolj živo zagiblje.

2. Prisluševanje na trebuhu.

§ 80.

Prisluševanje daje babici najbolj gotova znamenja nosečnosti, namreč: vtripanje detetovega srca in gibanje detetovo, kakor tudi maternično vršenje.

Kadar se tedaj babici dozdeva, da bi utegnila kaka ženska že čez peti mesec noseča biti, ne sme nikoli opustiti, se prisluševanja poslužiti.

1.) Glas vtripanja otrokovega srca se spozna po tem, da slišimo otrokovo srce prav urno in zaporedoma biti, blizu 140 krat v minuti. Najbolj razločno se sliši tam, kjer leži otrokov hrbet.

2.) Gibanje detetovo se da s posluševanjem bolj spoznati kakor z roko. Kadar namreč dete sune z nožico na maternico, se sliši dostikrat razločno in kratko nekaj vdarja-joči glas.

3.) Maternično šumenje ali vršenje dela kri v razpetih materničnih žilah. Slišati ga je največkrat in najbolj razločno na levi spodnji strani trebuha.

4.) Ta imenovana šumenja pa prebogni mnogokrat neko prav glasno vrvenje vetrov v čevih.

5.) Marsikaterikrat sliši se prav glasno blizo želodca vtripanje maternega srca in vtripanje velikih trebušnih žil.

3. Pregledovanje trebuha.

§ 81.

S pregledovanjem trebuha moremo spričati proge na njem; te so ali bledorudeče ali pa bele. Bledorudeče so znamenje sedanje nosečnosti, in so se naredile tekom 7. do 10. meseca nosečnosti; bele so pa daljšega obstanka, t. j. od prejšnjih nosečnosti.

Nadalje je pogledati, kakošne barve je srednja trebušna črta. Včasih je tudi mogoče videti, kako živo se otrok pre-giblje.

b. Preiskovanje siscev.

§ 82.

Ako hoče babica zvedeti, ali je ženska noseča ali ne, naj vselej sisco pregleda. Gleda naj na velikost in podobo siscev,

kakošne so bradavičice, kako velika in kakošne barve je obstretina, kakošne so obstretinine žlezice, ali se vidijo pod kožo višnjeve žile; zlasti pa, ali je mleko v siscih.

c. Preiskovanje vnanje sramnice.

§ 83.

Kadar babica sramnico preiskuje, jej je posebno na zamoklo, višnjevo-rudečo barvo vnanjih spolovil paziti in na to, ali so močno razrahljane.

2. Notranje preiskovanje.

§ 84.

Najlažje se preiskujejo noseče notranje, če vznak leže na postelji in stegna nekoliko proti trebuhu nategnejo.

Notranje preiskovanje se pa opravlja ali s kazalcem samim ali s kazalcem in srednjim prstom.

S kazalcem in palcem leve roke raztegnemo piska. Kazalec in srednji prst desne roke vpeljemo v nožnico; pri tem povsimo komolec preiskajoče roke tako nizko, kakor zamoremo. To pomaga zlasti takrat mnogo, če leže prav visoko deli, katere iščemo.

Da se babica prvi čas nosečnosti prepriča, kakošna je maternica, ali da more do visoko ležečih otrokovih delov priti i. t. d., je včasih treba, posebno prvi čas nosečnosti, da pritiska rahlo z drugo roko od zunaj skozi trebuh otrokove dele prstu nasproti, to je, ona dvoročno preiskuje.

§ 85.

a) Na nožničnem vhodu preiskuje babica, koliko prostoren in kakošen je.

b) Na nožnici je gledati: 1.) na njeno prostornost, dolgost, občutnost, toploto, žlemljivost, razrahljanost in kakošne so sicer njene stene, in 2.) na nožnično obočje, katero se imenuje prazno, če se ne da nikak naprej ležeč del otroka skozi njega utipati; slabo izpodobljeno, če je ohlapno in se da sicer otrokov del utipati, pa nerazločno; dobro izpodobljeno, če je z naprej ležečim otrokovim delom napolnjeno in globoko v malo medenco potisnjeno.

c) Na maternici je na nožnični del gledati. Nožnični del maternice dobi babica najlažje, ako kroži s koncem prsta, s katerim kakor mogoče visoko seže, tako ob vrhu nožnice, da opiše ž njim začetkoma bolj velike in potem vedno manjše in manjše kroge; tako bo gotovo na nožnični del maternice zadela, kateri moli kakor piljek v nožnico.

Na nožničnem delu preiskuje potem njegovo dolgost, podobo, lego in mehkoto. Ko je to zvedela, naj preišče babica vnanje maternično ustje, koliko je odprto, kako so dolge, debele, trde, gladke ali negladke njegove ustnice. Ako je odprto, naj gre počasi s prstom vanj, da zvé, koliko je dolga in široka maternična struga.

Če bi bil vrat do notranjega materničnega ustja odprt, mora tudi gledati, kakošno je to ustje.

d) Jajčevi deli se iščejo skozi nožnični obok; če je pa notranje maternično ustje že odprto, pa skozi to.

Tukaj je gledati na podobo, velikost, trdost in premakljivost naprej ležečih otrokovih delov, in na to, ali ne leži materna potica ali popkovina spredej.

Najložje se najde naprej ležeči otrokov del tik za sramničnim sklepom.

e) Slednjič naj se privadi babica, vselej preiskovati, ali doseže brdice ali ne.

f) Ko je preiskovanje dokončala, naj potegne babica počasi prst iz nožnice in ogleda in poduha naj ga, da zve, kakošen je žlem maternice in nožnice.

3. Posebna pravila gledé snažnosti in razkuževanja.

§ 86.

Zdravništvo predpisuje danes natančna pravila, ki se morajo brezpogojno izpolnjevati, da noseče, porodnice in otročnice zdrave ostanejo.

Zboli ženska v otročji postelji, tedaj se niso ta pravila negovala.

V tem slučaju obdolžimo po pravici babico prestopka zoper zdravje in varnost življenja; taka babica zapade sodnijski kazni.

Te bolezni povzročujoče snovi so za prosto oko nevidljive in se preneso izključno s prsti in orodjem preiskujoče osebe na porodnico.

Da se temu prenešenju v okom pride, morajo babice, bodisi gledé svoje osebe, bodisi gledé preiskovane ženske sledeča pravila pred vsako preiskavo najnatančnejše izpolnjevati:

A. Gledé svoje osebe:

1.) Ako kani babica nosečo preiskovati, ne sme pred tem nobene osebe obiskati ali se je dotakniti, katera boleha na kaki nalezljivi bolezni. K tem boleznim prištevamo: otročico, davico, ušen, škrlatico, koze, legar, kolero, grižo, dušljivi kašelj i. t. d. Tudi ni smeti se dotikati žensk, ki imajo raka; kakor tudi ni dovoljeno babicam mrliču umivati.

2.) Roke babic morajo biti proste žuljev, bradavic in ran. Notranje preiskavanje z ranjenimi, gnoječimi se prsti povzroči lahko smrt preiskovane ženske.

3.) Nohti morajo biti na kratko porezani; prsti brez prstanov.

4.) K preiskovanju, porodu ali na pomoč otročnice klicana babica naj obleče na novo oprano obleko; kajti dolgo nošene obleke hranijo mnogo prahu in nalezljivih kali v sebi. Rokava obleke morata biti tako prikrojena, da se ju lahko nad komolec zasuče.

5.) Pred preiskovanjem naj obleče babica svež, bel, celo obleko pokrivajoč, podlakta prosta pušajoč, predpasnik.

6.) Roki in podlakta naj se osnažijo in razkužijo, kakor sledi:

I. Snaženje rok.

a) Namaži si roki in cela podlakta z milom v zelo gorki, kadeči se vodi;

b) drgni si z milom namazani roki in podlakta pet minut dolgo s ščetko, ki je bila ravnokar izkuhana;

c) operi si milo iz rok in podlaktev s tem, da si jih poliješ z gorko, popred zavrelo vodo;

d) obriši si roki in podlakta z na novo oprano, od nikogar ne še uporabljeno obrisačo in iztrebi si nohte z nohtno pilo; nato

e) si zopet peri roki in podlakta z milom in ščetko in splahni jih v prevreli vodi.

II. Razkuževanje.

V to svrho potopi na ta način osnaženi roki in podlakta tri minute dolgo v ravnokar pripravljeno 2odstotno lizolovo tekočino in odrgni si ju v njej temeljito s čisto vato.

Gledé snaženja s ščetko bodi opomnjeno, da se je treba snažiti ne le po dlani in obočju roke in tudi ne samo po podlaktu in laktu, temveč tudi, in to prav posebno, po notranjih, medsebojno se dotikajočih delih prstov, po nohtih in koncih prstov.

Pri snaženju nohtov je paziti, da se vklad nohta obdrgne in da se vse ostrine nohtovega roba odpilijo.

Če ste roki mastni, potem si ju obdrgni med pranjem z vato, katero si pomočila v alkohol; potem se zopet peri z milom in ščetko in si splahni roki.

7.) Na ta način očiščene in razkužene roke so proste nalezljivih glivnih troskov in ni si jih smeti obrisati. Z mokrima rokama počni preiskovanje. Si se pa med tem nehote kje dotaknila svoje obleke ali posteljine ali česa drugega, tedaj se pa še enkrat razkuži.

B. Gledé noseče drži se sledečih pravil:

1.) Predno notranje preiskuješ, operi vnanja spolovila, dolnji del trebuha in notranje strani stegnov z milom in gorko vodo, in obstriži lase na spolovilih, če so predolgi.

2.) Razstri velika piska in oplahni spolovila z enoodstotno lizolovo tekočino.

V. Spoznanje prve ali večkratne nosečnosti.

§ 87.

Ali je bila ženska že kedaj prej noseča, se da dostikrat spoznati, pa ne vselej gotovo.

Ako babica najde na trebuhu noseče, katera je bila vedno zdrava, dvojne proge, bele in rudečkaste, ali samo bele; dalje, če najde, da je piskova prevoza ali celo presredek zaceljen; potem da je vnanje maternično ustje zobčasto, na velih siscih pa maroge vidi, sme skoraj gotovo reči, da je bila ženska že noseča.

Mogoče je, da ni nobenega teh znamenj videti, posebno pri noseči, katera je splavila ali če je že več let preteklo, kar je bila poslednjič noseča. Nožnični del takih žensk je dostikrat tak, kakor prvesmic; pa tudi pri prvesmicah najdemo včasih kaj tacega, da ne moremo za gotovo reči, da je kaka ženska prvesmica ali, da je bila že večkrat noseča.

VI. Kako naj noseče živé.

§ 88.

Nosečnost ni nikakoršna bolezen, temveč stan, kateri je z ženskim življenjem v tesni zvezi.

Rekli smo pa že, da so noseče marsikaterim telesnim težavam podvržene in, kakor skušnja uči, jih prav lahko marsikatero bolezen zadenejo. Babica jim bo tedaj vselej nasvetovala tako živeti, kakor jim gre.

Poglavitno pravilo bodi babici to: »Noseča naj živi tako, kakor je bila sicer živeti navajena.«

Nobena stvar ne škoduje noseči bolj, kakor nepripravna obleka. Oblači naj se ne samo tako, kakor je zavoljo letnega časa in vremena treba, temveč zlasti po zimi naj nosi hlače. Po zimi se kaj lahko prehladi v trebuh, ker krila preveč stoje od njenega života.

Tesno obleko nositi ji je ojstro prepovedati, najbolj pa tesne moderce, preveč zadržnjena krila, tesne črevlje, pretrdo spodvezane nogovice i. t. d., ker se zavoljo prevelike tesnosti sisca in maternica ne morejo razširjati in kri prosto pretakati.

Prav dobro je, da nosi noseča spodnja krila na obramicah in trebuh, če je zelo trebušna, na pasu.

Snažnost je že sama po sebi vsakemu človeku silno potrebna, da zdrav ostane, toliko bolj se je morajo pa noseče prizadevati.

Noseče naj skrbé ne samo za snažen život in za čedno posteljno perilo in za navadno snaženje života, kar se že samo

po sebi ume, ampak tudi svoja spolovila naj večkrat umivajo, ker se žlem v njih nabira.

Noseče se ne smejo nikoli čez en četrto ure kopati; voda ne sme biti ne premrzla, ne pregorka in preveč pogostoma se ne smejo kopati, ker bi se jim sicer splav primeril. Mlačna kopelj na vsakih 14 dni je zadostna; samo zadnje mesece nosečnosti se sme večkrat (na teden po 1 do 2 krat) kopati. To velja tudi za mlačne kopeli sedé, katerih se noseče še mnogo lažje poslužujejo, ako se vsedejo v dosti velik in globok škaf mlačne vode. Vroče kopanje nog pa je nosečim škodljivo.

Če bi kaka noseča žena tožila, da ji kopanje tudi najmanje težave dela, ima babica s kopanjem brzo jenjati.

Zdrave noseče naj se večkrat sprehajajo in opravljajo svoja navadna dela, n. pr. lahka dela na vrtu ali na polji.

Nasproti pa naj se oestro varujejo noseče nezmerne telesnega kretanja, n. pr. plesanja, skakanja, tekanja, hitre vožnje po gorastih potih i. t. d., ali pa taci del, pri katerih se mora život zelo upirati, n. pr. noše, dviganja in zadevanja bremen na glavo, obešanja in valjanja perila, ker se život pri taci delih preveč napenja. To bi utegnilo nosečnost prav lahko prekiniti.

Noseče naj se, kolikor manj morejo, z možkim pečajo, ker to jim maternico preveč draži in potem lahko splavijo; zlasti pa škoduje vse, kar se godi prepogostoma in pa silno.

Kakor premočno kretanje in prevelika delavnost noseči ne stori dobro, tako ji tudi prevelik pokoj in nedelavnost škoduje. Najbolje je, držati se srednje poti: ne preveč se zdelati, pa tudi ne lenobe pasti.

Nosečim ni v prid, če obiskujejo prostore, ki so z ljudmi prenapolnjeni, ali gledišča ali koncerte, ker je tukaj slab zrak. Spalnice je prezračevati.

Kajenje z brinovim lesom, kadilom i. t. d. dela pač drugačen duh v sobi, ne popravi pa nikoli zraka. Priporočati tedaj teh kadi ni nikoli, ker vrh tega včasi tudi še omame delajo.

Živeža naj imajo noseče dosti in ravnati se jim je tu po navadi. Sploh naj priporoča babica slabotnim, opešanim ženskam bolj mesnatih jedi, prav trdnim, krvnatim pa bolj rastlinskih.

Nezmernosti v jedi se je vselej varovati. Jedi, katere želodec težko prebavlja in katere napenjajo, kakor n. pr. presno zelje, grah, leča i. t. d., so nosečim ravno tako škodljive, kakor zelo dišeče jedi.

Kar zadeva pijačo, so nosečim žgane pijače, če jih pre-pogostoma uživajo, vselej škodljive. Kave, čaja, vina in zlasti pa piva se ne sme nosečim braniti, če so bile poprej tacih pijač privajene.

Če kaka noseča zjutraj, kmalo ko vstane, bljuje in jo težave obhajajo, naj ji babica za poskušnjo priporoči v postelji zajutrkovati in potem naj povžije vsake dve ali tri ure kaj lahko prebavljivega.

Preden spat gredó, ne smejo noseče nikoli veliko jesti.

Noseče so večkrat zapečene. Da se temu opomore, naj noseča živež spremeni; naj uživa posebno mnogo sadja in sočivja in naj večkrat vodo pije. Če se s tem ničesar ne doseže, potem naj ji babica dristilo dá.

Trdovratne zapečenosti sme samo zdravnik lečiti.

Da bo mogla žena kot mati svojo dolžnost spolnovati in novorojenčka sama dojit, naj vsaka noseča posebno skrbi za svoja sisca.

Žena naj ju varje prehlajenja in stiskanja z moderci in obleko. Umiva naj ju z mlačno vodo in milom, da se prisušeno mleko, pot in druge nesnage raz konce mlekovodov odstrani.

Dalje je že v nosečnosti paziti, da se bradavičici ne osenjate; zato jih je treba tako pripravljati, da jih more otrok takoj prijeti. Prav rade se osenjajo bradavičice ženam, katere imajo prav tanko kožo. Take žene naj umivajo svoji bradavičici in obstretini vsaki dan pridno z mrzlo vodo ali pa z rudečim vinom, žganjem, rumom i. t. d.

Pripravljati se morajo tako imenovane prekratke in plitve bradavičice pa še le poslednji mesec začeti, in sicer prav previdno, ker skušnja uči, da vlečenje bradavičic draži maternico in se ta začne krčiti; to bi pa utegnilo prezgoden porod napraviti. Zavoljo tega naj jih prime in povleče babica ali pa noseča sama z dvema prstoma, in še le, če bi to nič ne pomagalo, naj se družih pomočkov poslužuje.

Drugi oddelek.

Zdravi porod.

I. Porod sploh.

§ 89.

Porod se imenuje tisti dogodek, pri katerem plod z vsemi svojimi deli iz maternega telesa izstopi.

Naraven in zdrav porod je odvisen od ugodnih okolščin jajca, porodnih potov in porodnih moči, katere so med saboj v tesni zvezi.

1. Razdelitev porodov.

§ 90.

Izide porod s pomočjo naravne moči same, tedaj se imenuje naraven porod; tak porod je zdrav in ne trpi niti mati, niti dete nobene škode.

Potrebuje pa porod pomoči, tedaj se imenuje umeten porod; ta porod je lahko zdrav ali pa napačen; napačen je tedaj, če trpita škodo mati ali dete, ali pa oba.

Porod nastopi lahko med 38. in 40. tednom nosečnosti in se zove tedaj pravočasen ali goden porod; ali pa pred 38. ali po 40. tednu in se zove nepravočasen porod.

Porode, kateri se prezgodaj primerijo, razdeljujemo zopet po živčnosti otroka: *a)* v splave ali negodne porode, če nastopijo pred 7. mesecem ali 28. tednom nosečnosti; s splavom more sicer otrok živ priti na svet, pa se ne da pri življenji ohraniti, in *b)* prezgodne porode, če nastopijo med 28. in 38. tednom nosečnosti; tu pridejo otroci sicer nezreli na svet, pa vendar morejo živeti.

Pregodne ali pozne porode imenujemo tiste, kateri se zgodé po 40. tednu nosečnosti.

Po številu otrok se razdeljujejo porodi v enojne in mnogoternate porode.

2. Porodne moči.

§ 91.

Da se spravi sad s svojimi deli iz maternega telesa skozi medenco in mehka spolovila, je treba neke moči za to. Taka

porodna moč, katera otroka iz maternega telesa žene, je dvojna: 1.) popadki, 2.) potrebušnica.

1. Popadki.

§ 92.

Popadki so s posebnimi bolečinami sklenjeno krčevanje cele maternice; njih namen je, sad z njegovimi deli izgnati in maternico samo zmanjšati. Krčijo se pa mišice maternice in to krčevanje se da, če roko na maternico položimo, kot napenjanje in trdota cele maternice čutiti; porodnici pa prizadevajo neke posebne bolečine.

Svojstva popadkov so:

1.) Popadki nastopijo nepovoljno, in, ko so nastopili, se ne dajo z nikakoršnim zdravilom odpraviti.

2.) Pri vsakem popadku se razločuje začetek, kateri se naznanja s tem, da maternica bolj in bolj trda postaja — sreda, kadar je maternica najbolj trda, in konec, kadar trdost maternice zopet odjenjuje in nazadnje čisto mine.

3.) Med posamnimi popadki je čas pokoja, to je preneh popadkov, med katerim napeta maternica popolnoma ohlapne. Kakor preneh popadkov v začetku poroda daljši trpijo, tako postajajo pozneje krajši, popadki pa, kateri prihajajo hitreje eden za drugim, trpé daljši. Njih moč raste bolj in bolj in še-le po rojstvu otrokovem odjenja.

4.) Popadki pospešujejo porod. Ker se maternica krči, postaja nožnični del maternice krajši in krajši, dokler popolnoma ne zgine; potem se odpre maternično ustje popolnoma, mehur počí in nazadnje potisnejo popadki plod z vsemi njegovimi pritiklinami skozi medenco.

5.) Popadki stisnejo žile, katere se raztrgajo takrat, ko se odloči materna potica od maternice, in branijo tako krvotok, in tako pripomorejo, da se vrne maternica v svoj prejšnji stan.

6.) Popadki vzbujaajo vedno neko bolečino, katera se razširja od križa navzdol in navspred proti sramničnemu sklepu in od tod proti stegnu in, kadar so popadki prav močni, proti kolenu dolí do nog. Kakor se porod bolj odseda, toliko hujše

bolečine prizadevajo popadki in silijo porodnico nazadnje, da z njimi vred tudi sama pritiska.

Popadki so prav posebno tista moč, katera more porod dokončati in brez katere ni mogoče, da bi se naraven porod dovršil.

Krčevanje maternice se počne na njenem telesu in preide na njeno dno. Med tem, ko se nje dolnji del razteguje, se ves drugi nad njim ležeči krči in njegova stena na debelosti pridobivlja. Zatoraj se dá ločiti ta gornji debelejši od dolnjega, raztegnjenega dela maternice in se imenuje ta ju ločeča meja krčevalni obroč. Dolnji del maternice se tukaj raztegujejoči se del imenuje.

2. Potrebušnica.

§ 93.

Ako držimo sapo nazaj in, kakor n. pr. pri opravljanji navadne potrebe, pritiskamo navzdol, potisnemo preponko doli proti trebušni votlini in vse trebušne mišice se skrčijo: to je, tako imenovana potrebušnica je delavna. S tem se potisne drob trebušne votline, ker se ne more nikamor drugam umakniti, navzdol, in to pripomore, da se izprazni blato iz mastnice, seč iz mehurja in jajce iz maternice.

Delavnost potrebušnice ob porodu se imenuje pritiskanje ali izdelovanje popadkov. Potrebušnica se imenuje zavoljo tega podporna moč popadkov.

3. Porodba.

§ 94.

Porodba je vrsta vseh tistih gibanj otrokovega telesa, katere ta pri svojem premikanju skozi porodna pota popiše. Tu veljajo sledeča pravila in sledeči pogoji:

a) Pravila porodbe: 1.) Da morejo veliki otrokovi deli, kakor so glavica, pleča in ritka, pravilno skozi medenco iti, morajo se po medenci tako pomikati, da pridejo njih največji premerniki v posamezne največje premernike medence. 2.) Da brez ovire in pravilno skozi medenco pridejo, se obrnejo pri določenih legah gotovi deli otroka vselej navspred. 3.) Otrokov naprej ležeči del gre skozi medenco vselej po povrti.

Otrok se pomika naprej tako, da njegov naprej ležeči del globlje leži, kakor zadej ležeči, toliko časa, dokler je prišel pod sramni obok. Tukaj se uprè vanj in ostane tu tako dolgo, da pride zadej ležeči čez presredek. Otrokovi deli, posebno glavica in pleča, se obračajo tedaj tako rekoč vselej kakor kolo okoli osi, okrog poprečnika medenčnega izhoda.

b) Pogoji porodbe so: 1.) medenca v vseh rečéh nepopačena; 2.) vsa popolnoma nepopačena mehka spolovila; 3.) dosti krepka porodna moč; 4.) kolikor je mogoče dobro zdravje porodnice; 5.) začetek poroda blizo pravega konca nosečnosti; 6.) velikost otroka mora primerna biti medenci in udajati se mora, kolikor je treba, zlasti glavica, in 7.) ležati mora otrok po dolgem, primerno postavljen biti in se pravilno držati.

Pravilna porodba je tista, pri kateri plod s čepinjo naprej leži in je čepinja prva porojena, ostali porod se pa brez napačnosti dovrši.

Nepravilno pa zovemo porodbo tedaj, če je lega otrokova nepravilna, in če so se med porodom napačnosti in nepričakovani prijetljaji primerili.

4. Pretek poroda, njegova razdelitev in njegov trpež.

1. Porodove dôbe.

§ 95.

Prikazki v preteku poroda, kateri trpi pri prvesmicah približno 12 do 18 ur, pri večkrat porodivših pa 6 do 8 ur, so tako mnogoteri, da je treba celi porod v več delov razdeliti, kateri se imenujejo porodove dôbe. Te so:

Prva ali pripravljalna dôba; ta se začne, kadar se prvi popadki oglasijo, in trpi do tistega časa, ko se maternično ustje popolnoma razlika in mehur razpoči;

druga dôba ali dôba izstopa, katera se začne, ko se maternično ustje razlika in mehur razpoči ter neha s popolnim rojstvom otroka, in

tretja ali posteljčna dôba, katera se začne, ko je bil otrok popolnoma rojen, in neha z iztrebo posteljice.

2. Prikazki v posameznih porodovih dôbah.

Prva porodova dôba.

§ 96.

Prvi popadki se naznanjajo kot nekako tišanje v križi, katero preide s časom v neko posebno vlečenje in lahko tišanje doli. V začetku prihajajo popadki po dolgih prenehljajih (v četrt do pol ure) in minejo zopet tako hitro, kakor pridejo; imenujejo se, ker pravi začetek poroda napovedujejo, napovedniki.

Oni storé, da se nožnični del maternice skrajšuje in nazadnje popolnoma zgine, nožnični del maternice ali vrat se je razlikal, in to je polovica prve porodove dôbe. Nožnični del maternice se razlika popolnoma prav za prav samo pri privesmicah; pri tacih ženah pa, katere so že večkrat rodile, ostane pa kot dve ali tri črte debel, mehek rob.

Ker popadki zdaj maternično ustje odpirajo in razširjajo, in ga pripravljajo na to, da more otrok skozenj iti, se imenujejo odporniki.

Ti prihajajo bolj pogostoma in trpé dalj časa, in porodnica čuti bolj močne, vlečeče bolečine v križi. Večjidel vsaka stoka, kadar jo prime popadek. Če se loti tak popadek porodnice zunaj postelje, mora kar obstati in se kake reči poprijeti ali pa z rokami križ podpreti.

Ker se maternica skrčuje, tiši vse, kar je v nji, doli, in ker se zmanjšuje, pritiska zlasti napeti mehur proti materničnemu ustju, katero se odpira in po malem zatrguje, tako da se pokazujejo krvave sluzi — znamenja.

Kadar se čuti mehur o popadku napet, v prenehljaju popadka pa ohlapnjen, pravimo, mehur se nastavlja, in sicer tako dolgo, da mehur tudi v prenehljaju popadka napet ostane in se ob popadku tako napne, da se je vedno bati, da se bo razpočil, zdaj pravimo: mehur je na razpoku. Konečno se razpoči mehur o močnem popadku, kar se večjidel zgodi, ko je maternično ustje popolnoma razširjeno, in voda odteče, katera je med mehurjem in naprej ležečim otrokovim delom. To vodo imenujemo prvo vodo in ona je, katera poganja jajčeve mreje v podobi mehurja v maternično ustje.

Kar se tiče razširjanja materničnega ustja, postaja počasi čedalje bolj široko, njegov rob se stanjšuje. Kar zadeva njegovo širokost, pravimo, maternično ustje je za 1 do 2 do 3 cm i. t. d. široko, in kadar je za 8 cm široko, pravimo, maternično ustje se razlikuje; kadar pa njegovega zadnjega roba več ne moremo doseči, pravimo, da je navzad razlikano.

Kadar pa materničnega ustja nikjer več ne moremo utipati, rečemo: maternično ustje je razlikano.

Kar se tiče naprej ležečega dela otrokovega, leži glavica vedno bolj ali manj premakljivo nad mehurjem — ballotira — to je, če jo potisnemo s prstom, se umakne nazaj navzgor in se posede potem zopet nazaj.

Trpež te porodne dōbe je 12 do 16 ur; pri prvesmicah pa še daljši.

Druĝa porodova dōba.

§ 97.

V drugi porodovi dōbi pomika se otrok skozi medenco; zato je treba, da se maternica prav krepko skrčuje. Popadki, kateri odjenjajo nekoliko potem, ko prva voda odteče, se vrnejo zdaj iz nova in se ponavljajo blizo vsacih pet minut, in trpe precej dolgo. Imenujejo se tišavniki, in so pravi porodni popadki.

Bolečine postajajo hujše; porodnice pritiskajo zoper svojo voljo in se upirajo kam z nogami, — one popadke izdeljujejo.

Naprej ležeči otrokov del se poseda globočje in globočje in postane nepremakljiv; pri tem se odceja vedno nekoliko plodove vode, zlasti ob popadku.

Ker pritiska naprej ležeči otrokov del na medenčni vhod med tem, ko se sčasoma globočje poseda, oteče bolj in bolj tam, kjer je na sramnem oboku ležal, — naredi se tako imenovani porodni otok. Naprej ležeči del ploda stopa nižje in nižje in razteguje nožnico. Ko je prišel do medenčnega izhoda, pritiska na presredek — naprej ležeči otrokov del pritiska. Ob enem iztisne tudi blato iz mastnice, če se v nji nahaja.

Polagoma se izboči presredek in naprej ležeči plodov del postane ob popadku v sramni razpoklini viden, skrije se pa zopet v nožnico ob prenehljaju popadka, — on predira.

Tu občuti porodnica največje bolečine; naprej ležeči plodov del ostane sedaj tudi med dvema popadkoma viden in stopi s svojo največjo širjavo skozi sramno razpoklino, — on predre. Ko je ta del skozi sramno odprtino prišel, pride potem ostali život bolj ali menj lahko za njim.

Navadno gre ob enem nekoliko krvi iz spolovil, ker se začne zdaj že posteljica odločevati, in, ko je otrok rojen, odteče še ostanek plodove vode, katera se imenuje poslednja voda.

Kakor se izganja otrok iz maternice, tako se tudi ta zmanjšuje; zavoljo tega se mora posteljica, če ne vsa, pa vsaj nekoliko od nje ločiti.

Druga porodova dōba trpi pri prvesmicah 3 do 6 ur, pri večkrat porodivših pa komaj pol ure.

Tretja porodova dōba.

§ 98.

Po otrokovem rojstvu se čuti otrpnjena porodnica kakor prerrojena; po silno velicah bolečinah druge dōbe vživa kaj prijeten pokoj, ker popadki minejo, kakor če bi jih odrezal.

Maternico, katera se je večjidel izpraznila, je čutiti kakor glavo debelo, ne preveč trdo bulo, katera seže do popka; vedno teče nekoliko krvi iz nje.

Čez kakih 5 ali 15 minut se pa začne maternica zopet krčiti, kar mati bolj ali menj čuti; in, ker je namen tega krčenja, posteljico iz maternice izgnati, se imenujejo ti popadki posteljčni popadki.

Maternična potica se vjame zavoljo tega zdaj tako v jajčeve mreene, da gleda njeno notranje lice, navadno s tistim delom, kjer je popkovina vsajena, skozi maternično ustje v nožnico, od koder pride po krčevanji nožnice skozi sramno razpoklino; za potico pa pridejo jajčeve mreene, potem pride nekoliko strjene krvi. Porod je zdaj popolnoma dokončan.

Kar trpež tretje porodove dōbe zadeva, preteče navadno 15 do 20 minut do izločenja maternične potice.

II. Zdravi porod.

§ 99.

Porod se more, kakor smo že rekli, samo takrat zdrav imenovati, kadar se začne s pomočjo narave same in se konča brez škode za mater in otroka. Ni še dosti, da so vsa spolovila in jajčevi deli pravšni, temveč prav posebno morajo biti jajce (otrok), spolovila in izganjajoče moči v srečni primeri med saboj.

Góden in prav ustvarjen otrok se rodi največkrat brez škode za mater in za sebe v čepinini legi, če je namreč tudi pri materi vse tako, kakor mora biti. Zavaljo tega se morajo porodi pri čepininih otrokovih legah zdravi imenovati.

Porodi v vseh drugih legah so materi ali otroku, ali pa obema nevarni in morejo le v prav srečnih okoliščinah brez škode za oba poteči. Zato štejemo te lege k nepravilnim. Take nepravilne lege so vse obrazove, medenčno-končne, povežne in poprečne lege.

Pri čepininih legah porode se otroci 1 ali 2 dni potem, ko je voda odtekla, živi in zdravi, kar se pri vseh družih legah ne dogodi; istotako ne pritiska pri čepininih legah nobena sila na popkovino in se zavaljo ugodnega držanja otrokovega žile na vratu nič ne pretegnejo. To kaže očitno, da moremo čepinine lege edino pravilne in zdrave imenovati.

Čepinini porodi.

§ 100.

Čepinine lege se imenujejo tiste podolgaste lege, pri katerih se glava pri porodu s čepino naprej postavi in se prva rodi. Pri teh legah, pri katerih je sploh vselej nožnični obok prav dobro izpodobljen, razločujemo dve postavi: prvo čepinino lego, če je zaglavje na levo obrnjeno, in drugo čepinino lego, če je zaglavje obrnjeno na desno.

a. Prva čepinina lega.

§ 101.

Pri prvi čepinini legi najdemo pri vnanjem preiskovanju nad sramnim sklepom bolj ali manj gladek, okrogel, velik in

trd otročji del — to je glava; nasproti temu pa na materničnem dnu, navadno v sredi ali proti levi strani, tudi velik, pa manj trden in neraven otročji del — to je ritka.

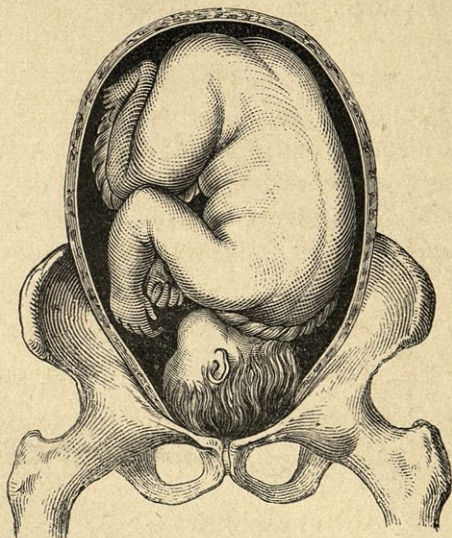
V levi materni strani, kjer se otrokovo srce najbolj sliši, leži hrbtiček. Proti desni zgoraj čutimo manjše otrokove dele — noge; ob enem je vsa desna stran bolj mehka in vdajalna kakor leva.

Pri notranjem preiskovanju najdemo pri dovolj odprtem materničnem ustju proti levi malo mečavo, proti desni veliko mečavo: pušični šiv čepinje leži ravno v poprečniku medenčnega vhoda.

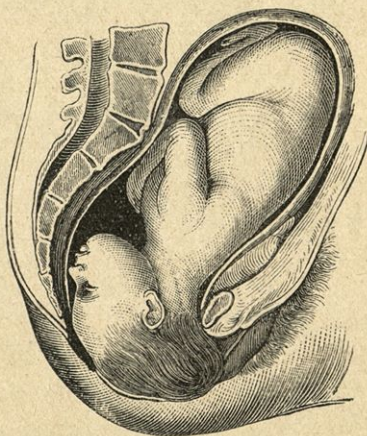
V dalnjem porodovem preteku se obrača čepinja tako, da pride pušični šiv v desni povežnik in nazadnje v ravnik medenčnega dupla in medenčnega izhoda; tu otipljemo malo mečavo ravno pod sramnim obokom.

Čepinja se zavrti iz povežnika v ravnik navadno še le potem, ko se mehur razpoči, in naredi na tistem delu čepinje, kateri leži navspred in najbolj navzdol, to je, na zadnjem zgornjem delu desne temnice, manjo ali večjo oteklino glave, porodni otok imenovano.

Zdaj se poseda zaglavje bolj in bolj pod sramni obok in, ko se nanj upre, se izsnujeta počasi čez presredek skozi

Pod. 16. Prva čepinina lega.

Pod. 17. Izstop glave v prvi in drugi čepinini legi po pravilni porodbí.

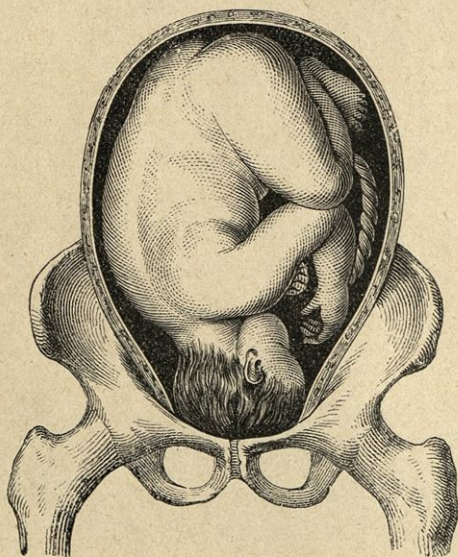
sramno odprtino čelo in obraz, in glavica je rojena; tu gleda obraz ravno navzad.

Pri navadni porodbi se posedajo zdaj pleča, nasprotno čepinji, v levem povežniku nižje; obraz se more tedaj proti desnem stegnu matere obrniti. — Ko je desno pleče izpod sramnega oboka, levo pa čez presredek prišlo, pride ostali del otrokovega života večjidel brez vsega pravila iz matere, ker more ritka, ki je majhna, skozi medenčno strugo iti, kakor je.

b. Druga čepinina lega.

§ 102.

Ker leži otrok pri tej legi obratno kakor pri prvi čepinini legi, najdemo pri vnanjem preiskovanji proti desni hrbet, proti

Pod. 18. Druga čepinina lega.

levi zgoraj zraven ritke nožice; — otrokovo srce se sliši najbolj na desni in spodnji materni strani nekoliko proti sredi, ker tu leži leva stran otrokovih prs, torej njegovo srce.

Pri notranjem preiskovanji najdemo skozi maternično ustje na desni malo, na levi veliko mečavo; pušični šiv čepinje leži poprečno.

V dalnjem preteku pride mala mečava na desno navspred in ve-

lika na levo navzad, ker se čepinja s svojim dolgim premernikom skozi levi povežnik doli pomika; tu se po razpočenju mehurja naredi otok glave na zadnjem zgornjem delu leve stranice. — Potem se zavrti čepinja, kakor v prvi čepinini legi, v ravnik medenčnega izhoda; zaglavje in torej malo mečavo najdemo pod sramnim obokom, pušični šiv ravno po rav-

niku medenčnega izhoda; zdaj pride čelo kakor tudi drugi deli obraza čez presredek; obraz gleda navzad.

Ker se pleča po desnem povežniku medenčnega dupla doli pomikajo, mora obraz proti maternem levem stegnu gledati; zdaj pride levo pleče izpod sramnega oboka, desno pa po presredku in potem ostali život.

III. Oskrbovanje porodov.

1. Pravila, po katerih se je pri vsakem porodu ravnati.

§ 103.

Kadar je babica h kaki porodnici poklicana, ima brez odloga po vnanjem in notranjem preiskovanji si prizadevati zvedeti, kako stoji maternica, kako leži otrok, kakošna so trda in mehka spolovila, kakošni so popadki i. t. d.

Ako najde babica vse po redu, naj čaka sama, kako bo porod pretekel po pravilih. Ako pa ne najde vsega po redu, mora po zdravnika poslati; istotako, ako zapazi znamenja kake bolezni pri porodnici, postavimo: omedlevico, božjast i. t. d. — Enako ima vselej precej po zdravnika poslati, kadar se v dalnjem preteku poroda kaj nepravilnega pokaže; vendar ne sme tega nikdar naravnost porodnici razodeti, da je ne oplašči, temveč ob pravem času le soprogu ali pa sorodnikom porodnice.

Ko babica po preiskovanji spozná, da je porodnica v začetku poroda, sme prašati: ali je žena že na pravem konci nosečnosti ali ne? ali je bila v nosečnosti vedno zdrava? kedaj je imela prve popadke? — Ako je porodnica že večkrat rodila, naj jo praša babica: kako je prejšnje nosečnosti, porode in otročje postelje prestala? i. t. d. Ko je babica po mogočnosti vse natanko sprašala, kar se tiče srečnega poroda, in kar ji je treba vedeti, ne sme nikoli v nemar pustiti prepričati se, ali otrok živi ali ne; zlasti si mora prizadevati, da sliši vtrpanje otrokovega srca.

Naj ne prorokuje nikdar srečnega poroda, tudi potem ne, kadar vse po godu najde, ker se tudi med porodom lahko še marsikaj napačnega primeri.

Enako naj babica nikoli ne prorokuje, kedaj bo porod dodelan, ker nikoli ni mogoče tega vedeti.

§ 104.

Ako je babici slobodno izbrati stanico za porod, naj izbere tako, katera je tudi za otročjo posteljo prikladna; in sicer naj bo porodna stanica, mirna stanica, v katero ne pride hrum iz ceste, in naj bo blizu kuhinje; zračna mora biti, po zimi pa dosti gorka. Dalje mora biti svitla; zavoljo tega se morajo okna zagrinjati le, kadar solnce presvetlo skoz-nja sije. V porodni stanici ne sme preveč ljudij biti.

Babica mora preskrbeti primerno porodno posteljo. Porodna postelja naj se postavi v stanici tako, da je mogoče okna odpirati, da pa takrat škodljiva sapa ne piha ravno na porodnico; dalje naj postelja stoji prosto, da je mogoče od obeh strani do nje priti. Porodno posteljo se tako-le postelje: njena podlaga mora biti kolikor je moč trda, da se ne udaja; najbolj se podá za to dobro utrjena slamnica in pa žimnica. Pernice niso za to. Čez sredo postelje se raztegne od ene strani do druge nepremočljiva tkanina; čez to se razgrne še navadna rjuha in nazadnje se dene tako imenovana prevlaka, to je, štiri- do osemkrat zgrnjena rjuha, v prek čez sredo postelje. Ta prevlaka se da lahko premeniti, ako se je pri porodu umazala.

Blazin se podloži toliko, kolikor jih je treba, da porodnica bolj složno leži. Zlasti mora biti pripravljena blazinica, ki je za pest visoka, trda, s slamo ali žimo napolnjena, katera se porodnici pri posebnih potrebah pod križ porine, da se tako spolovila pripravno polože. Kedar je take blazine treba, zavije se jo v snažno rjuho, potem pa se jo porodnici, ki vznak leži, pod križ dene, da pridejo spolovila ravno na rob blazine.

Za odejo je najboljši lahek, volnat, dovolj gorak gunj.

Konečno naj preskrbi babica več rjuh in snažnih brisač, dalje še vse to, česar je treba za prvo opravo novorojenega otroka, namreč: kadunjo za kopel, pleníc, pripravno cunjico za popek, $\frac{3}{4}$ m dolg, 5 cm širok povojček za popek s trakom na vsakem koncu in še obleke, kolikor za oskrbovanje novorojenčka je treba. Potem naj ima mrzle in tople vode, ponvo

ali pa steklenice za ogrevanje in če teh ni, pa vrče s kropom ali vročim peskom pripravljene. — Dobro je, da ima pripravljeno tudi posodo, ako bi porodnica bljuvala, drugo posodo pa, da shrani posteljico.

§ 105.

Vsaka babica mora imeti v nastopnem naštete stvari in jih vzeti s seboj k vsakemu porodu. Hraniti jih mora v spravi, ki jo je oblastvo priporočilo kot primerno in katero se da lahko čediti in zapreti. Te stvari so naslednje:

1.) Izplakovalnica (irigator), ki drži en liter tekočine. Ona bodi iz pločevine (pleha), zunaj in znotraj pocinjene ali ponikljene, ali pa iz trde gume ali stekla, ter imej primerno, 1 do 1 $\frac{1}{2}$ metra dolgo gumovo cev, na katere koncu je zaklopna pipica iz trde gume, ob pipici pa na obeh straneh oliva. Izplakovalnica imej ob robu obodec, da se lahko, kadar je treba, obesi na žrebelj.

2.) Dve popolnoma nepokvarjeni cevi za izplakovanje maternice iz debelega gladkega stekla. Vsaka mora biti na površini gladka in imeti na koncu kratko gumovo cev, da se natakne na olivo ob pipici, poleg tega pa na debelejšem koncu, kjer se iztaka tekočina, več stranskih odprtin.

3.) Dve cevki iz trde gume za zadnjico, eno bolj veliko za odrasle osebe, eno manjšo za otroke. Vsaka cevka imej olivo in bodi skozi in skozi enako prostorna. Na spodnjem koncu bodi dobro zaokrožena; kjer se nastavlja, imej kolutec, in na gorenjem koncu kratko gumovo cev, da se stakne z olivo ob pipici.

4.) Kateter za ženske iz svetlega novega srebra.

Kateter mora biti vedno popolnoma nepokvarjen in gladek ter imeti prav dobro zaokroženo stransko odprtino. Od odprtine do zaprtega konca mora biti iz cela.

5.) Dve ščetki iz žice za snaženje cevi za izplakovanje maternice in za čiščenje katetra.

6.) Škarje za popkovino (popkarica) z zaokroženima koncema.

7.) Več trakov za popkovino.

8.) Škarje za nohte.

9.) Pila iz kovine za snaženje nohtov, ki bodi na enem koncu suličasta in topa, na drugem pa lopatasta.

10.) 10 centimetrov dolga in 4 centimetre široka, iz ščetin narejena ščetka za snaženje.

11.) 50 gramov težak kos dobrega belega ali zelenega mila v pušici iz stekla ali pločevine.

12.) 150 gramov čiste, kristalizovane karbolne kisline, raztopljene z nekoliko vode, za narejanje razkuževalne tekočine. Biti mora v višnjevi ali rumeni steklenici in dobro zamašena. Na steklenici mora biti znamenje za strup, ime lekarnice in napis »Močna karbolna kislina«, »Strupeno«. V taki posodi in taki obliki jo je prejemati iz lekarnice.

Dovoljeno pa je tudi imeti za rabo 100 gramov najčistejšega lizola ali 50 gramov najčistejšega krezola, oboje seveda shranjeno ravno tako previdno.

13.) Steklена merica, držeča 50 gramov tekočine, z najedkanimi črtami, ki kažejo po 10, 20 in 30 gramov vsebine. S to merico se merijo tekoča karbolna kislina in druga razkužila (lizol, krezol).

14.) Vazelina ali lanolin, 50 gramov.

15.) Eterski vinski cvet (Hoffmannove kapljice), 25 gramov.

16.) Cimetova tinktura, 25 gramov.

17.) Prekisli manganov kali (*Kali hypermanganicum*), 10 gramov.

Pod št. 14, 15, 16 in 17 naštete reči morajo biti v steklenicah s steklenim zamaškom. Steklenica za vazelino ali lanolin imej širok vrat; vse steklenice morajo imeti napis, ki se lahko bere.

18.) En toplomer za kopel in en toplomer za život po Celziju.

19.) 100 gramov vate za obveze (Brunsovega bombaža). Vata mora biti razdeljena v manjše dele, kakor jih prodajajo v vsaki lekarnici in spravljen v izvirnem pakovalu.

20.) En meter nepremočljive tkanine (Billrothovega batista i. k. e.).

21.) Čisto opran oprsni predpasnik, tolikšen, da pokrije vso sprednjo obleko.

22.) Čisto brisalko za roke.

23.) Vezan dnevnik v obliki žepne knjige s primernim svinčnikom. Strani morajo imeti številke in predpisane razpredele z nadpisi, v katere mora babica zapisovati vse, kar se dogodi pred porodom, med njim in po njem. Po teh zapiskih mora tudi precej, ko pride domov, vestno in natančno spisovati predpisani porodni izkaz, katerega mora imeti vedno pripravljenega.

24.) Učno knjigo o babištvu, katero je rabila pri poduku v šoli kot navodilo, da si ž njo pomaga, kadar je treba.

2. Pravila pri čepininih porodih po posameznih porodovih dōbah.

Prva porodova dōba.

§ 106.

Ko je babica po preiskovanji spoznala, da se je porod komaj začel, naj dovoli porodnici, da se po malem sprehaja, in če popadki prenehajo, svoje navadne opravke opravlja, pa zabičiti ji mora, naj se varuje vsacega težkega kretanja in vzdigovanja. Babica sme tudi ta čas porodnico še zapustiti, da še hitro svoje reči doma oskrbi, in naročiti, da naj brž po njo pošljejo, ko bi popadki močnejši postajali.

Ko spozna babica, da se je porod res začel, ne sme porodnica stanice več zapustiti; k večjemu se sme še zmerno po nji sprehajati in med tem naj babica prav hitro pripravlja gori omenjene reči, porodno stanico i. t. d. in naj skrbi v vsem za največjo snažnost.

Dokler je porodnica zunaj postelje, je dosti, da je v srajci, spodnjem krilu in nogovicah.

Samo tedaj, kadar se mehur že k razpoku pripravlja, leže naj porodnica v posteljo in razun srajce in lahke jope sleče nogovice in vsa druga oblačila.

Kadar je mehur na razpoku, naj se vleže porodnica v posteljo, ker se prav lahko primeri, da pri razpoku otrokova roka ali noga ali pa popkovina naprej pade, zlasti če je malo več plodove vode.

Dokler je mehur še cel, naj babica porodnici prepové, popadke kakorkoli izdelovati, ker to ne pomaga le nič, temveč porodnico po nepotrebem ob moč pripravi, mehur pa prezgodaj počí.

V sredi te porodove dôbe naj dá babica porodnici dristilo, da se ji život blata izprazni, ker preobilno blato ovira pomikanje otroka skozi medenco, pa tudi podpirajočo roko onesnaži.

Ako porodnico voda tišči, naj je ne zadržuje, ampak izpusti; če voda neče sama odteči, pomaga včasi že to, da babica rahlo na sečni mehur pritisne, otrokovo čepinjo pa z enim ali dvema prstoma navzgor potisne. Če bi pa tudi to nič ne pomagalo in bi porodnica še ne mogla vode odcediti, potem naj jo spusti babica z elastičnim katetrom.

Druga porodova dôba.

§ 107.

Koj po mehurjevem razpoku naj babica porodnico notranje preišče, da se zdaj še enkrat prepriča, kateri otrokov del navspred leži in da vidi, ali ni kaj pred njega padlo; odslej mora babica pazljivo in večkrat otrokovo srce poslušati. Po mehurjevem razpoku ne sme porodnica več iz postelje vstati; samo to ji je še pripuščeno, da se drugače vleže.

V tej porodovi dôbi sme porodnica popadke izdelovati. To more najbolj vznak ležé storiti, ko noge v kolenih vpogne in se ž njimi upira; za to je najugodnejša posteljna končnica; ali pa se vsede babica pred porodnico in pritiska z rokama njeni kolena proti medenci. Porodnica naj globoko vzdihne, sapo zadrži, pritisne brado proti prsom in pritiska; s svojima rokama naj se drži babičnih rok, ali pa se poprijema blazin.

Kadar začne glavica pritiskati, je glavna naloga babice, presredek varovati.

Podpiranje presredka.

§ 108.

Presredek se varuje, če se ga podpira. Pri podpiranju presredka mora porodnica temu primerno lego zavzeti.

Podpiranje presredka se vrši, ko leži porodnica po strani ali pa vznak in ima te-le namene: 1.) presredek v njegovi debelosti učvrstiti; 2.) glavico tako proti sramni odprtini naravnati, da se pomika po povčrti, in 3.) ubraniti, da ni glavica prehitro porojena.

Kar se tiče lege porodnice, je dobro, da leži prvesmica vselej postrani; pa tudi za tako porodnico, katera je že večkrat porodila, zlasti pa če je od poslednjega poroda veliko časa preteklo ali če je poslednjikrat prezgodaj porodila, je umestnejše, da postrani leži.

Akoravno porodnica v postranski legi ne more popadkov tako krepko izdelovati in zavoljo tega se otrok počasneje skozi porodna pota pomika, je to vendar dobro, ker se tako presredek in sramna odprtina počasi in najboljše raztegujeta. Če porodnica vznak leži, ženejo popadki predležeči otrokov del s celo svojo močjo proti presredku; če pa porodnica postrani leži, ne pritiska glava samo na presredek, ampak tudi na tisto stran medence, na kateri leži porodnica, in presredek ne pride potem v tako veliko nevarnost.

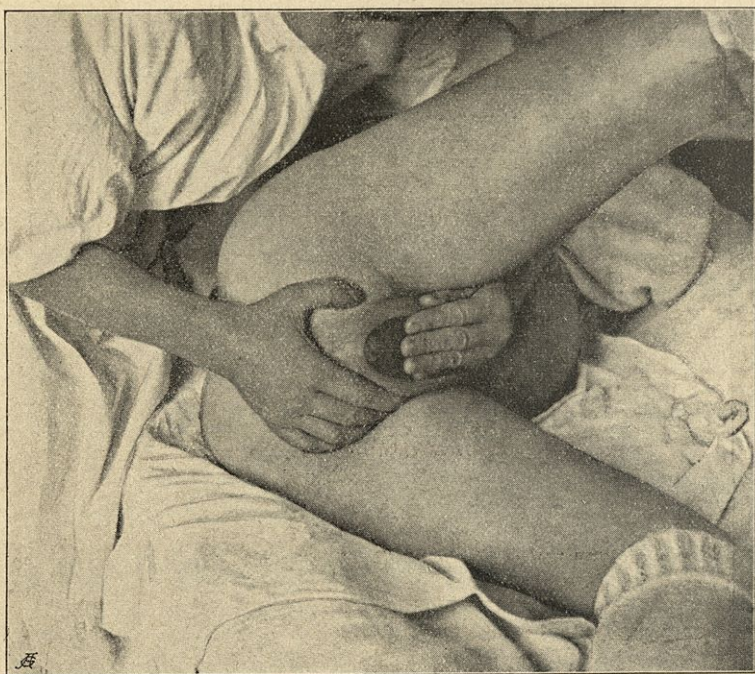
a. Podpiranje presredka v postranski legi.

§ 109.

Pri postranski legi mora porodnica s svojo ritjo prav na desni posteljni stranici ležati; tista noga, na kateri porodnica leži, mora biti stegnjena, torej leva, ali le malo v kolenu vpognjena; ž njo se upira porodnica v posteljno končnico; desna noga je skrčena. Med obe koleni se položi blazina. Pri postranski legi položi babica svojo desno roko tako na raztegnjeni presredek, da leži palec na eni, drugi stegnjeni prstje pa na drugi strani sramne odprtine, raztegnjeni presredek pa ravno v perišću, in sicer tako, da se nekoliko piskove prevoze vidi. Kazalec in srednji prst leve roke ležita pa med stegnoma nad nadsramkom na predirajoči glavici.

Presredek podpiramo, kedar glavica predira. Pri tem pritiskamo z obema rokama predirajočo glavico nazaj. Ob enem pa pritiska na presredku ležeča roka predirajočo glavico proti sramničnem sklepu, da jo tako proti sramni odprtini naravna in da se tako pomika po povčrti. Kazalec in srednji prst, ki

ležita na čepinji, držita čepinjo nazaj in tako se čepinja po svoji poprečni osti, to je, okoli poprečnika medenčnega izhoda zavrti in stopi na dan.

Pod. 19. Podpiranje presredka v postranski legi.

Najlažje se podpira v tej legi presredek, če s svojo desno nogo na pručico stopimo, desni komolec pa na stegno te noge vpremo.

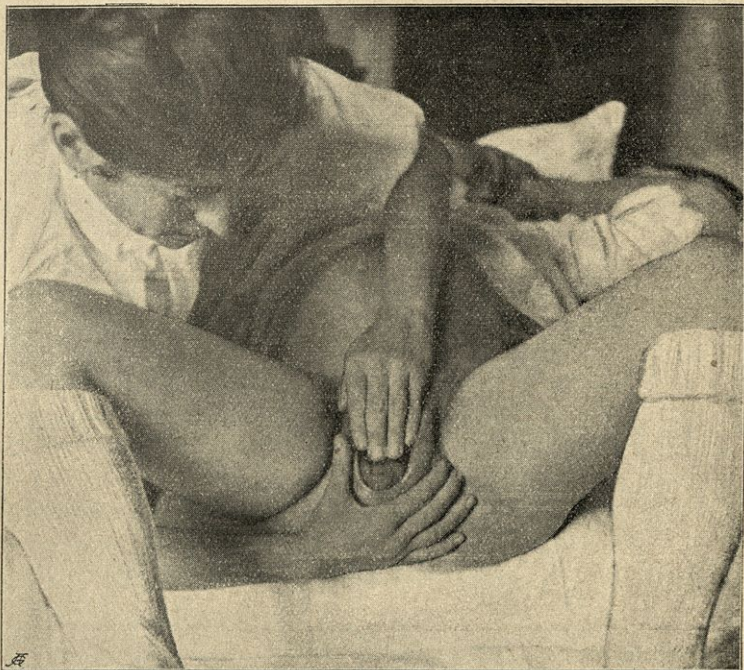
b. Podpiranje presredka v legi vznak.

§ 110.

Pri podpiranju presredka v legi vznak podloži se križ in hrbet porodnice s trdo blazino. Babica se postavi na desno posteljno stran. Stegnjene prste leveice drži pred sramno odprtino, da ovira ž njimi prehitri porod glavice. Z desnico podpira presredek ravno tako, kakor v postranski legi.

§ 111.

Gledé časa, kedaj je presredek podpirati, veljaj pravilo, da pri prvesmicah počnemó presredek podpirati, če ostane

Pod. 20. Podpiranje presredka v legi vznak.

glavica tudi ob prenehljaju popadka v sramni razpoklini vidna, pri večkrat porodivših pa, koj, ko se prvič v sramni razpoklini pokaže.

Kedar se presredek podpira, naj porodnica ne izdeluje več popadkov; in če se porodnica vender ne more ubraniti popadke izdelovati, naj ji reče babica, da mora usta odprta imeti, ali pa naj si nos zatiska.

Poglavitni namen presredkovega podpiranja je, čepinjo za porod prav naravnati.

Pri prediranji glavice se presredek največkrat ob nosu ploda zatrga. Ko je glavica rojena, naj babica roke ne zmakne s presredka; z drugo roko naj potiplje brž otrokov vrat, da

se prepriča, ali ni morda popkovina okoli vratu ovita, kar se prav dostikrat primeri, ker bi jo drugače morala takoj po pravih razrahljati ali pa prerezati.

Ako babica ne najde popkovine okoli vratu, naj glavico drži prosto v roki in reče porodnici, naj popadke izdeljuje. Kadar se pleča iz medence snujejo, mora babica presredek ravno tako skrbno podpirati, ker se utegne presredek pri tej priložnosti tudi zatrgati.

Če bi izdelovanje popadkov nič ne pomagalo, naj spusti babica glavico iz roke in naj drgne potem s to roko po materničnem dnu, da tako popadke oživi; če bi tudi to še nič ne pomagalo in bi otrokovo obličje začelo višnjevo postajati, je treba otroka umetno rešiti.

Ko so pleča rojena, sprejme babica otrokov trup s tisto roko, katero je držala na presredku, z drugo roko pa prime glavico. — To je sprejetje otroka.

Ko je otrok rojen, mu iztrebi babica sluzi iz ust, in ga položi kolikor je moč blizu maternih spolovil, da ni popkovina preveč nategnjena. Zavaljo tega se vleže mati, če je postrani ležala, zdaj vznak na dobro pogreto rjuho; babica pa naj s pogretimi rjuhami pokrije mater.

§ 112.

Babica prepričaj se sedaj, ako dete živi in ali dobro diha. Najgotovejše znamenje, da otrok dobro diha, je njegovo vpitje. Če otrok ne vpije, skušaj povzročiti, da vpije, s tem, da ga po ritki rahlo tepeš. Diha otrok dobro, potem ga pustimo tako dolgo v zvezi s popkovino, dokler se še čuti vtripanje žil v popkovini. Med tem ima babica priliko, se prepričati o sledečem:

1.) Je-li maternica čvrsto skrčena; to se spozna s tem, da roko nanjo položimo; ob enem se s tem poprimkom prepričamo, ako se v maternici nahaja morda še drugi plod;

2.) li ne krvavi iz spolovil. Ako krvavi iz spolovil, potem se ne čaka, da prenehajo žile v popkovini vtripati, temveč se popkovina takoj prereže, da se lahko s krvavitvijo pečamo;

3.) obriše babica s koščekom vate, katerega je pomočila v snažno vodo, oči deteta.

Ko je opazila babica, da je vtripanje žil v popkovini prenehalo, loči popkovino.

Tri prste od popka novorojenčka podveže naj popkovino tako, da napravi s platnenim trakom eden vozal in eno zanko. Predno je pa podvezala, potisne naj s palcem in kazalcem obeh rok žolčo od mesta, kjer jo hoče podvezati, da vozal bolje drži in pozneje ne popusti. Na to podveže popkovino še jedenkrat z drugim trakom tri prste nad prvim trakom ter z dvojnimi vozli. Zdaj prime s palcem in predzadnjim prstom leve roke popkovino pri prvem traku, s kazalcem in srednjim prstom pa pri drugem traku, nategne nekoliko ta del popkovine in ga prereže s škarijami 2 cm za prvim trakom.

Od popkovine odločenega novorojenčka zavije naj babica v gorko rjuho in naj ga položi na gorak kraj, kjer lahko iz daleč čuva nad njegovim dihanjem. Tudi prepričaj se babica vedno, li morda ne krvavi novorojenček iz popkovine. Ako krvavi, potem se odveže zanjka in se vozal močnejše zategne.

Ko je popkovina odrezana, je druga porodova dōba dokončana in začne se tretja porodova ali posteljica dōba.

Tretja porodova dōba.

§ 113.

Sedaj naj pogrne babica pod porodnico čedno, pogreto, večkrat zganjeno rjuho, da se more brž videti, ali in koliko nove krvi je morda zopet od nje prišlo. Potem naj gleda babica dobro na maternico, ali je dobro skrčena.

Ravno tako, kakor je mati sama plod iz sebe iztrebila, iztrebi tudi sama posteljico; in šele tedaj, kadar leži posteljica v nožnici porojena, sme babica pri iztrebljenji pomagati.

Tako dolgo, dokler posteljica ne stopi v nožnico, naj porodnica nogi stegnjeni vkupaj drži, da sramna razpoklina preveč ne reži.

Maternica bodi po preteku 5 minut kakor trda krogla v višini popka. Večkrat je pogledati, li ne krvavi porodnica iz spolovil.

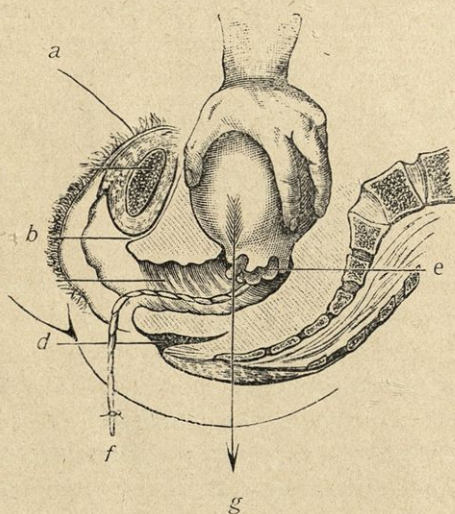
Kmalopazari babica, da se maternica močnejše krči in da ima porodnica bolečine. To so popadki, ki odločujejo

potico od maternice in jo v nožnico iztiskajo. Do tega časa preide približno četrto ure.

Ako porodnica sedaj nekoliko s potrebušnico pritisne, zdrsne posteljica pri sramni odprtini na zunaj. Najprej se pokaže v sramni odprtini potica s svojim notranjim licem in potem preobrnjene jajčeve mreže. Redko pride rob potice od maternice naprej.

Babica primi takoj potico, ko hitro se je prikazala na dan, z obema rokama in zavrti jo nekolikokrat, tako, da se iz jajčevih mrež konopec naredi. Ta konopec zabrani, da se jajčeve mreže ne trgajo in pripomore, da se lažje odločijo od maternice.

Ako je maternična potica v nožnici in se po preteku pol ure ne iztrebi, potem naj potico po sledečem navodilu od zunaj iztisne (Kredejev iztisek):

Pod. 21. Razkazovanje, kako se iztrebi posteljica vsled stiska po navodilih profesorja Kredè: *a* sramni sklep, *b* sečnega vodila cev, *c* nožnica, *d* mastnica, *e* maternična potica, *f* popkovina. Pušica *g* kaže smer, v kateri se mora maternica z roko stisniti.

Pri praznem sečnem mehurju položi se palec ene roke tako na trebuh porodnice, da leži na sprednji strani maternice, ostali štiri prsti pa na zadnji strani maternice; pod dlan pa pride dno maternice. Tako materico držeča počakaj babica prihodnjega popadka, pritisni palec k drugim prstom in potisni s celo roko materico v medenco in sicer proti križnici. Največkrat zadostuje en sam tak iztisek, in posteljica je iztrebljena. V prenehu popadka ni

smeti nikdar na ta način potice iztiskati.

Istotako ni smeti na popkovini vleči, ker tako počenjanje zamore porodnici le škodovati.

S prsti prepričati se, je-li že potica na materničnem ustji, ni dovoljeno.

Je-li maternična potica še v maternici, ali pa je že v nožnici, poizvé se na sledeči način:

Ako pritisnemo pri praznem sečnem mehurju nad sramničnem sklepom na trebuh in potisnemo maternico nekoliko kviško, tedaj se pomakne popkovina v slučaji, da je maternična potica še v maternici, v nožnico nazaj; če pa je maternična potica že v nožnici, ostane popkovina nepremaknjena. Pri tem se lahko opazi, da zgine v prvem slučaji tudi trak, s katerim smo popkovino podvezali, v nožnico, med tem, ko v drugem slučaji ostane na svojem mestu.

§ 114.

Če bi posteljična dôba čez eno uro trpela, naj babica po zdravnika pošlje; dokler pa zdravnik ne pride, mora pridno pogledovati, ali se ni morda kako krvavenje primerilo.

Kadar se kaj tacega nenavadnega primeri, ni treba, da babica porodnici to pové; lepo naj jo na to pripravlja in pogumno dela in še le potem, kadar nevarnost zavoljo krvavenja raste in zdravnik še vedno ne pride, nima babica samo pravice, ampak še njena dolžnost je, posteljico po pravilih umetno ločiti.

Ko je posteljica iztrebljena, naj jo babica v vseh njenih delih natanko pregleda, ali je cela ali pa če sicer nič nenavadnega na nji najti ni.

Ko je babica posteljico iztrebila, naj gleda najprvo, da dobi otročnica kmalo pokoj, kateri ji dobro dene. Zavoljo tega naj potegné izpod nje premočene in naj ji podloži druge pogrete rjuhe, pa tako, da se otročnica preveč ne pregiblje. Potem naj jo položi tako, da leži vznak z vkup stisnjenimi nogami; odene naj jo s pogretimi rjuhami, zavoljo tega, ker jo kmalo po porodu rad strese mraz.

Najvažnejše je in ostane, da se otročnica tekom treh ur glede krčenja maternice natanko opazuje in da se tako nevarnemu poporodovemu krvavenju v okom pride. Zavoljo tega mora babica neprenehoma v okrogu po maternici drgniti, da jo s tem k novim popadkom vzbuja in kadar popadek pride, naj neha drgniti, ter naj roka mirno na maternici obleži. To se mora tako dolgo ponavljati, dokler maternica več ne ohlapne

in se sama v rednih prenehljajih krči, kar se navadno že čez pol ure zgodi. Zdaj še-le sme babica otroka osnažiti in skopati, vender pa mora med tem večkrat maternico potipati in večkrat pogledati, ako ne odhaja krvi.

Ako se je babica v teh treh urah, pred katerim časom otročnice pod kaznijo zapustiti ne sme, prepričala, da ne odhaja krvi in da je maternica kot pest velika trda krogla nad sramnim sklepom, potem naj otročnico osnaži prilepljene krvi in nesnage, tako, da jo s prteno cunjo, pomočeno v lizolovi vodi, po stegnih in vnanjih spolovilih umije.

Trebuh naj ji obteži z večkrat pregubneno rjuho, in sedaj še-le jo sme zapustiti, vender pa strogo naročiti, da se jo mora nemudoma poklicati, ako bi utegnila kri močnejše teči.

Tretji oddelek.

Zdrava otročja postelja.

§ 115.

Otročja postelja nastane po iztrebljenju posteljice in ima namen, vsa spolovila in celi život ženske v isti stan nazaj spraviti, v katerem so bile pred nosečnostjo, in prsne žleze za izločevanje mleka pripravne storiti. To se zgodi blizo v šestih tednih, zavoljo tega se imenuje tudi žena tekom tega časa otročnica ali šesttednica, pozneje pa dojnica.

Otročja postelja je, kakor nosečnost in porod, zgolj naraven stan, ki potrebuje, kakor nosečnost in porod, pripravnega oskrbovanja, da mine brez obolenja. Da pa babica more otročnico prav oskrbovati, mora tudi spremembe dobro poznati, katere dela otročja postelja.

I. Spremembe v celem životu.

§ 116.

Kakor so pri nosečnosti ne samo spolovila deležna sprememb, temveč celi ženski život, ravno tako se morajo tudi v otročji postelji v celem životu velike spremembe goditi.

Pred vsem je v otročji postelji koža bolj topla in se ženske bolj rade poté. Pege, katere so se v nosečnosti naredile, se sčasoma zgubé. Otročnica ima bolj občutno kožo, želodec bolj oslavljen, jesti ji prve tri dni menj diši, bolj žejna je, dostikrat je zamašena in vode gre manj od nje.

Potrebuše se ji polagoma zmanjšuje in tako imenovane proge nosečnosti ji ostanejo na nji več let kot belo-svitile lise, in tudi trebuh ji ostane bolj ohlapen, kakor je bil pred nosečstjo. Vodenične otekline nog, katere so se v nosečnosti naredile, minejo popolnoma, nasproti pa ne izgubi tako imenovanih »otročjih žil« nikoli več popolnoma.

Duševno razpoloženje je v otročji postelji zelo občutno; tako postavimo, je otročnica žalosti, jezi, veselju i. t. d. bolj podvržena. Pa vse te spremembe čutništva kakor tudi spremembe zavoljo nosečnosti se sčasoma vse poravnajo.

II. Spremembe v spolovilih.

§ 117.

Te spremembe se razodevajo s tem: 1.) da se spolovila v svoj prejšnji stan vračajo, in 2.) da se sisca še bolj izpodobljata.

1. Spremembe v spolovilih samih.

a. Na maternici.

§ 118.

Maternica, katera se začne že s porodnimi popadki v svoj poprejšnji stan vračati, zadobi v otročji postelji skoraj vso svojo prejšnjo velikost, podobo in lego; potem se pa vrne tudi njena delavnost — perilo — pri ženskah, katere ne doje same, navadno v 7. tednu, pri doječih pa navadno še le potem, ko so otroka odstavile.

Koj po porodu najdemo maternico kot otročja glava veliko, trdo bulo neravnega površja med sramničnim sklepom in popkom; čez kakih šest ur je maternica zopet bolj mehka in ohlapna in seže s svojim dnom dostikrat do popka, potem se pa polagoma zmanjšuje, tako da čez kakih 14 dnov maternično dno že prav težko pri zunanji preiskavi otipljemo. Čez

kakih šest tednov ima maternica že precéj svojo prejšnjo podobo, pa taka, kakor v deviškem stanu, ni nikoli več. Ravno to velja tudi o drugih spolovilih.

Nožnični del maternice je prve dni še zelo rahel, kakor zmečkan; začne se v prejšnji stan vračati tako, da dobi kmalo svojo piljkovo podobo in čez 14 dnij je zopet 1 $\frac{1}{2}$ cm dolg. Vnanje ustje ostane zatrgano in kakor zarobljeno ter nekoliko režeče.

Maternica se zmanjšuje, ker ginejo njene prvine, zlasti pa, ker se njene mišične kitice premenjujejo v maščobo; znamenje te spremembe je otročnična čiša; pripomore pa dalje k temu zmanjševanju tudi večkratno krčenje maternice, katero se imenuje poporodni popadki.

§ 119.

Otročnična čiša ni nič družega, kakor vničene maternične snovi, ostanki sluznic, minljivih kožic in v mast premenjenih mišičnih kitic i. t. d., s krvjo vred, katera teče po malem iz odprtih materničnih žil.

Otročnična čiša je prva dva dni rujavkasto-rudeča tekočina, katera je z mnogimi kosmički zmešana in ima lasten živalsk duh. — Tretji dan je ta čiša navadno že bolj bleda, je le malo še rudeča, redka in podobna vodi, v kateri se je meso pralo — vodenokrvava je. Proti sedmemu dnevu postaja otročnična čiša bolj gosta in rumenkasta, ker je sluznato-gnojna in nazadnje se spremeni v kot mleko belo, žlemljato tekočino, to je mlečja ali bela otročnična čiša.

Kar se tiče obilnosti otročnične čiši, je teče prve dni otročje postelje največ in je je potem vedno menj, dokler čisto ne mine. To se zgodi med šestim in osmim tednom.

§ 120.

Poporodni popadki so pravo krčevanje maternice, katero pride, kakor popadki sploh, po prenehljejih eno za drugim, in katero stori, da je maternica ob njih času bolj trda. To spozná babica, če položi roko na trebuh otročnice; otročnica sama pa jih čuti kot prave popadke, kateri gredo od križa do stegen.

Poporodni popadki izženejo kri, katera se v maternici nabere, in ostanke jajčevih delov. O vsakem poporodnem popadku teče otročnična čiša močnejše; trebuh otročnice pa ni boleč, če ga potipljemo.

Poporodni popadki se oglašajo samo prve tri ali štiri dni in najbolj pogostem pri ženah, katere so večkrat rodile in pa po porodih, kateri niso dolgo trpeli; pridejo pa le po dolgih prenehljejih, za časa katerih se otročnica popolnoma dobro počuti.

Nekaj posebnega je to, da so poporodni popadki vselej takrat najmočnejši, kedar začne otrok sisati in se pri samodojnicah največkrat nahajajo.

b. Na drugih spolovilih.

§ 121.

Nožnica, vsled poroda zelo raztegnjena, postaja bolj in bolj ozka, dobiva sčasoma zopet prečne gube, ostane pa vendar, zlasti v nožničnem obočji, vedno ohlapna in bolj prostorna, kakor je v deviškem stanu bila. Ravno tako izločuje v otročji postelji več sluzi in to dostikrat tako dolgo, da dobi žena zopet svoje perilo.

Vnanja spolovila splahnejo sčasoma in se skrčijo; samo bolj zamokle barve ostanejo, in mala piska molita pri ženi, katera je rodila, izmed velicih.

Presredek se skrajša do svoje prejšnje širokosti že po prvih 24 urah, ako je pa zatrgan, se celi zelo počasi.

Široki maternični vezki ohlapnejo v primeri, kakor se maternica zmanjšuje, in okrogli vezki se tudi zmanjšujejo in stanjšajo.

Jajčeva vodila z jajčnikoma vred se postavijo še le v drugem tednu otročje postelje tako, kakor so bila pred nosečnostjo.

2. Sprememba na siscih.

§ 122.

Sisca se po porodu napneta in se nekaterikrat celo enake proge na njenem površji napravijo, kakor v nosečnosti na trebuhu; zavoljo tega se bradavičici bolj skrčite in na videz

skrajšate. Kmalu po porodu, večjidel že prve tri dni, ima otročnica več mleka in mlečne sluznice se napolnujejo v svojih grozdu podobnih koncih in mlekovodih; tu se čutijo na njih mnoge, ko lešnik velike, neboleče trdine; mleko teče dostikrat samo po sebi iz njih.

Mleko je sestavljeno iz vode, sladkorja, surovega masla, sira in nekaterih soli. Prvo mleko je bolj rumenkasto, ga le malo priteče iz sisca in se imenuje izmlezva; ima v sebi le malo sira, pa temveč sladkorja in soli in je zategadelj menj redivna, ali bolj prebavljiva jed za novorojenčka, da se tem lažje otročja smola iztrebi.

Kar se tiče mere mleka, ga nima vsaka žena enako veliko; ravná se to po starosti, zdravji, zlasti pa po tem, kakošna sta sisca, in po marsikaterih drugih okolnostih.

Mlečnost trpi pravilno 6 do 9 mesecev in toliko je dosti za prvi živež otroka. Otrok potrebuje navadno čez 500 gr. mleka; toliko ga dobiva v enem dnevu iz siscev. Čez 6 ali 9 mesecev ima dojnica menj in menj mleka in čas je, da se otrok odvadi, to je odstavi.

Ko je otrok odstavljen, priteka še nekaj časa mleko iz siscev; večjidel pa ostaja v prsni žlezi. Sisca otečeta in sta boleča; potem pa začne zopet izmlezvi podobna tekočina iz nju teči, katera pa čez kakih osem dni izostane in se v kakih 4 ali 5 tednih tako posuši, da tudi s stiskanjem ni mogoče še kaj iz siscev iztisniti.

III. Oskrbovanje otročje postelje.

§ 123.

Da bo otročja postelja srečno iztekla, naj ima babica skrb: 1.) za posteljo in stanico otročnice; 2.) za njeno telesno in dušno počutenje; 3.) za njeni živež, za redovno izpraznjevanje njenega života, in 4.) za njena sisca.

1. Postelja in stanica otročnice.

§ 124.

Ko je prišla otročnica zopet k moči in je maternica dobro skrčena ostala, naj ji babica vnanja spolovila in stegna

dobro osnaži s sterilno vato ali s snažno skuhamo cunjjo, katero je v mlačno razkuževalno vodo pomočila; potem naj ji sleče vso umazano obleko in naj ji obleče čedno, suho pa dobro pogreto srajco in naj jo preloži v drugo posteljo, če ni sila, da mora porodna postelja tudi otročja postelja biti.

Če pa porodnica ostane v tisti postelji, v kateri je porodila, se morajo vse onesnažene in premočene rjuhe, blazine i. t. d. izpod nje spraviti in postelja se napravi tako, kakor je bilo rečeno. Otročnica pa ne sme vstati. Sploh ne sme otročnica vstajati, kadar se ji prestilja, dokler mora ležati. Zavoljo tega naj se ji postelja še le takrat popolnoma postelje, kadar prvič vstane. Do tistega časa pa naj babica tako-le prestilja: otročnica se pomakne tik do desne stranice, babica pa naj prerahlja ta čas na levi strani slamnico in žimnico, poravna rjuho in podloži čedno pogreto podlago; potem se vleže porodnica na drugo stran postelje, babica pa prestelje tukaj posteljo tako, kakor popred na levi strani.

Odeta ne sme biti otročnica nikoli s pretežko odejo, temveč tako, kakor je bila sicer navajena. Samo v bolj hladnem letnem času je dobro, da ima čez trebuh bolj gorko odejo.

Veliko naj bo ležeče na stanici za otročnico. Zrak v nji mora biti vselej čist, suh, ne prehladen, pa tudi ne pretopel. Dobro je tedaj, če je mogoče, da se dá otročnična stanica zračiti. Navadno se stori to tako, da se odprejo v sosedni sobi okna. Ako je otročnica dobro odeta, zlasti pa, če stoji njena postelja tako, da je ne zadene prepih, skoraj ni mogoče, da bi se prehladila. Tudi v zimskem času se morajo stanice otročnic prezračevati.

Dalje mora otročnična stanica dosti svetla biti, njena postelja pa tako stati, da niso njene in otrokove oči naravnost proti luči obrnjene. Kakor je prevelika svetloba škodljiva, tako je še bolj škodljivo, če se vsa okna otročnične stanice preveč zagrinjajo, ker potem materi in otroku nenavajena svetloba še bolj škoduje, kadar zavoljo prezračevanja okna naenkrat odgrnemo.

Da v otročnični stanici zrak čist ostane, se ne sme v nji perilo sušiti, jedi kuhati, ali tobak pušiti.

2. Skrb za telesni počutek.

§ 125.

Za telesni počutek otročnice je treba dobro skrbeti, ker se utegnejo, kakor smo že rekli, v otročji postelji kaj hitro prav nevarne reči izcimiti. Zavoljo tega naj ima babica prigodbe v otročji postelji pred očmi in zlasti naj gleda, ako se v otročji postelji spolovila zmanjšujejo, posebno pa, kako se maternica v prejšnji stan vrača.

Da se otročnica dobro počuti, ji pripomore snažnost, pa ne samo života, temveč prav posebno tudi snažnost postelj-nega in životnega perila. — Spolovila si mora, dokler se čistijo, vsaki dan enkrat, v začetku pa po dvakrat snažiti.

Babica se mora pri snaženji spolovil po naslednjih navodih ravnati: Potem, ko je otročnica s podloženim križem višje legla, naj ji babica, da se ne prehladi, nogi, in sicer vsako posebej, tako odene, da samo spolovila razodeta ostanejo ter naj ji pod križ kako snažno posodo postavi; potem naj pomoči kos snažne skuhane prtenine v mlačno 1 % lizolovo tekočino, in ko je prtenina dobro napojena, naj jo za kako malo ped visoko nad spolovili ožme in naj ta curek tako dolgo ponavlja, dokler niso spolovila osnažena. Prisušeno nesnago, ako bi na ta popisani način ne hotela se odplaviti dati, mora pa babica z drugo snažno skuhano in mokro cunjo odrgniti. Da se spolovila osuše, se pa ne smejo izbrisovati, temveč na lahko otipati s snažno mehko prtenino.

Najbolj hitro in varno se izmiva z izplakovalnico. Curek izplakovalnice namerimo na spolovila in pod neprestanim izplakovanjem tega curka obdrgnemo spolovila in stegna s sterilno vato ali pa s skuhano prtenino. Enkrat že rabljene vate ali prtenine ni smeti še drugič vporabljati.

Gob za umivanje ali izbrisoavanje spolovil se babica ne sme zaradi nevarnosti okuženja nikdar posluževati.

Pri pravilni otročji postelji ni potreba in se ne sme nikdar izplakovati nožnice. V katerih slučajih pri bolnih otročnicah in pri katerih nepravilnih okolščinah je izplakovati, določi zdravnik. Tudi ne sme babica otročnice nikdar notranje preiskovati.

Podložene rjuhe, na katere se izteka otročnična čiša, se premenjujejo početkom vsaki dan po dvakrat, pozneje po enkrat. Čišo prestregamo s predlogami, katere smo si napravili iz sterilne vate ali pa iz skuhane prtenine.

Starih pisanih cunj, ki so se prej mnogo vporabljele kot predloge, se ni posluževati. Perilo se sme in mora z drugim premeniti, kadar je umazano; samo stanica mora biti primerno topla, perilo suho in dosti pregreto, da se otročnica ne prehladi.

Ženskam, zlasti takim, katere so že več otrok imele in imajo ohlapne trebuhe, denejo prav dobro tako imenovani pasovi čez trebuh, ker pomagajo, da se trebuh bolj krči. Za silo je tudi terilo ali brisača za to dobra.

Otročnica naj ostane, če je le mogoče, vsaj devet dni v postelji in tako, da leži prva dva dni vznak, potem pa tudi na tej ali oni strani. Če se prezigodaj in preveč vseda, ji zelo škoduje. Da zadenejo otročnice tolikrat krvavitve, vsadi in truti maternice in nožnice, izvira večjidel iz tega, da prezigodaj vstajajo.

Otročnica naj se vsaj varuje, kolikor jej je moč, težkih del, posebno, da ne nosi in ne vzdiguje težkih reči.

Otročnica sme le zlagoma in ne predolgo naenkrat vstajati; prvikrat naj ne ostane dalj časa zunaj postelje, kakor le toliko, da se ji postelja dobro prezrači in prestelje; potem naj vstaja sčasoma za kake pol ure — najbolje je opoludne — pozneje za eno, dve uri i. t. d., še pozneje naj vstane nekoliko časa predpoludne, naj se potem vleže in popoludne zopet vstane, dokler more sčasoma celi dan zunaj postelje ostati.

Iz stanice ne sme iti otročnica poleti ne pred tremi, po zimski pa ne pred šestimi tedni.

Pri tej priliki se mora tudi opomniti, da se je prvih šest tednov spôja z možem ogibati, ker bi se prav lahko kaki krvotoki ali vnetja provzročili.

3. Skrb za živež in izpraznjevanje života.

§ 126.

Največkrat zbolé otročnice, ker se v živežu pregreše. Babica ima tukaj najbolj paziti in skrbeti, da se odpravijo škodljive napačnosti in vraže, katere imajo tu in tam.

Najboljši opomin k treznemu življenju otročnice je, da skoraj nobeni otročnici prve dni po porodu jesti ne diši; vsaka ima bolj ali manj bel jezik, želodec prebavlja le počasi in je zamašena.

Poglavitno pravilo naj bo otročnici pri vsaki jedi to, da se vsake jedi le toliko najé, da čuti, da bi še lahko kaj jedla; pa varovati se mora vselej le takih jedi, katere napenjajo, če sama doji, pa tudi kislih in zelo z dišavami narejenih jedi. Istina je, da še nobena otročnica ni zavoljo tega umrla, ker je premalo jedla ali ker se je postila, pač pa je preobilno uživanje jedij že mnogim otročnicam škodovalo.

Jedilna odredba za prvih devet dnij naj bo primeroma ta-le: Prva dva dni naj uživa otročnica samo čisto govejo juho; tretji in četrti dan ji sme babica za zajutrek mleka, opoldan juhe iz ječmena ali riža, in zvečer pa še same čiste juhe dati. Peti dan bodi njen živež zraven zakuhane juhe tudi še nekoliko praženega, pa ne z dišavami narejenega sadja; najbolje se priležejo na vodi pražena jabolka s koščekom opečene žemlje, ali pa omaka od kuhane teletnine, kuretnine s koščekom žemlje. Šesti dan naj ima otročnica tako kosilo, kakor peti dan, in malo več belega, na mleku zamesenega kruha. Sedmi dan sme opoludan že lahko močnato jed dobiti ali pa v omaki kuhane teletnine ali kuretnine. Tudi kava ji odslej zjutraj ne škoduje, posebno če je je že sicer navajena bila; zvečer še ne sme nič družega vživati, kakor zakuhane juhe. Osmi dan naj ostane pri ravno tem živežu, samo malo več ga naj dobi. Deveti dan, ko prvikrat vstane, sme že tudi nekoliko pečene teletnine ali kuretnine jesti i. t. d., tako, da se do štirinajstega dne počasi k svojemu navadnemu živežu vrne.

Za pijačo se ji najboljše prileže ne premrzla voda.

Vino, žganje in druge pijače, katere kri zelo razgrevajo, so otročnicam škodljive; tudi dojnicam ne teknejo. Dojnicam dé dobro pivo, od desetega dneva naprej, najboljše. Zoper nevarno navado, brž po porodu vino piti, se mora babica ustavljati.

Kadar je otročnica zamašena, nima babica prve dni nič storiti; ako bi še tretji dan otročnica ne opravila svoje potrebe, naj ji dá babica dristilo z vodo.

Kadar otročnica svojo potrebo opravlja, naj ne vstaja, dokler mora ležati; očedi naj se vsaki pot v podloženo za to pripravno posodo.

Ako se ne osnaži porodnica po prvem dristilu, ji ne sme babica nikakor notranjih zdravil dajati; še drugič naj ji dá dristilo in pridene naj nekoliko soli. Ako še to ne pomaga, je treba po zdravnika poslati.

Otročnica naj odcedi svojo vodo vselej, kadar jo količkaj tišči. Če bi se otročnici zapirala voda, naj ji jo babica s katetrom odvzame. Polni sečni mehur se dá kot okrogla, plivkajoča, nad sramnim sklepom ležeča, mehka oteklina čutiti; maternica je pri tem vselej navzgor potisnjena.

4. Skrb za sisca in uredba dojenja.

a. Splošna pravila.

§ 127.

Ako je mati zdrava, je njena dolžnost, da otroka sama doji. Otrok ima pri materi živež, kateri je njemu najprimernejši.

Če bi pa babica mislila, da bi kakí otročnici morebiti škodovalo, če bi sama dojila, naj se posvetuje o tem s kakim zdravnikom.

Če so bradavičice za dojenje neugodne, namreč prekratke ali preplitve, da žena ne more dojiti, je mogoče prav dostikrat še pomagati, če ste mati in babica dovolj potrpežljivi. Dokler sta sisca še mehka, se povlečete bradavičici s prsti. Mati sama ali babica stisne sisec s prsti, bradavičico pa porine dojenčku kolikor je moč globoko v ustica, da začne sisati, ko mu mleko vanje priteče. Ako to nič ne pomaga in sta sisca zelo trda in napeta, se položi kak starejši in krepkejši dojenček na prsi ali pa se z umetnimi sisavnicami pomaga.

Kar se tiče »umetnih sisavnic«, so tako imenovane samosisavnice najpripravnejše. Predno se rabijo, se dene odprtina v mlačno vodo, mehurček se stisne z roko, lijaček se pritisne na obstretino, tako, da pride bradavičica ravno na sredo. Ko se potem neha mehurček z roko stiskati, se brada-

vičica brž podaljša, in obilo mleka priteče iz nje. Tako se potem sisec prav lahko izprazne. Samosisavnica se sname z tem s sisco, da se mehurček stisne.

Ravno tako se vzame samosisavnica s sisco, če se pritisne nanj zato, da se podaljša z njim kratka ali plitva bradavičica. Pusti se toliko časa na nji, da se bradavičica prav dobro potegne, potem se dene na stran in otrok se položi brž k siscu. Prav lahko prime potem otrok bradavičico.

Ako se pa bradavičice vender prehitro skrčijo, se pokrijejo z nadbradavičnikom, iz katerega dojenček včasi prav lahko sisa.

Nadbradavičniki so plošnate, na sredi prevrtane šipice, katere imajo tam, kjer so prevrtane, siscu podobno izmoljavo. Narejeni so iz gumi-elastike. Preden se položé bradavičniki na sisce, se pomočijo v toplo vodo.

b. Obnašanje pri dojenju.

§ 128.

Ko je porodnica po porodu nekaj ur počivala, in otrok začne vekati, naj ga poskusi k siscu pripraviti. Ako sta sisca povsem zdrava in je že kaj mleka v njih, otrok pa tudi dosti močen, začne brž sisati. Ako mati še nima mleka, bo po draženju, katero sisanje dela, hitreje priteklo, in tudi otrok se uči pri tem sisati.

Otročnica naj se vleže zavoljo tega po strani, naj se podprè z roko, s katero ima otroka objetega, z drugo roko pa naj dene sisec otroku v usta, tako, da s kazavcem te roke brani, da prsi ne tišče preveč na otrokov nos.

Tako mora ravnati otročnica tako dolgo, dokler ne vstane.

Dokler otrok sisa, je treba, da ga mati redno doji zdaj na tem, zdaj na onem siscu. Dojnica mora skrbeti, da siscev preveč ne pregreje; zmiraj enaka toplota jim najboljše dé.

Ko otročnica vstane, naj otroka sedé doji, posebno v postelji. Kaj lahko se primeri, da zaspí, ko ležé doji, in otroka zaduši.

Vselej, ko se je otrok nasisal, naj si umije mati sisca, otročičku pa usta s čisto mlačno vodo. Tako se obvaruje, da se bradavičice ne osenjajo, otrok pa ne dobi tako imenovanih gobic.

Kadar sta sisca zelo napeta, je vselej treba skrbeti, da ne visita preveč. Zavoljo tega se dvigne vsak sisec s preganjenim prtom in pritisne k prsim tako, da se zaveže prt. desnega sisca na levi, prt levega sisca pa na desni rami.

c. Kako se ima mati vesti, kadar ne doji sama, in kako, kadar otroka odstavlja.

§ 129.

Kadar mati zavoljo kakoršnega uzroka koli ne doji sama otroka, se mora do petega, šestega dneva oestro postiti, zato, da se ji sisca ne napolnujeta preveč z mlekom; če bi se pa to vender le zgodilo, se mora toliko časa postiti, da ji mleko mine, in v mehkih siscih nikakoršne bolečine več ne občuti. Pa tudi potem ne sme več dnij nič redilnega uživati.

Taka mati naj zavija svoja sisca v tople, mehke rute; najbolje za to je váta; podvezuje naj ju vrh tega tudi še. Ako pa vkljub temu še trda, napeta in bolestna ostaneta, naj poklada babica vlažno-tople rute na-nja. Skrbeti je pri tem, da ni otročnica zaprtega života.

Ravno tako je ravnati, kadar se otrok odstavlja, samo s tem razločkom, da se mu daje bolj poredkoma sisati. Tako se sisca vedno menj in menj dražita in tudi menj in menj mleka izločujeta, dokler se mleko popolnoma ne posuši.

Kedaj naj mati otroka odstavi, se ravna po njeni moči, njenem počutenji sploh, po množini njenega mleka in po uspevanji otroka. Čez devet mesecev naj mati otroka nikoli ne doji.

Četrty oddelek.

Novorojenček in dojenček.

I. Spremembe na novorojenčku.

§ 130.

Ko je otrok rojen, mora začeti takoj njegov život sam zá-se skrbeti; zbudé se sčasoma vsi čutki, kateri so bili nedelavni, dokler je bil otrok v maternem telesu. Kakor odrasli človek mora koj dihati, in zavoljo tega se začne kri v njegovem životu vse drugače pretakati, kakor v maternem telesu. Ob enem se izprazni njegov život otročje smole in vzame primerneга živeža v se, da more živ ostati.

Sčasoma zginejo vsa znamenja njegovega življenja v maternem telesu; ostanek popkovine odpade in spremembe zginejo, katere so se ob porodu na njegovem životu naredile, kakor: porodni otok zgine in glavica dobi svojo pravo podobo.

Dokler ne odpade ostanek popkovine, se imenuje otrok novorojenček, pozneje pa, dokler mu niso prvi zobje izrili, dojenček.

II. Oskrbovanje novorojenčka in dojenčka.

§ 131.

To oskrbovanje se razdeli v tako imenovano prvo oskrbovanje otroka, to je, kako se ima otrok takoj po porodu oskrbovati, in v njegovo nadalnje oskrbovanje, to je, kako se mora z novorojenčkom in dojenčkom še dalje ravnati, da v vsakem oziru dobro uspeva.

1. Prvo oskrbovanje novorojenčka.

§ 132.

Ko je bila popkovina ločena, dá babica otroku dristilo, obstoječe iz šestih žlic mlačne vode, ga zavije v gorke rjuhe, dokler ne pride otročja smola od njega, in položi potem na

kako varno mesto. Ko je mati izven vsake nevarnosti, začne babica otroka oskrbovati; osnaži ga namreč siratkaste sluzi, krvi i. t. d., ki se ga še drži. Zavaljo tega namaže otroka z vazelino ali surovim maslom po životu, kjer se ga veliko siratke drži, kakor: po glavici, po vratu, pod pazduhami in po členkih; potem ga dene v toplo kopelj.

Za kopelj se poda najbolj čista voda, ki mora 28° R nad ničlo topla biti.

Kadar babica otroka koplje, naj ga drži tako z levico, da ji leži otrok s svojimi plečicami ravno na dlani in glavica iz vode gleda, z desnico pa omiva život z gobo. Potem zavije otroka v mehko pogreto rjuho, ga položi na mehko blazino in mu po prvi kopelji še posebej obraz in oči s svežo vodo omije. Tako naj koplje babica otroka tudi pozneje.

Med tem, ko ga koplje, naj pogleda babica natanko, ali ali je otrok dobro vstvarjen, ali nima morda zaraščen zadek in morebiti ni kaj poškodovan. Ako kaj napačnega najde, ne sme tega nikakor materi povedati, da je ne ostraši; pové naj pa njenim ljudem in reče, zdravnika poklicati, ker je včasih mogoče, take popake in poškodbe pravočasno odpraviti.

Ko je babica otroka čedno skopala in obrisala, pregleda naj še jedenkrat ostanek popkovine. Vselej je dobro, zanjko na popkovininem ostanku odvezati, čeravno ne teče kri iz nje, in jo znovega trdneje zategniti, ker včasih popkovina v kopelji tako ohlapne, da zaveza odjenja. Z ostankom popkovine se dalje tako-le ravna: babica vzame suho, štirivoglato, kake dve dlani široko platneno cunjico, jo pregane in prestriže na sredi enega roba do srede. Tako prestrižena cunjica se porine potem tako pod popkovinin ostanek, da notranji konec zareze do popka pride; cunjica se pregane potem nad popkovino. Potem se položi tako zaviti ostanek popkovine na levo stran kraj popka; zakaj na desni strani bi utegnil na jetra pritiskati. Čez popek povije potem babica otroka s štiri prste širokim povojčkom 4 krat ali 5 krat prav rahlo.

Ko je to storila, obleče babica otroka, in sicer tako-le: okrog vratu mu dene majhno trivoglato rutico pod srajčico, katera je zadaj preklana, in mu obleče jopico, katera sega do popka. Zdaj zgane plenico na tri vogle in jo položi s sredo

najdaljšega vogla tako pod otrokov križ, da zavije potem doli obrnjena voglička med nožicama čez spolovila in popek nazaj, v stranska voglička pa zavije otrokova ledja. V drugo plenico, katera seže ravno tako visoko čez trebušek, se zavijete nožici, vsaka posebej; potem pride flanela in nazadnje v bolj toplem letnem času lahka, mehka odeja, v bolj mrzlem času pa ne preveč debela perničica, katere zdolnji konec se zavije čez nožice nazaj do prs, na straneh pa ob životku in se zaveže s trakovi. Ročici otrokovi naj bodite prosti.

Samo v taki obleki more otrok dobro tektniti, to je, rasti, nikakor pa ne v povojih. Povit otrok je, tako reči, kakor v železje ukovan in njegovi udje, mišice, prsi i. t. d. se ne morejo tako razvijati, kakor je prav.

Ko je babica novorojenčka tako opravila, naj ga položi v trdno stoječo otročjo posteljico, katera stoji blizu matrne; skrbeti se mora, da ni v preveliki svitlobi, da sapa nanj ne vleče in da ni blizu vroče peči.

2. Nadalnje oskrbovanje novorojenčka in dojenčka.

§ 133.

Pri nadalnjem oskrbovanji novorojenčka je skrbeti: 1.) za popek in za odpravljanje navadnih sledov poroda, 2.) za njegovo telesno snažnost, 3.) prav posebno za njegovo rejo in 4.) za njegovo dobro počutenje.

1. Skrb za popek in za odpravljanje navadnih sledov poroda.

§ 134.

Ostanek popkovine vsahne in odpade navadno v prvih petih dneh. Dokler se še otrokovega popka drži, se mora vsaki dan vsaj enkrat, če je moč, dvakrat v čedno platneno cunjico zaviti, pa previdno, da se preveč ne potegne ali celo ne odtrga. Ako se cunjica prisuši, jo odmoči babica v kopelji.

Ko ostanek popkovine odpade, se pokriva popek, dokler še mokri, s tanko suho cunjico, potem se previje s popkovim povojčkom, pa ne pretesno. To se dela tako dolgo, da dobi popek barvo, kakoršno ima druga koža, to je, dokler se ne

zacele, kar se zgodi v kakih 14 dneh. Potem se more popkov povožček opustiti.

Zoper porodni otok, zlasti pa zoper otok glaviče, ni treba ničesar; sam mine navadno v nekaterih urah po porodu tako, da se ne vidi na njegovem mestu nobena oteklina; babica ga lahko odpravi, če poklada v mrzlo vodo pomočene, dobro ovite platnene cunjice nanj.

Ravno tako se zavrna čepinja, če se je njena podoba o prehodu skozi medenco kaj premenila, v nekaterih dneh popolnoma.

2. Skrb za snažnost života.

§ 135.

Da novorojenčki čvrsti in zdravi ostanejo, je treba za njih snažnost skrbeti. Pred vsem jih je treba kopati, in sicer prvih 3 do 5 mesecev vsaki dan, sčasoma v menj in menj topli vodi; v mrzli vodi pa se ne smejo nikoli kopati, ker je to, zlasti slabotnim otrokom, škodljivo.

Kopel naj le nekoliko minut trpi. Pri vsakdanjem kopanju naj gleda babica in pozneje mati prav posebno na snažnost oči, ust in z lasmi porašnega dela glaviče. Ustica se morajo po vsakem dojenju in pitanju s platneno cunjico, v hladno vodo pomočeno, obrisati; s tem se obvaruje, da se otročičku ne naredé v ustih gobice, katere so otrokovemu zdravju nevarne. Ravno tako se morajo oči večkrat očediti.

Dalje naj varuje babica ali mati, da se ne naredé otroku temence, katere niso nič družega, kakor zmes tolše in prahu, tedaj nesnaga; zato se mora otroku glavica večkrat s čistim oljem pomazati in pridno umivati.

Dalje je pridno kopanje otrok, toda brez mila, najbolj gotovi pomoček, da se otroci ne osenjajo, ne postanejo senasti. Ravno zavoljo tega se morajo otroci vselej brž preobleči, kadar se onesnažijo, in s hladno vodo omiti, kjer so umazani. Snažnosti navajeni otroci vpijejo takoj, ko so se onesnažili.

3. Reja novorojenčka in dojenčka.

§ 136.

Otrok se redi ali z maternim ali dojničnim mlekom, ali pa s tako imenovanim pitanjem.

Najbolje je, da doji mati otroka sama; le kadar ima mati premalo mleka, ali kadar zavoljo zdravja ne more dojiti, ali kadar neče sama dojiti, je najbolj primerno, da se dá otroka dojnici. To naj babica v tacihi slučajih prav vroče priporoča in še le potem, ko mati zavoljo ubožnosti ne more dojnice imeti, ne ostane nič družega, kakor otroka pitati.

a. Dojenje otroka po materi ali dojnici.

§ 137.

Ali je mati za dojenje pripravna ali ne, mora, kakor je bilo že rečeno, babica vselej prav natanko presoditi.

Tukaj naj gleda, da bo dobil otrok, razun v prvih dneh, ko po večkratnem draženji siscev še le mleko priteka, samo ob odločenem času sisati, in sicer zjutraj, ko se zbudi, in potem na vsake tri ali štiri ure in ob desetih ali ednajstih zvečer poslednjikrat. Ponoči pa, ko se naj mati ali dojnica s spanjem pokrepča, naj ne dá zdravemu dojenčku nikoli sisati.

Čeravno otrok vpije, naj se ne dá v svojem redu motiti, pogledati pa mora, zakaj otrok vpije, ker utegnejo mokrota, mraz, napenjanje in šipanje, zamašenje, nepravšna lega, stiskanje, bodenje šivank, bolhe i. t. d. tega krive biti. Ako ni mogla nič najti, zavoljo česar otrok vpije, naj ne pozabi, da se otrok silno kmalo vpitja navadi, kadar čuti, da se mu brž njegova volja spolnuje. Sicer se pa dojenček kmalo nekega reda navadi, in to je njemu kakor tudi materi ali dojnici dobro.

Ob svojem času pa naj sisa otrok, kolikor se mu ljubi; nikoli pa se ne sme privaditi, da bi sisajoč zaspal in spavajoč bradavičico v ustih imel.

Volitev in vedenje dojnice.

§ 138.

Ako hoče dojnica svoj namen doseči, mora imeti neke lastnosti. Stara bodi 20 do 30 let; snažnost ji bodi ljuba. Sisa mora imeti vsaj srednje velika, mlečnata in zdrava; bradavičice pa take, da jih otrok lahko prime; na siscih ne sme prenežne kože imeti in njeno mleko mora dobro biti. Dalje ne sme dojnica čez osem tednov po porodu stareja biti od matere,

katere otroka doji. Kolikor menj časa je med njenima porodom, toliko bolje je.

Babica stori vselej najbolje, ako pri izbiranju dojnice isto pregleda, kakošne so prsi in mleko. Ako ji je mogoče izbirati, vzame naj rajši žensko, katera je vže v drugo rodila, ker taki ne mine tako lahko mleko in ker zna taka tudi že bolje dojenčku postreči.

Ojstro pregleda naj babica život dojnice, ali nima skrumb na glavi, ali nima na vratu napetih bezgavk in prog od izgnojenih bezgavk; ali ima zdrave zobe, ali ji ne smrdi iz ust, ali nima negnjusne sape, ali nima morebiti ran v ustih, zlasti pa kakoršnih koli osipov na koži. Dalje naj pazi, ali ne kašlja, ali nima nikakoršnih znamenj sramne bolezni (sifilis) na životu. Zavoljo tega mora spolovila vselej natanko pregledati, ali ni na njih ran, prog, bradavic videti, ali nima belotoka in ali niso bezgavke v dimljah precej otekle. Dalje naj pozveduje, ali jo ne meče božjast i. t. d.

Babica naj gleda, ali sta sisca dosti velika, ali ni prog od nekdanjih turov ali zatrdin tu in tam na njih.

Da zvé, ali ima dosti mleka, naj stisne obstretine; ako teče mleko obilo in v tankem curku iz siscev in ne neha še teči, ko v drugič ali v tretjič stisne, je to dobro znamenje.

Najbolje znamenje dobrega mleka dojnice je njena cvečča podoba in pa uspevanje njenega lastnega otroka; zavoljo tega naj si ga dá babica vselej pokazati.

Ker dojnica neposrednje upliva na uspevanje otrokovo, je zategadelj velike važnosti, da si svoje življenje potem vravná.

Dojnico se mora vsaki dan na prosto v čisti zrak pošiljati; ona se mora varovati, da si nog ne zmoči in se ne prehladi. Doma naj opravlja le bolj lahka dela.

Dojnica naj ne opusti svoje navadne hrane; zjutraj naj se ji dá skledico kave in 1 do 2 žemlji; dopoldne krožnik zakuhane juhe ali mleka ali pa močnate jedi; opoldne juhe, govejega mesa z omako ali sočivjem, največkrat pa mleka ali močnate jedi in včasih pečenke; za južino kave in zvečer zopet zakuhane juhe in mesa ali močnate jedi. Jedi, katere napenjajo, zapirajo, ali kislih jedi, posebno salate, se mora ogibati. Po dnevi je dobro, da dobi 1 do 1 1/2 litra dobrega

lahkega piva piti, ako ji ugaja. Dalje se mora na to paziti, da bo dojnica redno svojo potrebo opravljala.

Tukaj bodi opomnjeno, da dojnica tudi potem še sme dojit, ko zopet svoje perilo dobi, kadar se dojenček pri tem dobro počuti; nehati mora pa takoj dojit, kadar zopet v drug stan pride.

b. Umetna reja ali pitanje novorojenčka.

§ 139.

Ako ne vtegne mati otroka dojit in ji njene razmere ne pripuščajajo si dojnico naročiti, potem sme otroka **le** s kravjim mlekom rediti. To ne sme biti posneto; zakaj pri posnetem mleku ne vspevajo otroci. Tudi bodi mleko od zdravih krav, ki niso krmljene s peso ali pivnico, temveč z zeleno ali suho krmo.

Mleko razredčimo primerno starosti otrokovi in tej zmesi pridenemo v posladenje določeno množino sladkorja. Najboljši je Löflundov mlečni sladkor. Od tega se vzame za vsakih 100 gramov vode dve razani kavni žlici. Če ni dobiti tega mlečnega sladkorja, vzame se približno polovico navadnega sladkorja.

Množina delov te zmesi, kakor tudi vsakdanje število stekleničic, v katere pride ta zmes, je v posameznih dobah otroka različno in razvidno iz sledeče sestave:

Mesec	Mleka	Vode	Razanih kavnih žličic mlečnega sladkorja	Stekleničic
1. pričenši z drugim tednom	300	300	6	9
2.	400	400	8	8
3.	500	500	10	8
4.	600	600	12	7
5.	700	700	14	7
6.	800	600	12	6
7.	900	500	10	6
8.	1000	400	8	6
9.	1200	300	6	6

Za otroke prvega tedna uporablja se slabejša zmes, obstoječa iz 150 gramov mleka, 450 gramov vode in 6 razanih kavnih žličic mlečnega sladkorja.

Če je pa otrok posebno močen, potem je ta zmes v tej sestavi za njega preslaba; v tem slučaju se mora seveda zmes močnejša napraviti.

Od desetega meseca nadalje dobiva naj otrok nerazredčeno in neposneto kravje mleko.

Pridevati močnatih redilnih snovi k mleku ne sme babica nikedar sama; mora vedno zdravnika vprašati.

Predno se mleko, bodisi razredčeno ali ne, otroku piti dá, mora se zavreti, in, ko se je ohladilo do telesne gorkote (37° C), se ga ponudi otroku v sisavni steklenici. Toploto mleka merimo s tem, da steklenico na zaprto oko položimo. Ako zdrži oko to gorkoto, potem ni mleko prevroče.

§ 140.

Jako prikladna in zanesljiva je umetalna reja otroka s Soksletovim aparatom. S tem se vničijo vse v mleku se nahajajoče ter bolezní vzbujajoče kali in se prihrani mnogokratno kuhanje mleka.

S tem aparatom prekuhano mleko zove se sterilizovano mleko.

Deli tega aparata so:

- 1.) Kozarec z najedkanimi črticami, držeč 1 $\frac{1}{2}$ litra;
- 2.) 10 steklenič po 150 do 200 gramov vsebine;
- 3.) kositarnast lonec s pokrovom in z okroglim stojalom za 10 steklenič;
- 4.) kozarček z dvojním dnóm; v tem se segrevajo steklenice, ki so z mlekom napolnjene;
- 5.) polica za stekleničice, ki ima zdolaj predalček; v tem se nahaja:
 - 12 gumastih pločic,
 - 12 natikancev,
 - 3 cuzki in
 - 1 ščetka za pomivanje steklenic.

Množino mleka, določeno za jeden dan, vlijemo v veliki najedkani kozarec, razredčimo jo, kakor je predpisano, z vodo,

pridenemo sladkorja, premešamo s snažno žlico in razdelimo v stekleničice. Odprtine stekleničic zamašimo z gumastimi ploščicami, in čez grlo stekleničic nataknemo natikance. Te stekleničice postavimo v okroglo stojalce in s stojalcem vred v kositarnast lonec, v katerem mora biti toliko vode, da se stekleničice v njej do površine mleka potopé. Lonec zapremo s pokrovom in ga pristavimo k ognju.

Pri ognju mora voda z mlekom eden četrť ure vreti. Po preteku tega časa odstranimo pokrov, odstavimo lonec od ognja in ga postavimo na bližnjo mizo. Tukaj mleko še nekoliko časa naprej vre.

Po preteku četrť ure dvignemo okroglo stojalce s stekleničicami iz lonca in ga postavimo na varen kraj.

Mej tem so se gumaste pločice tako vdale v grlo stekleničic, da so te neprodušno zaprte.

Če rabimo stekleničico mleka, moramo jo najprej segreti. V to svrħo napolnimo kozarček, ki ima dvojno dno, z gorko vodo in postavimo vanj stekleničico; ali pa napolnimo kozarček z mrzlo vodo, denemo vanj stekleničico in oboje segrejemo pri ognju. Potem odstranimo natikanec in gumovo pločico, nataknemo pa na stekleničico cuzek, pri katerem smo poprej z žarečo šivanko dve ali tri odprtine napravili.

Ves ta aparat se mora vestno snažiti. Stekleničice se morajo vsakikrat pred vporabo s špiritom in ščetko obdrgniti in potem s čisto vodo izplakniti. Izplaknjene se poveznejo in postavijo na polico.

Cuzki se spirajo po vsaki vporabi v zavreli in potem ohlajeni vodi, kateri se je na en četrť litra ena noževa ost sode pridjalo; hranijo se v kupici snažne vode in se vrh tega vsaki dan v loncu pri stekleničicah izkuhajo.

§ 141.

Ako denarne razmere ne pripuščajo si nabaviti Soksletov aparat, potem je lahko nadomestiti si ga na ta način, da navadne, 150 do 200 gramov držeče medicinske stekleničice z predpisano razredčenim in oslajenim mlekom napolnimo, z navadno vato zatrdimo, zatrjeno odprtino še jedenkrat z vato

obdamo in poslednjo na grlu z nitjo pritrdimo. Stekleničice postavimo v lonec, na čegar dnu se nahaja slama ali cunj, in, ki je napolnjen tri prste visoko z vodo. V ostalem se ravna tako, kakor pri Soksletovem aparatu.

4. Skrb za počutek novorojenčka in dojenčka.

§ 142.

Veliko je na tem ležeče, da prebiva otročnica z otrokom v stanici, v kateri je čist, zmeraj enako topel in suh zrak.

Kar se tiče spanja, je otroka tudi sčasoma nekega reda navaditi, zlasti po noči mora spati in vselej, ko se je nasisal. Spi pa naj dobro odet v svoji lastni posteljici in ne sme se navaditi zazibavanja in spavanja pri materi.

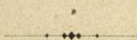
Kar zadeva otrokovo gibanje, naj se giblje od rojstva že z nepovitimi udi in leži naj večkrat v dnevu neodet.

Zdrav dojenček se sme že v tretjem tednu o toplem vremenu iz hiše nesti.

Znamenje, da je otrok zdrav, je, če gre po redu blato od njega. Blato zdravega otroka je podobno kot rumenj, rumeni kaši in gre od njega po tri- do štirikrat v 24. urah. Da se otrok po redu izpraznjuje, je dobro, mu včasih nekoliko čiste ali pa oslajene vode dati.

Tako imenovane »culjice« so vselej škodljive, ker delajo otrokom slabe želodčke in so dostikrat prav nevarnih bolezni otrok krive.

Ker babica navadno le dva do tri tedne otročnico obiskuje, tedaj ne more na dalnjo izrejo dojenčka uplivati; svari naj pa mater, da ne vadi otroka prezgodaj sedeti, stati in hoditi, ker se tako prav lahko hrbitišče ali nožice ukrivé.

Tretji del.

Napačnosti v nosečnosti, pri porodu in v otročji postelji in pa nekatere navadne bolezni novorojenčkov.

Prvi oddelek.

Napačnosti v nosečnosti.

§ 143.

Vsaki babici je treba vedeti, kaj nepravilnega utegne vsako ženo v nosečnosti zadeti, ne zato, da bi ji pomagala, kar večjidel ne more pa tudi ne sme, temveč zato, da ji nasvetuje pomoč zdravnika in da ji v prav veliki sili sama pomaga, dokler zdravnik ne pride.

Stroga ločitev nekaterih nepravilnosti samo gledé nosečnosti ni mogoča, ker so nekatere istih večjidel v zvezi s porodom; zaradi tega je opravičeno, da je tukaj objednem tudi o nepravilnostih ob porodu govorjenje.

I. Splošne bolezni.

1. Prigodne bolezni.

§ 144.

Ni je bolezni, katera bi ne utegnila žensko v nosečnosti ali pri porodu zadeti. Veliko bolezni pa brezdvomno vpliva na nosečnost samo, vsled katerih mnogokrat ali plod zamrje ali

nosečnost preneha, ali pa se mora umetno prezgodnji porod napeljati. Take bolezni morejo biti n. pr. jetika, sifilis, kolera, legar, koze, pljučnica, vnetje srca, rebernice, trebušnice i. t. d. Nevarne nasledke ravnokar imenovanih bolezni mora babica vedno pred očmi imeti, da bo takoj, kakor hitro opazi, da je noseča bolna, ji mogla zdravnika svetovati.

Važno za babice je, spoznati nalezljive bolezni na spolovilih pri nosečih, porodnicah in otročnicah, ker se lahko babica sama ž njimi okuži in okužena druge porodnice okuži.

Te so: nalezljivi beli tok in sifilis.

§ 145.

Nalezljivi beli tok (kapávida, tresávec) je bolezen nožnične sluznice, ki se pojavlja v tem, da je ta rudeča in da izločuje rumen, penast ter gnojen sluz iz sebe. Ženske ga dobé pri spoju od okuženega moža. Ta gnojni sluz razjeda kožo, po kateri teče, tako da ta postane rudeča. Pri močnejem izločevanju tega gnoja se prilepljajo lasje vnanje sramnice in ustnice med seboj.

Pri dolgem obstanku nalezljivega belega toka postane nožnica zrnčasta. Tudi se naredo zbog tega na spolovilih bradavičasti izrastki, tako zvane sramne bradavice. S preiskavajočim prstom in z orodjem (kateter, cevke za izplakovanje nožnice) prenese se bolezen na zdrave žene. Temu se pride v okom, če si po vsaki preiskavi in vporabi orodja roki in orodje osnažimo in razkužimo.

Posebno nevarna je ta bolezen očem, tako, da ž njo okužene oči oslepé. Zatoraj se varuj babica, s takimi rokami si v oči seči.

Oči novorojenčka okužijo se pri pomikanji glave skozi tako nožnico. Da se to ne primeri, izplakuj babica strogo po zdravnikovi določbi nožnico že pred porodom in med porodom. Da se pa tudi še pozneje oči ne okužijo, obriši babica takoj po porodu trepalnice otroka z mokrimi koščeki vate. Potem kápní babica v odprte oči novorojenčka dve kapljici neke tekočine, ki jo je zdravnik zapisal, in izbriši vnóvič trepalnice s suho, še ne rabljeno vato in sicer od nosa ven. Prihodnje dni opazuj babica vestno te oči, li se morda ne gnoje.

§ 146.

Nožnico izplakujemo z izplakovalnico. Razkuževalno tekočino si napravimo v kakošni koli drugi posodi in jo vlijemo, ko se je enakomerno razredčila, v izplakovalnico. Navadno je rabiti 1 % lizolovo raztopino.

Med izplakovanjem ne sme zrak v nožnico priti, zatoraj naj leži žena s hrbtom višje, nego s križem. Ravno iz tega razloga potakni izplakovalno cevko vedno s curkom v nožnico. Ko bi pri izplakovanji prišel zrak v maternico, in od tod v odprte krvne žile, zamore mati nemudoma umreti. Treba je torej previdno izplakovati.

Pred uporabo se mora izplakovalnica in gumasta cev dobro osnažiti ter z vročo in potem z mrzlo vodo izbrizgljati; izplakovalno cevko pa pred in po vsaki uporabi izkuhati.

§ 147.

Sifilis izvira istotako od okuženega moža. Da je okuženje pri spoju mogoče, mora imeti ena poječih se oseb sifilitični tur in druga rano. Neranjeni koži ne škoduje sifilitični strup.

Ako se nahaja na nožničnem vhodu ranica ali brazgotina, in se ta ranica otrova s sifilitičnim strupom, potem neče zaceliti se, temveč ostane odprta, dobi mastno zunanjost, izločuje mokroto, se povečuje in tedni preidejo, predno se zaceli.

Od tod se prenese strup tudi na druge ranjene dele telesa, kjer se enak tur napravi. Te ture imenujemo sifilitične ture ali skrumbe. Ta bolezen pa ne ostane samo na spolovila omejena, temveč preide tudi v kri, tako, da je celo truplo ž njo otrovano. Po preteku nekoliko tednov se izhitijo pod kožo rudeče pikice, v grlu turi; nastane hripavost, lasje počno izpadati in pozneje zbolé tudi kosti in notranji deli telesa.

Samo tedaj ozdrave ti ljudje, ako so pravočasno poiskali zdravniške pomoči.

Tudi pri najmanjši brazgotini preiskavajočega prsta zamore sifilitični strup v kri prodreti. Zatoraj si zavij babica ranjeni prst v obližve izrezke.

Presredek, ki je poln sifilitičnih turov, se rajši raztrga; treba je toraj pri podpiranju posebno nanj paziti.

Da ne pridemo pri podpiranju bolnega presredka preveč ž njim v dotiko, je dobro, pokriti ga z vato, ki smo jo pomočili v 1⁰/₀ lizolovo tekočino. Vrh tega namaži si babica roki z vazelino.

Če je prešel strup matrne krvi v ono ploda, potem zboli za ravno tisto boleznijo plod in odmrje v maternem telesu. Tak plod pride maceriran na svet. Živo rojeni sifilitični otroci imajo po životu, na dlani in stopalih mehurjaste izpuščaje. Mnogokrat dobé taki otroci te spuščaje še-le v petem ali šestem tednu po porodu. Mogoče je pa tudi, da je plod v maternem telesu zdrav ostal in se še-le pri porodu okužil. Ker se ta poslednji način okuženja ne zapazi takoj, mora babica novorojenčka nemudoma kopati in s posebno pazljivostjo njegove oči, nos, usta, zadek in spolovila osnažiti.

Naj dete sifilitične matere še tako zdravo izgleda, ne sme ga niti mati, niti dojnica dojiti. Zdrava dojnica se lahko po njem okuži.

2. Občni krči.

§ 148.

Občni krči, kateri utegnejo nosečo napasti, so trojni: 1.) histerični, 2.) padavični in 3.) eklamptični.

1.) Histerija je neka posebna ženska bolehnost, ki se pokaže posebno pri mehkih, zelo občutljivih, černih, krčem zelo podvrženih ženskah, ki ni treba, da bi bile noseče. Histeriji ni nosečnost vzrok.

Histerični krči se razodevajo s tem, da se taka žena s svojim životom nazaj sklone in pade, zavednosti skoro nikoli ne zgubi popolnoma in njeno obličje ne postane višjevo-rudeče. Histerija večjidel ni nevarna.

2.) Tista božjast, katera človeka vrže, da nezavesten pade, se imenuje navadno padavica. Ta je večjidel vsaki babici znana, kakošna je in kako napada; sicer je enaka eklampsiji, tako, da moremo razloček med obema samo tedaj storiti, kadar vemo, da je kako nosečo ali porodnico že pred nosečnostjo metalo. Če jo je pred nosečnostjo metalo, potem imamo opraviti s padavico.

Eklampsija.

§ 149.

3.) Eklampsija je tista božjast, ki je samo nosečim, porodnicam in otročnicam lastna in se šteje med najnevarnejše krče. — Eklamptični krči so taki kakor padavični in pridejo napadoma.

Pred napadom ima taka žena dostikrat bolečine v glavi, pred očmi se ji iskre delajo, zmešano govori, v prsih čuti nekako tesnobo; potem zgubi naenkrat zavest, z rokami in nogami začne suvati, obraz ji postane višnjevo-rudeč in zabuhel, z očmi strmi, ustnice se ji napnó in penaste slin se ji cedé, dostikrat tudi krvave, ker se v jezik vgrizne. Čez nekaj časa odjenjajo krči, bolnica začne glasno smrčati in trdno zaspi; iz spanja se kmalu zbudi in od napada nič ne vé. Ko je nekoliko časa počivala, pride drug napad, kateri že dalj časa trpi; potem pride po krajšem prenehu tretji i. t. d.

Napadi utegnejo tako pogostoma prihajati, da žena v krčih umrje; dostikrat ostane bolnica po napadih dalj časa otna, ali jo zadenejo hude bolezni v otročji postelji, mrtudnost i. t. d. Kadar postajajo prenehljaji bolj in bolj dolgi, napadi pa bolj in bolj kratki, upati je, da žena ozdravi.

Ti krči napadejo največkrat prvesmice, katere imajo vodenične otekline na nogah, na piskih ter na rokah in obrazu. Te otekline so nastale vsled bolezni na obistih (ledicah). Babica mora takoj svežo vodo take bolnice gledé beljaka preiskati, in sicer tako, da ji pridene eno kapljico jesiha in jo kuha v kositarnasti žlici; ako voda mlečnata postane, je dokazano, da je v nji beljakovina in da je bolnica na obistih bolna.

Če se pri noseči eklampsija pokaže, tedaj se vzbudé tudi kmalo popadki in eklampsija ne poneha prej, dokler ni bolnica rodila. Zavoljo tega eklampsija najtežje pri nosečih poteče; lažje, ako še-le med porodom nastane ter najbolj povoljno v otročji postelji.

Popadki zavoljo te bolezni ne oslabé, temveč so večjidel še močnejši.

Skoro tretjina otrok umrje mej porodom vsled prekinjenega krvnega krogotoka.

Kar se tiče ravnanja pri eklampsiji, mora babica brž po zdravnika poslati in do zdravnikovega prihoda sama ravnati. Ravnanje je dvojno, namreč splošno, katero ima namen odganjati krče in njihove nasledke, in pa mestno, katero ima za pohitrenje poroda skrbeti.

Sploh naj do zdravnikovega prihoda skrbi babica za čisti zrak v stanici, naj varuje bolnico prevelike svitlobe in prevelikega šuma, naj prepove nad njo vpiti; pazi naj, da se bolnica ob napadu ne poškoduje, porine naj ji takoj s prtom ovito žlično držalo med zobe, da se v jezik ne ugrizne ali ga celo ne odgrizne, in kadar božjast preneha, naj ji daje babica hladnih pijač in pa neprenehoma mrzle obkladke na glavo. Truplo naj zavije v vročo-mokre rjuhe in pokrije z gunji, tako, da se bolnica dobro poti.

Kar se mestnega ravnanja pri porodu tiče, mora babica pazljivo čuti, kako se porod odseda. Ako bi sprevidela, da bi utegnila porodnica ob porodu umreti in bi zdravnik še vedno ne prišel, mora skušati sama z vsemi pripuščenimi ji sredstvi porod kar najprej mogoče dovršiti, v največji sili mora celo otroka obrniti in izvleči.

II. Posebni bolesteni primerljaji, katerim vzrok je nosečnost.

1. Bolesteni primerljaji, izhajajoči iz prebavljajočih organov.

§ 150.

Tu sem se prišteva bljuvanje in uporno zaprtje nosečih.

Ne prigodi se ravno malokrat, da noseče, posebno zjutraj na tešče, bljujejo. Tako nervozno bljuvanje večjidel že v četrtem mesecu nosečnosti samo ob sebi poneha.

Tudi koncem nosečnosti nastopi rado bljuvanje. To izvira iz pritiska noseče maternice na želodec. Zatoraj naj je ženska koncem nosečnosti manj a pogostejše, da se želodec preveč ne razširi.

Ako bi pa to bljuvanje vender le ne nehalo in bi zlasti po vsakokratnem uživanji jedil prišlo, se to imenuje neprenehajoče bljuvanje nosečih. Mnogokrat je vsaka zdravniška pomoč brezvspešna in slednjič ne preostaja družega,

nego da se glavni vzrok bljuvanja odstrani, to je, da se nosečnost umetno pretrga.

Uporno zaprtje v prvih 3 do 4 mesecih in pa h koncu nosečnosti nastane zavoljo tega, ker maternica, oziroma zadnji čas naprej ležeča glavica, v medenci leži in na mastnico pritiska.

Razun dristila, sladkorjeve vode ali malo ricinovega olja ne sme babica nikakoršnega družega zdravila za izpraznenje života dati.

2. Težave pri odcejanju vode.

§ 151.

1.) Tiščanje na vodo je vedna potreba vodo puščati; vode je vselej malo in hudo skli. Vzrok tiščanju je teža maternice, ki pritiska na sečni mehur.

Mirno ležanje v postelji, snažnost in večkratno umivanje spolovil z mlačno vodo pomaga večkrat. Če pa ne, poslati je po zdravnika.

2.) Voda se zapira, to je, noseča ženska ne more vode odcejati. Temu je krivo tiščanje maternice na sečno vodilo, tako, da voda ne more odtekati in se v mehurju nabira in se mehur čuti kot raztegnjena, plivkajoča poluobla nad sramničnim sklepom. Če se na mehur pritisne, tišči žensko na vodo.

Babica naj položi tako žensko vznak in ji podloži križ; tako neha maternica na sečno vodilo pritiskati. Ako še to ne pomaga; mora babica z dvema prstoma maternico in v poznejih mesecih naprej ležečo glavo odmakniti. Če se to ne dá lahko storiti, je treba odcedilnik (kateter) nastaviti.

3.) Nepovoljno odtekanje vode, to je, da voda zoper voljo in vednost ženske odteka, zadene v zadnjih tednih večkrat take noseče, pri katerih zelo povečana maternica raztegne notranje ustje sečnega vodila, tako, da to ustje ne more zapreti mehurja na zunaj. Pri najmanjšem kašlju ali bljuvanju uhaja voda.

3. Otoki nog in spolovil.

a. Vodeni otoki.

§ 152.

Nosečim otečejo dostikrat noge in včasih velika piska, potem zdolnji kraj trebuha, zlasti dostikrat pa noge ob gležnjih. Otok ne boli; kjer nanj pritisnemo, ostane jamica.

Ti otoki se naredé zavoljo tega, ker raztegnjena maternica, posebno, kadar sta dvojčka ali veliko sadove vode, na velike žile pritiska in kri zastaja; vodeni deli krvi pa solzijo pri tem skozi žilne stene. Vodenično otekla piska sta včasih velika kakor otročja glava in dostikrat ovirata nosečo v hoji. Ker se drgneta in raztegujeta, se koža vname in to peče zelo nosečo.

Ti otoki niso v nosečnosti posebno nevarni; zginejo še-le po porodu popolnoma.

V takih okolščinah naj svetuje babica noseči, kolikor mogoče, malo hoditi. Ako pa vendar taka noseča ženska hodi, mora imeti svoje noge s flanelo ovite in če je trebušasta, naj nosi trebušni pas, krila pa na preramnicah.

Ako postajajo otekli deli rudeči in otok ne odjenjuje, mora babica zdravnika poklicati. Posebno previdna pa bodi babica pri taci h oteklinah, če jih imajo prvesmice takrat, ko jim začnejo tudi obraz in roke otekati in tožijo, da jih pogostoma na vodo tišči, da jih križ boli, ker take ženske kaj lahko eklampsijo dobe.

Vodenični otok vnanjih spolovil, posebno malih piskov, otežuje porod; ko gre glavica mimo piskov, jih stisne in natrga, tako da se lahko vnamejo, potem razgnoje in včasih še celo po prisadu odgnijejo.

Babica naj spravi porodnico, katera ima vodenično oteklo piske, koj v posteljo, kjer naj pokojno leži. Porodnica mora popadke le zmerno izdelovati, da se porod počasi odseda in da imajo otekli piski čas, se toliko raztegniti, kolikor je treba. Presredek podpiraje ne sme babica nikakor na otok pritiskati.

b. Otročje žile.

§ 153.

Otročje žile se imenujejo na posamnih mestih raztegnjene ali napete žile dovoznice.

Kakor se včasih zavoljo pritiskanja raztegnjene maternice na velike medenčne žile, vodeni otoki naredé, zavoljo ravno tega se raztegnejo že večkrat rodivšim ženskam žile na spodnjih udih, na piskih in v nožnici.

Naredé se namreč višnjevo-rudeči, neboleči vozli, kateri so včasih za mazinec debeli, mehki in odjenjajo, če jih s prstom pritisnemo, napnejo se pa zopet koj, ko nehamo pritiskati. Ako je na enem mestu več tako napetih žil, narede precéj velik otok tistega dela.

Ti vozli tudi po porodu nikoli popolnoma ne zginejo; družega se ne dá tedaj nič storiti, kakor nadloge zmanjšati, katere delajo, in obvarovati, da se preveč ne napnejo in ne razpočijo. To se doseže s povijanjem nog.

Če začne žilni vozél vroč, napet, bolj rudeč in boleč postajati, naj priporoči babica noseči pokoj in pridno pokladanje v mrzli vodi zmočenih ter izvitih rut nanj, in svetuje naj ji po zdravnika poslati.

Otročje žile na piskih so zavoljo tega pri porodu nevarne, ker se utegnejo razpočiti in veliko vnvanjo krvavitev povzročiti. Ako se otok razpoči, naj pošlje babica koj po zdravnika.

Kadar se žila na znotraj pod kožo piska razpoči, se zlije kri med piskričasto tkanino njegovo in naredi tam tako imenovani krvni otok.

Krvni otok dela porod težek, če je pa velik, brani še celó otroku skozi spolovila.

Babica mora neutegoma po zdravnika poslati, ko krvni otok spozna; dokler zdravnik ne pride, mora ledeno-mrzle obkladke na otok pokladati in z roko nanj pritiskati, da po moči obvaruje, da se več krvi pod kožo ne zlije.

§ 154.

Tako imenovani vozli zlate žile so tudi in sicer v zadku raztegnjene žile. Prav dostikrat stopijo ob porodu iz zadka in delajo zavoljo tega velike bolečine ali pa utegnejo razpočiti se, in tako krvavitve povzročiti.

Babica naj si prizadeva take vozle zlate žile z vato, v lizolovo tekočino pomočeno, nazaj držati, kadar presredek podpira.

4. Spremenjena lega spolovil.

a. Usad in trut maternice.

§ 155.

Usad maternice je tista lega maternice, pri kateri se maternica s svojim nožničnim delom bližje sramni razpoklini pomakne; trut maternice pa, kadar nožnični del že skozi sramno razpoklino moli; trut je popolen, če leži cela maternica s preboknjeno nožnico pred sramno razpoklino.

Usad maternice se razvije vsled silnega delovanja potrebušnice, težke noše bremen, upornega zaprtja života in slednjič vsled slabo zaceljenega raztrganega presredka.

Iz usada se polagoma razvije trut.

Kar zadeva nasledke, je maternični usad in trut samo prve mesece nosečnosti nevaren in mine večjidel že v četrtem meseci, ko noseča maternica više stopi in se na medenco upre.

Maternični trut se ob porodu redko pripeti; ako bi se pa primeril, je brž po zdravnika poslati. Med tem časom je izde-lovanje popadkov prepovedati.

Po takem porodu mora otročnica dalje časa v postelji ostati, nego navadno.

b. Navspred nagnjena maternica.

§ 156.

Ako je maternično dno proti sramničnem sklepu in nožnični del proti križnici nagnjen, tedaj pravimo: maternica je navspred nagnjena. Ako taka navspred nagnjena maternica noseča postane, postane ženska trebušasta.

Trebušaste so ženske, katere so bile večkrat noseče, ker je trebuh bolj ohlapnjen, pa tudi take ženske, katere imajo preveč nagnjeno in preozko medenco, in ki si krila pretesno vežejo.

Noseče ženske, katere so trebušaste, hodijo in stojé težko, in dostikrat imajo nadloge pri odcejanju vode.

Ali je noseča ženska trebušasta ali ne, spozná babica že pri vnanjem pregledovanju stoječe ženske. Nožnični obok je prazen in dostikrat se do poroda ne dá nikak otrokov del najti.

Brž ko babica vidi, da je noseča žena trebušasta, naj skuša se prepričati, kaj je tega krivo, in pokliče naj zdravnika,

ko najde kako medenčno napako. Sicer pa naj priporoča noseči, da naj primeren pas in krila na preramnicah nosi.

Trebušnost je vzrok, da se maternično ustje, katero je zelo navzad in navzgor obrnjeno, težko razteguje in da naprej ležeča otrokova glavica težko v medenco pride.

Porodnica, katera je trebušasta, se ima tedaj vznak položiti, pod križ naj se ji kaj podloži, potem se ji vzdigne maternica od zdolej navzgor z obema rokama kviško; tako vzdignjena maternica naj se prepaše s pasom ali pa z veliko ruto, ki je tako čez trebuh speta, da se njeni konci nad pleči zavežejo; to drži maternico kviško in stori, da more otrokova glavica v medenco stopiti. Ali se je to zgodilo ali ne, je treba s preiskovanjem se prepričati.

Ako bi pa otrokova glavica vendar še ne stopila v medenco, mora babica porodnici izdelovanje popadkov oestro prepovedati in po zdravnika poslati.

c. Navzad nagnjena in prepognjena maternica.

§ 157.

Nagnjenje maternice navzad se imenuje tista napaka njene lege, pri kateri je maternično dno proti križnični votlini naravnano, nožnični del pa je ali proti sramničnem sklepu ali pa še čeznj navspred in navzgor obrnjen. Maternica more ob enem tudi prepognjena biti; takrat je nožnični del navzdol obrnjen ter se sramnega sklepa tiši, maternično dno pa napolnuje križnično votlino med nožnico in mastnico.

Če taka maternica noseča postane, ne dela prva dva meseca nobenih težav. Ako je pa maternica koncem tretjega meseca tako velika postala, da popolnoma zavzema votlino male medence, da se nje dno v križnično votlino vpre in v tej smeri več dalje rasti ne more, potem se ne more več blato izpraznjevati, niti voda odcejati, kajti maternica pritiska mastnico in sečno vodilo na medenco. Z vodo napolnjeni mehur seže včasih preko popka. V tem slučaju je trebuh zelo velik in nikakor ne odgovarja trpežu nosečnosti.

Pri notranjem preiskovanju najdemo za zadnjo steno nožnice dno maternice, nožnični del pa tik za sramničnim sklepom.

K tej nepravilnosti pokliči babica takoj zdravnika. Predno pride zdravnik, skušaj babica noseči vodo odvzeti in svetuj ji, na koleni in lakti se postaviti. Večkrat se zgodi, da maternično dno v tej legi zdrsne preko brdica navzgor.

Ako se taka ženska sama sebi prepusti, zadrigne se maternica v medenci in ženska splavi; mogoče je pa tudi, da se vname trebušna koža, ali odmrje kos mehurja in žena umrje.

d. Nožnični truti.

§ 158.

Prikaže se pred nožničnim vhodom del nožnice ali cela nožnica, potem govorimo o nožničnem trutu. Večkrat se struti sprednja nožnična stena, katera moli potem kot višnjevkasto-rudeč svalek izmed sramne odprtine in ženi težave pri odcejanju vode dela; takrat se navadno tudi nekoliko zadnje stene sečnega mehurja v trut posede.

Ko babica nožnični trut spozna, naj spravi porodnico koj v začetku poroda v posteljo in naj ji prepové popadke izdelovati. Kadar popadki prenehajo, naj si prizadeva babica struteni del nazaj spraviti in ga posebno takrat nazaj obdržati, kadar glavica predira.

Ako se struti zadnja stran nožnice, se utegne zgoditi, da leži mastnica v trutu in se blato zapira. Nožnični trut dela noseči ženi težave pri hoji.

III. Krvavitve iz maternice v nosečnosti, med porodom in v otročji postelji; raztrgana mehka porodna pota in nosečnost zunaj maternice.

§ 159.

Krvavitev nastane le tedaj, ako se krvne žile odpro.

V nosečnosti, med porodom in v otročji postelji izvirajo krvavitve iz ran, ki so nastale vsled odločenja jajca od notranjega lica maternice, ali pa vsled raztrganja mehkih porodnih potov. Pa tudi mrtvoud maternice, posebno onega dela, kjer je maternična potica sedela, je nevaren zavoljo velikih krvavitev.

§ 160.

Krvavitve se razločujejo 1.) po kraju, kamor se kri izteka: v notranje, kadar se kri v maternico, nožnico ali trebušno votlino izteka; v vnanje, kadar kri iz teh votlin na zunaj teče; in v krvavitve pod vnanjo kožo in sluznice; in 2.) po obilnosti: v kapanje krvi, če le kaplja za kapljo priteka; v krvotok, če toliko krvi prihaja, da je podloženo perilo kmalo od krvi premočeno in počutek noseče žene pojemati začne; in v krvni vliv, kadar se kri curkoma iz nožnice vlije tako, da je videti, da ženi krvi pomanjkuje in življenje ugasuje.

§ 161.

Babica vedi, da izgublja žena, ako krvavi, svoj najboljši sok življenja. Ako traja krvavitev dalje časa, ostane žena tudi dalje časa bolehná; ako se pa krvavitev ne ustavi, umre žena.

Ako se izliva kri na znotraj ali na zunaj, nastanejo vedno sledeča znamenja brezkrvnosti:

- 1.) Zunanja koža in sluznice (ustnic) obledé;
- 2.) žila na roki drobnejši bije, bolj hitro bije in končno neha bítí;
- 3.) žena začne težko sopsti;
- 4.) se čuti slabo in omedljuje;
- 5.) se ji zdeha;
- 6.) jo zebe, dasiravno je vroča;
- 7.) v ušesih ji zvoni;
- 8.) pred očmi se ji dela tema;
- 9.) postaja ji slabo in bljuje;
- 10.) predno umre, postane zelo nemirna.

1. Krvavitve v nosečnosti.

§ 162.

Krvavitve v nosečnosti povzroča predčasni odloček jajca od maternice. Te krvavitve razločujemo v one pred 28. tednom in v one po 28. tednu nosečnosti. Najbolj paznim nam je biti pri onih v prvih treh in pri onih v zadnjih treh mesecih nosečnosti; v prvih treh mesecih zato, ker se močno razvite jajčeve kosmičice trgajo, v zadnjih treh pa zato, ker je predčasni

odloček maternične potice vedno zvezan z velikimi krvavitvami. Poslednje velja posebno o napačnem sedežu maternične potice. Take krvavitve dajejo povod splavom in prezgodnjim porodom.

A. Krvavitve pred 28. tednom nosečnosti.

§ 163.

Ako nastanejo krvavitve pred 16. tednom nosečnosti in te krvavitve storé, da se jajce odloči od maternice, tedaj govorimo o splavih; če se pa to pripeti med 16. in 28. tednom nosečnosti, govorimo o negodnih porodih. V navadnem govoru se imenujeta oba kar naravnost splav.

a. Uzroki splavov.

§ 164.

1. Odloček jajca ali maternične potice.

Jajce ali maternična potica se odloči:

1.) Zavoljo vnanjih škodljivih reči, katere maternico preveč pretresejo in se žile raztrgajo, ki jajce ali maternično potico z maternico vežejo; iz raztrganih žil curlja kri med jajce in maternico in tako jajce od maternice odločuje in ob enem maternico naganja, da se krčiti začne.

Take škodljivosti, katere život zelo pretresejo, so: vzdigovanje in prenašanje težkih bremen, plesanje, skakanje, jezdarjenje in vožnja po gručavih potih, padec na trebuh, sunek v trebuh, hudo bljuvanje in hud kašelj, presilno pečanje z možem i. t. d.

2.) Vse, kar pretakanje krvi po žilah preveč pospešuje; iz tega izvira, da se tanke maternične žile s krvjo preveč napolnijo in raztrgajo. Med take škodljivosti spada pogostno in nezumno uživanje opojnih pijač, uživanje zdravil, katere zelo na blato ženejo, i. t. d.

2. Napačnosti jajčevih delov.

Napačnosti jajčevih delov so prav dostikrat splavov ali prezgodnjih porodov s krvavitvijo krive ter izvirajo: iz maternične potice, iz popkovine, iz jajčevih mren ali iz plodove vode.

Katere so te napačnosti in kako se spoznajo, se bo govorilo pri nepravilnih porodih zavoljo napačnih jajčevih delov.

3. Hude bolezni nosečih.

Take hude bolezni so: kolera, legar, zlatenica, koze, škardatnica, ošpice, vodenica, krči, rak, vnetje pljuč, nagla pljučna jetika, sploh vsaktera vnetja nežnih životnih delov.

4. Napačnosti maternice.

Kar napačnosti maternice zadeva, je gledati: ali ima maternica en sam ali dva roga, ali je popolnoma na dvoje razdeljena, potem ali se nahajajo otekline v nji; zavoljo teh napačnosti se utegne maternica razpočiti; dalje, ali se je maternica usedla, ali nazaj nagnila.

5. Bolezni ploda; trajno odmiranje ploda.

Med te spada sifilis starišev, ki preide na plod; pri takem plodu spuste se po ročicah in nožicah obistim podobni mehurčki. Pa tudi brez vsacega očividnega vzroka pogine zdrav plod in to v več nosečnostih zaporedoma; to je trajno odmiranje ploda.

b. Pretek in nasledki splavov.

§ 165.

Ko se splav začne, čuti noseča večjidel neko težo v sebi; zdi se ji, kakor če bi jo nekaj proti medenci tiščalo; križ jo boli, nožnico ima bolj sluznato i. t. d. K tem znamenjem se pridruži krvavitev in bolečine, popadkom podobne.

Ako ima splav svoj navadni pretek, se mora prve štiri mesece nožnični del maternice popolnoma razlikati in celo nepokvarjeno jajce pride skozi odprto maternično ustje v nožnico, dostikrat pa še celó skozi spolovila vun; kadar se to zgodi, neha krvavitev.

Jajce se lahko med tem, ko se maternično ustje odpira, razpoči, voda odteče, vse drugo pa v skrčeni maternici ostane. Kri se zasede in plod z drugimi jajčevimi deli se spravi težje in počasneje iz maternega telesa. — Ako pa morda jajčevi deli zaostanejo, potem so pogostih krvavitev krivi, se slednjič razgnoje in odtečejo s čišo.

Splavi po četrtem meseci nosečnosti se bližajo, kar njih pretek zadene, bolj in bolj pravilnim porodom, zlasti če se v šestem ali sedmem mesecu primerijo, in izdelajo potem vse tri porodove dôbe.

Kar zadene nasledke, pogine plod zavoljo krvavitve, ako se ta ne ustavi; sicer so pa nasledki različni in se ravnaajo po času nosečnosti, v katerem se primerijo.

To pa so skušnje potrdile, da so noseče, katere enkrat splavijo, tudi v prihodnjih nosečnostih tej nadlogi rade podvržene.

c. Spoznanje splavov.

§ 166.

Spoznanje splava ni vselej lahko. Krvavitev sama se utegne iz kakih družih vzrokov primeriti, na priliko, zavoljo perila v nosečnosti; spoznanje nosečnosti samo po sebi je pa tudi sploh, zlasti v prvih treh mesecih, kaj negotovo. Kadar koli katero nosečo žensko kaka krvavitev iz spolovil zadene, si more babica misliti, da se splav začenja, in prizadeva naj si zvedeti, kaj je krvavitve krivo.

Gotova znamenja začetega splava so: 1.) razločni popadki, po katerih vedno več krvi odteka; 2.) bolj mehek in bolj rahel maternični vrat, do tistihmal, ko se začne maternično ustje odpirati; 3.) se čuti, da jajce na maternično ustje pritiska in da je vdajavno, izbočeno, o popadku bolj napeto in po svojem vrhu večjidel gladko; 4.) da se otipajo otrokovi deli skozi maternično ustje.

Za gotovo spoznati, da se je splav res primeril, je le tedaj mogoče, kadar se najde celo jajce ali posamni jajčevi deli v strjeni krvi, ki je odtekla; zavoljo tega se mora vsa kri, ki je odtekla, v posodo z mrzlo vodo dejati in potem natančno pregledati.

Spoznati začetni splav je v poznejih mesecih lažje, kakor v prvih štirih mesecih.

d. Zadržanje pri splavih.

§ 167.

Pri krvavitvah nosečih ima babica ostro dolžnost, tirjati, da se zdravnik brž pokliče.

Ker se zna pa zgoditi, zlasti na kmetih, da se zdravnika ne dobi vselej urno, je pred vsem treba, da babica, kadar nevarnost žuga, nevarnosti v okom pride, in še celo, kadar je nevarnost že nastopila, pomaga, ker gre pri krvavitvi vselej za življenje matere in otroka. Zavoljo tega mora vsaka babica dobro vedeti, kako je pri krvavitvah po pameti ravnati.

Ravnanje pri splavih se razdeljuje v dvojno poglavitno opravilo, namreč: 1.) v obvarovalno opravilo, to je: vse se mora storiti, kar bi splav morebiti še ustaviti moglo in da ženska še dalje nosi, in 2.) v pohitrivno opravilo, to je: ko se znamenja pokažejo, da se splav ne dá več ustaviti ali da se je zavoljo zgubljenе krvi že za materno življenje bati, se mora brez ozira na vse drugo kri ustaviti, to je, splav se mora kakor je mogoče hitro dokončati.

1. Obvarovalna opravila.

§ 168.

Da se splav odvrne ali obvaruje, sme babica in je tudi njena dolžnost, predno pride zdravnik, sledeče storiti:

1.) Noseči mora veleti, da mirno leži. Noseča ženska naj se spravi brez odloga v posteljo, v kateri mora vznak z vkup stisnjenimi stegni ležati; tudi za potrebe svojega života ne sme vstajati.

2.) Varovati se mora vsake vročine, zavoljo katere se kri po životu hitreje pretaka. Zavoljo tega se morajo noseči zgornja oblačila sleči. Dalje se morajo vse pernice iz njene postelje odstraniti in naj bo z lahko odejo toliko odeta, da je ne zebe. Ravno tako mora stanica bolj hladna biti.

3.) Dobivati mora primeren živež. Zatoraj naj to, kar uživa, vedno bolj mlačno uživa, nikoli pa ne vroče.

Za pijačo naj ji daje mrzle vode ali kako drugo hladčo pijačo. Vsakatere razburljive pijače mora babica ojstro prepovedati.

4.) Vedno se mora paziti, da se noseča blata in vode redno očedi.

Po tem zadržanju se krvavitev ali počasi zmanjša, in popolnoma neha, ali pa še naprej krvavi.

Ako je nehala kri teči, mora noseča še dalje časa pokoj duše in telesa uživati, sploh vsega se skrbno varovati, kar bi krvavitev ponoviti utegnilo. Če pa to ni mogoče, tedaj je najbolje, da se izločitev jajca naravi sami prepusti, kadar je krvavitev le majhna in se zavoljo nje ni nevarnosti bati. To je poglavitna postava.

Ako se pa krvavitev ne ustavi, temveč se tako pomnoži, da se že znamenja brezkrvnosti in še druga znamenja začetega splava razodevajo, česar se more babica z notranjim preiskavanjem prepričati, ima pravico splav pohitriti.

2. Pohitrivna opravila.

§ 169.

Ta opravila so samo v najhujši sili babici dopuščena, to je, ko bi ne bilo nobenega zdravnika dobiti. Ta opravila se delé v dvojna: v mestna, in v občna.

a. Mestna opravila.

§ 170.

Tukaj je zlast na krvavitev gledati — in ker skušnja uči, da ni upati, da bi krvavitev pred končanim porodom nehala, je najbolj gotovi pomoček, da se kri ustavi, to, da se porod hitro dokonča.

Da se porod po hitri, bo tedaj babica tako-le ravnala: 1.) Pokladala bo težke mrzle obkladke na trebuh. Za to se vzamete dve rjuhi, katere se osemkrat preganete in v ledeno vodo zaporedoma namakate, ter noseči na trebuh pokladate; ali se pa napolni prešičji sečni mehur ali mehur iz gume z ledenimi koščeki. 2.) Brizgljala bo mrzlo, k večjem 15° C znašajočo 1 0/0 lizolovo tekočino v nožnico. 3.) Drgnila bo maternično dno, kadar je maternično ustje že skoro razlikano. 4.) Zamašila bo nožnico, to je, vtaknila bo pravilno klopčič, tampon, v njo.

Tamponiranje.

V to svrho vzemi babica vate, naredi iz nje klopčiče, pomoči jih v 1 0/0 lizolovo tekočino, izžmi jih, naveži vsakega posameznega na nitko in tamponuj nožnico. Da se krvavitev

ustavi, treba je več takih klopčičev visoko v nožnico zaporedoma enega zraven drugega potisniti.

Tamponada je samo tedaj vspešna, ako je nožnica s klopčiči dubkoma natlačena. Ni pozabiti, da bodi vata snažna in prosta vsakterih nalezljivih kali. Zavaljo tega izkuhaj poprej klopčiče z nitko vred v vodi.

Klopčiči bodijo potem, ko je krvavitev se ustavila, samo 12 ur vloženi.

Po preteku tega časa potegni babica vložene klopčiče na nitki iz nožnice in izbrizgljaj nožnico z 1 % lizolovo tekočino.

Če krvavitev kljub tamponadi še ne neha, treba je vnovič tamponirati. To se ponavlja tolikrat, da se maternično ustje za nadalnje oprave toliko odpre, kolikor je treba.

Pri vkladanji tampona se je teh-le pravil držati: Prve štiri mesece se sme vlagati, tudi če se je jajce razpočilo, v poznejih mesecih pa samo takrat, kadar mehur stoji, ker bi se sicer namesto odtekle vode kri v maternici nabrali utegnili; tampon bi tedaj vnanjo krvavitev ubranil, za to pa ravno tako nevarno veliko notranjo krvavitev povzročil. — Prve štiri mesece je maternična votlina majhna; ne more se toraj veliko krvi v nji nabrali, tudi potem ne, ko se je jajce razpočilo.

Ako se kaže, da bode maternično ustje skoro razlikano in so popadki prav krepki, se prepusti naravi, da jajce sama iztira, ali se pa jajce umetno s porodničarsko opravo iz maternice spravi tako, da se celo jajce prve štiri mesece iztrebi, v poznejih mesecih pa potem, ko se je mehur razpočil, porod s tem opravi, da se otrok iz maternega telesa izleče, posteljica pa kar odloči, ako ne pride v kratkem času; zakaj, dokler posteljica v maternici ostane, se kri nikoli sama ne ustavi.

b. Občna opravila.

§ 171.

Pri občnem opraviu je na krvavitev in njene posledke brezkrvnost — gledati.

V prvi vrsti je treba pri izgubi krvi umetno nadomestiti zgubljeno toploto života, kar se more tako zgoditi, da se pridno in neprenehoma porodnica toliko časa greje, dokler se

potiti začne. To se pa najlažje doseže s tem, da se prav vroče rute na prsi in trebuh in čeznj gunji pokladajo, ter ob enem glava porodnice nižje položi, kakor život.

Kadar se pa pokažejo znamenja brezkrvnosti, tedaj naj se rabi cimetovo tinkturo, katere se smé dati vsacih 10 ali 5 minut ena majhna žlička toliko časa, da bolnici odleže; ravno tako se daje vina po žlici, žganja ali ruma. Posebno dobro se takim prileže nekoliko kapljic Hofmanovega ali melisnega cveta in kadar se že bolj zavedó, skledica dobre goveje ali vinske juhe.

Dasiravno skušnja uči, da otročnice po splavih silno redko kedaj zbolé, bi se žena vendar motila, katera bi mislila, da se more otročja postelja po splavu prikrajšati. — Če splav še tako srečno brez velike izgube krvi poteče, se mora otročja postelja ravno tako natanko spolnovati, kakor po pravočasnih porodih.

§ 172.

Živo-rojene negodne otroke se mora v prav mehke rute in flanelo ali vato zaviti, ter jih v posteljici z razgrevačnimi vrči greti, ker imajo premalo lastne toplote.

Da se jim kar najdalje življenje ohrani, se jim mora, ako sploh kaj uživati morejo, žensko mleko ali sladkorovo vodo s primešanim četrtem delom kravjega mleka po žličici ulivati. Slabotne otroke krščanskih starišev naj babica takoj za silo krsti.

B. Krvavitve po 28. tednu nosečnosti.

Napačni sedež maternične potice.

§ 173.

Ako maternična potica namesto na dnu maternice, v njeni spodnji polovici leži, pravimo: maternična potica ima napačni sedež; teh napačnih sedežev razločujemo dvoje: 1.) globoki sedež maternične potice; ta je takrat, kadar sega maternična potica s svojim robom do notranjega materničnega ustja; 2.) predležeča maternična potica; kadar ga pokriva in sicer a) nepopolnoma predležeča maternična potica, kadar maternična potica le

nekoliko že skoraj razlikanega materničnega ustja pokriva in se na tem ali onem mestu jajčeve mreže otipati dajo, in *b*) popolnoma predležeča maternična potica, ako se je popolnoma čez maternično ustje vlegla tako, da je celo maternično ustje z njo pokrito.

1. Globoki sedež maternične potice.

§ 174.

Globoki sedež potice nima hudih nasledkov v nosečnosti in tudi ne ob porodu. Nasledki, to je krvavitve, nastajajo večidel od srede prve porodove dóbe naprej, ker se tačas maternično ustje razširja in žile med maternico in maternično potico trgajo.

Za gotovo globoki sedež spoznati je samo tedaj mogoče, če se dá rob maternične potice otipati; sicer se dá na to lego maternične potice le iz tega sklepati, da vselej ravno ob popadku več krvi priteče, ker se tedaj maternična potica od maternice odločuje. V tem se razločuje ta krvavitev od krvavitve zavoljo prezgodnjega odločenja maternične potice na materničnem dnu sedeče; tu namreč ne teče ob popadku nič krvi, ker se ob popadku žile zapró, ampak še-le potem vselej, kadar popadek preneha, ker tačas žile odprte ostanejo.

Kar zadene ravnanje, mora babica zavoljo krvavitve po zdravnika poslati. Tudi tu je najboljše mehur umetno predreti, če leži otrok po dolgem, če so popadki dobri, medenca ne tesna in je maternično ustje že dosti odprto.

2. Predležeča maternična potica.

§ 175.

Predležeča maternična potica se nahaja navadno pri ženskah, katere so že večkrat splavile ali rodile in katerih maternična votlina je bolj ohlapna in nje sluznica bolj gladka, potem pa tudi pri ženah, katere belotok nadleguje, ker je pri taci ženskah mogoče, da se uplojeno jajčice globočje vsadi: ta napačnost se šteje med najnevarnejše vseh napačnosti, ker zavoljo nje prav dostikrat otrok ali mati, ali pa oba pogineta.

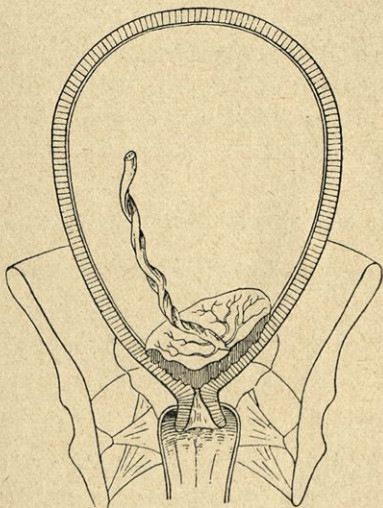
Kolikor pozneje zadene kako nosečo taka krvavitev, toliko bolje je za njo; najbolje je tedaj, če se primeri proti koncu pravilne nosečnosti ali pa ob porodu in tukaj še-le sredi ali koncem prve dōbe.

Znano je, da se maternica v poslednjih treh mesecih zlasti na svojem zdolnjem delu razteguje; ako tedaj maternična potica tu sedi, počno se trgati žile, katere jo z maternico vežejo, in nasledki tega morajo krvavitve biti. Zaradi tega mora babica pri vseh slučajih, ako katero nosečo brez vsakega vzroka v poslednjih treh mesecih naglo maternična krvavitev zadene, najprvo misliti, da vtegne te krvavitve napačen sedež maternične potice kriv biti.

§ 176.

Spoznanje na materničnem ustju ležeče maternične potice sploh je še-le potem gotovo, če se dá pri notranjem preiskovanju potica otipati; — zavljo tega se dá to pri ženah, katere so že večkrat rodile, včasih že v nosečnosti, pri prvesmicah pa še-le ob porodu zgoditi, in da bo babica napačen sedež maternične potice spoznala, naj na to-le pazi:

1.) Ker čez maternično ustje ležeča maternična potica medenčno votlino napolnuje, najdemo vselej visoko stoječe, čudno izpodobljeno nožnično obočje, skozi katero se dotični otrokov del ne dá nikoli prav razložno otipati, ker debela predležeča maternična potica vmes leži. — Kadar leži maternična potica nepopolnoma na materničnem ustju, se dá to še bolj natanko spoznati, ker je mogoče na tisti strani, na kateri ima maternična potica svoj sedež, nožnično obočje nenavadno debeleje občutiti, kakor na drugi strani, kjer se naprej ležeči otrokov del veliko razločnejše otiplje.

Pod. 22. Popolnoma predležeča potica.

2.) Ker je zavoljo predležeče maternične potice medenčna votlina bolj ali manj napolnjena, ima otrok večjidel premenljivo lego, ali povežno ali pa celó poprečno.

3.) Krvavitve se ustavijo velikokrat same, ako noseča tako živi, kakor je prav; pridejo pa poprej ali pozneje čez 8 ali 14 dni zopet same in bolj močne, ter zopet minejo i. t. d. Kolikor bolj pa gre nosečnost k pravem koncu, toliko večkrat se ponavljajo krvavitve, in toliko dalje tudi trpé.

4.) Ako nazadnje vendar popadki pridejo, je to gotovo znamenje predležeče potice, da ravno takrat več krvi teče, kadar je popadek, takrat pa manj, kadar popadek preneha.

5.) Iz ravno imenovanih prikazkov se dá pri materničnih krvavitvah samo misliti, da maternična potica ne leži na pravem kraju; za gotovo se more to le tedaj trditi, kadar s tipom maternično potico spoznamo. Zato mora babica dobro izurjena biti v čutu, kadar maternično potico otipava. Izuri se pa le tedaj, če se pridno vadi v otipavanju maternične potice.

Kako je ravnati, kadar maternična potica na materničnem ustju leži.

§ 177.

To ravnanje je različno v nosečnosti in ob porodu.

a) Kar obvarovalno ravnanje v nosečnosti zadeva, se ima babica ravno tako vèsti, kakor pri krvavitvah iz drugih vzrokov.

b) Ako se krvavitev ne ustavi, ampak se začnejo gotova znamenja kazati, da se porod začenja, pomaga samo pohitrivno ravnanje, to je, hitro končanje poroda; seveda gre to samo zdravniku. — Prva babična dolžnost je tedaj, neutegoma po zdravnika poslati, ko spozna, da maternična potica naprej leži.

Do zdravnikovega prihoda mora babica po svoji najboljši vednosti in vesti vse storiti, da se porodnica, kolikor se dá, močna ohrani. Tedaj je pohitrivno ravnanje, kakor pri krvavitvah iz drugih vzrokov, mestno in splošno.

1.) Mestno ravnanje z maternično potico nad materničnim ustjem sedečo je drugačno pri celem mehurju in drugačno pri počenem mehurju.

a. Mestno ravnanje, ko je mehur še cel.

§ 178.

Babica naj poklada mrzle rute noseči na trebuh, potem naj tamponira neutegoma nožnico, kjer naj ostane tampon tako dolgo, da se maternično ustje za kakih 5 cm odpre. Ravna naj sicer ravno tako, kakor je pri splavih ravnati in je razloček samo v tem, kako ima maternična potica svoj sedež.

a) Kadar maternična potica nepopolnoma nad materničnim ustjem sedi in je maternično ustje po tamponiranju blizu do 5 cm razširjeno, otrok pa tudi dolgostno lego ima, je samo na popadke paziti, kakošni da so. — Ako so popadki dobri, naj predere babica mehur umetno. Otrokova čepinja, ki se doli pomika, bo pritisnila na mesto, kjer je odločena maternična potica, in kri se bo koj ustavila. Potem se mora porod naravi prepustiti in mogoče je, da se otrok še živ rodi. — Ko se je mehur razpočil, mora babica pridno paziti, ali se ni morda notranja maternična krvavitev primerila, ter mora takrat otroka neutegoma na noge obrniti in iz maternega telesa izvleči, če ne pomaga nič drgnjenje materničnega dna.

Babica mora pa tudi v veliki nevarnosti, če maternična potica prav ne sedi in če otrok z glavico naprej leži, otroka nemudoma na noge obrniti, če so popadki slabi. Takrat ni dosti le mehur predreti, ker bi se sicer utegnila notranja in vnjanja maternična krvavitev ob enem primeriti.

Ako ima otrok ritkino lego, se potegnejo nožice doli in otrok se izvleče, kar se ima tudi pri vseh drugih medenčno-končnih legah zgoditi. Da mora babica otroka obrniti, kadar vprek leži, se samo po sebi razume.

b) Ko se je maternično ustje po vloženem tamponu skoraj razlikalo, maternična potica pa popolnoma čeznj leži in je nevarnost silno velika, pa zdravnika še vedno ni, mora babica tudi pomagati, kakor koli vé in zna. Nikakor ne sme porodnice z odtokom vse krvi umreti pustiti, ampak porod mora dokončati tako hitro, kakor je le moč, in sicer naj obrne otroka vselej na noge, leži naj otrok kakor koli. Maternično potico je pa treba poprej na tisti strani odločiti, na kateri večkrat nje manjši del leži, in sicer, kakor skušnja uči, na levi strani. — Pri tem odločevanju maternične potice se večjidel

kri kar scurkoma udere; zavaljo tega naj babica nikar svoje glave ne zgubi in naj se ne ustraši in roke naj ne potegne iz maternice, ker bi ji žena v roki umreti utegnila; mirno in previdno naj sega babica naprej, in videla bo, da zavaljo tega, ker njena roka maternično potico tako rekoč pritiska, kri nekoliko poneha. Ako jajčeve mreže doseže, naj jih predere in otroka na noge obrne; nadaljni porod naj naravi sami prepusti.

b. Mestno ravnanje, če je mehur počil.

§ 179.

Ako se mehur prezgodaj razpoči, maternično ustje se pa vendar še ne dá tako raztegniti, da bi bilo mogoče otroka obrniti in izvleči, je babici prepovedano, še kaj več storiti.

Tampona ne sme po razpoku mehurja, kakor je bilo že rečeno, več vkladati, ker se lahko notranja krvavitve primeri; pridno naj pa poklada mrzle obkladke na trebuh, in v nožnico naj brizglja mrzlo ali vrelo vodo.

Če se je otrok rodil, je najbolje, na materničnem ustju ležečo potico koj umetno iztrebiti, ker bi sicer kri še vedno tekla.

§ 180.

2.) Pri splošnem ravnanju ne sme babica nikoli znamenj brezkrvnosti prezreti; kadar zapazi taka znamenja, naj oživlja in krepča porodnico.

C. Krvavitve zavaljo sprijenja jajca (mola).

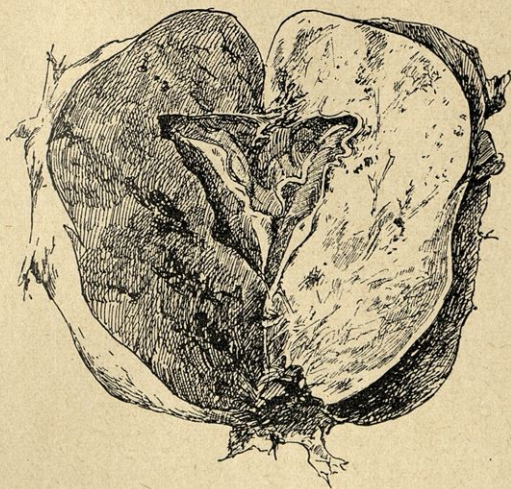
§ 181.

Kadar se vplojeno jajce koj v začetku svojega izpodobljanja tako pokvari, da plod pogine in se drugi jajčevi deli tako premené, da jih je komaj še spoznati, imenujemo ta prikazek molo; stan, v katerem je žena, katera tako, sicer res vplojeno, pa bolešno sprideno jajce v maternici nosi, se imenuje nosečnost z molo.

Taka nosečnost je vselej nevaren stan, ker so z njim vselej krvavitve združene. Ta nosečnost trpi malokedaj deset mesecev, večjidel je v prvih šestih mesecih konec.

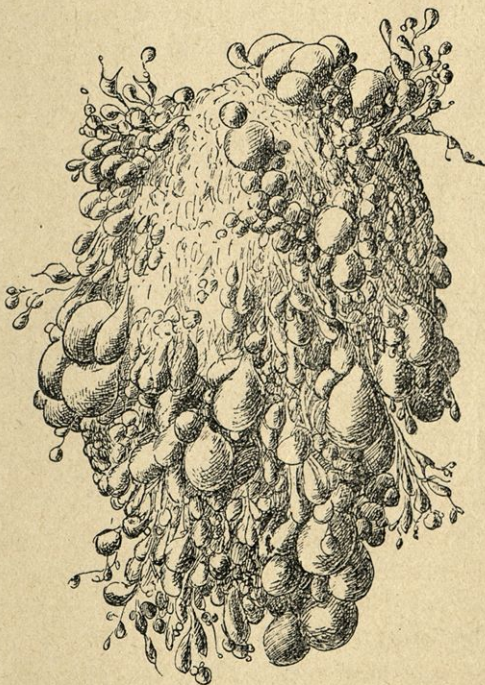
Mi razločujemo dvojno molo: mesnato in mehurjasto.

1.) Mesnata mola se naredi po večkratnih notranjih krvavitvah, ker se kri ta čas med jajčeve dele in ob njih izlije in potem v mesu podobno zmes premeni; pri tem zgine plod in samo še sled usnjenke se najde.

Pod. 23. Mesnata mola.

2.) Mehurjasta mola se naredi zavoljo vodene usnjenkinih kosmičev, kateri se zavoljo tega na svojem prostem, nekoliko buničastem konci kakor mehurčki napnejo, tako, da je nazadnje celo jajce kakor iz zgolj velikih in majhnih, z vodeno tekočino napolnjenih mehurčkov sestavljeno, kateri so s tankimi receljčki med seboj zvezani. Ker kosmiči v mehurčke spremenjeni vedno večji in večji postajajo, spodrinejo nazadnje jajčevo votlino tako, da zavoljo tega tudi plod pogine.

Pod. 24. Mehurjasta mola.

§ 182.

Molnata nosečnost se ne dá nikoli gotovo spoznati, dokler ne pridejo deli mole, zlasti majhni grozdiči iz maternice.

Verjetna znamenja molnate nosečnosti so: večkratne krvavitve iz maternice brez znatnih vnanjih vzrokov, hitra rast maternice, tako, da bi na priliko že v tretjem ali četrtem meseci čez popek segla, da bi tedaj že tako velika bila, kakor je sicer maternica v šestem meseci, in se vendar ne dá razločiti ne otrokovo gibanje, ne njegovi deli, ne vtripanje njegovega srca; vrh tega nejednako raztegnjena maternica.

Z molnato nosečostjo so dalje večjidel združene večje težave, kakor z navadno nosečostjo. Noseče pritožijo se posebno zastran trudnosti in slabosti; večkrat jih mrazi, potem jih vročina napade, jed jim ne diši; hujšajo, bolečine čutijo zdaj v tem, zdaj v onem boku trebuha, zlasti pa, če se jih pritisne i. t. d.

Pri molnati nosečnosti se mora na krvavitev gledati, in dokler babica ni gotovo molnate nosečnosti spoznala, ima tako ravnati, kakor pri krvavitvah iz drugih vzrokov.

Kadar je pa mola spoznala, je najbolj zanesljivo tisto ravnanje, s katerim se mola iz maternice brž spravi, ker zavoljo krvavitev, ki se ponavljajo, noseča čedalje bolj moč zgublja. Babica se ima tedaj, ako bi poklicani zdravnik ne utegnil priti, tako obnašati, kakor takrat, ko se splav pohitri, za kar je najbolj tamponiranje.

Mola se rodi ravno tako, kakor jajce pri splavu, samo porod mole je silno boleč, počasen in se vliva kri z velikim curkom. Ko je tedaj sila in maternično ustje že razlikano, ali mola morda že deloma v nožnici, ga mora babica umetno ven vzeti, in sicer z masiranjem, in naposled tako, kakor se priraščena posteljica umetno odločuje.

2. Krvavitve pri porodu ali kmalu po porodu.

§ 183.

Krvavitve iz maternice, notranje kakor tudi vnanje, se utegnejo pri porodu ali pa kmalu po porodu primeriti: 1.) zavoljo prezgodnje ločitve maternične potice od maternice, 2.) za-

voljo napačne lege maternične potice, 3.) zavoljo tega, ker se maternica raztrga, in 4.) zavoljo napačnega krčenja maternice v tretji porodovi dôbi.

a. Krvavitve zavoljo prezgodnje ločitve maternične potice.

§ 184.

Prezgodaj se utegne maternična potica ločiti vsled marsikaterih reči, katere život porodnice zelo pretresejo, zavoljo prezgodnjega in presilnega izdelovanja popadkov, premočnega pritiskanja krvi k maternici, prepičle plodove vode, premočnega tišanja jajca navzdol, vlečenja popkovine, prenaglega zmanjševanja maternice, prerahle zveze maternične potice z materico i. t. d.

Krvavitev je večjidel vnanja, premeniti se utegne pa, ko se mehur razpoči, tudi v notranjo, ker je v maternični votlini prostora dosti, da se kri v nji nabira potem, ko je plodova voda odtekla, ker naprej ležeči otrokov del tikoma na materničnem ustju leži in maternično votlino zapirajoč ovira, da se kri ne more ven odtekati.

Krvavitve iz prezgodnje ločitve maternične potice od maternice imajo to posebno lastnost, da so močnejše, kadar popadki prenehajo.

Ako porodnica precěj krvi izgublja, tako, da že slabeti začne, mora babica brž po zdravnika poslati. Do njegovega prihoda naj poklada pridno mrzle obkladke na trebuh in brizglja naj mrzlo lizolovo vodo v nožnico. Če bi zdravnik še vedno ne utegnil priti, in krvavitve ne ustavi ne nakladanje mrzlih rut, ne brizgljanje, je dobro, ako je maternično ustje že malo odprto in se mehur že nastavlja, nožnico tamponirati tako dolgo, dokler se maternično ustje toliko razširi, da je mogoče umetno kaj storiti; in sicer se potem, če otrok po dolgem leži, in so popadki krepki, mehur umetno predre. Ako je pa krvavitev maternemu življenju nevarna in zdravnik še zmiraj ne pride, mora babica otroka, naj leži kakorkoli, obrniti na noge in izvleči. Za to nima samo pravice, ampak še celo njena dolžnost je, kadar se kaj tacega naključí. Ob sebi umevno je, da se mora hkratno vse storiti, da se nasledkom brezkrvnosti v okom pride, kar velja, enkrat za vselej rečeno, pri vseh krvavitvah.

b. Krvavitve zavoljo napačnega sedeža maternične potice.

§ 185.

Nepravilni sedež maternične potice je vsikdar nevaren, ker je mnogokrat vzrok dolgih in prav velikih krvavitvev, in sicer ne samo ob porodu, temveč že tudi v nosečnosti.

Kar je o ti nepravilnosti povedati, je nadrobno popisano pri razpravi o krvavitvah v nosečnosti.

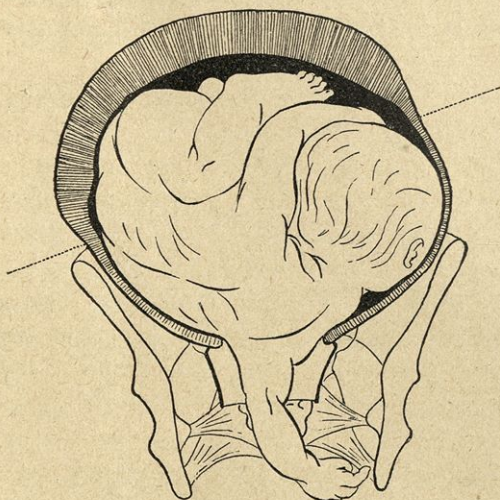
c. Krvavitve zavoljo raztrganja maternice.

§ 186.

Najžalostnejši dogodek med porodom je raztrganje maternice. Maternica se raztrga, ker razteguje predležeči plodov del (glava, pleče), če zavoljo nerazmerja v prostoru ne more v medenco stopiti, dolnji že raztegnjeni del maternice tako zelo, da doseže konečno največjo napetost in med močnim popadkom poči.

Najnavadnejši vzroki te napetosti so:

- 1.) stisnjena medenca,
- 2.) vodenična glava,
- 3.) zanemarjene plečne lege.

Pod. 25. Preteče raztrganje maternice pri plečni legi. Bandlova zatega.

Spozna se ta napetost in nevarnost pretečega raztrganja maternice na jarku, ki se naredi nekoliko prstov nad sramničnim sklepom in ki vedno višje in višje stopa. Ta jarek je na zgornji meji raztegnjenega dela maternice, tam, kjer se krčevalni obroč nahaja.

Ta jarek nastane na ta način, da se ob jednom s krčevalnim obročem tudi zgornja meja raztegnjenega dela mater-

nice zategne. Po iznajdniku se zove ta zatega Bandlova zatega.

Pretek raztrganja je ta-le: Porodnica toži večjidel čez stalno bolečino maternice, katera se ob vsakem popadku na tem mestu povekša, tako dolgo, da se poslednjič ob popadku tam raztrga; pri tem zakriči dostikrat porodnica sama, da se je nekaj v njenem životu strgalo. Ne redko poprej drži vesoljen krč maternico, ko pa se raztrga, minejo vsakteri popadki popolnoma, in porodnica potem kmalu omedli zavoljo zgubljene krvi, katera se v trebuh zlije. Pri notranjem preiskovanju se najde, da se je otrokovi del, kateri je na medenčnem vhodu trdno vgojzden ležal, od medenčnega vhoda umaknil; zgoditi se celó more, da stopi celi otrok skozi razpoko v trebuh. V tem slučaju se dajo otrokovi deli veliko bolj natanko, kakor poprej, skozi trebuhovo površje razložiti. Konec te nesreče je smrt vsled vnanje in notranje krvavitve.

Ko hitro babica to nesrečo spozna, poslati mora takoj po zdravnika; če ta dosti hitro pride, zamore še porodnici življenje rešiti.

Ako hitra zdravniška pomoč otroka izmota, kakor tudi krvavitev vstavi, preostaja za ženo še vedno težka bolezen v otročji postelji.

Razun gori imenovanih vzrokov, da se maternica raztrga, so še sledeči:

- 1.) hitri in z vso silo izvedeni poskusi, otroka obrniti;
- 2.) nerodno izvedeno odločenje maternične potice.

d. Krvavitve zavoljo raztrganja materničnega ustja.

§ 187.

Raztrganje materničnega ustja je prav rad dogodek pri porodu. Navadno se ga ne zapazi. Samo tedaj, če je ustje visoko do gori zatrgano, nastane precejšnja krvavitev, h kateri je treba klicati zdravnika.

Dozdevati se pa mora babici takoj, da je maternično ustje zatrgano, ako je krvavitev velika in ni videti nobene poškodbe na vnanjih spolovilih in na spodnjem delu nožnice, maternica pa je dobro skrčena. Dokler ni zdravnika, izplakuj babica nožnico z 1 % lizolovo tekočino, ali pa tamponuj nožnico s klopčiči iz vate.

e. Krvavitve zavoljo raztrganja presredka in nožnice.

§ 188.

Presredek se pri porodu lahko na dva načina raztrga. Ali se začne zatrgavati piskova prevoza in od tod dalje nožnica in presredek, ali pa se začne trgati najpreje presredek v bližini zadka in od tod proti piskovi prevozi. Prvo navedeni način je pogostejši.

Presredek se raztrga zavoljo nepazljivosti pri podpiranju, ali pa kljub temu, da se ga pazljivo podpira, pri zelo dolgem presredku in pri starejših prvesmicah. Tudi presredki, na katerih so sifilitična ulja, se radi raztrgajo.

Glede velikosti razločujemo tri stopnje raztrganih presredkov:

prva stopnja, če je samo piskova prevoza natrgana;

druga stopnja, če je presredek do zapirajočih mišic zadka raztrgan;

tretja stopnja, če so tudi zapirajoče mišice zadka in mastnica raztrgane.

Pri drugi in tretji stopnji je navadno tudi nožnica precej raztrgana.

Nasledki sami sebi prepuščenih raztrganih presredkov so:

1. krvavitve;

2. mnogokrat smrtonosne bolezni v otročji postelji, ker kali teh bolezni pri tej rani v telo zalezejo;

3. used in trut nožnice in maternice;

4. neprostovoljno odhajanje blata pri tretji stopnji raztrganega presredka.

Da se tem nasledkom v okom pride, imamo samo jeden pripomoček in ta je: šivanje raztrganega presredka. Zatoraj pošlji vestna babica takoj, ko je raztrgani presredek videla, po zdravnika. Če pa iz presredka krvavi, pritiskaj babica nanj vatni klobčič, pomočen v 1⁰/₁₀ lizolovo tekočino.

§ 189.

Mnogokrat se raztrga v bližini odprtine sečnega vodila nožnična sluznica tako globoko, da je tudi ščegetavček ranjen. Čeravno niso te rane ščegetavčka velike, je vendar krvavitev iz njih včasih tako obilna, da pride življenje matere v poštev.

To krvavečo rano ščegetavčka je lahko najti, če se mala piska narazen potisneta. Vatni klopčič, v 1 % lizolovo tekočino namočen, in na krvavečo rano pritisnjen, vstavi krvavitev. Kaj je nadalje storiti, je popravek zdravnika, katerega se mora takoj poklicati.

f. Krvavitve v tretji porodovi dōbi.

§ 190.

Motenja tretje porodove dōbe spojena so vedno s krvavitvami.

Razločevati je:

- 1.) prepozno iztrebljenje maternične potice zavoljo pre slabega krčevanja maternice, ali zavoljo mrtvouda;
- 2.) priraščeno maternično potico;
- 3.) krč materničnega vratu (štriktura);
- 4.) zaostale jajčeve mreže;
- 5.) trut preboknjene maternice.

§ 191.

Odložena maternična potica se ne iztrebi, če je krčevanje maternice po porodu preslabo ali ga sploh ni. Posledica tega je, da maternica mehka ostane in krvne žile tam reže, kjer je potica sedela.

Ta položaj spoznati je na odtekanju krvi, ki je včasih zelo silno, in na tem, da maternica mehka ostane. V zadnjem slučaju nabira se kri tudi v maternici, katera lahko toliko velikost doseže, da nje dno do žličice seže. Pri tem nastanejo huda znamenja brezkrvnosti.

Včasih so stene maternice tako tanke in ohlapne, da je težko najti nje meje. To je mrtvoud maternice.

Prepozno iztrebljenje maternične potice nastopi rado, ako so že pri porodu otroka bili popadki preslabi, ali pa, ako je bila maternica vsled velike množine plodove vode ali vsled dvojčkov preveč raztegnjena.

Pa tudi v tistih slučajih, kjer je porod prav hiter, pri meri se rad mrtvoud maternice in hude krvavitve.

Ko hitro babica tak položaj spozna, je njena dolžnost, takoj po zdravnika poslati.

Do prihoda zdravnikovega drgni v krogu maternično dno.

Pri tem pa varuj se, preveč pritisniti, ker se lahko vtegne maternica ubokniti. Ako je vsled drgnjenja maternica zopet trda postala in svojo prejšnjo velikost zavzela, potem je smeti malo na njeno dno pritisniti, da potica v nožnico in potem pred sramno odprtino zdrsne. Traja pa krvavitev kljub temu še vedno dalje in potica še ni prišla iz maternice, potem mora babica, če še ni dotlej zdravnika, potico z roko iztrebiti.

To se zgodi na sledeči način. Potem, ko je babica sramnico očedila in nožnico z 1 % lizolovo tekočino izplaknila, osnaži si roke po predpisu in razkuži si jih, potem nategni brez vsake sile z eno roko iz nožnice visečo popkovino in pojdi z drugo roko po popkovini v maternico. Tam primi za potico in vleci jo polagoma iz maternice; pri tem pa drgni z drugo roko maternično dno. Ob enem s potico iztrebi tudi krvne kepe, ki se morda tam v bližini nahajajo, zato, da se maternica lahko popolnoma skrči. Po iztrebljenju maternice drgniti je še celo uro maternično dno. Ako po preteku tega časa še vedno krvavi iz maternice in maternica ohlapna postaja, potem brizgljaj ledeno-mrzlo ali 40° vročo vodo v nožnico.

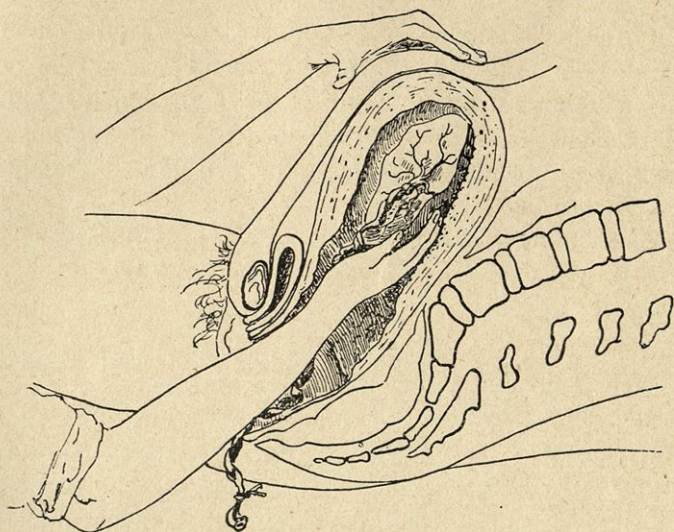
Ako pa pri prepoznem iztrebljenju potice ni nobene krvavitve niti ohlajenja maternice opaziti, potem pokliči babica, ako je po porodu otroka ena ura minila, takoj zdravnika.

§ 192.

Mnogo redkejša se zgodi, da je potica na notranjem licu maternice priraščena. Ako je res priraščena, potem se ne odloči potica od maternice kljub močnemu krčevanju maternice.

Pri tem ni treba, da bi kaj večja krvavitev obstala. Kljub temu je pa dolžnost babice eno uro po porodu otroka zdravnika poklicati, ker je umetno odločenje priraščene maternične potice zelo nevarna operacija. Le v največji sili dovoljeno je babici sami to storiti.

Potem, ko je porodnico in sebe pravilno osnažila in razkužila in roko v maternico vpeljala, naj z žagajočimi potezami roke potico odloči. Med tem naj leži druga roka na trebuhu in naj pazi na kretanja roke v maternici in naj ji maternico

Pod. 26. Kako se maternična potica umetno odloči.

nasproti tišči. Riti in brskati s konci prstov se ne sme, ker se s takim počenjanjem lahko v maternično steno pride in lahko tudi skozi njo.

Odločeno potico spraviti se mora polagoma iz maternice in natančno pregledati, morda-li ne manjkajo njeni koščeki. Pri tem morajo se tudi jajčeve mreže odstraniti. Iztrebljeno potico je do prihoda zdravnikovega shraniti in temu pokazati.

Po iztrebljenju potice mora babica, tudi če ne krvavi več, eno uro še maternično dno drgniti.

§ 193.

Ako drgnemo maternico nespametno nad sramničnim sklepom namesto na dnu, ali, ako vlečemo na popkovini v to svrhu, da bi posteljico iz maternice spravili, ali, ako smo dali porodnici pred iztrebljenjem posteljice rženih rožičkov, tedaj se vtegne pripetiti, da se krčevalni obroč in maternični vrat krčevno zožita in maternica nad njima ohlapna ostane, da nastane štriktura.

Ako se je pa med tem potica od maternice odločila, ne more zdrsniti v nožnico, če se tudi sem ter tje maternično

dno in sredele skrujeta. Ta položaj se zove zaprtje maternične potice. Pri tem pa lahko tako dolgo krvavi, kakor dolgo se maternica vsled zadržane potice ne more skručiti. Ako ta položaj več ur traja, se lahko zgodi, da se potica začne razsedati, te kali v materni krvni krogotok pridejo in težke bolezni matere povzročijo.

Vsako silovito prodiranje z roko napravi položaj še slabši, ker maternični vrat še dalje časa skručen ostane.

To motenje tretje porodove dōbe je večkrat zlih nasledkov in zahteva prisotnost zdravnikovo, ki zamore šele po umetnem zaspavanju porodnice (narkoza) v maternico prodreti in posteljico odstraniti. Predno pa zdravnik pride, skušaj babica z drgnenjem maternice krvavitev vstaviti, in, ko se ji je to posrečilo, pusti roko na maternici ležati in jo tako gledé njenega krčevanja nadzorovati. Ako se je na ta način maternica pomirila, tedaj se večkrat zgodi, da v veliko presenečenje babice potica sama na dan zdrsne, ali pa se zdravniku posreči, da prav polagoma prodirajoč z roko v maternico pride in potico odstrani.

§ 194.

Včasih se pripeti, da med tem, ko potica doli zdrsne, se jajčeve mrele od nje odtrgajo in v maternici ostanejo. To velja posebno gledé usnjenke, če je potični rob bolno izpremenjen.

Samo tedaj, ako jajčeve mrele pri sramni razpoklini ven molé, sme jih babica prijeti in v konopec jih zavijajoč polagoma izvleči. Da bi babica v ta namen z roko v maternico šla, ni dovoljeno. Morebitno krvavitev je vstaviti z drgnenjem maternice. Če so jajčeve mrele v maternici zaostale, je treba to vedno zdravniku naznaniti, da ta potrebno ukrene.

§ 195.

Ako se usede dno maternice kakor lijak v njen sredele, zovemo to ubok maternice; ako se pa zmuzne ubok skozi strugo materničnega vratu v nožnico, zovemo to spremembo prebok maternice. Ako se pa nahaja ta na ta način preboknjena maternica pred sramno razpoklino, potem imenujemo to trut preboknjene maternice. Ta je podoben narobe obrnje-

nemu žepu, pri katerem je prejšnja notranja stran sedaj zunanja.

Vzroki teh sprememb so:

1.) nerodno drgnjenje materničnega ohlapnega dna;

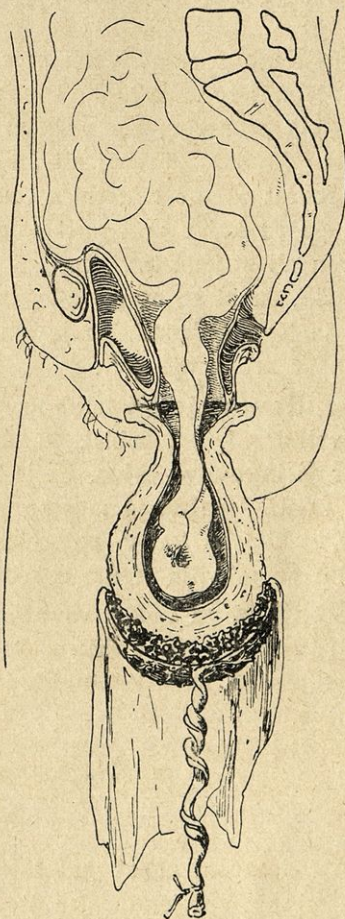
2.) vlečenje na popkovini v to svrho, da se iztrebi priraščena potica;

3.) hitri porod ploda pri stoječi ženi;

4.) naenkratno delovanje potrebušnice vsled kihanja, kašljanja, dvignjenja križa pri ležeči ženi i. t. d.; med tem mora biti maternica ohlapna.

Ubok maternice spozna se z otipavanjem materničnega dna, kjer se najde jama; prebok pa, če je stopil pred sramno razpoklino, je kot otročja glava velika, na površini krvaveča, med stegni ležeča obla, na kateri se drži večjidel še potica. Ako se istodobno trebuh otipava, ni najti tam nobene maternice.

Prebok maternice je zelo nevaren dogodek, ki je večjidel izkravitvam žene vzrok. Pa tudi, če se to ne zgodi, se je bati bolezní v otročji postelji, ker bolezní vzbujajoče kali lahko pridejo v kri. Samo ob sebi se razume, da je poslati takoj po najbližjega zdravnika. Med tem odlušči babica s snažnimi in razkuženimi rokami potico od maternice in skušaj preboknjeno in struteno materico nazaj spraviti. Ako se ji to ne posreči, potem zavij preboknjeno materico v snažen in poprej v 1% lizolovo tekočino namočen prt ali pa velik kos vate in čeznj položi drug v ledeno vodo pomočen prt in tako pričakuj zdravnika.

Pod. 27. Trut preboknjene maternice.

3. Krvavitve v otročji postelji.

§ 196.

Kako s krvavitvami precej po porodu ravnati, je bilo že povedano; to velja tudi o krvavitvah, katere se pozneje v otročji postelji primerijo, ker večjidel iz tega izvirajo, da ni maternica dosti skrčena, in sicer ali zavoljo prave maternične slabosti, in takrat ostane maternica vedno velika, raztegnjena in mehka, ali pa da kaj v maternici ostane, n. pr. kaj posteljice, jajčevih mren ali strjene krvi, ter se maternica ne more tako dobro skrčiti, da bi se mogle žile, iz katerih kri teče, zapreti; to se dá iz tega spoznati, da je maternica sploh trda in čvrsta, pa vendar kri iz nje teče.

Ravnanje pri takih krvavitvah gre samo zdravniku in le v veliki sili tudi babici, in obstoji v tem, da se vse odpravi, kar je krvavitve krivo. Če je krvavitve slabost maternice kriva, se ravna splošno in mestno tako, kakor v tretji porodovi dōbi. Če bi bilo pa kaj v maternici ostalo, je treba to najpoprej z roko po pravilih iz nje iztrebiti.

Če bi pa tudi krvavitev nehala, se mora vendar pozneje zdravljenje zdravniku prepustiti, ker se dostikrat primeri, da so nasledki hudih krvavitev tudi taki, da otročnica umrje.

4. Nosečnost zunaj maternice.

§ 197.

Nosečnost zunaj maternice se imenuje tista nosečnost, pri kateri se vplojeno jajce ne izpodoblja v maternici, ampak zunaj nje.

Vsaka nosečnost zunaj maternice je silno nevarna, ker se otrok ne more po naravni poti roditi.

Razločujejo se trojne take nosečnosti: 1.) nosečnost v jajčnem vodilu, kadar obtiči jajce v jajčnem vodilu in se ondi izpodoblja; 2.) nosečnost na jajčniku, kadar se jajce še v jajčniku vplodi in ondi godi, in 3.) nosečnost v trebuhu, kadar jajca v jajčniku vplodenega ne sprejme lijak, pa jajce tudi na jajčniku ne obtiči, ampak v trebuh pade, ondi ostane in se godi.

Izmed teh nosečnosti zapomni si babica prav dobro nosečnost v jajčičnem vodilu.

Ako ne more vplojeno jajce zavoljo kakoršnih si bodi ovir iz vodila v maternico dospeti, tedaj se vplodi v sluznici vodila in tako nastane nosečnost v jajčičnem vodilu, kjer se naredé vodenka, usnjenka in potica.

V prazni maternici se razredči sluznica in zateče prav na debelo.

Spoznati nosečnost v vodilu je silno težko. Že v početku toži žena čez sem ter tja se pojavljajoče in včasih dolgo trajajoče hude bolečine v trebuhu; sumljivo pa je, da so te bolečine le na eni strani trebuha. Ako se je z izpraševanjem dognalo, da pričakovano perilo ni prišlo, potem se mora sklepati iz teh velikih bolečin ali na obolelost notranjih spolovil ali pa na nosečnost v jajčnem vodilu, pri katerem zadnjem izvirajo bolečine iz napetosti vodila in njega krčevanja. Med tem pride večkrat do krvavitve, katere žene pomotoma za perilo smatrajo.

Pogosto počí že v drugem mesecu nosečnosti jajčično vodilo in se kri v trebušno votlino izlije.

Ako smo sumili na nosečnost, in je nagloma noseči vsa življenjska moč izginila, je prebledela, mrzla postala in omedlela, potem misli takoj babica na nosečnost zunaj maternice in pošlji po zdravnika; med tem položi ženo vodoravno na posteljo in polagaj ji ledene obkladke na trebuh.

Ako ne pride takoj potrebna pomoč, končajo taki slučaji s smrtjo.

Ako pa ne počí vodilo, potem raste jajce v vodilu dalje; spoznati ga je kot mehko zraven prazne maternice ležečo bulo.

Kakor dolgo ta stan traja, visi žena v vedni smrtni nevarnosti in najde le v bližnji porodnišnici odpomoči.

V redkih slučajih se zgodi, da nosečnost do konca traja in šele tedaj plod odmrje.

Ako odmrje plod prej ali slej, odloči se zatekla sluznica prazne maternice in pride med popadkom podobnimi bolečinami na dan. Ta porojena kepa je ali izliv maternične votline ali pa iz dveh delov obstoječa, koži podobna, trgajoča se tvarina.

Ako obstoji sum na nosečnost zunaj maternice, potem je na odhajanje takih kosov vestno paziti, ker se iz njih sklepa na nosečnost zunaj maternice.

Sami sebi prepuščene nosečnosti zunaj maternice končajo:

1.) Se razpoči jajčevo vodilo in mati umrje naglo zavoljo krvi, ki se v trebuh izlije.

2.) Ako je krvavitev majhna ali otrok umrje, predno se razpoči jajčevo vodilo, se vname trebušnica, in se mehur, ali mastnica, ali nožnično obočje tako razgnoji, da otrok skozi nje pride v koscih iz matere. Večjidel umrje pri tem tudi mati in le malokedaj prestane to dolgo bolezen.

3.) Še bolj redkokedaj se vsuši poginjeni plod, jajčeve mrene se zgrbančijo in obdajajo otroka kakor z lupino, — naredi se tako imenovana okamnina, katero nosi mati potem vse svoje žive dni.

4.) Ako se izroči spoznana nosečnost zunaj maternice zdravniku, mu je mogoče s svojo umetnostjo še mater in otroka oteti s tem, da trebuh prereže in plod ven vzame.

Drugi oddelek.

Napačnosti ob porodu.

§ 198.

Napačen se imenuje vsaki porod, pri katerem se kaj nepravilnega primeri, tako, da more zavoljo tega brez pravočasne pomoči mater ali otroka ali pa oba nevarnost zadeti.

Babica mora natanko poznati najpoglavitnejše napačnosti, katere utegnejo ob porodu ali iz matere ali iz jajca izvirati, da jim v okom pride ali pa jih s tem odpravi, da ob pravem času po zdravnika pošlje ali v sili sama pomaga.

A. Porodove ovire iz matere izvirajoče.

§ 199.

Napačnosti, katere pri porodu iz matere izvirajo, so v mehkih spolovilih ali v medenci ležeče.

I. Porodove ovire iz mehkih spolovil izvirajoče.

1. Mestne ovire.

a. Na sramnici.

§ 200.

Tu je treba pred vsem drugim gledati, ali ni sramna odprtina pretesna in ali ni katerih napačnosti na piskih in presredku.

1.) Sramna odprtina, sama po sebi pretesna, more vzrok biti, da otrok skozi njo priti ne more, in da popadki bolj in bolj odjenjujejo, ali pa, da se mora presredek raztrgati. Ravno to velja tudi, kadar je sramna odprtina po kaki bolezni bolj ali manj zaraščena, ali če cela, pretrdna devična mrena še vhod v nožnico zapira. Kadar se kaj takega primeri, ima babica vselej po zdravnika poslati.

2.) Piski ovirajo porod tedaj, če zavoljo katerega koli vzroka otečejo, zlasti kadar so vodenični ali zavoljo otročjih žil, ali zavoljo izlite krvi otekli ali če so uneti.

Unetljive otekline piskov se redko same primerijo; navadno je tudi nožnica uneta, in spoznati se dá to po tem, da so piski rudeči, suhi, vroči, trdi, napeti in zelo bolesteri.

Naredijo se večjidel še-le ob porodu zavoljo tega, ker otrok preveč na-nje pritiska. Babica naj priporoči porodnici pokoj, ji prepove izdelovanje popadkov; leži naj porodnica naravnost; preiskovati se ne sme in mrzli obkladki naj se ji pokladajo na otok; vselej pa naj pošlje babica po zdravnika.

3.) Presredek utegne otrpnjen ali pa preširok biti, zavoljo česar se lahko raztrga.

Otrpnjen presredek se nahaja večjidel pri postarnih prvesmicah ali pa zavoljo zarašče, kjer je bil pri prejšnjih porodih raztrgan.

Pri postarnih prvesmicah naj babica že v nosečnosti mlačno-tople kopeli nasvetuje.

Kakor otrpnjen presredek more tudi preširok otrokovo rojstvo ovirati. Tukaj mora babica pazljivo presredek podpirati. — Ako bi pa otrokova glavica v kakor žep raztegnjenem presredku obtičala, bi ob močnih popadkih presredek predrla

in si tako novo pot naredila. — Kadar se kaj tako nevarnega primeri, mora babica brž po zdravnika poslati, med tem pa izdelovanje popadkov porodnici prepovedati.

b. Na nožnici.

§ 201.

1.) Predebela in otrpnjena nožnica se največkrat nahaja pri starih privesmicah.

2.) Popolnoma zaraščena nožnica se skoro nikoli ne dobi, more se pa zarasti po hudih uneticah nožnične sluznice.

3.) Da je nožnica le deloma stisnjena, utegne prirojeno ali pa nasledek kake bolezni biti. Taki zarastki nožnice, kateri morejo porod ovirati, se spoznajo po vprek ali pa povežno navzdol gredočih gubah, pa tudi po zapornicam podobnih kožah, tako imenovanih popolnih prečah.

4.) Nožnica vtegne pretesna biti zavoljo oteklina, katere se v nožnici, ali v jajčnikih, ali na medenčnem obroču, ali v sečnem mehurju ali pa v zadku narede.

Stisnjena nožnica se ob porodu raztrga, iz česar se velika krvavitev ali pa krvni otok naredi.

Ako je nožnica pretesna, je treba vselej po zdravnika poslati; če kaka oteklina naprej leži, n. pr. oteklina jajčnikova ali nožnična kila, naj poskuša tako oteklino z dvema proti nji naravnanima prstoma previdno mimo glave navzgor poriniti; ako pa ji ne izide koj po sreči, naj odjenja in zdravnika počaka.

Ako je preveč vode v sečnem mehurju in je to nožničnega stisnenja krivo, pri čemur se sprednja nožnična stena kakor mehur raztegne — mehurjeva kila — ter je nemogoče do materničnega ustja priti, mora babica vodo odpustiti in med tem, ko se otrokov del doli pomika, nožnično steno in sprednjo maternično ustnico previdno med sramnim sklepom in otrokovim delom navzgor potisniti. Ako to ne gre lahko, je po zdravnika poslati.

Zatrjeno blato naj poskuša babica z omehčivnimi dristili odpraviti.

c. Na maternici.

§ 202.

Maternica utegne porod ovirati zavoljo napačnega stanu njenega ustja, njene napačne lege in podobe.

1. Napačni stan materničnega ustja.

§ 203.

Take napake so, če je maternično ustje pretrdo, ali celo popolnoma zaraščeno.

a) Če je maternično ustje trdo, so njegovi robovi trdi, napeti in ob popadku ne odjenjajo; zavoljo tega sadova voda večjidel prezgodaj odteče; popadki so nepravilni, maternični vrat ali pa še celó maternica sama se raztrga, ali pa porodnica pride ob moč zavoljo bolečin.

Maternično ustje je trdo ali zavoljo zarastkov, če je poprej kedaj zatrgano bilo, ali pa zavoljo prejšnjih unetij ali zavoljo drugih sprememb v snutku materničnega ustja, n. pr. zavoljo raka.

Kar babično ravnanje v takih okoliščinah zadene, je gledati, da se mehur prezgodaj ne razpoči in, da brez odloga zdravnik pride.

b) Zrastek materničnega ustja, kateri se je šele v nosečnosti napravil, se redko kedaj nahaja in se spozna na tem, da ni materničnega ustja nikjer najti. Babica mora takoj po zdravnika poslati in med tem izdelovanje popadkov prepo-vedati.

2. Napačne lege in oblike maternice.

§ 204.

Če maternica le malo povežno leži, na tem ni toliko, in se prav dostikrat zgodi, zlasti na desno stran. Ako pa maternica precéj povežno leži, se zdolnji del maternice napačno naravna in se potem ne more tako lahko raztegniti in odpreti.

Taka porodnica naj se na tisto stran položi, na katero je maternično ustje obrnjeno.

Maternična oblika utegne popačena biti zavoljo oteklin ali pa je že tako ustvarjena. Tu sem se še štejejo:

maternica z dvema rogoma, z enim rogom, maternica z dvema votlinama, maternica peščeni uri podobna.

2. Napačna delavnost maternice pri porodu — nepravilni popadki.

§ 205.

Nepravilnim popadkom prištevamo tiste popadke, kateri niso primerni dotičnemu porodnemu času; ti se razločujejo v premočne in preslabe popadke. Nepravilne popadke prav presoditi ni ravno lahko, ker je treba prav dobro vedeti, kakošni morajo biti pravilni popadki sploh in kakošni z ozirom na porodovi čas. Babica mora natanko paziti na bolečine med popadki; močnejšim popadkom so primerne močnejše bolečine, slabejšim popadkom pa slabejše bolečine.

1. Premočni popadki.

§ 206.

Maternica se tako premočno krči, da 1.) močan in bolesten popadek hitro drug za drugim brez krča prihaja — brezkrčevni premočni popadki, ali pa 2.) krčevni popadki maternice nastopijo, in sicer potem ali cela maternica neprenehoma skrčena ostane — občni krč maternice, ali le posamni deli maternice — zoženje maternice — striktura.

a. Brezkrčevni premočni popadki.

§ 207.

Tako se imenujejo popadki, kateri brž v začetku poroda silno močni, boleči nastopijo in dolgo trpé, prenehi popadkov pa so prav kratki. Taki popadki morejo tedaj porod očitno hitro dodelati, če ga mehka in trda spolovila nikakor ne ovirajo, in povzročajo prenačljivi porod; nasproti je pa tudi mogoče, da maternica zavoljo prevelicega napenjanja v nepravem času oslabi, preden je porod dodelan, to je, preslabi popadki utegnejo nastopiti.

Nasledki brezkrčevnih premočnih popadkov utegnejo biti: da se mehur pred časom razpoči in potem vsi prezgod-

njemu razpoku mehurja lastni nasledki nastopijo, ali, da je porod prehiter in se vse to primeri, kar sledi iz takih porodov; ali je pa tudi mogoče, da se zavoljo prevelicega napenjanja maternica raztrga, predno je ovira premagana, ali, da nastopi občni krč maternice ali naslednje slabosti popadkov, ali, da se maternična potica prezgodaj odloči.

Gledé spoznanja brezkrčevnih premočnih popadkov, se mora babica po obnašanju in vedenju porodnice ravnati, n. pr. če se porodnica v sredi prve porodove dōbe tako vede, kakor sicer v drugi dōbi.

Kar se tiče ravnanja, naj taka porodnica nikar iz postelje ne vstaja in naj popadkov ne izdeluje.

Babica imej nasledke prehitrega poroda pred očmi — posebno raztrganje presredka in krvavitve — in če so porodne ovire temu krive, naj hitro zdravnika pokliče; pred vsem pa se mora babica varovati, da porodnici ne dá kaj, s čimur bi se utegnili nepravočasno popadki vzbuditi ali povekšati.

b. Krčevni popadki.

1. Občni krč maternice.

§ 208.

Kadar občni krč maternico prime, je neprenehoma trda kot kamen in zelo boleča, popadki ne prenehujejo in porod se ne odseda.

Vzroki občnega krča maternice so sledeči:

- a) napor maternice pri pretesni medenci;
- b) zanemarjene plečne lege;
- c) nerodna umetna pomoč pri porodu, n. pr. pri obračanju;
- d) mnogokratno in surovo preiskovanje;
- e) povžitek rožičkov (ki delajo popadke) in pretirana uporaba vročih kopeli med porodom.

Zdravitev te silno nevarne bolezni pristoji izključljivo le zdravniku; zato mora babica vselej brž po zdravnika poslati.

Do zdravnikovega prihoda naj priporoča porodnici največji pokoj; prepové naj ji, popadke izdelovati; ako bi zaspala, naj jo pusti spati; trebuh naj ji pokrije s pogretimi rjuhami, ali naj ji dela omehčivne tople obkladke.

2. Štriktura maternice.

§ 209.

O štrikturi maternice bil je že pri krvavitvah v tretji porodovi dobi govor. Preostaja tukaj le še omeniti štrikturo v prvi in drugi porodovi dōbi.

V prvi porodovi dōbi se zoži maternica skoraj vselej na vnanjem ustju. — Vnanje maternično ustje ima takrat zelo tenek, v prenehljajih popadkov napet, boleč rob, ki se nič ne razširja. Porod se ne odseda, dasiravno so popadki gosti in bolesteri.

Babici je dovoljeno, da z gorkimi kopeli sedé v banjici štrikturo odpravi; ako se pa to ne dá kmalu odpraviti, naj pošlje po zdravnika, porodnici ne pusti popadkov izdelovati in naj nikar po nepotrebnem in preinogokrat ne preiskuje.

V drugi porodovi dōbi se zoži maternica večjidel na notranjem ustju in se ovije, n. pr. pri medenčno-končnih legah potem, ko je trup že rojen, okoli otrokovega vratu i. t. d. Ravno tako se godi z otrokovim vratom pri čepininih legah potem, ko je glavica že skozi maternično ustje prišla.

Kakor hitro je babica spoznala štrikturo, naj nemudoma zdravnika pokliče, ker proti štrikturi ne pristojé nji nikakoršna sredstva.

2. Preslabi popadki.

§ 210.

Preslabi popadki so tisti, pri katerih se krčevanje maternice poredkoma vrši, kratko časa traja in prav malo bolečin dela.

Ako popadki po kratkem obstanku popolnoma prenehajo, potem imenujemo to odnehanje popadkov.

Vzroki preslabih popadkov so sledeči:

- a) splošna slabost porodnice, n. pr. pri jetiki;
- b) vtrujenost med porodom;
- c) preslabi razvoj maternice;
- d) preobilna razsežnost maternice, n. pr. vsled preobilne plovove vode ali dvojčkov.

Preslabi popadki so dvojni, in sicer z ozirom na njihovo moč ali na čas, kedaj prihajajo.

§ 211.

Gledé moči se razločujejo preslabi popadki v tri stopinje, in sicer: 1.) Maternična lenost. Maternica se tu še krči, in sicer tako, da se more porod še s pomočjo popadkov samih dodelati brez škode za mater in otroka, samo da porod dolgo trpi. 2.) Slabota popadkov, to je, žena ima še popadke, pa slabi so že tako, da se porod z njimi samim tako počasi dodela, da trpita zavoljo tega mati ali otrok, ali pa oba, večjo ali manjšo škodo. Kadar se tedaj ta stopinja preslabih popadkov primeri, je že skoraj vselej umetne pomoči treba, da ne zadene ne matere ne otroka škoda. 3.) Mrtudnost maternice, to je, vsi popadki minejo, in velika sreča je, če more umetnost še kaj pomagati; večjidel mora porodnica umreti, n. pr. v tretji dóbi.

§ 212.

Po času, kedaj nastopijo preslabi popadki, se loči prvotna slabost popadkov, to je, popadki so že v začetku poroda preslabi, in naslednja slabost popadkov, to je, popadki so v začetku poroda pravi ali pa še celó nenavadno močni bili, o preteku poroda pa naenkrat oslabé ali celó minejo.

Prvotne slabosti popadkov je večjidel preveč plovode vode ali dvojčki krivo.

Naslednja slabost popadkov izvira večjidel iz oslabljenja maternice same, ko se je zastoj upirala, da bi jajce iz sebe spravila. Primeri se to zavoljo upora pri pretesni medenci; potem, če mehka spolovila napotje delajo, n. pr. zavoljo zaprtega ali trdega materničnega ustja, nožnice, presredka; zavoljo sami sebi prepuščene poprečne lege, zavoljo prevelicega otroka, zaradi prezgodaj izdelovanih popadkov; zavoljo prezgodaj počenega mehurja.

Nasledki preslabih popadkov so bolj ali manj za mater ali otroka ali pa za oba hudi; navadno izvirajo iz preslabih popadkov: 1.) zakasnenje poroda, 2.) krvavitve in 3.) bolezni v otročji postelji.

Krvavitve se primerijo zavoljo slabih popadkov še-le v posteljčni dóbi, ker se maternična potica ne odloči, ali pa

kmalu po porodu, ker strgane žile na materničnih stenah odprte ostanejo in kri neprenehoma iz njih vre.

Zavoljo zgubljene krvi in zavoljo tega, ker se maternica slabo krči in se torej kri iz žil in iz maternice ne iztisne, temveč ondi zastane in se razkroji, se rado primeri, da take otročnice zbolé.

Kako ravnati s preslabimi popadki?

§ 213.

Ravnanje pri preslabih popadkih je splošno in mestno.

Pri splošnem ravnanju je gledati, da se moči porodnice zveksajo. V to svrho naj dá babica porodnici večkrat močne goveje juhe, kateri se sme tudi jajčev rumenjaki pridejati, ali skledico vinske juhe ali dobrega starega vina i. t. d.

§ 214.

Mestnemu ravnanju je smoter popadke zvekšati in porod dodelati. Nikdar in nikoli ne sme babica tistih zdravil rabiti, katerim se pravi, da popadke poganjajo, najmanj pa rožičkov; to je vsaki babici brez razločka po postavi oestro prepovedano. Pripuščeni pomočki za popravljanje popadkov so v vsaki porodovi dôbi drugačni.

1.) V prvi porodovi dôbi se popadki dostikrat precej popravijo: a) če se porodnica drugač vleže. Babica naj pusti porodnici, če je maternično ustje ozko in se ni bati, da bi se mehur kmalu razpočil, n. pr. pri čepinini legi, vstati, se sprehajati in nekoliko časa zunaj postelje sedeti. Če bi se to več ne smelo storiti, n. pr. ko se je mehur že razpočil, naj položi babica porodnico zdaj vznak, zdaj na desno ali levo stran. b) Če ji naredi babica kopel, da bo v nji sedela. Za to je primeren širok škaf z gorko vodo toliko napolnjen, da ji seže voda do popka. Prava gorkota take kopeli je 26 do 28 stopinj R. Pa paziti se mora, da se porodnica na nagem životu ne prehladi; najbolje je, jo z odejo zaviti. Porodnica mora najmanj pol ure v kopeli ostati in od časa do časa je treba gorke vode prilivati. Taka kopel se mora po tri- ali štirikrat, kakor je treba, od časa do časa narediti.

2.) V drugi porodovi dôbi naj tudi a) porodnica se drugač vleže v postelji, n. pr. če je vznak ležala, se postrani vleže in nasproti, vstati pa ne sme več. b) Se morejo poleg kopeli sedé tudi parne kopeli rabiti, tako-le: postavi se med dva stola posoda z vrelo vodo, nad katero se porodnica tako vsede, da ji soparica iz vrele vode v spolovila puhteti more; posodo je z redko rjuho pokriti; ob enem mora porodnica dobro zavita biti, da se ne prehladi. c) Ko je že glavica rojena ali kadar glavica nazadnje pride, sme babica maternico na njenem dnu masirati, da se bolj krči. d) V največji sili se umetno konča porod, t. j. otrok se z rokami ven izvleče, n. pr. pri medenčno-končni legi.

Ako ni porod dve uri potem, ko se je maternično ustje razlikalo, dodelan, je poslati po zdravnika.

3.) V tretji porodovi dôbi se zavoljo preslabih popadkov večjidel krvavitve primerijo; zato je najbolje masiranje maternice, in sicer se babica tu natanko tako ravna, kakor pri krvavitvah v ti porodovi dôbi.

II. Porodove ovire izvirajoče iz medence.

§ 215.

Nepravilna se imenuje medenca tedaj, če je preprostorna ali pretesna.

Napačnosti medence pravočasno spoznati je največje važnosti, pa vsikdar več ali manj težavno in še posebno takrat, kadar se ne pokažejo posebno velike.

Babica naj tedaj vsako nosečo ali porodnico dobro od vrha do tal ogleda, kako je raščena, da bo mogla, ako v tem oziru na njeni velikosti, vnanjosti, držanji in hoji kaj posebnega zapazi, z izpraševanjem vzroke teh prigodkov zvedeti; posebno naj povprašuje, kako so prejšnji porodi pretekli, ker k spoznanju pretesne medence pripomore mnogo pretek prejšnjih porodov.

Da se medenčna napačnost spozna, je treba medenco na vse strani natanko preiskati; to preiskovanje se imenuje, ker se pri njem posebno na medenčno prostornost gleda in se medenca meri — merjenje medence.

Kako je medenco meriti.

§ 216.

Merjenje medence se deli v vnanje in notranje.

K vnanjemu merjenju medence spada:

1.) Merjenje oboda medence s centimeterskim trakom.

Pri dobro izraslih ženskah srednje debelosti meri ta obod 90 cm in je priličen ravniku medenčnega vhoda 11 cm. Iz tega, če je ta obod večji ali manjši, sme se do gotove mere sklepati na dolgost ravnika, ako se vpošteva, da pri 5 centimetrih manjše ali večje obodove mere je ravnik za 1 cm krajši ali daljši.

Sledeči pregled pojasnuje to:

Ako znaša obod 90 cm, tedaj znaša ravnik vhoda 11 cm

»	»	»	85	»	»	»	»	10	»
»	»	»	80	»	»	»	»	9	»
»	»	»	75	»	»	»	»	8	»

2.) Merjenje daljave med prednjima čevničnima ostema s pomočjo okrožnega merila; ta znaša 24 cm;

3.) merjenje največje daljave med čevničnima grebenoma, ki je 28 cm dolga;

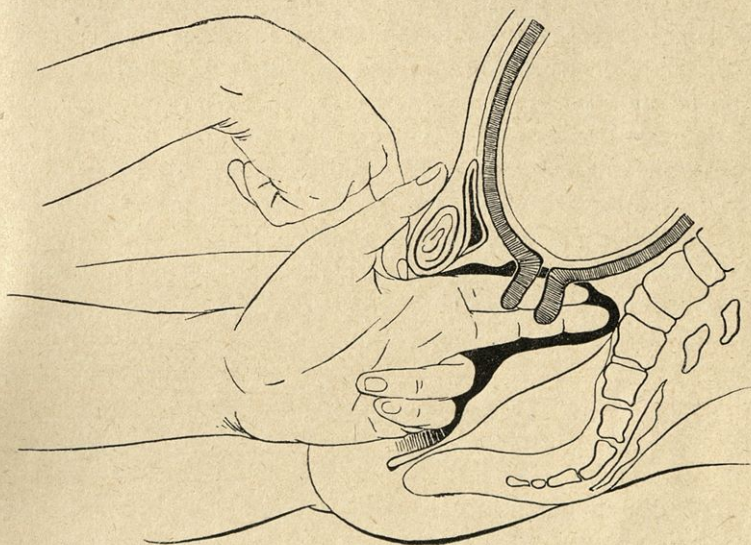
4.) merjenje daljave med kotalnima brdicema stegnov, katera meri 32 cm;

5.) merjenje zunanega ravnika, t. j. daljave od srede sramničnega sklepa pa do onega mesta, kjer se poslednje ledno vretence s svojim navzadnjim izrastkom stika s križnico; ta znaša 18 cm.

Notranje merjenje medence ima posebno ravnik medenčnega vhoda in medenčnega izhoda določiti.

Ravnik medenčnega vhoda se določi, če se potisne počasi kazavec in srednji prst v zadnje nožnično obočje, ali če je maternično ustje že odprto, kadar popadek preneha in je mehur ohlapen, med mehurjem in zadnjim robom materničnega ustja gori proti brdicu. Ako doseže babica brdice, naj ostane s prstovim koncem na njem in pritisne ob enem prst na zdonji rob sramničnega sklepa in zaznamenuje z nohtom kazavca druge roke mesto, katero je bilo ravno na sramnični sklep pritisnjeno. Potem izvleci oba prsta in zmeri z merilom na prstu, s katerim je preiskovala, koliko je od konca tega

prsta do mesta, katero je na njem z nohtom druge roke zaznamovala. Tako se dobi dolgost preiskovalnega premernika ali preiskovalnika; ako se od tega potem 1 do 1 $\frac{1}{2}$ cm odvzame, se dobi precej natanko dolgost ravnika medenčnega vhoda.

Pod. 28. Kako se meri preiskavnik.

Da zvemo dolgost ravnika medenčnega izhoda, pritisnemo s koncem kazavca ost zadnjice kolikor moremo nazaj, ob enem pa pritisnemo prstov rob na zdolnji rob sramničnega sklepa in zmerimo potem prst tako, kakor je bilo zgoraj rečeno, samo da se od tako najdene dolgosti nič ne odvzame.

1. Preprostorna medenca.

§ 217.

Preprostorna medenca se imenuje tista, katere vsi ali nekateri premerniki so bolj dolgi, kakor navadno.

Preprostorne medence so hitrim ali prenaglim porodom vzrok. Na materi se vnanja spolovila, zlasti presredek, zatrgajo, se maternica prebokne, se zavoljo naglega izpraznjenja maternice lahko krvavitve primerijo, posteljica zastane itd.

Otrok more na tla pasti, če tako ženo porod prehitijo, n. pr. stoječo; pri tem se tudi popkovina lahko odtrga, ali nekoliko maternične potice odloči in nekaj taiste zastane; dalje se zavoljo prevelike prostornosti popkovina ali roke ali noge naprej vležejo.

Kar zadeva ravnanje s porodom pri preprostorni medenci, ima babica, koj ko je to napako pri kaki noseči spoznala, taki ženi ostro ukazati, naj se, ko le količkaj čuti, da se porod začne, koj v posteljo vleže in mirno po strani leži in brž po babico pošlje.

Babica naj porodnici prepove popadke izdelovati, naj pusti porodnico postrani ležati in po pravilih presredek podpira. Posteljice naj nikakor prej proč ne jemlje, dokler popolnoma odložena globoko v nožnici ne leži; pa pridno mora potipavati, da morebitne notranje krvavitve ne prezre, ker hitro izpraznjena maternica vselej dalj časa potrebuje, da se skrči.

2. Pretesna medenca.

§ 218.

Medenca se imenuje pretesna, če so njeni premerniki vsi ali pa le nekateri krajši, kakor bi imeli biti. Kadar so vsi premerniki prekratki, se imenuje medenca sploh pretesna, kadar so pa le nekateri premerniki prekratki, deloma pretesna.

Pretesne medence otežujejo vselej porod ali so pa krive, da se porod brez umetne pomoči ne more dokončati. — Ker se tesnost medence navadno po dolgotrajnem ravniku medenčnega vhoda sodi, se delé z ozirom na pretek poroda pretesne medence v štiri stopinje:

Prva stopinja. Tu se skrajša ravnik medenčnega vhoda do 9 $\frac{1}{2}$ cm, in mogoče je, da se otrok še rodi z močjo narave same, dasiravno počasi in z velikimi bolečinami, in materno zdravje navadno tudi ne trpi nikake posebne škode.

Druga stopinja. Tukaj meri ravnik medenčnega vhoda 9 $\frac{1}{2}$ do 8 cm. Otrok večjidel pogine in mati trpi zavoljo pritiskanja otroka že preveč škode; ako pride umetnost o pravem času na pomoč, je še mogoče, porod brez škode za mater in otroka dokončati.

Tretja stopinja. Ker je ravnik medenčnega vhoda 8 do $6\frac{1}{2}$ cm dolg, cela čepinja živega ali mrtvega zrelega otroka ne more več skozi medenco — treba je tedaj čepinjo zmanjšati.

Četrta stopinja. Tu je ravnik medenčnega vhoda krajši ko $6\frac{1}{2}$ cm, zavoljo tega tudi zmanjšana čepinja zrelega otroka ne more skozi medenco — treba je cesarski rez narediti.

§ 219.

Razločevati je sledeče vrste pretesnih medenc:

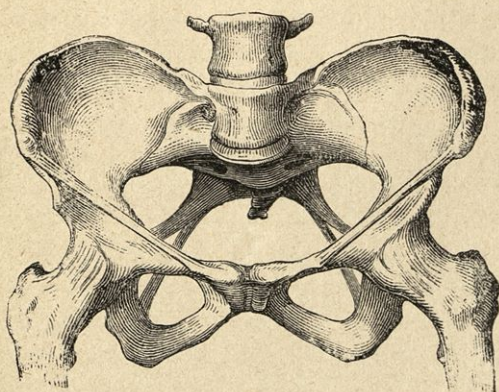
1.) Enakomerno stisnjena medenca je tista medenca, pri kateri so vsi premerniki v vsih delih medence enakomerno skrajšani; ima podobo pravilne ženske medence, samo manjša je. Posebno majhne medence te vrste zovejo se pritlikavčne medence.

Take ženske so majhne postave, drobnih kostij, imajo ozke kolke in majhne roke in noge.

Porod se pri teh medencah počasi odseda, in traja dolgo, predno glava vstopi. Glava se močno skloni in zaglavje stopi najnižje. Porodni otok je velik.

§ 220.

2.) Plošnata, ali od vspred navzad stisnjena medenca je tista medenca, pri kateri je ravnik medenčnega vhoda skrajšan. Poprečnik in poveznik sta navadne velikosti, včasih pa tudi večja. Največkrat je temu kriva angleška bolezen. Take ženske so bolj trščate in debelih kostij. Ta bolezen se začne v otročjih letih; otroci počno pozno z dvema ali tremi leti hoditi, ker se jim kosti zmehčajo. Zavoljo tega so čelne in stranske hrge na čepini močno razvite; zobje sekalci imajo poprečne brazde na svoji sprednji strani, in na onih mestih, kjer se rebra z rebernimi hrustanci stikajo, čutiti je jagodam rožnega venca podobne narastke. Pri jako razviti tej bolezni je prsni koš od strani vkupaj stisnjen, tako da so prsa jako ozka in kokošjim podobna. Dolge kosti zgornjih in spodnjih udov so skrivljene in pri koncih nabrenknjene (dvojni udi); sprednji rob golen je debelejši in obe strani navspred zabočene. Te ženske imajo večjidel račjo hojo in se z gorenjim životom zelo nazaj drže, ker je medenca bolj naprej nagnjena.

Pod. 29. Medenca zavoljo angleške bolezni popačena, in stisnjena.

Že pri zunanjem preiskovanju je lahko najti, da so kolki široki in da je zunanji ravnik zelo kratek. Ako ženska pokoncu stoji, vidi se, da je gornji del križa kakor v telo potisnjen, dolnji pa kakor privzdignjen, tako da ves križ izgleda kakor nazaj moleče sedlo. Grebena

čevnice, ki sta pri navadni medenci naprej zakrivljena, sta tukaj stegnjena in molita na ven; zavoljo tega ste tudi čevnični votlini vzravnani in je razdalje med čevničnima ostema jednako ali pa celo večje nego ono med čevničnima grebenoma.

Pri notranjem preiskovanju je lahko priti s samim kazalcem do brdica, včasih celo lahko do petega lednega vretenca, med tem ko ni lahko postranske medenčne stene otipati. Zadnja stran sramničnega sklepa nosi večkrat podolgovast trd izrastek, ki medenco močno utesnuje.

Namesto da bi bila križnična plošča obokana, je stegnjena in tudi obok iz leve na desno je vzravnana. Med posameznimi križničnimi vretenci nahajajo se poprečni koščeni izrastki, katere se lahko pomotoma kot brdice smatra.

Zadnjica je kljukasto navspred zavita.

Med tem ko je ravnik medenčnega vhoda znatno skrajšan, je medenčni izhod mnogo povečan, ker sednične hrge mnogo vsaksebi stoje in je križnični dolnji konec dvignjen.

§ 221.

Predležea glavica stoji dolgo nad medenčnim vhodom.

Maternično ustje se ne odpre povsem, ker mehur predčasno počí; pri tem ne odteče samo prva plodova voda, temveč vsa, ker visoko stoječa glavica ne more stranske dele medenčnega vhoda zapreti. Razlikanje materničnega ustja prevzame sedaj glava in nje porodni otok.

Sramnični sklep in brdice pritiskata na glavico in le počasi stopi ta v medenčni vhod. Če je največji obod glavice prekoračil ga, potem stopi glavica v poprečnik na medenčni izhod in se še-le pri pritiskanju na presredek v ravnik zavrti. Glava izstopi pravilno in tudi hitro, potem ko je največje ovire premagala; zatoraj bodi babica za podpiranje presredka pravočasno pripravljena.

Porod se dovrši, kakor je bilo popisano, če ni prostorno nerazmerje preveliko. Temu nasproti pa ostane glavica kljub močnim popadkom na medenčnem vhodu in tišči s svojo največjo površino vanj, če je to nerazmerje preveliko; potem se ne gane glavica z mesta in pravimo, da je vgozdjena.

Ker porod dolgo traja in se maternica zavoljo pomanjkanja plodove vode tesneje na otroka vleže in ga stiska, preneha krvni krogotok ploda in se porodi otrok zamrtev ali pa mrtev.

Pri porojenem otroku opaziti je na onih mestih, ki sta ležali na brdico in sramničnem sklepu, vtiske in rudeča znamenja. Porodni otok je izredno velik.

Pripeti se tudi, da je stranska kost večkrat zlomljena.

Ako glavica dolgo na sramnični sklep pritiska, stiska tudi vmes ležeči sečni mehur, tako, da tisti del mehurja odmere in se napravi luknja med mehurjem in nožnico, takozvana mehurno-nožnična pijavka. Taka ženska trpi na vednem kapanju vode, ki pri nožnici odteka.

Če pa leži nožnični del maternice med stiskajočima kostema, potem nastane mehurno-maternična pijavka.

§ 222.

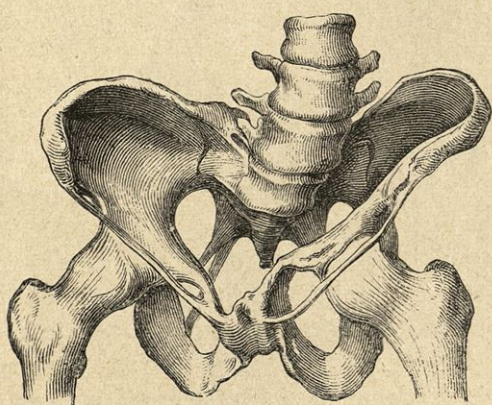
3.) Enakomerno stisnjena, ploščnata medenca se razvije tedaj, ako se medenca, ki je bila v mladosti za angleško boleznijo popačena, še enakomerno stisne. Pri taki medenci videti je znamenja enakomerno stisnjene in tudi ploščnate medence. Posebno dobro si zapomni babica, da je medenčni vhod ne le v poprečniku, temveč tudi v ravniku močno stisnjen.

Razumevno je, da čaka ženo s tako medenco težak porod in da je zdravnika, če mogoče, že osem tednov pred pravočasnim koncem nosečnosti za svet vprašati.

§ 223.

4.) Medenca po zmeščanju kostij stisnjena.

Ta bolezen zadene skoraj le uboge in odrasle noseče, ki so že večkrat rodile in otroke dolgo dojile in ki stanujejo v nezdravih,

Pod. 30. Medenca zavoljo zmeščanja kostij stisnjena.

mokrih podzemeljskih prostorih. Ta bolezen obstoji v tem, da zgubijo kosti svoje apnene soli, ki so jim podlaga, in postanejo mehke. Ta bolezen prihaja od nosečnosti do nosečnosti hujša. Bolezen se začneja z bolečinami v križu in udih in je podobna trganju; žene vedno težje hodijo, dokler nazadnje več ne morejo, tako, da

samo še sedé ali ležé. Ker tedaj zgornji život na kakor vosek mehke medenčne kosti pritiska, jih stisne, in ženske manjše in manjše postajajo, kar na vedno daljših krilih opazujejo. Tudi kolki postanejo ožji. Teži života pritiskata nasproti stegna, tako da je medenca tudi od leve na desno zožena.

Taka medenca ima ta-le znamenja: brdice moli navspred v medenčni vhod in je tako globoko potisnjeno, da dostikrat ne stoji višje, kakor sramnični sklep; križnica je zavoljo tega tako skupaj stisnjena, da je v sredi kakor prepognjena in tu zelo navzad, zdolnji križnični konec z zadnjico vred pa precej navspred moli. Sramnični sklep moli kakor kljun navspred. Ponvici ste s kostmi vred v medenčno votlino potisnjeni, tako da ima vhod v medenco srčno ali trikotno podobo. Sednični hrgi ste komaj za prst narazen. Sramnični obok je ozek kakor ključavnična luknja, tako da ni večkrat možno priti s prstom skozi njega.

Če ni še medenca tako zelo popačena in so kosti še mehke, potem potisne glava pri porodu taiste še nazaj, tako, da je med velikimi bolečinami še porod mogoč. Pa kmalo po

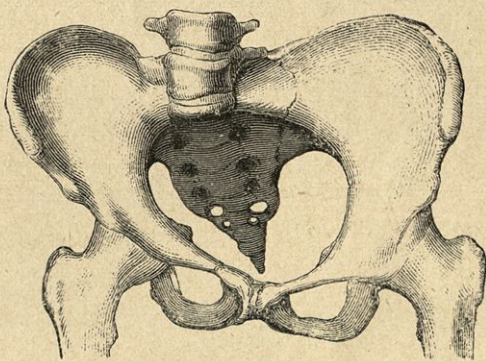
porodu se sklopneje kosti zopet skupaj in se ne dado pri prihodnjem porodu več razriniti. V tem slučaju ni več mogoč porod in je ženo edino le s cesarskim rezom rešiti.

Kakor skušnje uče, ozdraviti zamorejo te ženske s tem, da se jim jajčnike odvzame.

§ 224.

5.) Povežno stisnjena medenca je tista, katere jedna polovica je manjša od druge. K tej vrsti medenc spadajo:

a) Medenca zavoljo skoščenja enega ledno-križničnega sklepa povežno stisnjena; ta se prav malo kedaj nahaja in se naredi, ako se en ledno-križnični sklep skoščen, na drugi strani pa sklep in totranski deli križnice in lednice pravilno izsnovani ostanejo. Taka povežna medenca je vselej na tisti strani tesneja, na kateri je ledno-križnični sklep skoščen.

Pod. 31. Medenca zavoljo skoščenja desnega ledno-križničnega sklepa povežno stisnjena.

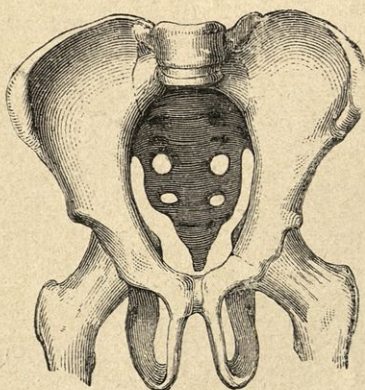
b) Medenca zavoljo vnetja v lednem členku povežno stisnjena. Take medence se nahajajo pri ženah, ki so v mladosti hudo vnetje tega členka prebile in po izzdravljenju krajšo, vpognjeno nogo zadobile. Ker te žene na bolno nogo ne stopajo, podpira zdrava noga vso težo trupla in od te strani polagoma medenco stisne; ta polovica medence je manjša, med tem, ko je ona bolne noge večja.

c) Medenca po zanemarjenem izpahnenju lednega členka povežno stisnjena. Tu je tudi zdrava stran iz ravno tistih razlogov večja.

Pri povežnih medencah stopi glava v večjo polovico medence.

§ 225.

6.) Prečno stisnjena medenca je tista, pri kateri so vsi poprečniki krajši. Ta medenca se naredi, kadar se oba

Pod. 32. Prečno stisnjena medenca.

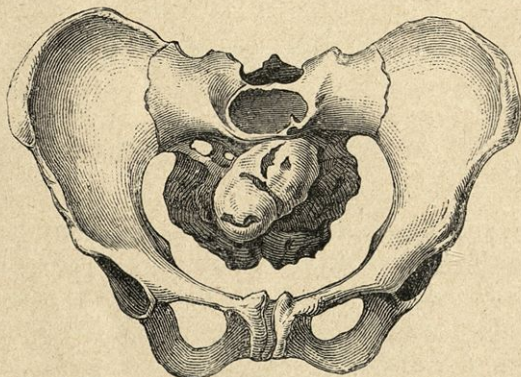
ledno-križnična sklepa skoščena, zavaljo česar stranski deli križnice in lednice ne morejo pravilno rasti.

§ 226.

7.) Medenca lijaku podobna, to je, medenca s tesnim izhodom; vsi premerniki izhoda so krajši. Pri tej medenci se rado primeri globoko prečno stanje glavice.

8.) Medenca po skoščeni zadnjici s križnico. Medenčni izhod je precej v ravniku stisnjen in se ne dá pri pritiskanju glavice povečati. Spozna se na tem, da se ne dá zadnjica premikati.

9.) Medenca po udoru hrbtišča stisnjena. Zavaljo bolezní zadnjega lednega vretenca zdrsne predzadnje ledno

Pod. 33. Vsled koščenega izrastka na križnici stisnjena medenca.

vretence nižje in bolj naprej in tako utesni medenco v ravniku vhoda.

10.) Medenca po bolehnih oteklinah stisnjena; n. pr. po koščenih izrastkih ali raku.

§ 227.

stisnjene medence imenovati je še sledečih:

1.) Gledé matere. Večjidel se naganja maternica zavaljo ovir, katere ima premagati, se bolj in bolj krči ter nastopijo nepravilno močni popadki. Tako se včasí primeri, da narava oporo premaga in popadki iz zelo stisnjene medence izženejo otroka. Ako se to ne more zgoditi, se maternica konečno tako zdraži, da vedno skrčena ostane, maternico prime občni krč,

Razun že imenovanih nasledkov

in se more maternica raztrgati, ali omaga maternična moč in naslednje slabi popadki nastopijo.

Dalje je mogoče, da mehur mrtvouden postane zavoljo pritiskanja nanj in da žena ne more vode puščati.

2.) Gledé otroka se največkrat napačne lege in držanje opažajo. Kar zadene doli pomikanje naprej ležečega otrokovega dela v stisnjeni medenci, je opomniti, da leži taisti, predno se mehur razpoči, visoko in premakljivo na medenčnem vhodu. Ako je tedaj razmera med glavico in medenco taka, da se more glavica sploh v medenčno votlino vrniti, se vleže čepinja po podobi medence in se pomika večjidel poprečno doli, dokler se ne zagojzdi.

Ker dela većinoma medenčni vhod oviro, preteče porod, ko je čepinja s svojo največjo širino skoz-nj prišla, potem čudno lahko, ako popadki niso omagali. Zavoljo stiskanja, ki ga otrokova čepinja pretrpi, pogine večjidel otrok in se potlej čepinja še bolj medenci prileže in popadki jo morejo skozi pognati, če je medenca tudi precěj tesna. Čepinja, ki pride skozi medenco, ima podobo pol lune; lahko je umeti, da je izboknjena stran v vboknjeni križnici ležala.

3.) Gledé jajčevih delov. S stisnjeno medenco je sila veliko napak združenih, kakor: naprej ležeča popkovina, prezgodnji razpok mehurja, prezgodnja ločitev potice (krva-vitve) i. t. d.

Kadar babica pri preiskovanju spozna, da ima noseča zelo tesno medenco, naj ji svetuje zdravnika poklicati, ker je mogoče, da se z umetnim končanjem nosečnosti, to je, z umetnim prezgodnjim porodom mati in otrok otmeta.

Ako bi bila pa medenca le malo pretesna in bi otrok imel čepinino lego, babici ni treba koj po zdravnika poslati, ker, kakor skušnja uči, se porod opravi prav dostikrat brez škode za mater in otroka, če se pametno z njim ravna. Porodnici naj prepove popadke izdelovati, dokler se maternično ustje popolnoma ne razlika, da se mehur poprej ne razpoči in da se porodnica po nepotrebnem ne utruji. Vedno je na velikosti otroka mnogo ležeče, katera se pa vselej težko določiti dá. Babica naj pridno posluša, kako otrokovo srce vtriplje, da koj po zdravnika pošlje, ako bi začelo slabeje vtripljati; zakaj

to je vselej znamenje, da začne otrok škodo trpeti in da se mora porod urno končati.

Koj ko babica zelo pretesno medenco spozna, ima po zdravnika poslati, do njegovega prihoda pa porodnici pokojno lego vznak veleti, jo ne več po nepotrebnem in pogostem preiskovati in vse storiti, da se mehur prezgodaj ne razpoči; prepovedati ji mora tedaj popadke izdelovati. — To velja tudi, če bi se bila čepinja že vgojznila.

B. Porodove ovire izvirajoče iz jajca.

I. Napačnosti iz otroka izvirajoče.

§ 228.

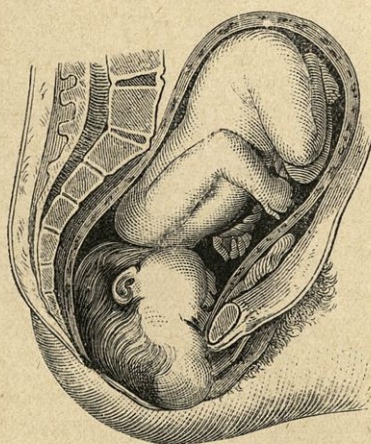
Porodovih nepravilnosti utegne otrok kriv biti zavljo:

1.) napačne postave pri čepininih legah, 2.) napačne lege, 3.) dvojčkov, 4.) napačnega držanja in 5.) nepravilne velikosti in podobe.

1. Napačne postave pri čepininih legah.

a. Obračanje zaglavja navzad.

§ 229.

Pod. 34. Izstop otroka v prvi ali drugi čepinini legi pri obračanju zaglavja navzad.

Obračanje zaglavja navzad namesto navspred je nepravilna porodka pri čepininih legah. Tu se premikajo čepinja kakor tudi pleča skozi povežnike, kateri so navadni porodbi nasprotni; in sicer gre pri porodbi prve čepinine lege čepinja skozi levi, pleča pa skozi desni povežnik, pri porodbi druge čepinine lege pa gre čepinja skozi desni in pleča skozi levi povežnik. Mala mečava se nahaja tedaj pri prvi čepinini legi na levi zadej, pri drugi pa na desni zadej.

V daljnem preteku pride pri obeh čepininih legah čelo, torej velika mečava pod sramni obok, mala mečava, torej zaglavje pa ravno navzad v križnično votlino. Med tem, ko se zdaj čelo v sramni obok upre, zmuzne teme in zadnjič zaglavje čez presredek in nazadnje se rodi obraz. Drugi život se rodi, kakor pri navadni porodbi. Tudi tukaj se morejo pleča, namesto skozi nasprotni, pa skozi tisti povežnik roditi.

Ker čepinja z navspred naravnanim čelom več prostora potrebuje, da skozi pride, kakor kadar je zaglavje navspred obrnjeno, je toraj nasledek tega, da glavica težje skozi medenčni izhod in skozi sramnično odprtino pride, začigardel druga porodova dōba dalje časa trpi in se, ne ravno redkokrat, vsled preobilnega dotoka krvi k možganom otrok zamrtev ali pa istinito mrtev rodi, ter se redoma na njegovem čelu velik porodni otok naredi; tudi je umevno, da se v takem slučaju tem ložje raztrganje presredka primeri.

Akopram taki porodi dostikrat srečno za mater in otroka preidejo, vendar-le tako obračanje čepinje večkrat nepriložnosti dela, in babica naj se tedaj ravna, kakor pri zadržkih vsled drugih ovir, n. pr. vsled preozke medence; pokliče naj namreč zdravnika.

b. Globoko prečno stanje čepinje.

§ 230.

Globoko prečno stanje čepinje se imenuje tista postava čepinje, pri kateri se ta nič ne vrti, pa vendar skozi medenčni vhod in medenčno duplo doli do medenčnega izhoda pride tako, da je njeni pušični šiv skoraj popolnoma v prečniku medenčnega izhoda.

Ta nepravilna porodba se more primeriti, 1.) če je medenca preprostorna, 2.) če ima lijakovo podobo, 3.) če je medenca v ravnem premerniku stisnjena, 4.) če je otrokova glavica majhna.

Vsled tega, če čepinja globoko prečno stoji, gre težko skozi medenčni izhod; dasiravno so popadki močni, se glavica pomika ali le prav počasi ali celo nič doli. — Ako se glavica le prav počasi doli pomika, je mogoče, da se čepinja ali v tisti postavi skozi medenčni izhod in sramno odprtino požene, ali se pa še nazadnje hitro s zaglavjem pod sramni sklep zavrti

in porod preteče potem dalje tako, kakor pri navadni čepinini porodbi.

Večjidel se pa poslednje ne zgodi, to je, čepinja se tudi o še tako močnih popadkih nič več naprej ne pomakne, je vgojzdena, na čepinji se naredi velik porodni otok in počasi nastopijo naslednji slabi popadki. — Dozdevna ali prava smrt otrokova, hudo otišanje in še celo raztrganje mehkih maternih spolovil so vrhu tega hudi nasledki.

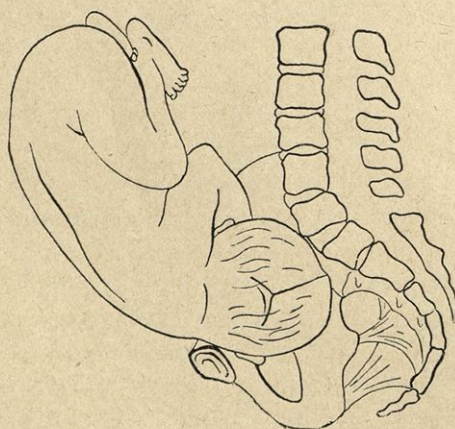
K spoznanju tega pride babica po notranjem preiskovanju. Ko hitro se je globoko prečno stanje iz prve ali druge čepinine lege izsnovalo, najdemo malo mečavo naravnost na levo ali desno, veliko pa na nasprotni strani, in pušični šiv se dá ravno po prečnem premerniku medenčnega izhoda zasledovati. Babica mora postaviti že spoznati, preden se je porodni otok naredil, ker potem ni več to mogoče.

Pri globokem prečnem stanju ima babica po zdravnika poslati, ako tega ni že zavoljo vedno in vedno slabejih popadkov storila.

c. Vstop s stransko kostjo ali stranska lega.

§ 231.

Ako se plodova glava silno nagne proti zadej ležečemu pleču, tedaj teče pušični šiv tik pred brdicem in v materničnem ustju se dá samo sprednja stranska kost otipati. Tak vstop

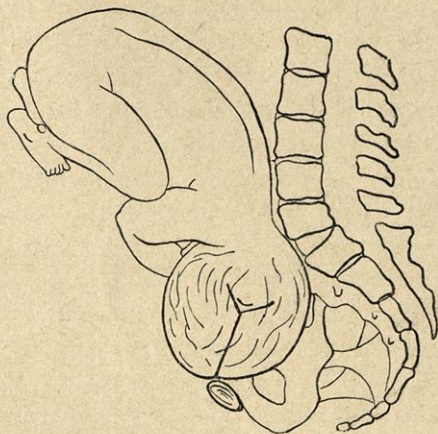
glave zovemo vstop s sprednjo stransko kostjo ali sprednja stranska lega. Povod k temu dajeta trebušnost in stisnjena medenca.

Pri trebušasti ženi treba je pri porodu maternico z ritko vred po koncu postaviti in po koncu držati. Ako glavica v medenco vstopi, potem se napravi pravilna čepinina lega. Tem težji

Pod. 35. Sprednja stranska lega.

je pa porod, če je stranski legi vzrok stisnjena medenca; potem se glava vgozdi v medenco.

Ako pa stopi glava tako na medenični vhod, da je močno na sprednje pleče nagnjena, potem teče pušični šiv tik za sramničnim sklepom in zadej ležeča stranska kost stopi na maternično ustje. Ta vstop se pa zove vstop z zadnjo stransko kostjo ali zadnja stranska lega. Vzrok tej legi je vedno stisnjena medenca. Tako dolgo, dokler glava na medeničnem vhodu stoji, otipati je mogoče nad sramničnim sklepom trd in velik predmet.

Pod. 36. Zadnja stranska lega.

K tem slučajem zvati je vedno zdravnika.

2. Napačne lege otroka.

§ 232.

Bilo je že povedano, da je samo čepinina lega, pri kateri se plod z zaglavjem naprej pomiče, pravilna plodova lega. Vse druge lege so nepravilne, kakor:

1. Obrazove lege.

§ 233.

Obrazove lege se imenujejo tiste lege podolgoma, pri katerih je glavica z obrazom k porodu nastavljena.

Držanje otrokovo pri teh legah se mora nepravilno imenovati, ker je zaglavje na hrbet pritisnjeno, brada pa kolikor mogoče od prs oddaljena tako, da se vrat in zavoljo tega tudi žile vratu že same po sebi silno vlečejo.

Da se porod počasi odseda, je tega samo to krivo, ker mora glava z večjim obsežkom, kakor pri čepinini legi, skozi

porodna pota. Vsled tega se otroci pri obrazovih porodih večkrat zamrtvi in še celo mrtvi rodé.

Materi so obrazovi porodi dostikrat škodljivi, ker ji veliko več bolečin prizadenejo in jo ob moč devljejo, zlasti tedaj, če se jajčevi mehur prezgodaj razpoči. Mehka spolovila se pri tem bolj otiskajo in raztegnejo in presredek se veliko večkrat strga.

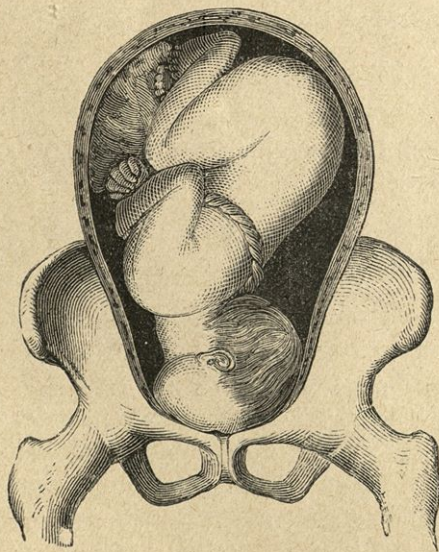
Razločevati je dve postavi obrazovih leg: prvo in drugo. Prva obrazova lega je tista, pri kateri je brada na desni in hrbet na levi strani. Pri drugi obrazovi legi je brada na levi in hrbet na desni strani.

Porod pri obrazovih porodih je samo mogoč, če se zrelega živega otroka obraz z brado navspred zasuče, ker ima prav ustvarjena medenca samo takrat dosti prostora, kadar se otrokov obraz tako zasuče.

a. Prva obrazova lega.

§ 234.

Nad sramnim sklepom leži glavica, katera se dá bolj obširno otipati, na dnu je ritka, na desni strani manjši otrokovi

Pod. 37. Prva obrazova lega.

deli, kateri se dajo prav dobro razločiti. Vkrivljen hrbet se težko najde, in lahko je oprsje, katero skoraj tikoma na maternični steni leži, z njim zameniti; najbolj gotov razloček dela vtripanje otrokovega srca, katero se razločno sliši ravno tam, kjer so manjši otrokovi deli, torej na desni strani.

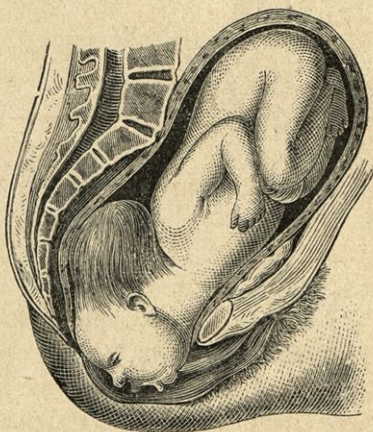
Vnanje preiskovanje ne pripusti gotovega spoznanja, kako otrok leži; temveč pa razjasni notranje preiskovanje take

dvombe, zakaj na obrazu nahaja preiskujoči prst tako gotova znamenja, da ni lahko mogoče, čepinino z obrazovo lego zamenjati, ako je namreč maternično ustje že precej odprto in mehur ohlapen; najlažje in najbolj gotovo se dá to spoznati, kadar je maternično ustje odprto kmalo po mehurjevem razpočenju, ker se ta čas porodni otok še ni naredil. — Otiplje se namreč na levi strani čelo z veliko mečavo in od tod se pride čez nos do nosovega konca, do ust s trdim, gladkim čeljustnim robom, na strani nosa se otiplje rob jamic, v katerih so oči in pa trepalnice, zlasti predležeče.

Ako je mehur že davno počil in je obraz že trdno v medenco pritisnjen, je tako zelo otekel in spačen, da je dostikrat težko ga spoznati in je mogoče ga potem z ritko zameniti; takrat je trdi nosov izrastek in čeljustni rob najbolj gotovo razločevalno znamenje.

Porodba prve obrazove lege je ta-le:

Glavica vstopi v medenco z močno stegneno glavico in z brado od prsi oddaljeno tako, da leži najdaljši obrazov premernik v levem medenčnem povežniku. Glavica je opisala svoje prvo vrtenje — ona se je stegnila. Desno ličice leži najglobočje in na njem se naredi porodni otok. Glava stopi nižje. Pri tem se zasučé obraz tako, da pride brada pod istostranski sramnični podaljšek in zaglavje na nasprotno stran zadej — glavica je opisala svoje notranje vrtenje. Sedaj se upre bradica v sramnični obok in ostala glava predira čez presredek, tako, da se za obrazom najprej rodi čelo, téme in slednjič zaglavje, — glavica se je vklonila in izstopila. Ker se pleča po desnem povežniku doli pomikajo, mora se glavica zopet proti desnem maternem stegnu obrniti, — ona je opisala svoje vnanje vrtenje. Porodba ostalega života je taka, kakor pri čepininih legah.

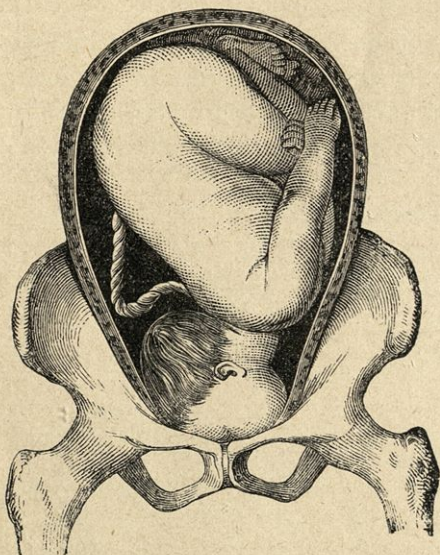
Pod. 38. Izstop otroka v prvi in drugi obrazovi legi.

Obraz je zavoljo velikega porodnega otoka vedno zabrenknjen in višnjevo-rudeč.

b. Druga obrazova lega.

§ 235.

Druga obrazova lega se spozna ravno tako, kakor prva, samo da je hrbet na desno obrnjen, manjši otrokovi deli leže na levo in ravno ondi zdolaj se sliši srčno vtripanje najbolj glasno. Znotraj se otiplje na levi strani brada, na desni pa čelo.

Pod. 39. Druga obrazova lega.

Porodba je ravno taka, kakor pri prvi obrazovi legi, samo da gre otrok po nasprotnih premernikih iz medence. — Obraz se tako zasuče, da pride s svojim najdaljim premernikom v desni povežnik medenčnega vhoda, to je, brada na levo in navspred, čelo na desno in navzad, pri tem se naredi porodni otok po mehurjevem razpočenju na levem ličicu; potem pride brada pod sramni obok, čelo naravnost proti križ-

nici in predira ravno tako, kakor pri prvi obrazovi legi in se tudi tako izmota.

Ker se izmotajo pleča, katerih levo leži navspred, po nasprotnem povežniku, to je, po levem, gleda obraz potem na levo. Trup se ravno tako rodi, kakor pri drugi čepinini legi.

Glava otročja je po porodu odzgor navzdol sploščena, ravnik pa veliko daljši.

Vzrokom obrazovih leg prištevati je mnogokrat stisnjeno medenco; zatoraj pazi babica na ta vzrok pravočasno.

Pri obrazovih legah predpade rada popkovina. O tem se bo govorilo pozneje.

Ker mehur prezgodaj razpoči, odteče vsa plodova voda in se maternica vleže na otroka prav na tesno tako, da krvni krogotok ploda prekine.

c. Napačnosti porodbe pri obrazovih legah.

§ 236.

1.) Obrazov porod z brado navzad. Tak porod se more samo pri negodnih ali maceriranih otrokih zgoditi, ker je nemogoče, da bi se zrel otrok s prsmi in glavico ob enem rodil, ako je medenca prav ustvarjena.

2.) Globoko poprečno stanje obraza, če se obraz, namesto da bi se zasukal, poprečno postavi in se do medenčnega izhoda doli pomakne, tako da je brada še vedno na eno, čelo pa na drugo stran naravnano. Tu opravi narava sama prav malokdaj porod; ako ga pa opravi, se zgodi, da se nazadnje brada vendar še hitro navspred zasučje.

d. Ravnanje z obrazovimi legami.

§ 237.

Ko je babica obrazovo lego pri porodnici spoznala, naj ji tega nikakor ne pové, pač pa njenemu možu ali njenim ljudem zavoljo tega, da se do zdravnika obrnejo.

Ravnanje z obrazovo lego se ne razločuje veliko od čepinine lege. Nevarnosti prezgodnjega mehurjevega razpočenja se razodevajo pri obrazovi legi veliko poprej; toraj naj babica pred vsem na to pazi, da se mehur cel ohrani, dokler se maternično ustje ne razlika. — Kadar tedaj preiskuje, naj mehur varuje in spravi porodnico koj v začetku poroda v posteljo, in prepové naj ji ostro, popadke izdelovati.

Kadar se mehur razpoči, naj posebno pazi, da ne poškoduje otrokovih oči, ko preiskuje. — Dalje naj prav pridno posluša, kako otrokovo srce vtriplje, ker se pri obrazovih legah, kakor je bilo že rečeno, lahko v obteku krvi kaj napačnega primeri in zavoljo tega otrok pogine.

V drugi porodovi dōbi ima babica z vso skrbnostjo presredek podpirati, ker se jako lahko raztrga, ali nikakor ne sme glavice v prediranju zadrževati.

Ako se porod pri obrazovi legi napačno odseda, ima babica vselej takoj po zdravnika poslati, ko si le količkaj misli, da porod neče pravilno preteči, tedaj, ako se pri prečnem stanju obraza brada še ne zasuče navspred, dasiravno so popadki prav močni.

Ko je otrok rojen, naj ga ne pokaže koj materi, da jo po nepotrebnem ne vstraši s pogledom oteklega otrokovega obraza; če bi mati le ne hotela čakati, naj ji babica pové, da bo otok v nekih urah popolnoma zginil.

Da otroku porodni otok hitreje zgine, je najbolje, na obraz mrzle obkladke pokladati; za to se rabijo dva- do štirikrat zgānjene platnene cunje, katere imajo v sredi dosti veliko luknjo, da more otrok skozi njo dihati.

2. Čelne lege.

§ 238.

Čelne lege so lege podolgoma, pri katerih je čelo vodeči del ploda in pri prediranju tudi ostane. Pri notranjem preiskovanju najde se na eni strani čela še velika mečava, na drugi strani pa nosov koščeni izrastek.

Razločujemo prvo in drugo čelno lego. Pri prvi je velika mečava na levo, pri drugi na desno.

Ako ostane čelna lega i nadalje v preteku poroda, tedaj opiše glavica sledeča gibanja:

Glava se nekoliko stegne ter stopi nižje s čelom naprej v poprečniku v medenco; potem se zaobrne čelo navspred in pride pod sramnični obok, kjer se nosov koščeni izrastek pod njega vpre — ona opiše notranje vrtenje. Sedaj se sklone glava in čez presredek se pokažejo čelo, potem téme in nazadnje zaglavje. Ko je zaglavje izstopilo, se stegne nekoliko glava, in izpod sramničnega oboka stopijo nos, usta in brada na dan. Zunanje vrtenje se završi tako kakor pri drugih glavnih legah, namreč, da se pri prvih čelnih legah obraz k desnemu, pri drugih čelnih legah k levemu stegnu matere obrne.

Porojena glavica ima izbočeno čelo in ploščnato zaglavje. Porodni otok je na čelu.

Čelne lege se k sreči prav redko kedaj primerijo in se spremené, ako so popadki krepki, v čepinine lege, ali pa, če se brada globočje pomakne, v popolne obrazove lege. Ako se taka izpremembra ne zgodi, je treba vselej umetne pomoči, ker gre glavica pri čelnih legah s svojim največjim premernikom skozi medenco. Treba je toraj, da babica za vsak slučaj čelnih leg zdravnika pokliče.

§ 239.

Iz načina, kako se glavica pri posameznih legah vrti, zamore babica razvideti, da se glavica samo pri čepininih legah, kadar je zaglavje najnižje, z zaglavjem **navspred** rodi, med tem ko se pri vseh drugih legah in pri onih čepininih legah z obračanjem zaglavja navzad z zaglavjem **navzad** rodi. Po tem takem je samo pri čepininih, kadar zaglavje najnižje stoji, obraz navzad obrnjen, pri vseh drugih pa navspred.

3. Medenčno-končne lege.

§ 240.

Medenčno-končne lege se imenujejo tiste lege po dolgem, pri katerih je otrok z bodisi katerim delom svojega zdolnjega trupa k porodu nastavljen.

Medenčno-končne lege se delé, kakor je bilo že rečeno, v ritkine, v kolenine in v nožne lege.

Tiste medenčno-končne lege, pri katerih je hrbet na levo obrnjen, imenujejo se prve, in tiste, pri katerih je na desno obrnjen, druge lege.

Najnavadnejša je popolna ritkino-nožna lega.

Vsaka medenčno-končna lega je otroku nevarna:

- 1.) Ker naposled se izmotajoča glava na popkovino pritiska, katera poleg nje k potici gre. Ako se tedaj glavica le količkak prepočasi skozi medenco pomika, pogine večjidel otrok;
- 2.) pri porodu se prav lahko držanje glavice in rok spremeni, ker se ročice na mejno črto upró, se ob glavici gori sprosté in se brada od prs oddalji;
- 3.) otrok začne rad prezgodaj dihati, predno je glavica iz porodovih potov prišla; vsled tega se zgodi, da kri, sluzi ali plodova voda mesto zraka po dušniku v pljuča pridejo in tako oživiljenje zamrtvega

otroka onemogočijo; 4.) pri medenčno-končnih legah se prav mnogokrat mehur prej razpoči, kar ima nevarne nasledke.

Za mater so medenčno-končne lege kot take brez nevarnosti, vendar pa, ker je pri teh legah za rešitev otroka velikokrat umetno pomoči treba, trpi posredno tudi mati, n. pr. kadar se roki rešujeta, ali se glavica izmotava i. t. d.

a. Pravilna porodba.

§ 241.

Pravilna porodba pri medenčno-končnih legah je enaka porodbi pri čepininih legah, toda v nasprotnem redu; zakaj pleča kakor tudi glavica grejo pri pravilnem preteku po ravno tistih premernikih, kakor pri čepinini legi.

Prva medenčno-končna lega.

§ 242.

Tu se dá, če je trebuh tanek, nad sramničnim sklepom velik negladek otrokov del, ritko, otipati, nasproti nji pa na materničnem dnu trdo, okroglo in gladko čepinjo; na levi strani je hrbet, v desnem materničnem boku bolj nizko so pa manjši otrokovi deli. Otrokovo glavico se spozna najbolj s tem, da se roka ploskoma in rahlo na trebuh položi tja, kjer se jo misli najti in se potem s konci prstov po večkrat za vspored hitro utiskaje pa brzo zopet odskakovaje tipa na glavico. Otrokovo

Pod. 40. Prva popolna ritkino-nožna lega.

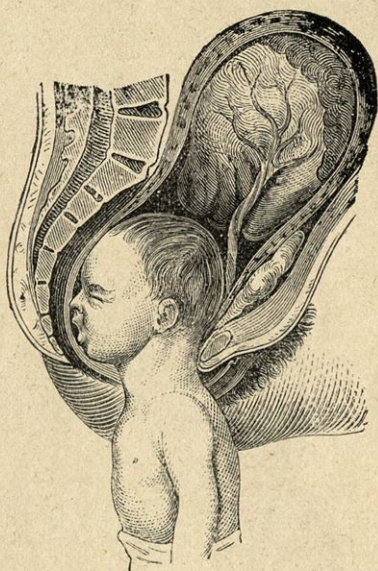
srce se sliši najbolj na levi strani blizo maternega popka.

Znotraj preiskovaje otiplje babica v začetku poroda na levi strani spredaj ali pa še večkrat na levi strani zadaj ritko;

vedno leži navspred obrnjena leva zadnja stran ritke, na kateri se pozneje tudi porodni otok naredi, kot mehka polokrogla reč najnižje; zadaj za njo se otiplje zadek, na desni strani spolovila in dostikrat ena ali pa obe nožici. — Ko se je mehur razpočil, se umaže preiskajoči prst s črno-zeleno otročjo smolo, katera iz otrokovega zadka teče.

Kakor pri prvi čepinini legi nazadnje se izmotajoča ritka ne gre po nobenem gotovem premerniku, ravno tako tudi naprej gredoča ritka ne; pomika se zdaj po levem, zdaj po desnem povežniku v ravni premernik medenčnega izhoda tako, da se leva zadnja stran ritke pod sramničnim sklepom in v sramni odprtini pokaže; upira se pa toliko časa na spodnji rob sramničnega sklepa, dokler se desna ritka čez presredek ne zmuza. Hrbet je obrnjen proti levemu maternemu stegnu in se zasučje vedno bolj in bolj na levo stran in navspred.

Pri pravilnem preteku pride poslednjič, če se otrok prav drži, levo plečice pod sramni obok, kmalo potem pa desno čez presredek. Zdaj se je tudi glavica, katera je z obrazom na desno in navzad gledala, iz desnega povežnika v ravni premernik medenčnega izhoda zasukala tako, da se zaglavje na sramni obok upre in se potem brada, obraz, čelo, téme čez presredek zmuza, prav nazadnje pa zaglavje.

Pod. 41. Pravilni izstop glave pri prvih ali drugih medenčno-končnih legah.

Druga medenčno-končna lega.

§ 243.

Pri vnanjem kakor tudi pri notranjem preiskovanju se nahaja vse tako, kakor pri prvi ritkini legi, samo s tem

razločkom, da je hrbet in toraj tudi ritka na desno obrnjena in da se sliši otrokovo srce na desni strani vtripati.

Pod. 42. Druga priprosta ritkina lega.

Tudi porodba je taka, kakor pri drugi čepinini legi, samo da se po nasprotnem redu godi: pleča namreč gredo po desnem, glavica pa po levem povežniku. Na desni ritki, katera vedno navspred leži, se naredi porodni otok, in desno plečice se prikaže pod sramnim obokom, potem se obrne hrbet navspred, ker se glavica tudi z obrazom čez presredek naprej zmuza.

b. Nepravilna porodba.

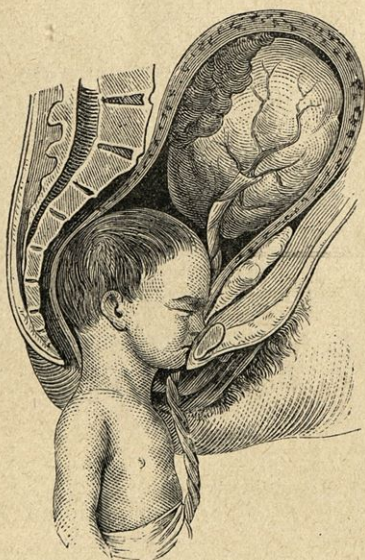
§ 244.

Ako so medenčno-končne lege pri tem ravno popisanem pravilnem preteku tolikrat za otrokovo življenje nesrečne, je nevarnost še večja, če porodba ni pravilna ali pa če se otrok prav ne drži.

Največkratne nepravilnosti porodbe so:

a) da se otrokov trup s hrbtom navzad zasuče tako, da pride glavica z obrazom navspred ali

b) da se glavica do prečnika medenčnega izhoda tako doli pomika, da gleda obraz na desno ali pa na levo stran.

Pod. 43. Nepravilni izstop glave pri medenčno-končnih legah.

Napačno držanje otrokovega gorenjega trupa se primeri, če se brada preveč od prs oddalji ali pa če se ročice ob glavi gori sprosté.

Vse te nepravilnosti potrebujejo vselej umetne pomoči in zrel otrok navadno pogine, predno tak porod naravna moč sama dodela. — Dostikrat je nespametno ravnanje babice teh nepravilnosti krivo.

§ 245.

Kolenine lege so prav redke. Tukaj se koleno lahko zamenja z laktom. Zatorej potegni babica prav na lahko predležeči mali del v nožnico, ker le tako ga bo spoznala.

Gledé nožnih leg je omeniti, da je prav lahko mogoče, da se otročjo roko za nogo smatra. Da se to ne dogaja, zapomni si babica, da je na nogi peta kljukasto izpodobljena, da se otipljeta na njeni vsaki strani členka, da so prsti na rokah po globokih, na nogah pa po plitvih zarezah ločeni, da se ne dá palec na nogi toli odstraniti od drugih prstov, kakor na roki.

Zgodi se tudi večkrat, da rokica zgrabi preiskujoči prst, ali pa, da so prsti na roki v pest stisnjeni, kar ni mogoče na nogi.

Porodba koleninih in nožnih leg je slična oni ritkinih leg, s tem razločkom, da pri koleninih in nožnih legah se kolena in noge pred ritko porode.

c. Ravnanje z medenčno-končnimi porodi.

§ 246.

Kadar babica medenčno-končno lego spozna, poslati mora brzo po zdravnika, in poskrbi sama ali porodnični bližnji za vse to, kar je bilo že pri pravih porodih rečeno, zlasti pa za oživljajoče pomočke, za gorko in mrzlo vodo, za gorke rjuhe i. t. d.

Dokler zdravnik ne pride, naj spravi porodnico takoj, ko se porod začne, v posteljo, iz katere ne sme več iti, da se mehur predčasno ne razpoči; zavoljo tega ji mora babica ostro prepovedati, v prvi porodovi dôbi popadke izdelovati. Babica sama pa naj se varuje, da preiskovaje mehurja ne predre.

Ko se je mehur pravočasno razpočil, naj položi babica porodnico vznak in ji podloži križ. Odslej sme porodnici izdelovanje popadkov pripustiti, ona sama pa naj podpira presredek po pravilih, kadar otrokova ritka predira. Že rojene otrokove dele naj zavija v pregrete rjuhe.

Ko je otrok do popka rojen, naj poišče babica popkovino, in če vidi, da je popkovina preveč nategnjena, naj jo nekoliko orahlja; to se zgodi, da prime popkovino z dvema prstoma in jo počasi doli potegne. — Ako vtriplje popkovina krepko, naj prepusti porod dalje samemu sebi, in samo porodnico naj opominja, popadke izdelovati. — Odslej mora babica popkovino večkrat otipavati, in koj ko čuti, da neredno in slabeje vtriplje, naj drgne maternico na dnu, in če se porod zavoljo tega nič kaj ne odseda in zdravnik še vedno ne pride, mora porod brzo po pravilih umetnosti, kakor bode pozneje povedano, dokončati, to je, otroka izvleči. To se mora pa nevtegoma zgoditi, če se vtripanja popkovine nič več ne čuti.

Pri medenčno-končnih legah predočuj si vedno babica, da od tistega trenutka, ko je ritka porojena, pritiskajo prsi memo k potici idočo popkovino na medenco, istotako tudi glava. S tem je prekinjen dotok sveže krvi k plodu. Ta prenehljaj krogotoka vstrpi plod približno le pet minut, in mora, če ni porod med tem časom dokončan, poginiti.

4. Poprečne lege.

§ 247.

Poprečna lega se imenuje tista otrokova lega, pri kateri se dolgotni premernik otrokovega života z dolgotnim materničnim premernikom popolnoma križa.

Vzroki poprečnih leg so sledeči:

- 1.) vsled preobilne plodove vode raztegnjena maternica;
- 2.) zavoljo preohlapnega trebuha naprej nagnjena maternica (trebušnost pri večkrat porodivših);
- 3.) lahka premičnost družega dvojčka potem, ko je že prvi porojen;
- 4.) pretesna medenca, če je glava ali ritka iznad medenčnega vhoda odstopila;
- 5.) prirojena poprečna oblika maternice;

6.) predležea maternična potica.

Poprečne lege so prvotne tako dolgo, dokler se mehur ne razpoči. Prvotne poprečne lege se imenujejo prve postave, ako je glava na levi, druge postave, ako je glava na desni strani. Prve in druge prvotne poprečne lege so prve vrste, ako je hrbet navspred, druge vrste, ako je hrbet navzad obrnjen.

Plod zamore spremenjati pri še celem mehurju svojo lego; te lege se imenujejo spremenljive lege.

Ako pri prvotnih poprečnih legah mehur počí in pri tem plod svojo poprečno lego pridrži, tedaj nastane naslednja poprečna ali plečna lega. Plečne lege se imenujejo desne, ako leži desno pleče naprej, leve, ako leži levo. Pri vsaki teh leg je lahko hrbet ploda enkrat navspred, drugikrat navzad, tako da nastane sledeči pregled:

desna plečna lega:

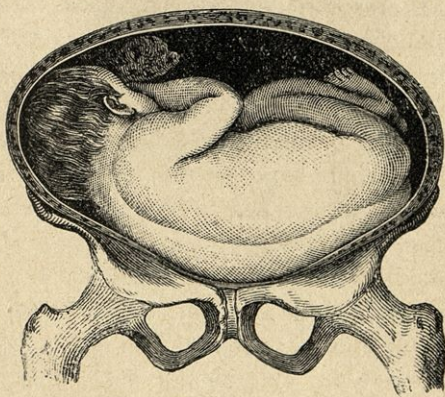
hrbet navspred;

hrbet navzad;

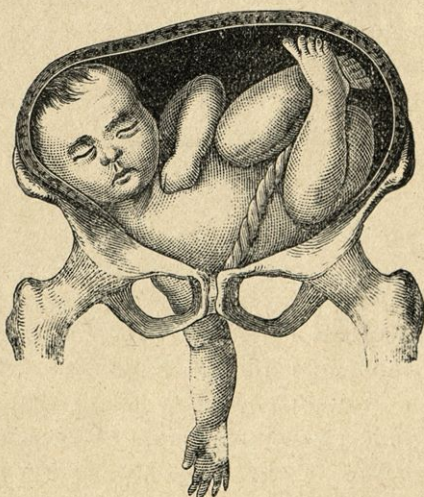
leva plečna lega:

hrbet navspred,

hrbet navzad.

Pod. 44. Druga prvotna prečna lega prve vrste (hrbet navspred).

Pod. 45. Desna plečna lega druge vrste (hrbet navzad).

§ 248.

Pri vnanjem preiskovanju se najde pri poprečni otrokovi legi, da maternica nima jajčeve podobe, da je poprek,

zlasti na dnu očitno raztegnjena. Nad sramničnim sklepom se ne najde noben večji otrokov del, sicer pa se najde na eni strani glavica, na nasprotni pa ritka; glavica in ritka ležite blizo enako daleč od medenčnega vhoda in dostikrat je mogoče, med njima hrbet zaslediti, in v tem slučaju se sliši vtripanje otrokovega srca ali nad maternim popkom ali pod njim ali pa ravno na popku.

Pri notranjem preiskovanju se najde v nosečnosti in predno se mehur razpoči prazno, visoko stoječe nožnično obočje; samo včasih pri dvoročnem preiskovanju se dajo nožice ali pa ročice otipati.

Ko se je mehur razpočil, se dá pri notranjem preiskovanju najlažje postaviti otrokova spoznati, ker se takoj otrokovi deli v medenco vrinejo in sicer: hrbtišče, rebra, prsna kost, ledna meča, pazduha ali naprej ležeča ročica. Kamor je odprt reberni obok, tam leži ritka, ravno tako tudi, kamor je pazduha odprta. Da izvé babica, katera roka naprej leži, naj jo prime s svojo preiskujočo roko tako, kakor prijatelj prijatelju v roko seže; ako se prilega otročja roka v preiskajočo, potem je roka ravno istega imena, sicer pa nasprotna roka.

§ 249.

Poprečne lege so zrelim otrokom vsikdar nevarne, ker otrok vselej umrje, če se ob porodu sam sebi prepusti; pa tudi mati je v veliki nevarnosti. — Večjidel ostane porod nedodelan, ker porodne moči ali počasi omagajo, ali občni krč maternico prime, ali se pa maternica razpoči. Samo v srečnih okolščinah se spremeni včasih poprečna lega še prej ali malo potem, ko se mehur razpoči, v dolgostno lego, kar se imenuje samosvoji obrat. Silno redko kedaj dodela narava sama porod poprek ležečega mrtvega nezrelega otroka v medenčni duplini; tak porod se imenuje samosvoje izmotanje otroka. To se tako-le godi: Če se poprečna lega sama sebi prepusti, se vrine najprvo po mehurjevem razpoku navzdol ležeče pleče v medenčno duplino, naredi se vselej plečna lega. Ako je medenca prostorna, živi ali mrtvi otrok nezrel in ima porodnica močne popadke, se pritiska naprej ležeče pleče vedno bolj globoko v medenco, glava se pomika bolj in bolj navspred, tako dolgo, da se poslednjič ravno nad sram-

nični sklep vleže. Pri tem se vrat silno nategne, ker se glavica na mejno črto upre in tako je mogoče, da se ostali trup zadaj memo glavice po križnični izvotlini doli zmuzne, da se rodé najprvo naprej ležeča pleča, potem spodnji del prs, trebuh, ritka z nožicami in nazadnje glavica sama.

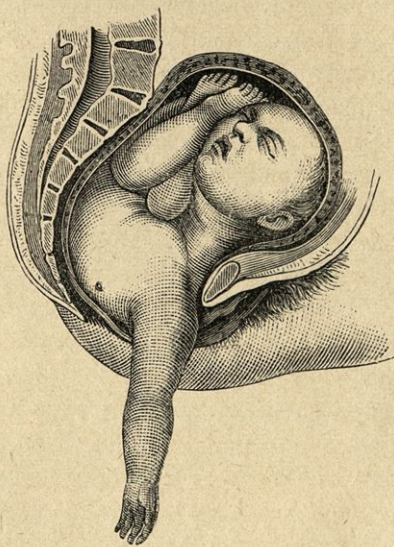
Pod enakimi ugodnimi pogoji zamore tudi pleče ostati naprej ležeči del, tako, da stopita trup in glava ob enem skozi sramno odprtino. Ta porod zovemo porod s podvojenim trupom.

§ 250.

Kar zadene ravnanje s porodom poprek ležečega otroka, mora babica po zdravnika poslati takoj, ko pri kaki porodnici poprečno lego otroka spozna.

Do zdravnikovega prihoda naj babica porodnico v posteljo spravi, tudi če se je porod še-le začel in naj ukaže porodnici vsikdar na isti strani ležati, na kateri je glavica, ker bi še mogoče bilo, da bi se otrok sam obrnil, to je, da bi se glavica navzdol na medenčni vhod pomaknila, in bi se poprečna lega po samosvojem obračanju v lego po dolgem premenila. — Dalje mora porodnici ostro prepovedati, popadke izdelovati, da se mehur ne razpoči in do zdravnikovega prihoda cel ostane. — Ako bi zdravnik dolgo ne utegnil priti, naj poskusi babica, predno se mehur razpoči, vnanje obračanje; ako se pa to ne zgodi lahko, naj čaka še dalje zdravnika in pripravi med tem tako imenovano prečno posteljo, da jo dobi zdravnik pripravljeno, če bi jo potreboval.

Prečna postelja se tako-le napravi: Navadna postelja se s svojo stranico k steni primakne, sredina ležišča se z žimnico ali s kako drugo trdo blazino zviša, čez vse se pogrne kos nepremočljive tkanine in snažna rjuha. Za zgglavje

Pod. 46. Izstop poprek ležečega otroka pri samosvojem izmotanju.

se položi toliko blazin, da more porodnica s svojim zgornjim životom složno ležati. Podloga pri kraju prečne postelje mora čvrsto položena biti, da se ne premika, ker tukaj leži križ porodnice. Pred posteljo se postavi dva stola, na katera more porodnica svoji nogi položiti; med stola se na tla žaganja nasuje, da kri nanj teče, ali se pa kaka posoda postavi.

Ako ni več časa prečne postelje pripraviti, potem se moramo zadovoljiti s povežno posteljo, katera v tem obstoji, da se pomakne porodnica, ležeča v postelji, s križem na rob postelje, tako, da pride ena noga na primaknjeni stol, druga pa na postelji ostane.

Ako bi zdravnik ne utegnil še priti in bi se velike nevarnosti za otrokovo življenje bati bilo, potem je babična dolžnost, poprečno otročjo lego v lego po dolgem spremeniti. Po razpočenem mehurju se sme najdalje pet ur z obračanjem čakati. Po preteku tega časa ni večjidel več mogoče otroka obrniti, ker se pleče tako silno v medenco vrine, da ni več mogoče z roko v maternico priti; in tudi, če se še v maternico pride, se ne dá več ploda obrniti. Take plečne lege zovemo zanemarjene plečne lege, pleče pa, pravimo, je vgozdano.

5. Povežne lege.

§ 251.

Povežne lege so tiste lege, pri katerih se sklada dolgi premernik otroka s povežnim premernikom maternice.

Povežne lege se utegnejo iz ravno tistih vzrokov, kakor poprečne lege, primeriti. V nosečnosti je malo ležeče na povežnih legah; drugače je pa ob porodu, ker se ob porodu kaj lahko primeri, da ročice ali nožice ali popkovina naprej padejo, ali se povežne lege v prečne lege spremené.

Povežne lege nimajo sebi lastne porodbe, ker se za časa poroda spremené ali v dolgostne ali v prečne lege.

Pri povežnih legah nahajamo nad levim ali desnim vodoravnim sramničnim podaljškom velik otrokov del, kateri se, ko ga vnanje potipljemo, na levo ali desno lednico umakne. Notranje preiskovaje najdemo prazno nožnično obočje, in na oni strani, kjer je velik otrokov del, se dá ta le nerazločno skozi obočje otipati.

Ravnanje s poveznimi legami je tako, kakor pri poprečnih legah. Da se mehur prezgodaj ne razpoči, naj spravi babica porodnico takoj v posteljo, naj jo vedno postrani položi, in sicer vselej na tisto stran, na katero je veliki otrokov del obrnjen, kateri leži blizo medenčnega vhoda. — Tako se posede maternično dno z otrokovim velikim dnom bolj na tisto stran, na kateri porodnica leži in spodnji maternični del se mora zavoljo tega na nasprotno stran naravnati; tako pride veliki otrokov del, kateri navzdol leži, na ali pa v medenčni vhod, to je, zavoljo te porodnične lege se spremeni povežna otrokova lega v primerno lego po dolgem.

Ko je babica porodnico tako položila, naj ji prepove tudi še popadke izdelovati in po nekaterih popadkih naj jo znotraj preišče; ako najde razločno, da glavica naprej leži, naj pusti porodnico tako ležati, dokler se mehur ne razpoči, potem pa naj ravna s porodom, kakor z vsakim čepinim porodom.

Ako pa preiskovaje najde, da ima otrok medenčno-končno lego ali da je nožnično obočje še vedno prazno, naj pošlje po zdravnika.

3. Dvojčki.

§ 252.

Dvojčke gotovo spoznati je vselej težko. Kolikor bolj gre nosečnost h koncu, toliko lažje se dá dvojčkina nosečnost spoznati; najročnejši za to je deseti mesec.

Večji trebuh, zlasti po širokosti, hitreje raztegovanje maternice, večje težavnosti nosečnosti i. t. d. so samo znamenja, katera babico opominjajo, naj bolj natanko preiskuje glede dvojčkine nosečnosti; ta znamenja utegnejo pa tudi druge okolnosti, kakor n. pr.: preobila plodova voda, sila velik otrok, poprečna lega i. t. d. delati.

Znamenja, po katerih se dajo dvojčki gotovo spoznati pri nosečih, kakor pri porodnicah, so: 1.) če najdemo natanko najmanj tri velike otrokove dele, n. pr. dvoje glav in eno ritko, ali pa nasproti; 2.) če slišimo prav natanko vtripati srce otrokovo na dveh nasprotnih straneh, ko v sredi med njima večjidel nič slišati ni; 3.) če pri notranjem preisko-

vanju naprej ležeči otrokovi del s prstom na enem mestu obdržimo, od zunaj pa drugega otroka pregibljemo, se oni otrokovi del skoro prav nič ne premika ali pa prav malo.

Razen omenjenih znamenj dobimo pa gotove še-le, ko se porod začne, ker se more zgoditi včasi, da se naenkrat dva mehurja nastavita, ali da otipljemo glavo in ritko ob enem, ali najdemo dve ročici ali nožici, katere ste si par, ali eno vtripajočo čvrsto in eno nevtripajočo velo popkovino, ali ko nevtripajoča popkovina naglo naprej pade ali je naprej ležeči otrokovi del maceriran in na kakem mestu trebuha vender še slišimo vtripanje srca otroka (to je srce drugega otroka).

Najbolj gotovo znamenje o dvojčkih imamo pa, kadar se po rojstvu enega otroka zopet mehur nastavi in naprej ležeče otrokove dele otipljemo ali pa skozi potrebušje občutimo.

§ 253.

Godni dvojčki so navadno manjši in lažji, kakor godni otroci pri enojni nosečnosti, in malokdaj sta oba enako trdna.

Pod. 47. Dvojčki. Prvi otrok v prvi čepinini legi, drugi otrok v popolni ritkino-nožni legi.

Pri dvojčkih je navadno eno dete z glavico, drugo pa z ritko navzdol obrnjeno, ker dvojčka tako položena najmanj prostora potrebuje. Da pa nista vselej tudi tako položena, se ume samo po sebi; lege so različne.

Dvojčkina nosečnost nastane, ako se vplodi eno jajčice z dvema cimama, ali pa dva jajčica vsako záse ter ob enem času. V prvem slučaju se izpodobi ena potica, ena usnjenka in dve vodenki; v poslednjem slučaju pa dve potici, ki ste ločeni ali zraščeni, dve usnjenki in dve vodenki.

Dvojčka, ki sta iz enega jajčica, sta vedno istega spola; iz dveh jajčcev sta pa različnega spola, utegneta pa tudi enega in istega biti.

Pri dvojčkih nahajamo pravilno dve popkovini, kateri izhajate vsaka posebej iz maternične potice. Prav malokedaj imata dvojčka eno samo popkovino, katera se še-le nekoliko pred maternično potico v dve razcepi.

Dvojlična nosečnost kakor tudi porod se mora zaradi tega nepravilna imenovati, ker noseče vsled nenavadno raztegnjene maternice veliko več trpé, ker se nadalje med porodom prav rada prvotna slabost popadkov ali pa krvavitve v tretji porodovi dōbi primerijo in, ker se naposled prav mnogokrat nepravilne otročje lege pripete.

§ 254.

Ako ležita dvojčka oba z glavico naprej, in je vse tako, kakor pri zdravem porodu, potem se more porod zgolj z močjo narave brez škode za mater in otroka dovršiti, in sta potem prav za prav le dva enojna poroda zaporedoma. Teh dveh porodov ima večjidel prvi samo dve porodovi dōbi, drugi dvojčkinih porodov pa se začne s koncem prve porodove dōbe, to je takrat, ko se mehur zopet nastavi. Posteljica se iztrebi navadno še-le po rojstvu družega otroka; prav malokedaj se iztrebi posteljica prvega otroka precej po njegovem rojstvu.

Čas med porodom prvega in družega otroka ni skoro nikoli enak in trpi včasih le par minut, včasih pa tudi več dni.

Ker se največkrat drugi otrok v medenčno-končni ali pa v poprečni legi k porodu nastavi, naj vsakikrat babica brzo pošlje po zdravnika, in to še pred rojstvom prvega otroka, da bo zdravnik koj pri roki, če bi se pri drugem porodu kaj napačnega primeriti utegnilo.

Razun pravil, po katerih se je pri enojnih zdravih porodih ravnati, je treba babici pri dvojčkinem porodu še na nekatera posebna pravila paziti.

Po rojstvu prvega otroka se mora babica po notranjem in vnanjem preiskovanju skrbno prepričati, kako drugi otrok leži. — Ako leži otrok z glavico naprej in ni ničesar najti, zavoljo česar bi se mogel porod družega otroka pohitriti, naj

čaka babica, da pridejo popadki sami. Še želeli je, da se drugi otrok vsaj pol ure pozneje rodi, kakor prvi, ker ima maternica čas se skrčiti, in več moči dobi, da drugo jajce iz sebe izžene. — Babica naj tedaj porodnici prepové, popadke kar najmanj izdelovati o času, kadar se mehur nastavlja, da ne počí prej, kakor bi imel zavoljo popadkov samih se razpočiti. Tako dobi zelo raztegnjena maternica čas, se toliko skrčiti, kolikoršno je celo drugo jajce. Potem se bo z dostojno močjo popadkov drugi otrok rodil in oboje posteljic iztrebilo. Tako se bo tudi, kolikor je moč, krvotoku v tretji porodovi dôbi ali kmalu potem najbrže v okom prišlo.

Posebno si zapomni babica, da je po porodu prvega dvojčka popkovino, ki iz nožnice visi, dobro podvezati, ker bi utegnil drugi dvojček, ki je še v maternici, izkraveti, če imata oba ploda eno potico.

Da ne bo babica dvojčka, ki sta enega spola, zamenjala, naj si prvenca na kakor si bodi način zaznamenova, n. pr. da mu na roko zanjko priveže.

Gledé tretje porodove dôbe veljajo ravno tista pravila, kakor pri enojnih porodih.

4. Napačno držanje otrokovo.

Prepad ročic in nožic.

§ 255.

Razun napačnega otrokovega držanja pri obrazovih, nekaterih medenčno-končnih in plečnih legah je tukaj posebno omeniti, da se primeri včasih pri čepininih legah, da roke ali noge otrokove predleže ali prepadejo.

Ako otipljemo ročice ali nožice za mehurjem, pravimo, da leže spred; ako pa po razpočenju mehurja, pravimo, ročice ali pa nožice so prepale.

Roke ali noge vselej takrat lažje prepadejo, kadar spredaj ležeči otrokov del popolnoma medenčnega vhoda ne zadela in plodova voda naglo odteče, n. pr. pri povežnih legah, če je otrok majhen, zlasti če je več plodove vode in se mehur razpoči, ko porodnica stoji, če je medenca zelo tesna i. t. d.

Pri glavnih legah se utegne po prepadu ročic ali nožic dostikrat ovira primeriti, katere narava ne more premagati, če je otrok zrel in so spolovila sicer prav ustvarjena, ker potem glavica in z njo vred se doli pomikajoče ročice ali nožice v medenci premalo prostora imajo; porod je zavljo tega zelo otežen.

Obnašati se je babici tako, da spravi porodnico takoj v posteljo, ko čuti, da ročica ali nožica naprej leži, in ukaže porodnici na tisto stran se vleči, na kateri ročica ali nožica ne leži naprej, torej n. pr. na desno stran, kadar čuti babica, da ročica v levi medenčni strani naprej leži. Pri ti legi pritiska glavica močnejše proti tisti strani medenčnega vhoda, na kateri ročica ali nožica leži, katera se zavljo tega dostikrat zopet nazaj potegne ali se tudi še potem dalje ne pomakne, ko se je mehur razpočil; da se o tem prepriča, naj preišče babica čez nekaj časa porodnico. — Ako se naprej ležeči ud ne pomakne nazaj, ima babica po zdravnika poslati, in po znanih pravilih ravnati, da se mehur prezgodaj ne razpoči. — Samo takrat, kadar zdravnik daleč stanuje ali takoj ne pride, mora babica poskusiti, naprej padlo ročico ali nožico nazaj spraviti, in če se to ne zgodi lahko, mora zdravnika čakati in še-le potem, ko vidi, da se je zavljo prepoznega zdravnikovega prihoda nevarnosti za otrokovo življenje bati, sme otroka na nožice obrniti.

5. Napačna velikost in podoba otroka.

§ 256.

Plod more biti nenavadno velik in popačen vsled nenavadno močnega splošnega razvoja, bolnega zvekšanja posamnih delov in spak.

Vsled splošnega premočnega razvoja se naredi tako imenovani velikanski otrok, čez 4 do 5 kilogramov težak, kateri je sicer pravilno izpodobljen, samo da so vsi njegovi deli nenavadno močni.

Porod velikanskega otroka je tak, kakor oni navadnega otroka pri zmerno stisnjeni medenci. Babici se je ravnati tako, kakor se je pri zmerno stisnjeni medenci učila. Če bi se glavica vgozdila, ima brž po zdravnika poslati.

Zvekšanje posamnih otrokovih delov vsled bolezni je spojeno z nepravilnim izpodobljenjem plodu ter je tukaj posebno omeniti vodenične glave in raznovrstnih povečanj trebuha.

Vodenična glava je neprimerno velika otrokova glava, ki ima vodo v sebi.

Ako je vodenična glava majhna, je še mogoče, da se porod živega otroka po naravni moči dodela; ako je pa vodenična glava bolj velika, se more porod samo po otrokovi smrti z močjo narave ali z umetnostjo dokončati.

Če otrok z vodenično glavo v maternici pogine, se večji del tako razmehča in vkupaj stisniti dá, da gre brez velicih težav skozi medenco; včasih počí vodenična glava ob porodu. Ako se pa otrok ne zmehča ali mu glava ne počí, obtíči glava v medenci in se ne poseda nižje, dasiravno so popadki zelo močni ali pa ostane premakljiva tudi po razlikanem materničnem ustju nad medenčnim vhomom in to takrat, kadar je tako velika, da ne more v medenco vstopiti, kar tudi velja, kadar se vodenična glavica poslednja rodi, ko jo je treba umetno zmanjšati.

Vodenično glavo ni lahko spoznati. Ker stojé vogli in robovi čepininih kosti daleč narazen, so šivi in mečave nenavadno široki; silno tanke kosti se dajo kakor koženica vtisniti. Mogoče je, da se vodenično glavico s sadovim mehurjem zamenja; babico bo to vsake zmote varovalo, da je plodova voda že odtekla in da se dajo lasje dobro razločiti.

Ko je babica vodenično glavico spoznala, naj pošlje takoj po zdravnika, če vidi, da se ne poseda nižje v medenco.

Nezmerno povečan trebuh nastane zaradi vode v trebuhu, zavoljo večjih jeter in ledic i. t. d. Vsled imenovanih nadlog se utegne otrokov trebuh tako raztegniti, da težko skozi medenco pride, ali da v medenci obtíči.

Spake so marsikateré; posebno je opomniti takih z dvema glavama na enem trupu ali dva trupa na eni medenci, zraščena dvojčka i. t. d., ker utegnejo porod zelo ovirati. Spoznati jih je vselej težko in velika sreča je, da se silno redko kedaj primerijo.

II. Napačnosti maternične potice.

§ 257.

Napačnosti maternične potice se kažejo posebno v 1.) velikosti, 2.) podobi, 3.) številu, 4.) zvezi, 5.) snovi in 6.) sedežu maternične potice.

1. Napačna velikost maternične potice.

§ 258.

Napačno velika maternična potica ne prizadeva nikakoršnih nevarnosti, k večjemu se ob porodu tu ali tam nekoliko od maternice odloči in tako vnanjo krvavitve nareja.

2. Napačna podoba maternične potice.

§ 259.

Podoba maternične potice utegne zelo različna biti; važna je tako imenovana podkvasta potica, ki svoji podobi primerno ob materničnem ustju sedi; iz tega se morejo precej velike krvavitve primeriti.

3. Napačno število materničnih potic.

§ 260.

Kar zadene število materničnih potic, se nekaterikrat primeri, da se pri enem otroku dve ali več materničnih potic nahaja, in je tista, iz katere popkovina izvira, glavna potica, druge se pa imenujejo stranske maternične potice, katerih spoznanje je še-le po porodu mogoče. — Take stranske maternične potice so dostikrat krive, da njih ena na materničnem ustju sedi.

4. Napačna zveza maternične potice.

§ 261.

Maternična potica utegne prerahlo ali pa pretrdno z maternico zvezana biti.

Če je maternična potica prerahlo z maternico zvezana, se lahko prezgodaj od nje odloči, krvavitve nastopijo, otrok pogine in se primerijo splavi ali pa prezgodnji porodi.

Pretrdno zvezanje maternične potice z maternico se naredi večjidel po vnetju in je krivo, da maternična potica v tretji porodovi dôbi v maternici zastaja, zlasti pa, da se v maternici ujame; nasledki tega so nevarni.

Kot znamenje vnetja maternične potice velja, če noseča po kaki nesreči, n. pr. če se je na trebuh udarila, če je padla i. t. d., ali pa tudi, če jo ni nič tacega zadelo, toži, da ima vedno na enem mestu maternice, večjidel na desni strani zgoraj, stalne bolečine in da take bolečine tudi občuti, če jo od zunaj na tisto mesto kaj pritisne. Največja stopnja napačne zveze maternične potice je vrvičasto k maternici privezana potica. Najmanjša stopnja napačne zveze pa je tedaj, kadar se samo kosmički maternice in maternične potice bolj tesno primejo.

Nasledki, ako maternična potica v maternici zastane, so: 1.) hude krvavitve, ker se ta ne more dostojno skrčiti, ali 2.) zastala maternična potica se razkroji, zgnjije in je kriva gnojnega posteljičnega čiščenja. 3.) Prav redko kedaj se zgodi, da čez nekaj časa narava sama zastalo maternično potico iz maternice iztrebi.

Babica ima s Kredejevim poprimkom potico iztisniti ali mora maternično potico umetno rešiti, t. j. priraščeno posteljico odločiti, kadar se je nevarnosti zavoljo odlašanja bati in bi zdravnik ne utegnil priti.

5. Napačna snov maternične potice.

§ 262.

Spremembe snovi maternične potice izvirajo iz kakega vnetja ali iz notranjih krvavitev. Take maternične potice so včasih prav popolnoma sprijene in se spremené v hrustanec; dostikrat se nahaja cela maternična potica kakor s hrustančastim obročem obdana ali pa z vlaknatimi gručicami vsejana. Dalje utegne maternična potica stolšena ali vodenična biti; včasih je maternična potica kakor z apnenimi zrnici posejana, ali pa so mehurčki na nji i. t. d.

Vse te napačnosti morejo splavov ali pa prezgodnjih porodov krive biti in se dajo še-le po porodu spoznati, kadar je mogoče maternično potico pregledati.

6. Napačni sedež maternične potice.

§ 263.

O napačnem sedežu maternične potice bilo je že pri krvavitvah iz maternice govorjeno.

III. Napačnosti popkovine.

§ 264.

Kot take veljajo: 1.) napačno dolga popkovina, 2.) zanjke popkovine, 3.) vozli popkovine, 4.) zvitek popkovine, 5.) napačni izvirek popkovine, 6.) popkovina naprej ležeča ali prepala.

1. Napačna dolgost popkovine.

§ 265.

Popkovina more biti ali predolga ali prekratka.

Predolga popkovina more čez 1 do 1 1/2 metra meriti. Taka popkovina se lahko otroka ovije, prepade ali vozle naredi, iz česar mnogoteri, in sicer nevarni nasledki za otrokovo življenje izvirajo.

Prekratka popkovina je že prirojena, ali je pa sama po sebi dosti dolga, pa se je ovila. Babica si more misliti, da je popkovina prekratka, kadar se vkljub dobro ustvarjeni medenci in dobrim popadkom porod zakasni, kar se pa še-le v drugi porodovi dōbi na tem spozna, da n. pr. glavica ob popadku nekoliko naprej stopi, o prenehljaju popadka se pa zopet nazaj pomakne, ter pri tem zaradi nategovanja maternične potice nekoliko krvi odhaja. Prekratka popkovina se lahko pretrga, ali maternico prebokne ali pa potico predčasno od maternice odtrga.

Če se prekratka popkovina po izstopu popka izkaže, naj prestriže babica popkovino kolikor mogoče daleč od popka proč, potem, ko jo je podvezala, in naj otroka izvleče.

Le prav redkokrat se najde, da popkovine popolnoma manjka in tedaj sedi maternična potica na otrokovem popku, otrok je tačas večkrat spaka in se večjidel splavi.

2. Zanjke popkovine.

§ 266.

Zanjke popkovine, to je, če se popkovina raznih otrokovih del ovije, se naredé, če je otrok zelo živ, če je obilo sadove vode ali če je popkovina bolj dolga.

Zanjke se nahajajo največkrat okrog vratu; popkovina je namreč včas po dva- do trikrat okrog vratu ovita; potem se tako imenovano jezdarenje na popkovini pri medenčno-končnih legah ne primeri tako redko.

Zanjke so prav malokedaj otrokovemu življenju nevarne, ako pride umetnost urno in dobro na pomoč. Če se pa nič ne stori ali se napačno pomaga, utegnejo otrokove smrti krive biti, ker se otrok tako rekoč sam s svojo popkovino zadrgne.

Babica mora znati tukaj pomagati kakor je prav, zakaj, predno bi zdravnik prišel, bi otrok že gotovo umrl.

Če babica vidi, da ima otrok, ko je njegova glava že rojena, popkovino okrog vratu ovito, jo mora takoj narahljati in čez pleča doli potisniti. Ako pa postaja otrokov obraz višnjevo-rudeč in popkovina vtriplje slabeje, mora babica porodnici reči, naj popadke izdeluje in mora otroka za pleča skozi orahljano popkovino izvleči.

Če je popkovina trdno okrog vratu ovita in se ne dá orahljati, je nevarnost za otroka velika, takrat naj si prizadeva babica, ovitek popkovine po možnosti hitro s škarjami prestriči, potem pa otroka prav hitro za pleča ven izvleči, da more prej ko je moč popkovino podvezati. Kadar sicer popkovina krepko vtriplje in se ne dá orahljati, jo mora dvakrat prevezati in v sredi med prevezama prerezati.

Ravno tako ima babica ravnati, kadar pri ritkinih porodih popkovino okrog otrokovega vratu ovito najde.

Pri tako imenovanem jezdarenju na popkovini pri medenčno-končnih legah mora babica takoj po izstopu ritke poskusiti, zanjko narahljati s tem, da jo povleče na tistem koncu, kateri pelje čez otrokov hrbet in jo čez eno stegno

zmuzati. Ako bi se z narahljanjem ne dalo nič opraviti, tedaj bi se morala popkovina prestriči in porod prav hitro dokončati.

3. Vozli popkovine.

§ 267.

Vozli popkovine so pravi, kadar se popkovina, kakor zaveza, sama ob sebi ovije, in mora n. pr. otrok ob porodu umreti, če so le količkaj bolj trdno zadržnjeni, ker se potem kri med otrokom in maternično potico ne more pretakati.

Tako imenovani goljufni vozli popkovine so brez vsacega pomena in so le žolca, ki se na popkovini nabere.

4. Zvitek popkovine.

§ 268.

Če je popkovina preveč okrog svoje osi ovita, se to imenuje zvitek popkovine; naredi se navadno pri otrokovem popku ali pa ondi, kjer popkovina iz maternične potice izvira in povzroči vselej, da otrok umrje, ker se kri ne more pretakati.

5. Napačni izvirek popkovine.

§ 269.

Navadno izvira popkovina iz srede maternične potice. Ako pa izvira na njenem robu, se zove to porobni izvirek popkovine. Ta zamore povzročiti, da popkovina prepade.

Popkovina zamore pa tudi izvirati iz jajčevih mren. V tem slučaju teko popkovinine žile od izvirka do potice v mrenah. Taka popkovina se zove šlarasta. Pomenljiva zamore biti ta napačnost le tedaj, ako te žile tik nad materničnim ustjem leže. Ako se mehur razpoči, se raztrgajo žile in plod se izkrvavi. Ako se pa ne raztrgajo, tedaj pogine plod vsled lastnega pritiska na nje.

Babica ima vselej po zdravnika poslati in v slučaju porobnega izvirka do tega časa tako ravnati, kakor če bi popkovina naprej padla. Ako je pa spoznala šlarasto popkovino, mora vse storiti, da se mehur do zdravnikovega prihoda ne razpoči.

6. Kadar popkovina spred leži ali prepade.

§ 270.

Kadar otipljemo popkovino skozi še celi mehur, pravimo »popkovina leži spredaj«; po mehurjevem razpočenju pa pravimo »popkovina je prepala«.

Vzroki te nepravilnosti so mnogoteri, in sicer poglavitni vzrok je: nepopolnoma napolnjen medenčni vhod, kakor n. pr. pri povežnih, poprečnih, medenčno-končnih legah, pri spremenljivih legah zavoljo preobile plodove vode in pri popakah medence, napačen sedež maternične potice, napačen izvirek popkovine, predolga popkovina i. t. d.

Nasledki tega se pokažejo še-le po mehurjevem razpoku, to je takrat, ko je popkovina naprej pala. Na prepadu popkovine pri poprečnih legah je malo ležeče, ker se tu otroka obrne; ravno tako ni prepad popkovine pri medenčno-končnih legah tako zelo nevaren; pri glavičnih legah pa je silno nevaren, ker glavica na popkovino pritiska, kri neha obtekati in otrok umrje. Materi ne škoduje nič prepad popkovine.

K tej napačnosti poklicati je takoj zdravnika. Do njegovega prihoda pa se zadrži babica, kakor sledi:

Kakor hitro je vtripajočo popkovino nad celim mehurjem našla, naj položi porodnico na tisto stran, na kateri ni prepale popkovine in naj prepove izdelovanje popadkov. V tej legi stopi predležeči otrokov del v medenčni vhod in ga zapre.

Ako je pa popkovina prepala in ni zdravnika takoj dobiti, potem poskusi babica pri visoko še stoječi glavi popkovino nazaj spraviti. Kako je popkovino nazaj spravljati, o tem bo govor pri porodničarskih opravah. Ako ostane nazaj spravljena popkovina v maternici, potem se položi porodnico na tisto stran, kjer ni popkovina naprej pala in se pusti porod v tej legi dodelati.

Vsekakor je pa pridno prisluševati vtripanju otrokovega srca.

Ako je popkovina naprej pala in je med tem časom glavica nižje v medenco stopila, potem ni več misliti na to, da bi bilo mogoče, popkovino nazaj spraviti. Gledati je tedaj samo, da se porod hitro dodela; veleti je porodnici, da naj

pritiska tudi ob času med popadki, drgniti je maternično dno in iztisniti je predirajočo glavico s poprimkom od zadej.

Ako popkovina več ne vtriplje, potem je ni treba nazaj spravljati. Zapomni si pa babica, da se plod po razpoku mehurja kmalo razkroji. Ako se toraj nadaljni porod zakasnuje (kakor n. pr. pri tesni medenci), treba je klicati zdravnika, ki porod umetno dokonča.

IV. Napačnosti jajčevih mren.

§ 271.

Jajčeve mre ne utegnejo ali pretanke ali pretrdne ali z maternico zraščene in zavoljo tega krive biti, da da se o porodu kaka napačnost primeri.

1. Pretanke jajčeve mre — prezgodnji razpok mehurja.

§ 272.

Pretanke jajčeve mre se prelahko razpočijo, in sicer že v nosečnosti vsled majhnega pretrešnja, ali pa pri početnem krčenju maternice.

Nasledki prezgodnjega mehurjevega razpoka so: 1.) Naprej ležeči otrokov del mora nožnični del in ustje maternice razlikati; to pa se bolj počasi in z večjimi bolečinami godi. 2.) Ker plodova voda odteče, se maternica tesneje otroka oklene, jo krč popade, ali omaga — preslabi popadki nastopijo. 3.) Ker se maternica tako tesno otroka oklene in na popkovino pritiska, se more zgoditi, da kri k otroku in od njega ne teka, kakor bi imela; če pa to predolgo trpi, mora otrok umreti. 4.) Zavoljo tega se lahko zgodi, da se maternična potica prezgodaj odloči in vsi nasledki prezgodnje ločitve maternične potice nastopijo.

Pri prezgodnjem razpoku mehurja je vselej, kolikor je moč, na to paziti, da plodova voda ne odteče vsa. — Ko se je tedaj mehur razpočil, se mora porodnica takoj v posteljo spraviti, s podloženim križem vznak vleči in babica je ne sme nikakor več iz postelje pustiti. Babica mora dalje pridno paziti, kako otrokovo srce bije, in ko izpazi, da bi utegnilo tu ali tam kaj napačnega biti, naj pošlje brzo po zdravnika.

2. Pretrdne jajčeve mrene.

§ 273.

Če se je maternično ustje razlikalo in se mehur ne razpoči, potem govorimo o pretrdnih jajčevih mrenah.

Če se tak mehur sam sebi prepusti, se rine močnejše in močnejše skozi maternično ustje tako, da se poslednjič v sramni odprtini pokaže. Ako se še tu ne razpoči, se nategne tudi maternična potica, katera je z jajčevimi mrenami trdno sklenjena in se potem več ali manj odloči ter krvavitev nastopi; maternična potica se utegne popolnoma odločiti in celo vplajeno jajce roditi. — Če je pa maternična potica z maternico bolj trdno sklenjena, poganja naprej ležeči otrokov del, toraj večjidel čepinja, jajčeve mrene naprej, to je, čepinja z jajčevimi mrenami pokrita vdira in predira. Večkrat se tu mrene pretrgajo in otrok se rodi s tako imenovano kapo, katera otroku, ako se mu brzo ne sname, lahko smrt prinese, ker se otrok zaduši; ravno to se tudi zgodi, če se celo rojeno jajce hitro ne pretrga in otrok ne reši iz tesne ječe.

Ako je glavica že rojena, pa se jajčeve mrene vendar še ne raztrgajo, se more primeriti, da se zavoľo nategovanja maternica prebokne, če bi bila maternična potica trdo z maternico zvezana.

Babica naj po pravilih mehur predere, če se je maternično ustje že pred časom razlikalo in glavica z največjim premernikom vstopila.

3. Z maternico zraščene jajčeve mrene.

§ 274.

Jajčeve mrene morejo vsled vnetja z maternico se zarasti, ter se vsled tega izločitev posteljice zakasni in odtrgani kosčki jajčeve mrene v maternici ostanejo. Ti ostanki delajo bolesterne poporodne popadke, povzročujejo krvavitve, jamejo gnjiti in napravljajo nevarne otročnične bolezni. Tako zraščenje jajčevih mren se dá le takrat gotovo spoznati, ako že v nožnici ležeča maternična potica po Kredejevem pritisku noče izstopiti in je treba z roko v maternično votlino po-njo seči.

V. Napačnosti plodove vode.

§ 275.

Napačnosti plodove vode se razodevajo ali gledé njene množine ali gledé njenih družih lastnosti.

1. Napačna množina plodove vode.

§ 276.

Če je preveč plodove vode, je maternica nenavadno raztegnjena in zavoljo tega rada nosečnost prezgodaj neha; dalje se zavoljo tega lahko zgodi, da se mehur prezgodaj razpoči; ker ima tu otrok premenljivo lego, se lažje poprek vleže, da ročice ali nožice ali pa popkovina naprej padejo; konečno se ne more maternica, ker je preveč raztegnjena, tako krčiti, kakor je prav, prva slabost popadkov nastopi in v tretji porodovi dóbi pa zavoljo naslednjih slabih popadkov krvavitve.

Maternica ima, kadar je preveč plodove vode, vselej enakomerno, bolj okroglo podobo, je bolj napeta in je zavoljo tega otrokovo lego vselej težko spoznati; dalje je maternica večja, kakor bi imela v dotičnem mesecu nosečnosti biti, zavoljo česar je vselej težko povedati, koliko časa že nosečnost trpi.

Babica naj se varuje, ta stan z dvojčki ali z nenavadno velikim otrokom zamenjati.

Pri preobilni plodovi vodi mora babica tako porodnico takoj v začetku v posteljo spraviti, da se mehur ob pravem času razpoči, in ker, če porodnica vznak leži, ne more tako lahko kak otrokov del naprej pasti in se tudi otrok najbolj gotovo po dolgem vleže, če ima še premenljivo lego.

Če bi popadki oslabei, mora babica po zdravnika poslati.

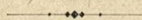
2. Napačne lastnosti plodove vode.

§ 277.

Plodova voda utegne biti zelo kalna ali smrdeča; taka je, če je otrok zbolel ali pa umrl, ker so ohlapnile obročne mišice, katere otrokov zadek zapirajo in vsled tega otročja smola izteče in se s plodovo vodo zmeša. Kalna plodova voda

se hitro razkroji in postane smrdeče-gnjilobna, zavoljo česar otrok umreti in se materna kri okužiti more.

Kadar je barva plodove vode nepravna, mora babica takoj vedeti, da je otrokovo življenje v nevarnosti; pazljivo naj toraj posluša vtripanje otrokovega srca in, če je neredno in če se je porod zakasnil, naj nemudoma zdravnika pokliče.

Tretji oddelek.

1. Spoznanje otrokovega življenja v nosečnosti.

§ 278.

Ali otrok živi v nosečnosti, je spoznati gotovo:

- 1.) Če se sliši vtripanje njegovega srca;
- 2.) če čuti ali vidi babica njegovo gibanje;
- 3.) če se primeri, da čuti vtripanje naprej ležeče popkovine; babica mora dobro paziti, da ji kaka žila nožnice v prste ne vtriplje.

Vsako teh treh znamenj pričuje že samo zá-se, da je otrok še živ.

Da je otrok živ, si moremo dalje misliti:

1.) iz krepke opornosti otroka; to se pravi, če kako živo dete kam odrinemo, pride večjidel v kratkem času zopet na svoje mesto nazaj;

2.) če se spremembe, zlasti na maternici in na siscih godé, kakor je času primerjeno;

3.) če noseča ni prestala ne bolezni ne druge škode, katere bi utegnile otroka ugonobiti, kakor hude bolezni, krvavitve i. t. d.;

4.) če ni nikakoršnega znamenja, po katerem bi se dalo misliti, da je otrok mrtev.

2. Spoznanje mrtvega otroka v nosečnosti.

§ 279.

Ali je otrok v maternem telesu mrtev, se ne dá nikoli gotovo reči, samo misliti se dá to.

Taka znamenja, po katerih se misli, da je otrok mrtev, so:

1.) če je mater kaka škoda zadela, zavoljo katere otrok umreti more; n. pr.: če pade mati na trebuh; če se njeni život presilno pretrese; če mati hude, zlasti vročinske bolezni prestande;

2.) če se po večkratnem preiskovanji ne čuti ne vtiranja srca otrokovega, ne njegovega gibanja;

3.) če se otrokovi deli več ne vpirajo preiskajoči babici, to se pravi, če ostanejo tam, kamor jih porinemo;

4.) če se znamenja nosečnosti ne razodevajo poredoma od meseca do meseca, kakor bi se imela, zlasti pa, če ohlapnuje trebuh in sisca, iz katerih se siratkasta voda cedi;

5.) če noseča sama na sebi kaj nenavadnega čuti, da jo, postavimo, mrazi po celem životu ali pa samo po trebuhu, da ima bolečine v nogah, slabo barvo, ji jed ne diši, jo težave prehajajo, se ji ostudno kolče, da bljuje, jo driska i. t. d.;

6.) kot posebno znamenje pa je, če čuti noseča v trebuhu, kakor da bi jo nekaj vedno doli tiščalo, in da se zavali nekaj težkega okroglega, kakor svinčena krogla, na tisto stran, na katero se obrne.

Kolikor več je takih znamenj, toliko bolj se dá misliti, da je otrok mrtev.

3. Spoznanje otrokovega življenja ali smrti ob porodu.

§ 280.

Čeravno vsaktero poprej imenovanih znamenj pričuje, da otrok gotovo živi, je pa vendar še posebno dobro znamenje otrokovega življenja, da se naredi čvrst poroden otok.

Ako je babica v začetku poroda znamenja življenja zapazila, o porodu pa minejo, naj si tako dolgo misli, da otrok znabiti živi, dokler nima nikakoršnih gotovih znamenj, da je mrtev, in te so: 1.) če vidimo na že rojenem ali naprej padlem delu otrokovem očitna znamenja gnjilobe; 2.) če naprej padla popkovina več ne vtriplje, če je vela, ohlapna in hladna; 3.) če otipljemo namesto čvrstega otoka na glavicu le ohlapno mošnjo, v kateri čepinine kosti več niso ena z drugo krepko zvezane.

Da je otrok mrtev, si more babica misliti: 1.) če ne najde nikakoršnih gotovih znamenj, da živi; 2.) če najde že pred porodom kaka znamenja, po katerih si more misliti, da je otrok znabiti mrtev; 3.) če se o porodu kaj primeri, kar utegne otrokove smrti krivo biti, postavimo: krvavenje, krč (božjast), predolgo tičanje glavice v medenci i. t. d., zlasti pa, če je babica pri otrokovi legi, katera stanovitno nepremenjena ostane, popred otrokovo srce vedno dobro na tem mestu slišala, pozneje ga pa čedalje slabije, počasneje in neredno, nazadnje pa na tistem mestu nič več ne sliši, dasiravno pazljivo posluša; 4.) če porod dolgo trpi in se na naprej ležečem otrokovem delu nikakoršen otok ne naredi; 5.) če je plodova voda, ki odteče, kalna ali smrdi.

Kolikor več popisanih znamenj najde babica, toliko bolj gotovo si more misliti, da je otrok mrtev.

Kar se tiče poroda mrtvega otroka, se more reči, da sta si porod živega ali mrtvega otroka zelo podobna. Včasi se rodi gnjil otrok še hitreje, ker njegov život nikakoršne opore ne dela.

Babica naj vselej dobro pazi, ali otrok o porodu živi ali ne, ker je njena dolžnost, pomagati, kakor je treba, zlasti pa zdravnika poklicati, kadar se kaj naključí, kar je otrokovemu življenju nevarno.

Četrty oddelek.

1. Kako je zamrtvega novorojenčka oživljati.

§ 281.

Zamrtev je novorojenček tedaj, kadar njega srce vtriplje, a on ne more dihati.

Po zunanosti novorojenčka sodeči razločujemo višnjevo in blede zamrtvega novorojenčka.

Višnjevi zamrtev novorojenček je zabuhel. Koža, posebno ona obraza, je višnjevo-rudeča; srce vtriplje hitro, sem ter tje se pripeti, da tudi še popkovina vtriplje.

Dražljivost mišic je še ohranjena; to se pravi: ako katerega koli malih delov telesa, n. pr. podplate ali prste pošegačemo, potegne dete tiste dele telesa k sebi. Zadek je zaprt in ne spušča smole. Ta višnjeva dozdevna smrt ni nikoli nevarna.

Temu nasproti pa je bledo zamrtev novorojenček v tem večji nevarnosti. Koža je vela in bleda kot vosek, obraz je upadel, ustnici ste blede, roki in nogi visite ohlapno od telesa, dražljivost mišic je izginila, zadek je odprt, srce bije slabo in poredkoma; z eno besedo, novorojenček je kakor mrtev.

Višnjevo zamrtev novorojenček je podoben živemu detetu, ki ne diha, bledo zamrtev pa mrtvemu, čegar srce pa še vtriplje.

2. Ravnanje z zamrtvim novorojenčkom.

§ 282.

Babica mora zamrtno rojenega otroka takoj za silo krstiti, in primerne poskušnje za njegovo oživljenje storiti.

Poskušnje za oživljenje otroka se morajo v gotovem vsporedu vršiti, ter se ima navadno s slabšimi sredstvi pričeti in polagoma na močnejša preiti; v tej zadevi ni mogoče posebnih pravil sestaviti, vendar pa naj babica pri oživljanju otroka od stopnje do stopnje po naslednjem redu poskuša:

Ko pride otrok zamrtev na svet, se mu takoj, še predno se popkovina preveže in prestriže, z mazincem služi i. t. d. iz ust in grla spravi. Če popkovina krepko vtriplje, potem se še ne podveže popkovine, ampak čaka, da počne novorojenček sopsti.

Ako pa popkovina vedno slabeje in poredkejšo vtriplje in dete še vedno ne diše, potem se mora popkovino prevezati. Potem se prime otroka za nožici in se ga pusti navzdol viseti, da služi in tekočine, ki so prišle v dihalnik, lahko odtečejo. Ako se otroka še nekolikokrat po hrbtu udari, odtečejo tem lažje te tekočine in udarec sam pripomore tudi, da otrok prvič vzdihne.

Ako otrok še ne vzdihne, potem se ga položi v kopel, 37° C gorko in se mu prsi in hrbet drgnejo; in, dvignivši ga iz kopeli, z mrzlo vodo polije in ga zopet v kopel potopi.

Ali se pa položi otroka na gorko blazino in se ga iz lege vznak v ono postrani preobrača in pri tem z mrzlo vodo škropi in potem zopet v gorko kopel položi.

Če bi tudi to nič ne pomagalo, potem je potreba močnejših dražil. Otroka se položi v gorke rjuhe in se počne z umetnim sopenjem.

Otrok se položi vznak; dvignejo se mu nožice z medenco vred in se jih skuša do njegove glave privesti; na to se po-

Pod. 48. Vihtenje otroka po Šulcejevem načinu. Kako je otroka prijeti. Vihtenje navzdol.

lože zopet nazaj. S tem, da noge dvignemo in jih prsim približamo, se zmanjša trebušna votlina, preponka se potisne navzgor in prsna votlina se zmanjša. Ko na to nogi pustimo pasti, se povekša prsna votlina in zrak prodre v pljuča. To se ponovi desetkrat in nato se novorojenčka zopet v gorko kopel položi.

Drugi način oživljanja zamrtvega deteta je ta, da ga primemo vznak ležečega za komolca, in obe roki brzo k njegovi glavi dvignemo in nato jih na rebra pritisnemo. S tem, da roki dvignemo, vdihne dete, in s tem, da jih na rebra pritisnemo, izdihne. Ko se je to desetkrat ponovilo, se položi novorojenčka zopet v kopel.

Kot zadnje oživljanje delaj babica Šulcejevo vihtenje novorojenčka. Drži naj otroka z od sebe obrnjenim obrazom med svojima razkoračenima nogama tako, da prideta palca nad ključnici, kazalca pod pazduhi, drugi prsti pa ob straneh

života in naj potem zavihti otroka navspred in kviško tako, da se njegov trebušček proti babici prekopicne in se lastnim prsom približa; kadar se otroka nazaj zavihti, se trebuh zopet od prsi oddalji in se pri tem mnogokrat razločno sliši, kako zrak vanj šine. To prevračanje pa se mora večkrat ponavljati.

§ 283.

Prav dobro prvo znamenje, da se otrok oživlja, je to, da se barva njegovega života spremeni, namreč da višnjevorožča polt bolj bleda prihaja, ali da se bledemu otroku ustnice in polt rudečiti začnejo in srce bolj pogostoma vtriplje.

Omahlost udov gine, otrok začne migati in z ustmi gibati, nekočkrat globoko zasôpe, v začetku bolj porredkem, potem pa kmalo bolj pogostem tako dolgo, da začne redno sopsti in jokati.

Kar poskušnje oživljanja same zadeva, jih ne sme babica prenehati, dokler ne čuti, da otrokovo srce že dalje časa več ne vtriplje, ker vtripanje otrokovega srca je najbolj gotovo znamenje, da otrok še živi. Dokler čuti vtripanje otrokovega srca, se ne sme nikakor naveličati, zakaj včasih se zgodi, da se otrok čez več ur še oživi.

Sploh oživljanje ne sme biti previhtrasto in prenaglo, ampak pokojno in umno; babica naj preneha od časa do časa skušnje oživljanja in rabi naj po redu pomočke za oživljanje, ker je preveč ravno tako škodljivo, kakor premalo.

Nikdar pa se med temi poskušnjami ne smé zanemarjati matere, da bi se n. pr. kaka krvavitev prezrla.

Pod. 49. Vihtenje otroka po Šulcejevem načinu. Vihtenje navzgor.

3. Kako je otroka v sili krstiti?

§ 284.

Ako je novorojeno dete v smrtni nevarnosti, ali, ako pri še nerojenem ali deloma rojenem plodu je smrtna nevarnost blizu, tedaj je babica dolžna krščanske stariše tega otroka na to nevarnost opozoriti in ž njihovim privoljenjem otroka za silo krstiti.

Ako je novorojenček slaboten ali zamrtev, tedaj se ga polije trikrat z naravno vodo po glavi v podobi križa in se izpregovori naslednji rek: Krstim te v imenu Očeta in Sina in svetega Duha.

Ako ni pri novorojenčku nobenega znamenja življenja videti, tedaj se ga sme pogojno krstiti, rekoč: Ako živiš, te krstim v imenu i. t. d.

Le tedaj, če je novorojenček resnično mrtvim smatrati, se ga ne krsti.

Ako je pa skrb utemeljena, da ne bo plod živ rojen, potem se ga mora v maternem telesu krstiti. Če je mehur počil, naj si razkuži babica roke po predpisih, pomoči jih v kuhano in potem ohlajeno vodo ter seži z mokrimi prsti do glave, ali, če te ni mogoče doseči, do katerega družega naprej ležečega plodovega dela; pokrižaj ga trikrat rekoč: Ako si zmožen, krstim te v imenu i. t. d. Po rojstvu ploda mora se krst ponoviti, če je novorojenček zamrtev ali slaboten, z istimi besedami: Ako si zmožen, krstim te i. t. d.

Peti oddelek.

O boleznih otročnic in o otročici.

§ 285.

Vsaka otročnica ima po porodu posteljice na notranjem licu maternice rano, kakor se taka nahaja pri vseh poškodbah. Razun te pri vsaki otročnici nahajajoče se rane nahajajo se

še druge, ki so se vse vsled zatrganja materničnega ustja, zatrganja nožnice ali presredka primerile.

Vse te rane zacelijo se brez nasledkov, ako se ne okužijo z različnimi glivnimi troski.

Kakor je bilo že rečeno, se ti glivni troski s prostim očesom ne vidijo. To so glivne rasti, ki se v krvi rede, in se le s povekšalnim steklom dado razločevati.

Vsaka, še tako mala rana dá tem glivnim troskom priliko, da pridejo v krvni tok.

Mrliški ostanki, staro gnjilo meso, smrdljiva čiša, gnjila kri, razsedajoče se posteljice ali popkovine, gnoječe se rane na nogah, iztok rakove gobe posedajo v sebi te nalezljive kali.

Največkrat okužijo preiskavajoči prsti otročnico.

Pa tudi izplakovalnice, ki so se rabile pri otročnicah, ki imajo vročino ali smrdljivo čišo, blazinasta ponočna skleda in vse kljub prepovedi še vedno rabljene gobe so nositeljice in prenositeljice glivnih troskov.

Razun tega posedajo vse za ušenom, davico, kozami, kugo, škarlatico, ošpicami, dušljivim kašljem, grižo, legarjem i. t. d. obolele osebe bolehné kali, ki, v ranjena spolovila prenešene, najhujše porodne bolezni in smrt povzročajo.

§ 286.

Poporodne bolezni so mestne in splošne. Mestne bolezni nastanejo vsled okuženja ran in izginejo kmalo, ako se pravočasno zdravijo. Ako se to zanemari, potem postanejo mestne bolezni lahko splošne. — Splošne bolezni so vedno smrtonovarne in nehajo večinoma tudi s smrtjo. Opasno pri njih je hitro razširjanje bolehnih kali po celem telesu.

Babica naj si zapomni sledeče poporodne bolezni, in sicer mestne: 1.) osenjanje bradavičic, 2.) prisad siscev, 3.) otok spolovil, 4.) poporodno ulje, 5.) prisad maternice; in splošne: 1.) otrovljenje krvi, 2.) gnojna kri, 3.) splošni prisad trebušnice. Vsaka izmed treh poslednjih bolezni zove se otročica.

1. Osenjanje bradavičic.

§ 287.

Tankokožne bradavičice se že lahko v prvih dneh otročje postelje za sisanjem otroka osenjajo, to je, koža bradavičice

ali njene obstretine razpoka. Take bradavičice so zelo boleče in ne pripuščajo, da bi otrok na njih sisal.

V tem slučaju je otroka z nadbradavičnikom dojiti in bradavičice snažiti z mrzlo vodo. Nadaljno zdravljenje pristojale zdravniku. Ako vse nič ne pomaga, se mora dete odstaviti.

2. Prisad siscev.

§ 288.

Ako skozi brazgotine osenelih bradavičic bolehnih glivni troski v sisično žlezico pridejo, tedaj se sisec prisadi. Sisec postane boleč, zateče, koža njegova se napne. V globini sisea se gnoji. Žena ima vročino. Na najbolj občutljivem mestu sisea zarudi koža, se predre in gnoj izteče.

Babica naj sisea podveže, da ne bodeta visela in jih naj greje. Ob enem naj jima s sisavnico mleko odvzame. Ostalo zdravljenje prisajenega sisea je stvar zdravnikova.

3. Otok spolovil.

§ 289.

Ako so bila spolovila pri porodu močnemu pritisku izpostavljena, potem vodenično zatečejo. V prvi vrsti zatečejo piski.

Ako nima otročnica nobene vročine, potem naj izplakuje babica spolovila z mrzlo 1 % lizolovo tekočino in naj pridno medloge menjuje. Ako pa otročnica vročino dobi, tedaj mora po zdravnika poslati.

4. Poporodno ulje.

§ 290.

Ako se je zatrgana sluznica nožnice okužila, potem izgleda mastno-gnojna in se imenuje poporodno ulje. Ako otročnico vročina kuha, poslati se mora takoj po zdravnika, kajti tako ulje je lahko vzrok nevarni splošni obolelosti.

Če pa otročnica nima vročine, potem zadostuje izplakovanje z lizolovo tekočino.

5. Prisad maternice.

§ 291.

Zaostale jajčeve mrene ali koščeki potice segnijejo v maternici. Te segnjite snovi vdoro v maternično meso in povzročijo njen prisad. Pa tudi prilikom preiskovanja lahko kužne snovi v maternico preidejo in se na njenem notranjem licu zaredijo.

Te prilogke spozna babica na smrdljivi čiši in bolečnosti maternice, če jo potiplje. Pri tem obstoji vedno velika vročina telesa in hitrejše vtrpanje žil. V nekaterih slučajih je manj čiša ali pa popolnoma izostane.

Te pojave se ne sme zamenjati z boleznimi poporodnimi popadki, kajti ti poslednji ne povzročajo nikoli vročine. Razun tega ni maternica pri poporodnih popadkih za časa njihovih presledkov nič boleča na pritisk.

Prisad maternice postane lahko začetek otročice, če bo lezen ne ostane na maternico omejena. Zatoraj je treba pravočasno za zdravnika skrbeti, ki vse potrebno ukrene.

§ 292.

Prav redko se dogodi, da se mleko hitro in siloma v prsih nabere. Prsi se tedaj napno in so boleče, koža na njih je napeta in rudečkasta in skozi njo je čutiti prenapolnjeno grozdičasto prsno žlezo. Bolnico spreletava mraz, potem pa jo zopet stanovitna vročina kuha. Ta eden do dva dni trajajoča obolelost se zove mlečna vročica in nima nobenih nevarnih posledic, ako se pravočasno prsi s sisalko izprazni.

Otročica.

§ 293.

Ako otročnica zboli za otročico, je pretek otročje postelje različen, ali je zbolela za otročjem krvju, ali za gnojno krvjo, ali za splošnim prisadom trebušnice.

Skupno znamenje vseh teh boleznih je velika vročina, težko obolenje in največkrat smrt.

Znamena velike vročice so: 1.) velika vročina telesa, 2.) pogosto vtrpanje žil, 3.) zmedenost in bolečina glave,

4.) pomanjkanje teka, 5.) suh in bel jezik, 6.) velika žeja, 7.) odcejanje majhne množine vode, 8.) rudeča lica in vpadel obraz, 9.) občutek slabosti, 10.) zmedena govorica.

1. Krvno otrovljenje.

§ 294.

Otročica se največkrat pojavlja v podobi krvnega otrovljenja. V najtežjih slučajih konča s smrtjo drugi ali tretji dan, sicer pa sedmi ali osmi dan otročje postelje.

Znamenja krvnega otrovljenja so:

1.) Pohitreno in vedno naraščajoče vtripanje žil. Pri zdravi otročnici naj znaša število žilnih vtripkov v jedni minuti ravno toliko, kakor v nosečnosti ali nenosečnosti taiste žene.

Ako se je pa kri otrovala, tedaj je število žilnih vtripkov že tekom prvih 24 ur za mnogo naraslo in se povekšuje neprenehoma. Če je to število doseglo višino 140 vtripkov v eni minuti, in ostane dolgo časa na tej višini, potem uči skušnja, da je ta žena brez rešitve izgubljena.

2.) Večja toplota telesa. Ta se nahaja redno pri krvnem otrovljenju. A kljub tako težkemu obolenju se ne povspe do nenavadne višine, temveč pade celo vsako jutro. Srednje stanje toplomera je 39° do 40° C in na jutro 38° do 39° C. To znižanje toplote nas bi lahko zmotilo, da bi menili, bolnici gre na boljše; a vedno jednako vtripanje žil pojasnjuje to zmoto.

3.) Zlaténica. Najprvo se ta opazuje na belem v očesu in potem na celem telesu.

Otročnice, ki so bolne za krvnim otrovljenjem, ne tožijo nobenih bolečin. Ako jih poprašaš po občutku, pravijo, da jim gre dobro. Pa vendar pada moč življenja vedno bolj in bolj ter nastopi konečno v gori imenovanem času smrt vsled otrpenja srca.

Ako pa ima otročnica poleg krvnega otrovljenja še prisad maternice, potem toži za bolečinami v trebuhu, čiša smrdi in v najhujših slučajih je gnojna.

Še tako mala množina te čiše prenešena v nožnico ali na rane zdrave noseče, porodnice ali otročnice, povzroča s smrtjo nehajoče otrovljenje krvi.

Pa tudi babica naj skrbno pazi, če bi imela na prstih rano, da se ji kaj takega ne primeri. Zatoraj si naj take rane s prilepkom obveže in mnogokrat zaporedoma roki razkužuje.

2. Vgnojenje krvi.

§ 295.

Znamenja, da se je kri vgnojila, nastopijo šele šesti do deseti dan otročje postelje. Do tega dne pa tožijo bolnice le za vtrujenostjo; na večer se poleg tega pojavlja še hitrejše vtripanje žil in hujša telesna gorkota.

Za gnojno kri je značilno:

- 1.) mrzlični napadi;
- 2.) po mrzličnem napadu nastopajoča izvanredno visoka telesna gorkota in
- 3.) nenavadno pohitreno vtripanje žil;
- 4.) bolečine v zatekljih členkih;
- 5.) nastop gnojnih bul v različnih delih telesa.

Mrzlični napadi nastopajo nepričakovano in naenkrat in trajajo po eno uro.

Ko je mrzlični napad nehal, znaša vedno telesna gorkota 40° do 42° C in vtripanje žil je pohitreno. Ako po prvem napadu nobeden več ne sledi, tedaj pade telesna toplota in vtripanje žil v nekoliko urah do navadne višine, tako, da se je lahko tudi tukaj motiti in misliti, da gre bolnici na boljše. Kmalo za tem pa jo počno členki boleti, ker se v njih gnoj nabira. Pa tudi na drugih delih telesa, tako pod kožo, v pljučih, v očesnem jabolku se počno delati gnojne bule.

To gnojenje izvira od todi, da se nabira gnoj v žilah bolne maternice; tukaj se odločijo gnojni deli in se odplavijo s krvjo v različne dele telesa in tam povzročijo gnojne bule.

Gnojna otročica traja več tednov, dokler vsled slabosti smrt ne nastopi.

3. Splošni prisad trebušnice.

§ 296.

Otročico povzročujoče nalezljive kali prodrejo lahko iz maternice v trebušno votlino. Tam se hitro pomnože in stvorijo smrtno-nevarno bolezen, katero zovemo splošni prisad trebušnice.

Znamenja te bolezni so:

- 1.) Velika vročina,
- 2.) pohitreno, a zelo slabotno vtiranje žil,
- 3.) bljuvanje žolča,
- 4.) zelo bolesten in
- 5.) sodu podoben, zatečen trebuh,
- 6.) driskanje.

Otročnice, ki zbolé na tej bolezni, so vedno izgubljene. Smrt nastopi četrty do šesti dan otročje postelje vsled oslabljenja.

Kako se je babici zadržati pri otročici?

§ 297.

Ni potreba še jedenkrat omenjati, da mora babica, ko hitro je spoznala vročino otročnice, takoj po zdravnika poslati. Toplomer in vtiranje žil ji daje k spoznanju te bolezni zanesljivo navodilo. Neumestno je od babice, če tolaži svojce bolnice, da je to le mlečna vročica, ali pa, da še celo svojo vest hoče s tem prevariti. Mlečna vročica je najzadnja bolezen, na katero naj babica misli.

Najbližji vzrok je okuženje z glivnimi troski, ki so vsled nesnažnosti prišli v rano.

Ako je otročnica bolna za otročico, potem ne sme babica nobeni drugi otročnici streči, kakor samo ti. Nedopustno je, streči drugi porodnici, ali snažiti ob enem eno ali več zdravih otročnic. Če bi pa babica kljub tem opominom vendar še k drugim otročnicam zahajala, postane kriva prestopka zoper varnost življenja, ker s takim obnašanjem spravi vse otročnice v smrtno nevarnost.

Potem, ko je otročnica ozdravela ali umrla, ne sme babica tako dolgo, kakor ji zdravnik zaukaže, k nobenemu porodu ali k otročnici iti in mora mej tem časom večkrat na dan roki snažiti in razkuževati, obleko in orodje skuhati ter v 2⁰/₀ lizolovi tekočini namočiti.

Otroka matere, ki je bolna za otročico, ne sme babica kopati, ker bi ga utegnila na popku okužiti in bi otrok za otrovlenjem krvi umrl.

Šesti oddelek.

O boleznih in popakah novorojenčkov.

§ 298.

Dasiravno babica tudi najnavadnejših bolezni novorojenčkov ne sme sama zdraviti, ji je vendar v sili prva pomoč izročena; zavoljo tega je treba, da te bolezni prvič vsaj sama spozná, drugič pa tudi zato, da vé, kdaj je treba zdravnika o pravem času poklicati. Po zdravnika mora brez odloga poslati, kadar vidi, da je otrok nepokojen, zelo vroč, da ne more spati, da je božjasten, da neče sisati, da zelo bljuje, driska, težko sope, da ima kak osip i. t. d., ali kadar se vidi, da je otrok o porodu kako škodo trpel, n. pr. da se mu je kaka kost zlomila. Take bolezni in popake so:

1. Napačnosti na popku.

§ 299.

1.) Krvavitve iz popkovine se večkrat primerijo zavoljo tega, ker se ostanek popkovine ne posuši, temveč gnjiti začne, vél in smrdeč postane. Kri se dá včasi težko ustaviti in krvavitev je potem otrokovemu življenju nevarna. Pa tudi potem, ko ostanek popkovine odpade, utegne krvavitev iz popka še dalje časa trpeti.

Kar zadene ravnanja, je treba, ako teče kri iz gnjilečega ostanka popkovine, poskusiti, ga pod mestom, iz katerega kri teče, prevezati, in če to nič ne pomaga, naj položi babica nanj košček v lizolovo raztopino pomočene vate in čez njo platneno cunjico in poveže naj to s povojem; če se kri ustavi, mora babica še vedno na otroka dobro paziti, da ne začne zopet krvaveti. Treba je pa takoj po zdravnika poslati, če bi se krvavitev ponovila.

2.) Popek se prisadi in gnojiti začne, ali še poprej, ali pa kmalo potem, ko ostanek popkovine odpade; takrat je

popek zelo izbočen in je po svojem večjem grčastem vrhu izgnojen; koža okrog njega je večjidel rudeča. Ta nadloga se naredi največkrat zavoljo zanikernega oskrbovanja, vlečenja ali odtrganja ostanka popkovine.

Zdravljenje obstoji v tem, da se popek pridno snaži in izpira z mlačno razredčeno karbolno ali lizolovo vodo, in če se kmalo na bolje ne obrne, je treba po zdravnika poslati, ker prisad potem lahko nevaren in popek snetjav postane.

3.) Popkova goba ni nič drugega, kakor divje meso, ki iz lijačku podobne popkove jamice poganja, kar se vselej še-le potem zgodi, ko je ostanek popkovine odpadel. Dasiravno to ni nič nevarnega, je vendar treba vselej zdravnika poklicati, da gobo odpravi.

4.) Votli popek je v podobi naprstka izbočen popek, ki se naredi prve tedne iz tega, da se ali popolnoma ne zaraste ali pa znovega zopet raztegne in majhna zanjka čev skozi odprtino pod napeto kožo pride; to se zlasti takrat dobro vidi, kadar otrok upije, kašlja ali se napenja. Če se votli popek zanemari, se lahko prava popkova kila naredi.

Ravnanje obstoji v tem, da se izbočeni popek s pripravnim povojem nazaj tiši in se za to skrbi, da otrok kolikor je mogoče malo upije in se napenja. Če bi še to nič ne pomagalo, je zdravnika povprašati.

2. Oteklina prsíc novorojenčkov.

§ 300.

Ne zgodi se redko, da pridejo fantički kakor tudi deklice z otečenimi prsnimi žlezami na svet, ali pa da jim kmalo po rojstvu otečejo. Prsica so trda in če jih stisnemo, teče mleku podobna tekočina iz njih.

Taka prsica se morajo z vato ali pogretimi rutami pokrivati ter se pomažejo večkrat z mandeljnovim ali konopnim oljem; potem zgine kmalo oteklina.

Ako se pa to ne zgodi in oteklina večja in večja ter rudeča postaja, je takoj po zdravnika poslati. Nikdar pa se ne smejo prsica tlačiti ali stiskati, ker bi zavoljo tega prisad pritisnil.

3. Osènj in kožni spuščaji.

§ 301.

Novorojenčki in dojenčki se radi osenjajo tam, kjer se členi spogujejo in ondi, kjer koža gube dela in kjer se najrajši onesnažijo ali odrgnejo; torej največkrat ob spolovilih, v stegnovem spogu, v ritkinih gubah in v križu, pod pazduho, pod kolenom, na notranji strani gležnjev, med gubami vratu, za ušesi i. t. d.

Prvi vzrok osenjanja je nesnažnost. Kadar se koža osenja, se zelo porudeči, ako pa nesnažnost dalje časa trpi, se povrhnja koža razmehča in se vsled drgnjenja odluši; ondi, kjer je koža rudeča, se prisadi in vedno solzi mokróta iz nje. Včasih se naredé tam mozoljški in mehurčki, kateri se razpočijo in tudi objedajo. Ako se pa škodljivost še dalje ne odpravi, se začnejo osenjani deli gnojiti in se gnojé globočje in globočje, in še celó snet utegne pritisniti.

Zdravljenje obstoji najprvo v tem, da se skrbi za snažnost otroka. Kolikorkrat se otrok z vodo ali blatom onesnaži, ga je treba takoj umiti, dobro obrisati in v čisto perilo zaviti. Tudi je treba gledati, da si otrok, kadar izbljuje, kar je posisal, vratu in obleke ob vratu ne zmoči.

Rudeče in odrgnjene dele je posipati s prahom, katerega je pri zdravniku dobiti.

Istotako je zdravnika povprašati, ako se otroku raznovrstni spuščaji izhitijo, kakor so: gnojni mehurčki, prosenci ali grinte i. t. d.

4. Gobice v ustih.

§ 302.

Gobice v ustih se naredé večjidel zavaljo tega, ker se otrokom ne snažijo usta, ko se nasisajo; dalje se naredé od slabega, zlasti skisanega mleka, od rabe nesnažnih sisalk, culjic i. t. d.

Gobice so majhne, bele pičice in mehurčki, kateri se izcimijo najprvo na notranji strani ustnic, potem znotraj na ličicah, na jeziku in na nebu. Otrokom smrdi kisló iz ust, zelo se slinijo, imajo bolečine, zlasti kadar sisajo. Če se razširijo

gobice po goltu do čev, zbolé otroci lahko nevarno, vročina jih kuha, zelo jokajo, bljujejo, driskajo in tako umrjejo.

Gobice se v začetku s tem odpravijo, da se otroku pridno izmivajo usta z bolj debelo platneno cunjico, ki je v mrzli vodi, zmešani z nekoliko boraksa ali galuna (1 noževa špica na kake 4 velike žlice vode) pomočena; seveda je treba otroka še bolj vsega varovati, kar utegne krivo biti, da se gobice naredé. Če so se pa gobice že zelo razširile in otrok začne že hirati, je treba takoj zdravnika poklicati.

5. Motenja v prebavljanju.

§ 303.

Da otroci kmalo po sisanju izbljujejo nespremenjeno mleko, katerega so se morebiti preveč iz siscev navlekli, to nič ne dé. Ako je pa izbljuvano mleko zasirjeno in po kislem diši, je tega že kaka želodčeva bolezen kriva. Če ne pomaga kmalo lahka kamilična voda, je treba po zdravnika poslati.

Ščipanje z zaprtjem, to je, z napenjanjem združeno grizenje po trebuhu, se pri otrocih prav pogostoma nahaja, pa k sreči ni nevarno. Malo kamiličnega čaja ali vode in prav gorka odeja čez trebuh pomaga večjidel; če pa ne pomaga, je treba po zdravnika poslati.

Driske otrok zdraviti se babica nikakor ne sme lotiti. Ako driska po drugi dojnici ali po drugem mleku ne neha, je takoj po zdravnika poslati.

6. Zlaténica novorojenčkov.

§ 304.

Zlaténico imajo novorojenčki precéj dostikrat; spozna se po bolj ali manj rumeni barvi polti in belega v očeh, in otroci spijo bolj kakor po navadi.

Ako se ima otrok sicer dobro, ne dé zlatenica nič in ne potrebuje nikakoršnega posebnega ravnanja. — Če je pa otrok nepokojen, če neče sisati, če bljuje, driska ali je zamašen ali se mu život sploh nepravilno izpraznjuje in je popek vnet, je treba kmalo zdravnika poklicati, ker utegne bolezen nevarna postati.

7. Gnojno vnetje oči.

§ 305.

Ako je porodnica bolna za nalezljivim gnojnim tokom nožnice, tedaj lahko pride pri prehodu porodnih potov nekaj gnoja v oči novorojenčka. Že drugi dan otečejo trepalnice novorojenčka, zarudé in iz očesne odprtine se izceja gost, rumen gnoj. To vnetje pride lahko kmalo iz vezne kože na roženko in otrok oslepi v nekoliko dneh.

Ta gnojni izcedek je zelo nalezljiv, tako da, ako najmanjši del njega v zdravo oko pride, tudi to enako oboli.

Babica naj tedaj ne čuva samo, da ne pride gnoj v še zdravo oko novorojenčka, temveč naj tudi za svoje oči skrbi, da jednako ne obolé. Pa tudi ostale ljudi, ki imajo z novorojenčkom opraviti, naj opozori na to nevarnost, ki tudi njihovim očem preti.

Obolelo oko naj se do prihoda zdravnikovega z mlačno vodo izmiva in se naj nanj mrzli obkladki pokladajo.

Ako nočejo stariši otrokovi nobenega zdravnika poklicati, tedaj je babica dolžna, pri občini takoj to nalezljivo bolezen naznaniti.

Sama sebe pa babica obvaruje pred to boleznijo s tem, da po vsaki uporabi svoje roke po predpisih osnaži in razkuži.

8. Prirojene popake.

§ 306.

Če se porodi otrok s katero telesno popako, tedaj se imenuje spaka in takih prirojenih popak je mnogotero, kakor: zajčja ustnica, volčji golt, spodraščén jezik, zaraščén zadek, napačno ustvarjena spolovila, preveč prstov na rokah ali nogah, kepasta noga, krivi prsti, kaka nenavadna oteklina na katerem mestu života, pogled navskriž i. t. d.

Ako najde babica katero taci popak, naj jo razodene z rahlimi besedami materi, da se z zdravnikom posvetujejo. — Zlasti kar zadene spodraščeni jezik, se babica nikoli ne sme predrzniti, ga sama spodrezati, ker utegne nevarne krvavitve krivo se storiti, mar naj kmalo po zdravnika pošlje, da jezik spodreže, ker spodraščeni jezik otroku brani sisati.

9. Krvni otok na glavici.

§ 307.

Krvni otok na glavici, kateri je okrogeljast, mehek, pljunkajoč, in se pozneje s koščnim obročkom obda, se naredi večjidel precej po porodu in izvira od tod, da se izlije prava kri med glavične kosti in kostno kožo, to je, kožo, katera te kosti pokriva in nahaja se vselej le na eni glavični kosti in se ne razširi odtod dalje čez šive; n. pr. večjidel se naredi na eni stranskih kosti, redko kedaj na zaglavnici, čelnici ali senčnici; še bolj redko kedaj se primeri, da bi se naredila dva taka otoka naenkrat.

Takoj po porodu bi se krvni otok lahko zamenjal s porodnim otokom; ker pa porodni otok v 12. do 24. urah navadno že mine, tedaj je krvni otok tem lažje spoznati na tem, da ne mine kmalo, temveč da večji postaja. Ko je babica tak otok spoznala, naj ukaže pridno mrzle obkladke nanj pokladati; ako bi pa otok vendar le večji in večji prihajal, mora po zdravnika poslati.

Četrty del.

Nauk o porodničarskih opravilih.

§ 308.

Porodničarske oprave se imenujejo taka opravila, s katerimi se ali porod pripravlja, ali s katerimi se stori, da se otrok rodi ali posteljica iztrebi.

Porodničarske oprave se opravljajo ali z roko ali s posebnimi orodji. — Babici so oprave sploh samo v sili dopuščene, kadar zdravnika ni dobiti, ali pa v hudi sili vsaj ne dosti kmalo. Kadar se tako primeri, ima babica še celó dolžnost in se mora oprave sama po pravilih lotiti, zakaj ona bo dajala potem za vsako napako odgovor, kakor zdravnik.

Babica sme škarje za popkovino rabiti, raba vsacega družega orodja ji je prepovedana.

V sili spadajo babici te-le oprave: 1.) predreti plodov mehur, 2.) prepalo popkovino nazaj spraviti, 3.) prepale ročice nazaj spraviti, 4.) otroka obrniti, 5.) otroka izvleči, 6.) maternično potico ločiti.

I. Kedaj in kako je plodov mehur predreti?

§ 309.

Mehur predreti se pravi jajčeve mreene namenoma pretrgati, da se s tem porod pripravlja. Babici je dovoljeno mehur predreti pod gotovimi pogoji, in sicer:

- 1.) maternično ustje mora biti razlikano;
- 2.) mora plod lego po dolgem imeti;
- 3.) naprej ležeči otrokov del je že v medenco vstopil.

Ako so ti pogoji izpolnjeni, potem se sme mehur predreti. Mehur pa je predreti v teh-le slučajih:

1.) pri pretrdih jajčevih mrenah, če se že v sramni odprtini prikazujejo;

2.) pri slabih popadkih;

3.) pri krvavitvah;

4.) pri vseh operacijah, če je to potreba.

Jajčeve mreže se tako-le prederejo: Porodnica se vznak vleže na večkrat vkup zloženo rjuho in ob popadku se porine konec prsta proti napetemu plodovemu mehurju, ali, če se mehur ne predre, se napeti mehur z nohtom predrgne. Ako je pa ta mehur premalo napet, seže babica s kazalcem in srednjim prstom v nožnico, prime gubo jajčevih mren in jih poskusi prešipniti.

Nikoli pa, zlasti če je obilo plodove vode, se ne sme roka po mehurjevem predrtju urno iz nožnice potegniti, ker se prav lahko primeri, da ročice ali nožice ali pa popkovina naprej pade, če plodova voda naglo odteče.

II. Kako prepalo popkovino nazaj spravljati?

§ 310.

Prepala popkovina se tako-le nazaj spravlja: Porodnica se vleže vznak s podloženim križem ali na prečno posteljo, in babica seže v nožnico z roko, katera se sklada z naprej palo popkovino, to je z desnico, če popkovina na levi strani leži, in z levico, če leži popkovina na desni strani. Ko ni popadka, se naprej pala zanjka popkovine z dvema ali tremi prsti rahlo čez naprej ležeči otrokov del po možnosti visoko nazaj dene, in sicer vsaj do otrokovega vratu. Toda varovati se mora babica kaj dobro, da popkovino nikamor in nikjer ne pritisne.

Da pa popkovina ne pade zopet nazaj, ne sme babica roke iz nožnice potegniti takoj, ko je popkovino nazaj spravila, temveč naj na tistem mestu med medenco in naprej ležečim otrokovim delom, na katerem je bila popkovina nazaj položena, tako dolgo z roko počaka, da pride popadek, in ob enem naj položi porodnico na tisto stran, na kateri ni popkovina naprej pala.

Ako popkovina v maternici ostane, se prepusti porod dalje naravi, samo mora babica pridno poslušati, ali otrokovo srce še dobro vtriplje ali ne.

III. Kako prepale ude nazaj spravljati?

§ 311.

Prepali udje, to je, ročice ali nožice, se spravljajo ravno tako nazaj, kakor popkovina.

Porodnica se vleže namreč ravno tako, in babica porine s primerno razkuženo roko prepalo ročico memo otrokovega obraza nazaj; babica sme še-le potem, ko so popadki glavico globočeje v medenco pognali, roko iz nožnice potegniti, tedaj pa reče porodnici, se na tisto stran vleči, na kateri roka ni naprej pala.

Ako je kaka nožica naprej pala, naj seže babica kmalo v nožnico, da jo prime in doli potegne, ko le količkaj vidi, da se hoče nožica morda iz medence pomakniti. Če se je to zgodilo, se prepusti nadaljni porod naravi.

IV. Porodoslovno obračanje ploda.

§ 312.

Porodoslovno obračanje se imenuje oprava, s katero se otrokova lega zboljša. Obračanja je tedaj treba, kadar je otrokova lega sama po sebi ali pa zavljo družih okolnosti slabša.

Babici je dovoljeno samo tedaj obrnitev izpeljati, če ji ni nikakor mogoče ob pravem času zdravnika dobiti; in sicer ji je dovoljeno samo zunanje obračanje z rokami in notranje na nožice.

Obračanje ploda se deli v obračanje na glavico, na ritko in na nožice.

1. Obračanje na glavico.

§ 313.

To obračanje se napravi zlasti pri povežnih, pa tudi pri poprečnih legah in vsaka babica ga ima poskusiti, če okolščine pripuščajo.

Te okolščine so: otrok mora še premakljiv biti, to je plovoda voda mora še stati ali pa, da je še-le pred kratkim odtekla; potem mora otrokova glavica blizu medenčnega vhoda ležati; dalje morajo medenca in popadki pravilni biti, in sicer se ne sme nič tacega najti dati, zavoljo česar bi se kake nevarnosti bati bilo, ker se ima po storjenem obračanju porod naravi prepustiti.

Obračanje na glavico z rokami od zunaj samo je med vsemi obračanji ono, katero porodnici najmanj težav prizadene, in babica ga mora, če drugače ni, vselej poskusiti, ker se vendar potem, če se ne posreči, vsako drugo obračanje še vselej izpeljati dá.

Obrača se pa otrok z rokami od zunaj tako-le na glavico: Porodnica se vleže vznak in babica položi eno roko ploskoma na njeno maternico nad otrokovo glavico, drugo pa tudi ploskoma zdolaj ritke; zdaj poskusi ob popadkovem prenehu z obema rokama naenkrat pritiskaje in drgljaje glavico proti medenčnemu vходу, ritko pa proti materničnemu dnu pomakniti in tako otroku počasi lego po dolgem dati. Ko pa popadek pride, je treba prenehati, in prizadeva naj si babica le, otrokove dele z rokami ondi obdržati, kamor jih je o popadkovem prenehu premaknila, da o popadkovem prenehu takoj zopet enako pritiska in drglja tako dolgo, da je obračanje storjeno. Potem se porodnica na tisto stran vleže, na kateri je glavica poprej ležala.

Dalje naj se babica z notranjim preiskovanjem prepriča, ali se dá glavica otipati; ako jo čuti, maternično ustje pa je še malo odprto, ostane porodnica tako dolgo na tisti strani ležeča, dokler se mehur ni razpočil.

2. Obračanje na ritko.

§ 314.

Na ritko se dá otrok ravno tako od zunaj obrniti, in to obračanje se godi pri ravno tistih okoliščinah popolnoma tako, kakor obračanje na glavico.

Samo na sebi pa se bo dalo obračanje na ritko malokedaj izpeljati in večjidel bi utegnilo pripravneje biti, namesto ritke rajše nožico doli napeljati.

3. Obračanje na nožice.

§ 315.

Obračanje na nožice se največkrat stori in je tudi največkrat potrebno: 1.) vsekakor pri poprečnih legah, ako ni mogoče, otroka na glavo obrniti; 2.) pri legah po dolgem, ako je za voljo nevarnosti, izvirajoče iz matere ali iz jajčevih delov, treba porod hitro dokončati, kakor: pri stisnjeni medenci, pri krvavitvah iz maternice, zlasti če se maternica raztrga, če popkovina prepade ali ročica mimo glavice naprej pride, če porodnico napade eklampsija, omedlevica, če se hoče zadušiti ali naglo umreti i. t. d.

Če je pa komu na voljo dano, si čas za opravo izvoliti, je najbolje koncem prve porodove dōbe plod obrniti. Navadno je vendar treba, da je maternično ustje vsaj čez 6 cm odprto in raztegljivo in ne sme medenca izpod 8 cm stisnjena biti.

Porodnica se vznak na prečno posteljo vleže in samo takrat, kadar je hrbet pri poprečnih legah navzad obrnjen, na tisto stran, na kateri otrokove nožice ležé.

Otrok se obrne na eno ali pa na obe nožici; tu velja za babico pravilo, otroka na obe nožici obrniti, ako obe nožici lahko doseže, sicer pa tudi le na eno.

Oprava sama se v treh dejanjih zgotovi, in sicer: 1.) da seže babica z roko v maternično duplino; 2.) da poišče in prime nožice, in 3.) da izpelje nožice do medenčnega izhoda in tako stori, da se otrok obrne.

Vselej si mora babica roke primerno umiti in razkužiti.

a. Obračanje pri prvotni poprečni legi.

§ 316.

Prvo dejanje: Babica seže s svojo roko, ki je taistranska, kakor nožice plodove, ob popadku v nožnico in ob popadkovem prenehu skozi maternično ustje v maternico in pritiska z drugo roko maternično dno, kjer so otročje nožice, od zunaj nasproti.

Prsti roke se stožčasto skupaj stisnejo, da se tako, kolikor mogoče, zmanjša roka.

Ako je hrbet spredaj, tedaj se seže tako v maternico, da je ročno obočje proti križnici obrnjeno; pri tem se predre mehur, in pri razpoku se roka porine tja, kjer so nožice. Pri pomikanju roke ob plodu mora biti upogibna stran roke vedno k plodovemu trebuhu obrnjena.

V slučajih pa, kadar je plodov trebuh navspred obrnjen, gre se ob sprednji medenčni steni navzgor; porodnica se mora potem na tisto stran vleči, kjer leži plodova ritka in babica se postavi za hrbet porodnice.

Drugo dejanje: Ko babica otrokove nožice išče, naj samo o popadkovih prenehih izgotavlja svojo opravo.

Ko babica nožice najde, prime naj jih tako, da pride, ko je obe nožici prijela, srednji prst njene roke med notranje gležnje, druge prste pa položi ob vnanji strani nožic.

Kjer pa babica z roko ne pride koj nožicam naproti, naj seže ob tisti strani otrokovega trupla, katera je doli obrnjena, do kolka, stegne z rahlim pritiskom od trupa tisto stegence, katero je doli obrnjeno, in gre s svojo roko ob stegencu do podkolenja, nastavi konec enega ali dveh prstov na podkolenje in poskusi nožico v kolenu vpogniti, potem pride večjidel primerna nožica lahko v prste, to je, med kazalec in srednji prst.

Tretje dejanje, to je, obrnitev otroka prav za prav, se mora o popadkovih prenehljajih goditi, in se s tem izgotovi, da babica otrokovo nožico doli napelje, in ko prav počasi in previdno vleče, se obrne otrok; k temu pripomore veliko plodova voda, ki zdaj odteka. Kolka prideta v medenčni vhod, in takrat je obračanje dokončano.

b. Obračanje pri naslednji poprečni legi.

§ 317.

Pri takih legah je na to gledati, koliko časa je že, kar je voda odtekla. Pet ur potem, ko je voda odtekla, je maternica še tako ukretna, da se dá obračanje skoraj tako lahko izgotoviti, kakor če bi mehur še cel bil; drugače je pa pozneje, ko se je otrok s plečicami naprej vlegel.

Kadar se primeri, da je pri prečni legi ročica naprej pala, dati jo je v zanjko, zato, da se pri obračanju nazaj ne potegne, in je ni treba še enkrat reševati.

Pri plečnih legah s hrbtom navspred prijeti je samo jedno nogo in sicer spodnjo, pri plečnih legah s hrbtom navзад pa zgornjo, če mogoče, pa obe.

c. Obračanje pri glavičnih legah.

§ 318.

Kadar glavica naprej leži, se ravna tako, kakor pri prejšnjih opravah, samo s tem razločkom, da gre babica s primerno roko, to je, z levo pri prvih ali pa z desno pri drugih glavičnih legah v maternico, da otrokove ude najde in prime. — Na otrokovem trebuhu zadene babica s svojo roko ali na nožice same ali pa na koleno.

Ako so nožice stegnjene, jih babica kar zgrabi, in če le eno nožico prime, mora biti ta nožica tista, katera navspred leži.

Ako so nožice v kolenih vpognjene, je treba jih poprej stegniti.

Pri glavičnih legah bo po mehurjevem razpočenju samo tedaj mogoče otroka obrniti, kadar glavica ni že pre-globoko v medenco pomaknjena. Ko je glavica na medenčnem vhodu še premakljiva, jo mora babica o popadkovem prenehu s svojo roko tako visoko iz medence vzdigniti, da more s svojo roko memo glave v maternico priti.

V. Kako otroka izvleči?

§ 319.

Izvleči otroka iz maternice z rokami je vselej drugačno dejanje, če nožice ali ritka ali pa glavica naprej leži.

1. Kako otroka za nožice izvleči?

§ 320.

Otrok se za eno ali za obe nožici izvleče, kakor ravno naprej ležite: in sicer se to izvršuje, če so popadki preslabi, da bi se mogel otrok roditi, ali če se o porodu kaj primeri, kar materi ali otroku ali obema nevarnost žuga, katero je samo s hitrim končanjem poroda odpraviti mogoče.

Pogoja, brez katerih ni mogoče otroka za nožice izvleči, sta: raztegljivo, popolnoma odprto maternično ustje in ne spod 8 cm stisnjena medenca.

Pripravljanja so taka, kakor pri obratu in opravek se dá najugodnejše na prečni postelji storiti.

Oprava sama se razdeljuje v tri dejanja: 1.) v izvlečenje trupa do pleč, 2.) v rešenje ročic in 3.) v izmotanje glavice.

§ 321.

Prvo dejanje: Otrokove dele prime, dokler se medenca ne rodi, babica vselej, kolikor je mogoče, blizo maternih spo-lovil, da pride palec zgoraj in drugi prsti zadej; izvlečeni deli se zavijajo vselej v gorke plenice. Dalje naj vleče babica, ako se zelo ne mudi, otroka vselej o popadkih, in če bi porodnica popadkov ne imela, naj prenehuje od časa do časa vleči; z eno besedo, izvlečenje ne sme previhravo biti. Konečno mora babica vselej naravnost po povrti navzad in navzdol vleči, potem pa navzdol in navspred, toda nikdar ne sme otroka sukati, ker narava že sama otroka suče.

Ko je ritka izmotana, položi babica svoje roke tako na ritko, da prideta oba palca eden vštric družega na otrokov križ, drugi prsti pa se vležejo ob kolkove členke, in zdaj izvleče tako trup do plečic; prijeti pa ne sme trupa višje, n. pr. čez trebuh, ker bi se lahko primerilo, da bi se jetra ali pa drug drob otrokov preveč stisnil.

Ako je le ena nožica zunaj, zakrivi babica kazalec primerne roke v podobi kljuke, ga nastavi v stegnovo vpogo in vleče ž njim.

Konečno mora, kadar se popek pokaže, babica vselej po popkovini pogledati, kakor se je pri ritkinih porodih učila.

§ 322.

Drugo dejanje: Ročice se morajo vselej koj reševati, ko se pazduha pokaže, in sicer se vselej tista ročica najprvo rešuje, katera proti presredku leži, tako-le, da se desna ročica z desnico, leva pa z levico rešuje.

Babica s tisto roko, s katero ne rešuje ročic, vzdigne trup in sicer proti desni strani, če rešuje desno ročico, ali nasproti; potem gre s kazalcem in srednjim prstom druge roke ob otrokovem hrbtu gori do plečic zadej ležeče ročice, odtod gre ob rami dalje do komolca, katerega potisne s koncem prstov čez obraz in prsi otrokove tako, da se pokaže komolec in potem tudi ročica na dan.

Ko je ena ročica rešena, treba je še drugo navspred ležečo ročico rešiti. V to svrho popiše babica, držeča otroka za rešeno roko in nožici, polokrog, tako da se zasučje rešena, zadej ležeča ročica pod sramnični sklep in trup otrokov na

Pod. 50. Izmotanje navzad ležeče ročice.

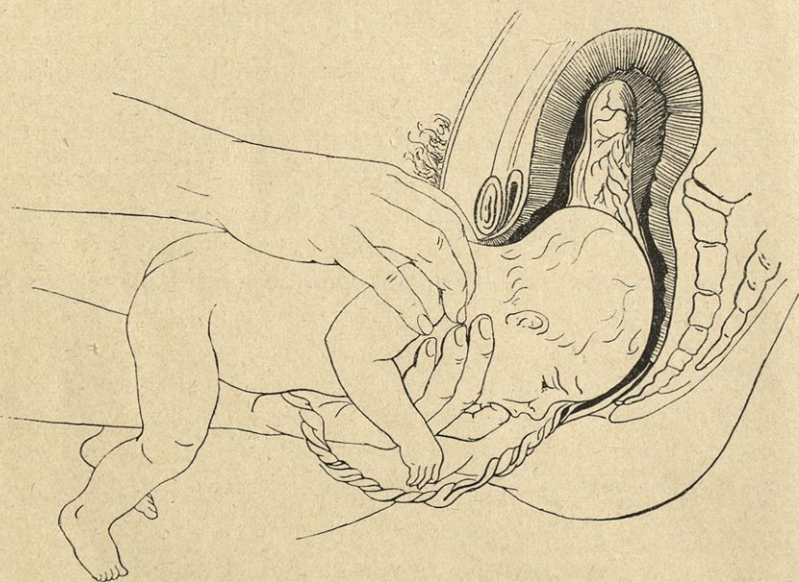
nasprotno materno stegno. Tako pride spredaj ležeča, še ne rešena ročica navzad. In to ročico reši babica istotako, kakor prvo.

Porodnica ne sme popadkov izdelovati, kadar se roki rešujete.

§ 323.

Tretje dejanje, to je izmotanje glavice, se mora najhitreje izgotoviti, ker je zdaj nevarnost za otroka največja za voljo tega, ker je bila popkovina že dolgo stiskana.

Babica položi sedaj rojeno truplo otrokovo tako na tisti podlaket, ki je zadnji reševal ročico, da otrok na njem s trebuhom in prsmi jaha in nožici pri vsaki strani doli visite. Ob enem naj gre s kazalcem te roke v nožnico do otrokovih ust, kjer naj prst kljukasto vanje vdene. Z drugo roko naj objame zatilnik otrokov tako, da pride slednji med kazalec in sredinec. Sedaj vleci navzdol, in ko se je zaglavje pod sramničnim sklepom pokazalo, dvigni babica trup navzgor tako, da se obraz čez presredek porodi. Pri tem je paziti, da se presredek ne poškoduje; zatoraj spusti babica zatilnik z zgornjo roko in podpiraj presredek.

Pod. 51. Izmotanje nazadnje sledeče glavice.

Vleči je treba vselej tako, da pride otročji hrbet in zaglavje navspred. Ako se hrbet in zaglavje navzad obrneta, tedaj je le babica tega kriva, ker ni ob pravem času skušala otroka prav obrniti. Pri tem otrok navadno umrje in je po zdravnika poslati.

Če ni mogoče navzad ležečo roko rešiti, ker se je za zatilnik skrila, tedaj se otroka ob njegovi dolgotni osi tako zavrti, da pride druga roka navzad in se to prej reši.

2. Kako otroka v ritkini legi izvleči?

§ 324.

Kadar se pri ritkinih legah kaj primeri, kar utegne življenju matere ali otroka nevarno biti, kakor pri slabih popadkih, krvavitvah, krčih i. t. d., je treba otroka izvleči; pri tem je ravnanje različno, kakor je ritka še premakljiva nad medenčnim vhomom, ali pa že v medenčni duplini vtrjena.

a) Ako je ritka nad medenčnim vhomom še premakljiva, naj premeni babica ritkino lego s tem v nožično, da eno nožico s primerno roko prime in otroka po pravilih izvleče.

b) Ako ritka že trdno v medenci stoji, je vselej zelo težko otroka izvleči, treba je namreč otroka za ritko samo vleči, kar je pa zavoljo premajhnega prostora le s kazalcem mogoče; moč enega prsta pa kaj kmalu omaga.

Kazalec ene roke se nastavi kljukasto v tisto stegnovo vpogo, katera se dá najlažje doseči in babica vleče potem o popadku, ali če popadka ni, prenehovaje, prijeti kolk po povčrti tako globoko dōli, da more tudi do druge kolkne vpoge priti; zdaj naj tudi druge roke kazalec v to vpogo zaključi. Potem vleče babica zdaj s tem, zdaj z onim kazalcem tako dolgo, da pride ritka toliko nizko, da je mogoče otroka tudi za ritko potegniti; položi pa naj, koj ko sta kolka rojena, oba palca enega poleg drugega na otrokov križ in vleče tako dolgo, da se čez trebuh ležeče nožice same pokažejo.

3. Kako trup po že rojeni glavici izvleči?

§ 325.

To opravo mora vselej babica sama izgotoviti, ker ni več časa, po zdravnika poslati, kadar se kaj tacega primeri; otrok bi namreč že poginil, predno bi zdravnik prišel.

Babica ima otrokov trup po že rojeni glavici izvleči, kadar plečica v medenčnem izhodu obtičé, bodi si zavoljo tega, ker je otrok prevelik, ali ker so popadki preslabi ali ker je popkovina pretrdno okrog vratu ovita in bi nič ne pomagalo, da babica maternično dno drgne in popkovino prereže.

Babica seže z zakrivljenim kazalcem ene roke čez otrokov hrbet v tisto pazduho, katero najlažje zadene; ta je večjidel tista, katera je proti presredku obrnjena in jo potegne, ako je mogoče, o popadku previdno navzdol in navspred; če bi pa babica v navspred ležečo pazduho segla, naj jo potegne navzdol in navzad. — Ako seže babica lahko do obeh pazduh, naj zaključi oba kazalca in vleče potem ravno tako zdaj s tem, zdaj z onim kazalcem po povčrti.

Otroka se ne sme za vrat vleči, ker bi se tako otrok kako poškodovati utegnil.

VI. Umetno ločenje posteljice.

Ta oprava je ena najneprijetnejših za porodnico, kakor tudi za babico. Maternica se s tem ločenjem silno draži in se z ločujočimi prsti kaj lahko pokvari in predre.

Kako je izvesti umetno ločenje posteljice in kedaj, bilo je že pri krvavitvah v tretji porodovi dobi povedano.

Dodatek.

**Ukaz ministrstva za notranje stvari v porazumu
z ministrstvom za bogočastje in nauk z dne
10. septembra 1897. l.**

(drž. zak. št. 216),

s katerim se izdajejo novi službeni predpisi za babice.

Dne 1. oktobra 1897. l. zadobi moč novo službeno navodilo za babice, izdano v založbi c. kr. dvorne in državne tiskarnice z naslovom »Službeni predpisi za babice«. Isti dan izgubi veljavnost z ukazom ministrstva za notranje stvari z dne 4. junija 1881. l. (drž. zak. št. 54) izdano pregledano navodilo za babice in pa dotično podučilo.

Vsaka babica, katera si je pridobila sposobnost in pravico, izvrševati babištvo v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, in hoče tam opravljati svoj poklic, si mora omisliti en tiskan izvod teh službenih predpisov in se ravnati natančno po njih določitih.

Babicam, ki so opravljale doslej svoj posel po določitih starega navodila za babice, je dovoljen čas enega leta kot prehodna dôba, v kateri se morajo popolnoma priučiti določilom novih službenih predpisov za babice. Ko preteče ta enoletna prehodna dôba, se bodo morale tudi te babice ravnati pri svojem opraviilu edino le po novih službenih predpisih.

Ta določila, ki obsegajo deloma strokovna tehnična napotila za izvrševanje babištva, deloma predpise o osebnih ter javnih dolžnostih babic, morajo biti za vodilo tudi vsem, ki so poklicani, da izobražujejo babice in da pazijo ali nadzorujejo njih delovanje.

Badeni s. r.

Gautsch s. r.

Službeni predpisi za babice.

I. oddelek.

Osebne dolžnosti babičine.

§ 1.

Predpise za babice mora babica vedeti in jih izpolnjevati.

Vsaka babica, ki si je pridobila sposobnost, izvrševati babištvo v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, ter hoče tam opravljati svoj poklic, se mora ravnati po nastopnih predpisih.

Vsaka babica mora imeti en tiskan izvod teh predpisov.

§ 2.

Katero orodje in katera razkužila pa krepila mora imeti babica in kako mora ravnati s temi rečmi.

Vsaka babica mora imeti v nastopnem naštete stvari in jih vzeti s seboj k vsakemu porodu. Hraniti jih mora v spravi, ki jo je oblastvo priporočilo kot primerno in katera se dá lahko čediti in zapreti. Te stvari so naslednje:

1.) Izplakovalnica (irigator), ki drži en liter tekočine. Ona bodi iz pločevine (pleha), zunaj in znotraj pocinjene ali ponikljene, ali pa iz trde gume ali stekla, ter imej primerno, 1 do 1 $\frac{1}{2}$ metra dolgo gumovo cev, na katere koncu je zaklopna pipica iz trde gume, ob pipici pa na obeh straneh oliva. Izplakovalnica imej ob robu obodec, da se lahko, kadar je treba, obesi na žrebelj.

2.) Dve popolnoma nepokvarjeni cevi za izplakovanje maternice iz debelega gladkega stekla. Vsaka mora biti na površini gladka in imeti na koncu kratko gumovo cev, da se natakne na olivo ob pipici, poleg tega pa na debelejšem koncu, kjer se iztaka tekočina, več stranskih odprtin.

3.) Dve cevki iz trde gume za zadnjico, eno bolj veliko za odrasle osebe, eno manjšo za otroke. Vsaka cevka imej olivo in bodi skozi in skozi enako prostorna. Na spodnjem koncu bodi dobro zaokrožena; kjer se nastavlja, imej kolutec, in na gorenjem koncu kratko gumovo cev, da se stakne z olivo ob pipici.

4.) Kateter za ženske iz svetlega novega srebra.

Kateter mora biti vedno popolnoma nepokvarjen in gladek ter imeti prav dobro zaokroženo stransko odprtino. Od odprtine do zaprtega konca mora biti iz cela.

5.) Dve ščetki iz žice za snaženje cevi za izplakovanje maternice in za čiščenje katetra.

6.) Škarje za popkovino (popkarica) z zaokroženima koncema.

7.) Več trakov za popkovino.

8.) Škarje za nohte.

9.) Pila iz kovine za snaženje nohtov, ki bodi na enem koncu suličasta in topa, na drugem pa lopatasta.

10.) 10 centimetrov dolga in 4 centimetre široka, iz ščetin narejena ščetka za snaženje.

11.) 50 gramov težek kos dobrega belega ali zelenega mila v pušici iz stekla ali pločevine.

12.) 150 gramov čiste, kristalizovane karbolne kisline, raztopljene z nekoliko vode, za narejanje razkuževalne tekočine. Biti mora v višnjevi ali rumeni steklenici in dobro zamašena. Na steklenici mora biti znamenje za strup, ime lekarnice in napis »Močna karbolna kislina«, »Strupeno«. V taki posodi in taki obliki jo je prejemati iz lekarnice.

Dovoljeno pa je tudi imeti za rabo 100 gramov najčistejšega lizola ali 50 gramov najčistejšega krezola, oboje seveda shranjeno ravno tako previdno.

13.) Steklена merica, držeča 50 gramov tekočine, z najedkanimi črtami, ki kažejo po 10, 50 in 30 gramov vsebine.

S to merico se merijo tekoča karbolna kislina in druga razkužila (lizol, krezol).

14.) Vazelina ali lanolin, 50 gramov.

15.) Eterski vinski cvet (Hoffmannove kapljice), 25 gramov.

16.) Cimetova tinktura, 25 gramov.

17.) Prekisl manganov kali (*Kali hypermanganicum*), 10 gramov.

Pod št. 14., 15., 16. in 17. naštete reči morajo biti v steklenicah s steklenim zamaškom. Steklenica za vazelino ali lanolin imej širok vrat; vse steklenice morajo imeti napis, ki se lahko bere.

18.) En toplomer za kopel in en toplomer za život po Celziju.

19.) 100 gramov vate za obeze (Brunsovega bombaža). Vata mora biti razdeljena v manjše dele, kakor jih prodajajo v vsaki lekarnici, in spravljena v izvirnem pakovalu.

20.) En meter nepremočljive tkanine (Billrothovega batista i. k. e.).

21.) Čisto opran oprsni predpasnik, tolikšen, da pokrije vso sprednjo obleko.

22.) Čisto brisalko za roke.

23.) Vezan dnevnik v obliki žepne knjige s primernim svinčnikom. Strani morajo imeti številke in predpisane razpredele z nadpisi po § 35., v katere mora babica zapisovati vse, kar se dogodi pred porodom, med njim in po njem. Po teh zapiskih mora tudi precej, ko pride domov, vestno in natančno spisovati predpisani porodni izkaz (§ 36.), katerega mora vedno imeti pripravljenega.

24.) Učno knjigo o babištvu, katero je rabila pri poduku v šoli kot navodilo, da si ž njo pomaga, kadar je treba.

Reči, katere so bile predpisane v prejšnjem podučilu, sme babica z dovolilom političnega oblastva rabiti še toliko časa, dokler se ni privadila predpisanim novim stvarim.

Orodje mora rabiti natančno tako, kakor se ji je pokazalo v šoli.

Naštete reči mora imeti vedno pripravljene, in to v dobrem stanu in vseh po toliko, kakor je predpisano; zato mora o pravem času nadomestiti tiste, katerih ji je zmanjkalo ali katere so ji pošle. Puščati ne sme niti posameznih reči, niti vse priprave pri nosečih, porodnicah ali otročnicah, ali jih razposojati.

Tudi v svojem stanovanju mora babica imeti te reči vsikdar v dobrem stanu shranjene v predpisani spravi in vedno tako pripravljene, da ne pozabi, kadar je klicana k porodu, nobene reči, in da se tudi z iskanjem nič ne zamudi.

Spravo z vsem orodjem mora prinesiti s seboj, kadar se udeleži ponavljalnega tečaja.

Posebno mora paziti, da so varno spravljena razkužila (zgoščena karbolna kislina, lizol ali krezol); ker bolj zgoščena razjedajo od zunaj truplo, zaužita pa je zastrupljajo.

Krepila in razkužila mora kupovati babica edino le v kaki najbližnji lekarnici, zato se mora izkazati s prejemno knjigo in jo predložiti predstojnemu oblastvu ali uradnemu zdravniku, kadar jo zahteva.

§ 3.

V kakem službenem razmerju je babica do političnega oblastva.

Babica je podložna političnemu oblastvu I. stopinje (t. j. c. kr. okrajnemu glavarstvu ali magistratu v takih mestih, ki imajo svoj ustav). V imenu tega oblastva jo nadzoruje zlasti njegov uradni zdravnik. Kako se vede in kako opravlja svoj posel, na to pazi tudi županstvo, oziroma v njegovem imenu občinski zdravnik, in pa tisti zdravniki, ki zdravijo v njenem okolišu.

Babica mora vedno točno izpolnjevati službene ukaze predstojnega oblastva I. stopinje in na njegova uradna vprašanja odgovarjati in poročati po resnici.

Za vse predpise, ki se tičejo njenega poklica, mora vedno natančno vedeti, in pa skrbeti, da si ohrani vednosti in ročnosti in da le-te tudi izpopolni, ter se mora udeleževati po naredbah oblastev ponavljalnih tečajev za babice.

§ 4.

Pri kom se mora babica zglasiti.

Babica mora naznaniti političnemu oblastvu kraj, v katerem hoče poslovati, ter mu ob enem predložiti diplomu, se predstaviti pri uradnem zdravniku in mu razkazati reči, ki so predpisane v § 2.

Potem se mora zglasiti pri županstvu svojega stanova-lišča; kjer pa je policijsko oblastvo, tudi pri tem, in pokazati uradno potrdilo o opravljenem naznanilu. Prav tako mora naznaniti svoje stanovanje in vsako selitev. Na hiši, v kateri stanuje, mora vedno imeti tablico.

Predstaviti se mora tudi pri pristojnem župnem uradu.

§ 5.

Kakšen naslov pristoji babici in kaj sme občinstvu naznanjati.

Babica ne sme rabiti drugega naslova, kakor tistega, ki ji je podeljen z diplomu.

Babica sme v javnih časopisih naznanjati o svojem opravi-lu kaj družega, kakor kar se tiče zakonitega izvrševanja njenega poklica, to je: stanovanje ali selitev i. e. r., samo z dovolilom političnega oblastva.

§ 6.

Kako mora živeti babica.

Babica mora živeti pošteno in zmerno. Porodnicam, ki jo kličejo, naj si bodo tega ali onega stanu, te ali one vere, bogate ali ubožne, bodisi po dnevi ali po noči, mora pomagati rada in voljno ter kakor najbolje zna in ve.

Babice morajo živeti med sabo složno in mirno, druga druge naj ne devajo v nič, niti naj ne izpodrivajo druga druge z vsiljivim ponujanjem ali s kakimi drugimi prepovedanimi pripomočki.

Kadar je prevzela babica pri porodu pripomagaje posel namesto katere druge, tedaj se mora takoj umakniti, brž ko zaželita to ta zadnja in porodnica.

§ 7.

Babica mora biti vedno pripravljena za pomoč.

Ker mora babica vsako uro po dnevi in po noči biti pripravljena, da pomaga porodnicam nemudoma, naj ne hodi po drugih kakor službenih opravilih nikoli brez nujne potrebe čez noč iz svojega stanovišča, seosebno če je ne more namestovati druga babica; pa tudi po dnevi ne bodi z doma brez nujnega vzroka, če vé, da se nahajajo v kraju že proti koncu noseče ženske. Kadar je z doma, mora skrbeti za to, da vsakdo, ki jo išče, lahko zvé, kje je. Pomoči pri porodu ne sme odreči nobeni ženski, tudi takim ne, ki imajo nagnjusne ali nalezljive bolezni. Kadar se ji namerijo take porodnice, mora toliko natančneje razkuževati.

Pomagati pri porodih, je prva dolžnost babic; nje ne sme ovirati nič drugega, kakor so opravlki pri krstu, obiskovanje otročnic, kopel in povijanje novorojenca.

§ 8.

Kako se je babici snažiti.

Babica mora biti vedno snažna. Dotikati se ne sme oseb, ki imajo nalezljive bolezni, ne onečejati se z izmečki bolnikov, niti ne s tvarinami, ki gnijó in se raztvorjajo, da ne ostane kaj škodljive nesnage na nje prstih, orodju ali obleki. Taka nesnaga lahko zaide ž nje pri porodnih opravkih v porodnično telo in povzroči v njem hude bolezni, zlasti zelo nevarno otročniško mrzljico (trešljiko). Zategadelj je babici prav strogo ukazano, da si mora vselej, predno se dotakne porodnice, do dobra osnažiti roke, oziroma očediti orodje z milom in razkuževalno tekočino (§ 10.).

Babica mora vedno paziti, da ji bode koža na rokah čedna, brez ran, razpoklin in žuljev. Natikati si tudi ne sme prstanov.

Nohte mora imeti kratko in okroglo postrижene, ogle in robove poglajene s pilo za nohte, ostre štrline iz rožene kože ob nohtih porezane in opiljene; kajti s takimi štrlinami lahko rani babica notranje telo, ko je preiskuje.

Nohte in zanohtje si mora babica z nohtnim snažilcem vedno čediti.

Pri svojem opraviilu naj nosi le tako obleko, ki jo je lahko snažiti, torej pralna oblačila. Rokavi naj bodo narejeni tako, da se roke lahko razgalijo do komolcev.

Po sprednjem krilu in po oprsju mora imeti babica v službi vedno čist predpasnik z oprsnikom.

§ 9.

Kako se je babici varovati, da se ne okuži.

Oseb, ki so bolne za nalezljivimi boleznimi in niso nosne, ne sme babica oskrbovati nikakor, druge pa le tedaj, če ji tega ni prepovedal zdravnik.

Kadar si je babica sumno onesnažila telo, ko je pomagala noseči, porodnici ali otročnici ali pa novorojencu, si mora razkužiti onesnažena mesta in njih obližje (§ 10.). Okuženo perilo in okužena pralna oblačila mora razkuhati v lugu, ne-pralna oblačila pa dejati v razkuževalno raztopino ali — razen usnjenih reči — v posebne razkuževalne priprave, če so pri roki, da se razkužijo v njih z vodno paro.

§ 10.

Kako se mora razkuževati babica. Kako se napravljajo razkuževalne tekočine.

a) Kdaj in s čim se mora babica razkuževati?

Babici je najstrožje ukazano, da si po predpisih razkuži roke do komolcev in orodje pred vsakim opraskom, pa tudi po vsakem oprasku pri noseči, porodnici ali otročnici.

Za razkuževanje mora rabiti razkužila, ki so predpisana v predpisih za babice (§ 2., točka 12.).

Iz njih mora napraviti razkuževalno tekočino tako, da zmeša po 30 gramov (3 odstotke) raztopljene karbolne kisline, po 20 gramov (2 odstotka) lizola in po 10 gramov (1 odstotek) krezola z enim litrom vode, ki je zanesljivo čista, ali se je, če bi ne bila popolnoma čista, prej prekuhala.

b) Kako je napraviti 3-odstotno raztopino karbolne kisline?

Babica natoči najpreje vode v izplakovalnico (irigator), ki mora biti vedno snažna in ki drži en liter tekočine. Vodo izlije potem v nekovinsko posodo (najboljša je čista steklenica), v kateri napravi zmes. Voda bodi gorka, toda ne vroča, da bi ne počila steklenica.

Potem natoči v stekleno merico (§ 2., točka 13. navodila) do 30. črte karbolne kisline ter izlije vso v posodo, v kateri je voda. Sedaj mora tresti ali mešati oboje toliko časa, dokler se tekočina, ki je od kraja mlečnata, ne učisti, in dokler se ne dela nič oljnatih kapljic, ko stoji. Te oljnate kapljice so karbolna kislina in razjedajo.

Babica ne sme zatoraj nikdar napravljati zmesi v izplakovalnici (irigatorju), ker se ta ostra kislina lahko usede v njeni cevki.

c) Kako se napravljajo druge razkuževalne raztopine?

2-odstotna lizolna raztopina se napravi, če se vlije v en liter gorke vode 20 gramov lizola, ki se odmeri s stekleno merico. Iz tega nastane mlečno-motna raztopina, ki je milasta in se zatoraj zelo peni pri umivanju. Ona dela roke polzke, peče pa manj, kakor karbolna kislina.

1-odstotno krezolno raztopino si napravi babica, če vlije 10 gramov krezola v en liter gorke vode in zmeša oboje. Iz tega nastane kakor voda čista tekočina, ki diši nekoliko aromatično.

Namesto teh razkuževalnih tekočin sme babica rabiti, toda le v sili, prekisli manganov kali, ki se imenuje tudi rdeči kali, (rdečerjave, kakor kovina svetle, igličaste kristale). V ta namen se dene nekaj njegovih kristalov v steklenico ali skledo polno gorke vode, v kateri se raztopé. Raztopina je vijoličastordeča. Neraztopljenih kristalov ne sme biti v tekočini, ker bi dražili kožo in sluznice.

Močne raztopine rdečega kalija barvajo kožo po rokah in nohte rumenkasto ali rjavkasto. To barvo pa je lahko odpraviti z razredčenim octom (jesihom) ali s citronovim sokom.

d) Kako je razkuževati?

Vse raztopine je napravljati vedno sproti.

Da se babica razkuži, si najprej umije roke v primerni posodi z gorko vodo, ki se še kadi. Pri tem mora rabiti milo in ščet, ki pa jo je prej razkužila v razkuževalni raztopini. Z razkuženo ščetjo mora odrgniti nohte, zlasti ob konceh, za-nohtje, prste ob straneh, roke po vrhu in dlaneh ter lehti do komolcev po vseh straneh. Roke si mora umivati in drgniti s ščetjo najmanj tri minute. Potem si mora obrisati roke s čisto, če mogoče ravnokar oprano brisalko (§ 2., točka 22.), s katero se ni brisal prej še nihče, in si očediti nohte z nohtnim snažilcem.

Na to si mora babica še enkrat odrgniti nohte v milnici. Potem podrži tri minute roki in lehti v pripravljeni razkuževalni raztopini, ki naj bo pokrita, da se ne onesaži. S tem so razkužene roke in lehti.

II. oddelek.

Kako se mora vesti babica pri nosečih in porodnicah.

§ 11.

Kako mora babica preiskovati ženske in kaj jim svetovati.

Babica mora vsako žensko, ki je prosi sveta, ker je res nosna, ali le slutiti, da je nosna, ali ker čuti težave v trebuhu, ki so morebiti z nosnostjo v zvezi, vestno preiskati po pravilih, katerih se je učila v šoli, in sicer najprej od zunaj, in če je treba tudi od znotraj.

Od zunaj mora preiskati babica nosečo in porodnico vselej prav skrbno, da je ne bo treba ob enem preiskovati tudi od znotraj. Notranje preiskave naj se loti kolikor mogoče redkokrat.

Z ozirom na preiskavo mora babica nosečo ali porodnico, ki je potrebna pomoči, razumno podučiti, kako naj se vede v svojem stanu.

Osebam, ki se ne zavedajo nosnosti, mora milo dopovedati, v kakem stanu so, in jih opominjati, da naj se vedó tako, da se ne zgodi telesnemu sadu nič neugodnega.

Kadar zapazi babica pri preiskovani osebi kake splošne nezdrave razmere ali nezdrav tok iz spolovil ali druge, zlasti nalezljive bolezni na njih, tedaj jo mora prav resno opozoriti, da ji je treba zdravnika.

Kadar najde, da preiskana oseba skoraj porodi, tedaj mora babica takoj poskrbeti, kár je treba za porod, in ji pomagati.

§ 12.

Babica mora podučiti nosečo žensko, kako naj se vede, dokler je nosna.

Babica mora paziti, da se njej v skrb izročena noseča ženska vedno, zlasti pa zadnje tedne, prav skrbno snaži.

Mlačno kopel je nosečim ženskam, ki si jo morejo privoščiti, priporočati do poroda, če ni posebnih vzrokov zoper njo (nagnjenosti do krvavenja, bolezni i. t. d.).

Da se noseča ženska ne okuži tako lahko, ji mora babica svetovati, da naj si, če premore, še pred porodom za svojo rabo preskrbi izplakovalnico (irigator) in stekleno cev za maternico, zavoj dobro zavite sterilizovane vate za obeze, potem sesalnike, (če nista bradavici dovolj veliki). Cevi za izpiranje maternice morajo biti spravljene v primerno veliki steklenici širokega vratu, katera ima pokrov ali vatast zamašek (steklenici za vkuhano sadje) in mora biti napolnjena z razkuževalno raztopino, kakoršna je predpisana.

Babica mora opozoriti tudi na to, da naj bo pripravljena banja za kopanje otroka in pa perilo zanj.

§ 13.

Kako je snažiti izbo, v kateri je porodnica in otročnica.

Babica mora tudi paziti, da je okoli porodnice in otročnice kolikor mogoče vse snažno in čisto.

Kjer je lahko, se mora izba, ki je namenjena za porod, čisto posnažiti, prah zbrisati, pod pomiti ali z mokro kunjo počediti.

Iz izbe, kjer je porodnica in otročnica, je vselej takoj pospraviti vse iztrebke in izcedke matere in otroka in pa tudi vse onesnažene tekočine od kopeli in pranja. Zrak v izbi mora biti čist, zato jo je treba večkrat dovolj prezračiti.

Ogibati se je dišav, ki le na videz boljšajo zrak. Tudi ne smejo druge osebe razen otročnice v njeni izbi uživati jedi, takisto ni v nji kuhati ali kaditi tobak. Tudi živali ni puščati v izbo.

§ 14.

Ali sme babica jemati noseče in porodnice v svoje stanovanje?

Babica ne sme brez posebnega dovolila oblasti (§ 2., črka b, zakona z dne 30. aprila 1870. l., drž. zak. št. 68) uporabljati praviloma svojega stanovanja v to, da bi v njem rodile ženske.

Ako je kaka oseba v nujni potrebi porodila v njenem stanovanju, mora babica vselej naznaniti to takoj županstvu in tudi v razpredelku za opomnje v porodnem izkazu (§ 36.) vselej izrečno zabeležiti tak primer, pa ob enem pristaviti, iz katerega povoda je porodila oseba pri nji.

§ 15.

Babica mora prenehati pomagati nosečim ženskam ali porodnicam, kadar preti tem nevarnost okužbe.

Kadar biva v stanovanju babičinem kaka oseba, ki ima otročniško mrzlico (vročico v otročji postelji) ali kako sploh nalezljivo bolezen, kakor: osepnice, škrlatico, dobrece, pšen, davico, legar ali mačuh, grižo ali oslovski kašelj, tedaj ne sme babica sploh k nobeni noseči ženski, porodnici ali otročnici; kadar pa oskrbuje s tako boleznijo bolno nosečo žensko, porodnico ali otročnico zunaj svojega doma, sme še le tedaj iti h kateri drugi in ji pomagati, kadar ni več nevarnosti, da bi jo okužila. Da je res tako, mora dobiti babica potrdilo od zdravnika, ki zdravi dotično osebo, oziroma od občinskega zdravnika.

Le tedaj, kadar je nujna potreba, to je, če ni dobiti druge babice, sme ob takih prilikah izjemoma pomagati porođnicam in otročnicam, toda prej se mora prav skrbno sama osnažiti, če mogoče s kopeljo, si kar najnatančneje razkužiti roke in lehti in se preobleči v ravnokar oprano obleko.

Tako se mora babica osnažiti in razkužiti tudi tedaj, kadar je zopet začela opravljati svojo službo, ki jo je opustila zavaljo nevarnosti okužbe.

§ 16.

Kako se mora babica sploh vesti pri porođnici.

Kadar je prevzela babica v oskrbo porođnico, tedaj je ne sme zapustiti, dokler traja porod. Tudi po vsakem pravilnem porodu mora ostati pri nji najmanj tri ure še potem, ko je iztrebljena posteljica.

Babica ne sme ob enem pomagati dvema porođnicama in hoditi od ene do druge, zakaj tako ravnanje bi lahko správiló v veliko nevarnost ali eno ali pa obe porođnici. Le v sili, kadar ni dobiti druge babice, sme pomagati še drugi porođnici.

To se sme zgoditi samo tedaj, kadar je neizogibno potrebno, pomagati pri porodu drugi porođnici, ker je ta prišla v nevarno stanje.

V takem primeru se mora babica, predno zapusti eno porođnico, razkužiti in če mogoče tudi preobleči vrhnjo obleko, vsekakor pa si opasati drug predpasnik, predno obišče drugo porođnico.

Vedno mora oskrbeti najprej tisto porođnico, kateri je začela prej pomagati, naj si bo ta še tako revna, druga poznejša pa premožna.

Na dobro plačilo se ne sme babica sploh nikoli ozirati bolj, kakor na svojo dolžnost in stanovsko čast.

§ 17.

Kako naj babica pripravlja za porod.

Predno porodi porođnica, mora babica zahtevati od nje, da naj si obleče čisto, pogreto srajco, in da pridejo čiste in

pogrete rjuhe in podloge na porodno posteljo in se priskrbi za to potrebno čisto perilo.

Nosečo, porodnico ali otročnico sme babica samo z golimi, osnaženimi in razkuženimi rokami in lehtmi preiskovati, bodisi od zunaj ali od znotraj.

Da je roka, s katero preiskuje babica, čista in pa snažno tudi orodje, katero rabi, to je vsekakor potrebno z ozirom na zdravje preiskovane osebe.

Babica si mora zagadatelj pripraviti najprej dovolj razkuževalne tekočine.

Potem mora imeti pripravljeno tisto orodje, katero bi utegnila potrebovati. Orodje, katero bi rabila pri telesu, in pa dovoljno število kosov vate (vatencev) naj dene v plitvo posodo, v kateri je razkuževalna tekočina.

Vsak vatenec sme rabiti samo enkrat. Najostreje ji je prepovedano, rabiti še dalje vatence, katere je že rabila, ali ki so se kakorkoli ponesnažili (n. pr. če so padli na tla). Rabljene vatence je devati v posebno posodo in jih potem sežgati.

§ 18.

Kako je razkužiti porodnico zaradi preiskave.

Telo je porodnici razkužiti tako-le: Pod njo je postaviti primerno plitvo posodo (ponočno skledo), potem je trebuh od popka do med sredka prav dobro namiliti, prej pa s škarjami postriči predolge sramnične lase; nato je poplakniti pene z razkuževalno tekočino z izplakovalnico (irigatorjem). Zatem je razkužiti ospredje, med sredke in okolico z vatenci, ki so bili v razkuževalni tekočini, tako, da se briše ž njimi vedno od spredaj navzad proti sedalu.

Šele potem, ko je babica tako osnažila in razkužila poročnično telo, in vzela izpod nje posodo, jo sme z razkuženimi rokami od zunaj preiskati.

Ko jo je preiskala od zunaj, si mora, predno jo začne preiskovati tudi od znotraj, zopet umiti roke do komolcev v vroči vodi z milom in ščetjo, potem jih najmanj tri minute podržati v razkuževalni tekočini (§ 10. d) in, ne da bi si jih obrisala, preiskati notranje telo kar z mokrimi prsti.

Z vazelino si sme namazati babica prste le tedaj in si jih mora namazati takrat, kadar so ji postali po tipajočih mestih že preobčutljivi, ali kadar se je bati, da si jih ne bi okužila s tipanjem porodnice po delih, ki so bolni za kako nalezljivo boleznijo.

Babica si ne sme mazati prstov z oljem, maslom ali s kako drugo mastjo, ki jo ima porodnica, ker te tvarine niso nikdar zanesljivo čiste.

Babica mora pazljivo preiskovati in si, kar je opazila, dobro zapomniti, da ji ne bo treba porodnice nadlegovati zopet. Ona se ne sme niti tako vesti, niti neprevidno govoriti, da bi s tem ustrašila preiskano osebo, pa tudi ne prehitro izreči mnenja v dvomnih ali težavnih primerih, ampak vselej se ji je obrniti do zdravnika, da odloči on.

Po vsaki preiskavi si mora zopet z vodo in milom očediti roke in lehti tako, kakor je predpisano, in jih potem obrišati s čisto brisalko.

Kadar je treba preiskovati iznova, tedaj si mora vselej najprej osnažiti in razkužiti roke, kakor je predpisano.

§ 19.

Kako je pomagati pri porodu.

Pri porodu mora babica ravnati natančno po pravilih učne knjige. Zlasti naj ne preiskuje po večkrat od znotraj, ampak zato toliko skrbneje od zunaj.

Paziti mora, da se izprazni sečni mehur še pred začetkom poroda; plodni mehur mora ohraniti cel, dokler je le mogoče, brez nujne potrebe ga ne sme pretrgati.

Vselej, kadar se onesnaži rodišče, je je po predpisu osnažiti in razkužiti z oplakovanjem in razkuženimi vatenci.

Posebno mora babica paziti, da je pravilno zavarovan medsredek.

III. oddelek.

Kako je streči otroku in otročnici.

§ 20.

Kako je ravnati z otrokovo popkovino.

Babica sme popek zavezati le z razkuženimi trakovi in le z razkuženo popkarico prerezati popkovino. Konec popkovine mora uravnati na otrokovem telesu tako, kakor uči knjiga.

§ 21.

Kako je oživiti zamrtvega (navidezno mrtvega) otroka.

Otroka, ki se je rodil dovolj razvit, pa ne kaže nobenega znamenja, da je živ, niti ni na njem nobenega očitnega znaka, da je gnjil, mora babica takoj začeti oživljati po pravilih. Ako ves njen vztrajni trud ne pomore v kratkem, mora nemudoma poklicati zdravnika.

Otrok je popolnoma oživel še-le tedaj, kadar na ves glas neprestano kriči. Ako se otrok, ki je bil zamrt, prehitro prepusti samemu sebi, postane kmalu zopet zamrt.

Ko pa oživlja babica otroka, ne sme nikdar ves tisti čas zanemarjati porodnice, da ji ne začne iznenada odnotraj krvaveti maternica, ali da je ne napadejo druge bolečine, katerih nasledki so mnogokrat smrtni.

§ 22.

Kako je paziti na oči novorojenega otroka.

Že med rojstvom mora paziti babica na otrokove oči, da ne pride tedaj, ko se odpro, nobena nesnaga vanje.

Prav posebno mora paziti babica tedaj, kadar je opazila pri noseči nezdrav tok iz spolovil.

Takoj, ko se je rodil otrok, ga mora babica osnažiti po očeh tako, kakor je predpisano in je razloženo v učni knjigi.

Zahtevati mora, da ga preišče zdravnik, kadar mu prihaja precej sluzi iz oči in mu otekajo trepalnice, dasi ga je osnažila po predpisu.

Babica pa mora opozoriti otročnico in osebe, ki so okoli nje, da je tekočina iz bolnih oči otrokovih lahko zelo nalezljiva; zato naj se nikar ne dotikajo bolnih otrokovih trepalnic z golimi prsti.

Zategadelj si mora tudi babica vselej, kadar se je dotaknila bolnih oči otrokovih, razkužiti roke.

Če je le eno oko bolno, mora babica previdno ravnati, da se ne zanese nalezljivi tok iz bolnega očesa na zdravo oko. Na to mora opozoriti tudi druge osebe.

Če bi otrokovi ljudje sami ne poklicali zdravnika, mora babica kar najprej mogoče naznaniti županstvu to nalezljivo očesno bolezen otrokovo.

§ 23.

Kako je ravnati s posteljico (iztrebo).

Po porodu mora babica najnatančneje paziti, kako je s posteljico, in postopati mora prav tako, kakor uči knjiga.

Dolžna je, poklicati zdravnika, kadar se eno uro po porodu ni iztrebila posteljica, če tudi ni opaziti nič krvavenja.

Posteljico si mora vselej natančno ogledati in poklicati zdravnika, kadar se ni do cela iztrebila. Dokler ne pride zdravnik, jo mora varno spraviti na hladnem kraju in jo, če treba, polivati z razkuževalno tekočino, da ne začne gnjiti.

Posteljice se ne smejo metati v stranišča ali v kanale, ampak se morajo zagrebsti ali sežgati.

§ 24.

Kako mora ravnati babica po porodu.

Babica si mora, ko je ogledala in pospravila posteljico, vnovič osnažiti in razkužiti roke, očediti in razkužiti vnanja spolovila porodnici in potem pogledati, ali se niso le-ta med porodom kaj poškodovale. Če se je to primerilo, mora poslati nemudoma po zdravnika, da pomore.

Nadalje mora babica cele tri ure potem, ko se je iztrebila posteljica, kar najbolj paziti na maternico in na kako krvavenje.

§ 25.

Kako je ravnati z otrokom.

Ne samo za otročnico, ampak tudi za otroka mora imeti babica potrebno skrb, kakor se je tega učila v šoli.

Predno gre od otročnice, mora vbrizgniti novorojencu z irigatorjem dristilo (klistir).

V ta namen naj irigator in cevko preplakne najprej s čisto vodo.

Potem mora napolniti irigator s kakimi 100 grami samo čiste in primerno tople vode in vbrizgniti s pravilno vpeljano cevko otroku dristilo. Otrok mora ležati pri tem po levi strani ali na trebuhu.

Irigatorja ne sme držati previsoko, ampak le okoli 25 centimetrov višje, kakor leži otrok; zakaj pritisek je toliko večji, čim višje je irigator privzdignjen, to bi pa lahko škodilo nežnemu otročjemu črevesu. Med klistiranjem mora držati babica otrokovo medenico z levo roko, da cevka ne rani otroka, če se ta zgane.

Še predno je iztekla vsa tekočina iz irigatorja, mora odmakniti cevko, zaklopek pa bodi pri tem zaprt, da ne pride zrak v danko (mastnik).

Cevko mora babica potem sneti s cevi in jo preplakniti ter položiti v razkuževalno tekočino, da se razkuži.

Babica mora po predpisih knjige redno kopati otroka sama ali pa paziti, da ga kopljejo drugi. Voda, v kateri se koplje otrok, ne sme biti topla nad 35 stopinj Celzijevih.

§ 26.

Kako mora pomagati babica otročnici v otročji postelji.

Dokler je otročnica v otročji postelji, mora babica posebno paziti na snažnost vnanih spolovil otročnicinih. Zategadelj jih

mora prvih devet dni, če mogoče, snažiti po dvakrat na dan, nadalje pa še nekaj časa po enkrat na dan.

Snažijo se spolovila s tem, da se izplakujejo z mlačno razkuževalno tekočino in otipavajo s kosmiči vate, napojenimi s to tekočino. Predno se loti babica snaženja, si mora vselej opasati čist predpasnik in si razkužiti roke in lehti.

Od znotraj sme babica izplakovati le tedaj, kadar je ukazal zdravnik, in samo tako, kakor je predpisano v knjigi.

Vselej potem, kadar je rabila izplakovalnico (irigator) za izplakovanje z razkuževalno tekočino, jo mora do dobra izplakniti s toplo vodo, zlasti pa mora tako osnažiti gumovo cev.

Babica mora vselej, kadar pride k otročnici, izmeriti toplino njenega telesa s toplomerom, ki naj ga ji dene pod pazduho. Ako kaže toplomer nad 38 stopinj Celzijevih, mora poslati po zdravnika.

Zdravnika je poklicati tudi tedaj, kadar opazi smrdeč tok, če tudi ne meri toplina nad 38 stopinj.

Babica mora otročnico opozoriti, da naj se ne dotika spolovil z rokami, in, ako je to storila, da naj si roke dobro osnaži in razkuži z razkuževalno tekočino.

Babica mora tudi posebno skrbeti, da je postelja otročnica snažna, in da se onesnažena podloga in pa vata, ki jo je po vsakem snaženju predložiti, o pravem času menjata. Vateni predložek je vselej, kadar se je odvezel, sežgati.

Za podlogo je rabiti samo čisto perilo. Zato naj se nikakor ne podlagajo že nošena oblačila ali krpe, ki niso popolnoma čiste.

Gob sploh ne sme rabiti babica za snaženje.

IV. oddelek.

Kakšne dolžnosti ima babica v javnem oziru.

§ 27.

Kako mora babica ravnati gledé na krst v sili in na redni krst sploh.

Kadar se je rodil otrok krščanskih starišev, ki je slaboten, zamrtev, ali za čegar življenje se je sploh bati, tedaj je dolž-

nost babičina, opozoriti, da ga je nujno treba krstiti. Krst v sili mora opraviti babica, če zahtevajo ali če privolijo stariši, oziroma če privoli mati, kadar je otrok nezakonski, in sicer tako, kakor se je učila v šoli. Babica mora poskrbeti, da se kar najprej mogoče naznani pristojnemu dušnemu pastirju v sili opravljeni krst in okoliščini, ob katerih se je opravil.

Babica ne sme v sili krstiti otroka nekrščanske matere brez vednosti in privolitve starišev, oziroma ne sme krstiti nezakonskega otroka nekrščanske matere brez njene privolitve.

Babica mora opomniti, da naj se novorojeni otrok krščanskih starišev krsti o pravem času. Kadar bi bilo zaradi bolehnosti otrokove nevarno, da bi se opravil krst v cerkvi, tedaj mora babica opozoriti otrokove ljudi na to, da se opravi krst doma.

§ 28.

Kdaj je v obče klicati zdravnika.

Kadar se primeri kaj nevarnega ali nepravilnega, bodisi noseči, porodnici ali otročnici ali pa nerojenemu ali rojenemu otroku, mora babica pod strogo odgovornostjo nemudoma poslati po zdravnika.

Kadar je oseba, katere oskrbovanje je babica prevzela, videti onemogla (omedlela) ali kakor mrtva, tedaj mora babica, dokler ne pride zdravnik, po šolskem navodilu skrbeti, da bolnica primerno leži, da je v izbi zrak čist in toplota prikladna.

Ako zaželi bolna ženska ali njeni ljudje zdravnika, ne sme babica nikdar braniti in tudi nikdar ne zadrževati, čeprav ni zapazila nikake nepravilnosti. Zdravnika si izbere bolnica ali njeni svojci po svojem zaupanju; babica sme svetovati v tem oziru le tedaj, kadar je prašana. Vselej pa mora zdravnika počakati, pri bolnici ostati toliko časa, dokler se vidi zdravniku potrebno, in se natančno ravnati po njegovih ukazih.

Babica mora povedati zdravniku natančno in resnično vse, kar je doslej opazila pri bolnici, ter se vedno uljudno in skromno vesti do njega.

Kadar se svojci branijo poklicati zdravnika, tedaj mora babica naznaniti to brez odloga županstvu.

§ 29.

Kdaj je še posebej klicati zdravnika.

Babica mora poslati po zdravnika vselej v nastopnih primerih:

a) pri nosečih ženskah:

- 1.) kadar opazi, da so rodila nepravilna, zlasti kadar sluti ali je razvidela, da je medenica pretesna;
- 2.) kadar noseča krvavi;
- 3.) kadar zapazi sumljive bolezni (§ 11) ali kadar se nenadoma prikažejo nevarna znamenja;
- 4.) kadar je noseča nenadoma umrla;
- 5.) kadar se noseči zapira potreba (voda ali blato), če tega babica sama ne more odpraviti tako, kakor se je učila v šoli;

b) pri porodnicah:

- 1.) vselej, kadar kakorkoli nepravilno leži otrok, n. pr. na pošev ali vprek, če mogoče, predno počí mehur;
- 2.) kadar leže roke, noge ali popkovina poleg glave;
- 3.) vselej, kadar se glava ne pomika naprej pravilno zato, ker je medenica pretesna, glava velika ali iz katerega koli drugega vzroka, vsled česar se lahko dolgo časa mečkajo spolovila med medenico in glavo otrokovo ter utegne mati zboleti ali pa otrok umreti;
- 4.) kadar so popadki, ki zadržujejo porod, nepravilni ali povzročajo porodnici nenavadne bolečine in jo slabé do onemoglosti; zlasti kadar leži glava globoko še dve uri potem, ko se je izgladilo (zalikalo) maternično ustje in je iztekla plodna voda, pa prav nič ne kaže, da bi se glava kmalu spravila vun, če prav so otrokovi srčni udarci pravilni;
- 5.) kadar postanejo otrokovi srčni udarci med izpravljanjem (izgonom) nepravilni;
- 6.) pri vseh krvavitvah; pa naj se primerijo v katerem koli porodnem času;
- 7.) kadar tiči posteljica ob materničnem ustju ali nad njim (kadar posteljica obsedi), če tudi ni še bilo nič krvavenja;

- 8.) kadar se eno uro po porodu ne iztrebi posteljica, takisto tudi, kadar je zaostalo kaj jajčnih kožic ali posteljice, če tudi ni nič krvavenja;
 - 9.) vselej, kadar se pretrga medсреdek, brzo kakor se to zapazi;
 - 10.) pri nepravočasnem ali prezgodnjem porodu, tako tudi, kadar se je bati splava ali po splavu;
 - 11.) kadar katera porodi dvojčke ali še po več otrok;
 - 12.) kadar se rodé ali so se rodili izpačeni plodovi;
 - 13.) vselej, kadar se primeri kaj nevarnega, ali kadar oboli ali nenadoma umrje porodnica;
- c) pri otročnicah in otrocih:

- 1.) pri otročnicah, kadar opazi babica, da prehitro utriplje žila, da je život pretopel, zdaj mrzel, zdaj vroč, da prestane čistilni iztok ali da ima zopern duh, da je život občutljiv, topel nad 38 stopinj Celzijevih, potem sploh kadar otročnica krvavi in zboli v otročji postelji;
- 2.) pri otrocih takoj, ko je opazila izpake, ali kadar zboli otrok, zakaj babica ne sme zdraviti niti bolnih otrok niti bolnih žensk (§ 30.).

Ako kliče zdravnika zaradi nepravilnega poroda, mu mora babica pismeno naznaniti, kaj je nepravilnega. Tudi mu mora natančno naznaniti, kje stanuje pomoči potrebna porodnica in kedaj je pismeno poklicala zdravnika, da se more on po tem ravnati. Če je zelo nevarno, mora babica naročiti tistemu, ki ga je poslala po zdravnika, da naj takoj poišče drugega zdravnika, če ne najde iskanega.

§ 30.

Babica ne sme zdraviti.

Babicom je strogo prepovedano, zdraviti noseče ženske, porodnice, otročnice ali otroke ali pa jim dajati kakršnih koli zdravil.

Tako jim je tudi strogo prepovedano, opravljati brez nujne sile pri nosečih, porodnicah, otročnicah ali otrocih opravila, katera smejo izvrševati praviloma le zdravniki. Tudi ne sme babica izplakovati rodil, razen če ji posebej ukaže zdravnik.

Le kadar nikakor ni dobiti zdravnika, in kadar je očitno, da je porodnica v nevarnosti za življenje, če se odlaša, tedaj sme izjemoma babica otroka obrniti, ga izvleči v medenično-končni legi, nazaj pomakniti prepalo popkovino, ali mimo glave prepale gorenje ude, umetno odložiti zadržano posteljico in jo vzeti iz maternice. Pri tem pa mora ravnati natančno po predpisih o razkužbi in po naukih šole in knjige.

Za svoje ravnanje pri ti izjemni pomoči je odgovorna oblastvu in mora vselej posebej naznaniti, kadar je morala izjemoma pomagati.

Orodja ne sme babica rabiti nikdar in nikoli.

§ 31.

Babica mora vsak porod naznaniti.

Babica mora vsak porod naznaniti županstvu, kakor je predpisano. Tudi mora, kakor ukazujejo posebni predpisi, predlagati o pravem času pismena tedenska poročila.

Takisto mora kar najhitreje naznaniti otrokovo rojstvo pristojnemu dušnemu pastirju ali tistemu, ki mu je sploh izročeno pisanje rojstvenih knjig in mu preskrbeti v to potrebne podatke.

Gledé otroka je povedati: kje in kdaj (dan in mesec) se je rodil, katerega spola je, ali je zakonski ali nezakonski, ali je živ ali je mrtev rojen, ali je bil v sili krščen in po kom; gledé starišev: koliko so stari, katere vere, kdaj so se poročili, kakšnega stanu in poklica je oče, oziroma nezakonska mati.

V ta namen mora babica biti navzočna pri obrednem krstu in pri vpisovanju v rojstveno knjigo.

Babica mora tudi takoj naznaniti županstvu vsak porod, za katerega je izvedela, da se je izvršil brez pomoči izprašane babice; kadar predloži porodne izkaze političnemu oblastvu, mora navesti ta naznanila v opomnji.

§ 32.

Dolžnost naznanila in kazni, če je bil otrok umorjen ali če se je telesni sad pregnal.

Babica ima dolžnost po županstvu nemudoma naznaniti oblastvu, kadar ima utrjen sum, da je bil otrok umorjen, ali

da je bila namera ga umoriti, da se je telesni sad pregnal, ali da je storjeno kako drugo podobno kaznjivo dejanje. (§ 359. kaz. z.)

Vsaka babica, katera nalašč povzroči, da se pokazi ali da se prežene telesni sad, podtakne ali zameni otrok, ali katera sodeluje pri takem kaznjivem dejanju kot sokrivka ali deležnica, zapade ostrosti kazenskega zakona.

§ 33.

O tajnostih mora babica molčati.

Babica mora vestno molčati o tajnostih oseb, ki iščejo pri nji pomoči, in pa o boleznih, katere zapazi pri njih.

V tistih primerih pa, katere mora naznaniti, ali kadar jo kot izvedenko ali pričo zasliši politično ali sodno oblastvo, mora povedati vse po resnici in najboljši vednosti.

§ 34.

Kdaj je dati ogledati mrtvo rojene otroke.

Babica mora poskrbeti, da ogleda po predpisih v to postavljeni zdravniški oglednik vsakega mrtvo rojenega otroka, naj si bo malo ali zelo razvitega telesa, torej tudi vse splave, tudi brezplodne, in tudi same dele jajc ter snete. Brez ogleda se niti zavodom ne smejo oddajati plodovi, jajca in sneti.

Kadar se ti mrtvi plodovi ne oddado kakim zavodom, se morajo pokopati.

§ 35.

Kako je pisati dnevnik.

Vsaka babica mora pisati dnevnik in ga pokazati uradnemu zdravniku, kadar ga ta hoče pregledati. V ta zapisnik mora zapisovati na mestu samem, ali če ne zna pisati, dajati zapisovati nastopne podatke:

- 1.) tekočo številko poroda;
- 2.) stanovališče, ulico in hišno številko; ime in priimek; rojstveno leto (starost); stan (zakonska, vdova ali samica), poklic ali opravilo; vero porođnice;

- 3.) dan in uro, katero je prišla babica k porodnici;
- 4.) uro, dan, mesec in leto rojstva;
- 5.) kolikokrat je že porodila mati;
- 6.) spol in ime otroka ali otrok (če jih ista ženska rodi več);
- 7.) v katerem mesecu nosnosti je porodila mati, da se presodi, ali je bil porod pravočasen ali prezgodenj (zgodnji porod) ali negoden (splav);
- 8.) kako je ležal otrok ob porodu;
- 9.) ali je bil živ, zamrtev ali mrtev;
- 10.) kako je bil razvit;
- 11.) ali je bilo videti na otroku kake izpake in katere?
- 12.) ali so se primerili pri materi, ko je rodila, za nje življenje nevarni dogodki; ali je celo umrla tedaj;
- 13.) ali je bilo treba umetno pomagati? kdaj, s čim in kdo je pomagal?
- 14.) dan in uro, katero se je iztrebila posteljica;
- 15.) ali je mati v otročji postelji zbolela, za čim? ali je umrla, kdaj?
- 16.) ali je otrok za časa, ko je bila mati v otročji postelji, zbolel, za čim? ali je umrl, kdaj?
- 17.) posebne opomnje. (Tukaj je tudi zapisati, je-li in kdaj je dala babica poklicati zdravnika.)

§ 36.

Kako je pisati porodni izkaz.

Iz dnevnika mora babica prepisati doma vse zapiske v porodne izkaze, in sicer natančno v dotične njih razpredele. Izkaze mora v predpisanih rokih predlagati političnemu oblastvu.

Uradni zdravnik presoja oblastvu predlagane izkaze, poleg tega pa pregleduje tudi ob primernih prilikah izkaze babic in pa dnevnik. Če zahteva, je pokazati te izkaze tudi zdravniku, ki je bil poklican k porodu; ta sme vpisati vanje svoje opazke.

V dnevnik in v porodne izkaze mora zapisovati babica vestno, resnično in kolikor mogoče popolno. Porodne izkaze mora hraniti v lepem redu in paziti, da se ne zamažejo.

§ 37.

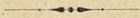
Babica je pod oblastvenim nadzorstvom; ona je kaznjiva, ako prestopi predpise.

Babica je vedno pod nadzorstvom političnega oblastva, kateremu pristoji, njeno ravnanje zoper službene predpise — v kolikor to ne spada pod določila kazenskega zakona — kaznovati po ministrstvenem ukazu z dne 30. septembra 1857. l. (drž. zak. št. 198) z globami ali zaporom.

§ 38.

Staro navodilo za babice je razveljavljeno.

Ti službeni predpisi za babice zadobe veljavnost 1. dne oktobra 1897. l. Določila navodila za babice, izdanega z ukazom c. k. ministrstva za notranje stvari z dne 4. junija 1881. l. (drž. zak. št. 54), pa so razveljavljena od tega dne.

Zakoniti predpisi.

I.

Določila kazenskega zakona z dne 27. maja 1852. l. (drž. zak. št. 117).

§ 5. Ne samo neposredni storilec je kriv hudodelstva, ampak tudi vsakdo, ki je s poveljem, nasvetom, podukom, pohvalo zločinstvo napeljal, je premišljeno povzročil, nalašč pripravil pripomočke, odpravil ovire ali kakor si koli bodi pripomogel, da se je storilo, pomagal pri njem, si prizadejal, da se je gotovo izvršilo; tudi tisti, ki se je, če tudi le začasno, s storilcem zmenil zastran pomoči in podpore, katero mu bo moral dati po dovršenem dejanju; ali zastran deleža na dobičku in koristi.

Opravičevalnih okolnosti, ki odvzemajo hudodelstvu kaznivost za storilca ali za kakega izmed sokrivcev ali deležnikov samo vsled osebnih razmer, ni raztezati na druge sokrivce in deležnike.

§ 144. Ženska, ki nalašč započne kakršno koli dejanje, s katerim prežene svoj telesni plod, ali vsled katerega rodi otroka tako, da pride na svet mrtev, zakrivi hudodelstvo.

§ 145. Kadar se je poskusil pregnati telesni plod, pa se ni pregnal, tedaj je odmeriti kazen z ječo med šestimi meseci in enim letom; ako se je pregnal, s težko ječo med enim in petimi leti.

§ 147. To hudodelstvo zakrivi tudi, kdor iz kakršnega koli namena brez vednosti in volje materine prežene ali skuša pregnati plod njenega telesa.

§ 148. Takega hudodelnika je kaznovati s težko ječo med enim in petimi leti, in če je prišla po hudodelstvu ob enem

mati v nevarnost za življenje ali je bilo njeno zdravje škodovano, med petimi in desetimi leti.

§ 335. Vsako dejanje ali vsaki opust, o katerem more storilec že po njegovih naravnih, vsakemu lahko očitnih nasledkih, ali po posebej oznanjenih predpisih, ali po svojem stanu, uradu, poklicu, obrtu, po svojem opraviilu ali sploh po svojih posebnih razmerah izprevideti, da utegne napraviti ali povečati nevarnost za življenje, zdravje ali telesno varnost ljudi, je kaznovati, če je nastala iz njega težka telesna poškodba (§ 152.) kakega človeka, na vsakem krivcu kot prestopok z zaporom od enega do šestih mesecev; takrat pa, kadar je iz tega nastala smrt kakega človeka, kot pregrešek s hudim zaporom od šestih mesecev do enega leta.

§ 339. Neomožena ženska, ki je noseča, mora o porodu poklicati na pomoč babico, porodničarja ali sicer kako pošteno žensko. Če bi jo pa porod prehitel, ali če bi bila zadržana klicati na pomoč, in ako bi ali ona storila splav ali pa živo rojeno dete umrlo v štiri in dvajsetih urah po rojstvu, tedaj jo veže dolžnost, naznaniti kaki za porodničarstvo upravičeni osebi, ali kjer take ni, kaki oblastveni osebi, da je porodila, in ji pokazati prezgodnji porodek ali mrtvo dete.

§ 340. Ženska, ki je zoper ta predpis zatajila svoj porod, se potem, ko ozdravi, kaznuje zaradi tega prestopka s hudim zaporom od treh do šestih mesecev.

§ 343. Kdor zdravi bolnike kot zdravnik ali ranocelec in izvršuje ta posel kot obrt, čeprav se ni učil za zdravnika, in čeprav nima zakonite pravice zdraviti, ali kdor se peča zlasti z uporabljanjem animalskega ali živalskega magnetizma ali eterskih soparov (narkotizacij), zakrivi prestopok, in se kaznuje z zaporom, in to po dolgotosti časa, v katerem je opravljal ta nedopuščeni posel, in po velikosti škode, ki jo je s tem storil, s hudim zaporom od enega do šestih mesecev; ako je pa po njegovi krivdi kak človek umrl, ga je kaznovati zaradi pregreška po § 335.

§ 359. Zdravniki, ranocelci, lekarničarji, babice in mrliški ogledniki imajo dolžnost, vselej, kadar koli se namerijo na kako bolezen, kako rano, kak porod ali kak primer smrti in sumijo hudodelstvo ali pregrešek ali sploh kako nasilno poškodbo, ki so jo storili drugi, naznaniti to nemudoma oblastvu. Opust tega

naznanila se kaznuje kot prestoppek z globo desetih do sto goldinarjev.

§ 375. Kdor pri ogledu mrličev ne pove pravega časa, kdaj je kdo umrl, in provzroči s tem, da mrliča pokopljejo ali razparajo prej, kakor predpisuje zakon za to, da se prepreči pokop in odpretba zamrtvecev (navidezno mrtvih), se kaznuje za ta prestoppek s hudim zaporom od enega do šestih mesecev.

§ 376. Sploh so tisti, ki imajo iz naravne ali prevzete dolžnosti na skrbi otroke ali druge ljudi, kateri se sami ne morejo čuvati in braniti nevarnosti, odgovorni za nemarnost, ki se pripeti v izpolnjevanju te dolžnosti. Ako je torej tak otrok ali človek bil usmrčen ali težko na telesu poškodovan, je tistega, komur se izkaže, da ni skrbel zanj po dolžnosti, kaznovati po predpisu § 335.

§ 377. Po istem pogoju je omenjene osebe obsoditi v enako kazen zlasti tudi, če se poslužijo pri otrocih vode iz kuhanih makovic.

§ 431. Sploh se prestopki, s katerimi se more telesna varnost oškodovati, ne dado naštetii vsi. Zatorej je vsako dejanje ali vsak opust, kar jih je že oznamenjenih v §§ 335. do 337., kaznovati tudi tedaj, kadar se ž njim ni storila nobena dejanska škoda, kot prestoppek z globo petih do petsto goldinarjev ali z zaporom od treh dni do treh mesecev.

§ 498. Zdravnika ali ranocelca, porodničarja ali babico, ki razodenejo skrivnosti njih skrbi izročene osebe komu drugemu kakor uradno poprašujočemu oblastvu, je kaznovati za ta prestoppek prvikrat s prepovedjo izvrševanja prakse (svojega posla) za tri mesece, drugikrat za eno leto, tretjikrat za vedno.

II.

1. Ukaz c. kr. ministrstva za notranje stvari z dne 6. marca 1854. l. (drž. zak. št. 57),

veljaven za vse kronovine,

o neupravičenem obrtnem izvrševanju porodničarstva.

Ministrstvo za notranje stvari izreka v porazumu s pravosodnim ministrstvom: da morajo v krajih, kjer so izprašane

babice, in ako je lahko dobiti katero izmed njih, zoper osebe, katere opravljajo porodničarstvo za plačilo in obrtoma neupravičeno, postopati politična oblastva in jih kaznovati s primernimi globami ali po okoliščinah z zaporom po meri, ki pristoji politični kazenski oblasti, v kolikor ne obsegajo taka dejanja porodničarstva ob enem dejanju ali opustov, ki se smejo po veljajočih zakonih preganjati s kazenskim sodnim postopanjem.

2. Ukaz ministrstev za notranje stvari in za pravosodje in najvišjega policijskega oblastva z dne 30. septembra 1857. l. (drž. zak. št. 198),

veljaven za vse kronovine razen Vojaške granice,

s katerim se razglša splošen predpis za kaznovanje tistih manjših prestopkov zakona, ki jim ni kazen odmerjena niti v splošnem kazenskem zakonu, niti v posebnih ukazih.

O nastalem prašanju, kako je ravnati s prestopki takih iz javnih ozirov izdanih zakonitih predpisov ali naredeb oblastev, ki ne obsegajo nobenih izrečnih kazenskih določil, je račilo Njegovo c. k. apostoljsko Veličanstvo z Najvišjim odločilom z dne 16. septembra 1857. l. zaukazati nastopno:

Vsa dejanja ali opuste, ki so po veljajočih zakonih ali po ukazih, katere so izdala oblastva v svojem področju, izrečeni sicer v obče za kaznjive ali vsaj iz policijskih ali drugih javnih obzirov nezakonite, pa ni v dotičnih o njih izdanih predpisih ustanovljena zoper nje določena kazen, je kaznovati, v kolikor ni na nje uporabljati občega kazenskega zakonika, z globami od enega do sto goldinarjev ali z zaporom od šestih ur do štirinajstih dni.

V § 248. kazenskega zakona omenjenim osebam in pod tamkaj navedenimi omejitvami se sme namesto zopora ali v njega poostreitev prisoditi tudi tepenje.*

* To določilo je razveljavljeno vsled zakona z dne 15. novembra 1867. l. (drž. zak. št. 131, §§ 1. in 2.).

Pri določbi kazni pa velja za vodilo, da ni smeti nikdar prisoditi večje kazni kakor tiste, ki bi bila najmanjša, ako bi dejanje imelo lastnost pregreška ali prestopka enake vrste po zmislu občega kazenskega zakona.

O takih manjših prestopkih zakona morajo oblastva, ki so imenovana v ukazu z dne 3. aprila 1855. l. (drž. zak. št. 61) postopati po tamkaj navedenih določilih.

Priloga I.

Dnevnik

babice

v

začet dne

Podučilo,

kako je pisati dnevnik in polo za porodni izkaz.

Zapiske v dnevniku mora vpisati babica, še predno gre od otročnice, ali, ko bi ne znala sama pisati, jih dati vpisati po kaki drugi osebi po svojih povedbah.

Za vsaki porod je določen en list dnevnika.

Zapiske v dnevniku mora babica čim prej prepisati doma v porodni izkaz, ki ima iste razpredele kakor dnevnik, in pripisati pozneje podatke o nadaljnjem teku in izidu otročje postelje.

Vpisovati je v dnevnik tako, kakor je predpisano v podučilu, ki je natisnjeno na zadnji strani vsake pole za porodni izkaz.

Razen tega mora hraniti babica dnevnik in porodni izkaz vedno čedna, ju pokazati predpostavljenemu uradnemu zdravniku, če ju ta zahteva, in prinašati s svojimi pripravami vred k babiškemu shodom, v katere se zbirajo babice po ukazu oblastva.

Babice, ki zakrivijo pri spisovanju teh zapiskov zamude ali nemarnosti, se bodo kaznovale po § 37. službenih predpisov.

- 1.) Tekoča številka poroda
- 2.) Porodnice: a) stanovišče, ulica, hišna številka
b) ime in priimek
c) rojstveno leto (starost)
d) stan (zakonska, vdova, samica)
e) poklic (opravilo)
f) vera
- 3.) Dan in ura, katero je prišla babica k porodnici
- 4.) Ura, dan, mesec in leto poroda
- 5.) Kateri porod?
- 6.) Spol in ime otroka ali otrok
- 7.) V katerem mesecu nosnosti je bil porod?
- 8.) Kako je ležal otrok ob porodu?
- 9.) Otrok živ, zamrtev ali mrtev
- 10.) Kako je bil otrok razvit?
- 11.) Ali je bilo na otroku videti kake izpake in katere?
- 12.) Ali se je materi med porodom primerilo kaj smrtno nevarnega ali smrt?
- 13.) Ali se je pomagalo umetno, kdaj, s čim, in kdo je pomagal?
- 14.) Dan in ura, katero se je iztrebila posteljica
- 15.) Ali je mati v otročji postelji zbolela, za čim? ali je umrla, kdaj?
- 16.) Ali je otrok, ko je bila mati v otročji postelji, zbolel, za čim? ali je umrl, kdaj?
- 17.) Posebne opomnje

Priloga II.

Politični okraj: Ime babičino:

Župni okraj: Njeno stanovališče:
(občina)

Porodni izkaz

za

..... poluleetje 19

List št.

8	Kako je ležal otrok ob porodu?
9	Otrok živ, zamrtev ali mrtev
10	Kako je bil otrok razvit?
11	Ali je bilo na otroku videti kake izpake in katere?
12	Ali se je materi med porodom primerilo kaj smrtno nevarnega ali smrt?
13	Ali se je pomagalo umetno, kdaj, s čim in kdo je pomagal?
14	Dan in ura, katero se je iztrebila posteljica
15	Ali je mati v otročji postelji zbolela, za čim, ali je umrla, kdaj?
16	Ali je otrok, ko je bila mati v otročji postelji, zbolel, za čim? ali je umrl, kdaj?
17	Posebne opomnje

Podučilo,

kako je pisati polo za porodni izkaz in dnevnik.

Po § 35. službenih predpisov za babice je vsaka babica dolžna, pisati dnevnik, ki ga mora pokazati uradnemu zdravniku, ako ga ta zahteva, in vanj zapisovati nastopne podatke na mestu samem ali, ako bi ne znala pisati, jih dati zapisovati.

1.) Tekoča številka poroda. Porodnice je navajati eno za drugo po vrsti, kakor je bila babica klicana k njih porodom, ne pa h kaki prejšnji preiskavi ali zaradi kakih dogodkov, dozdevnih popadkov in enakih reči.

2.) a) Občina. Najprej je povedati politično selsko občino, v kateri je babica pomagala porodnici, potem kraj, ulico in hišno številko.

l) Ime in priimek porodnice.

c) Rojstveno leto (starost) porodnice.

d) Stan porodnice (zakonska, vdova, samica).

e) Poklic (opravilo) porodnice ali njenega soproga.

f) Vera.

3.) Čas (dan in ura, dopoldne ali popoldne), kdaj je babica prišla k porodnici.

4.) Čas (ura dopoldne ali popoldne, dan, mesec in leto), kdaj je porodnica porodila.

5.) Kateri porod? Vse prejšnje porode, tudi mrtvih otrok, in splave je všteti.

6.) Spol in, če mogoče, tudi ime otroka. Če je bilo več otrok rojenih, je navesti vsakega spol in, ako mogoče, tudi ime.

7.) V katerem mesecu nosnosti je porodila porodnica? Če bi se to ne dalo natančno povedati, je vsaj po razvitku otroka opomniti, ali je bil porod pravočasen, prezgodenj (zgodnji porod) ali negoden (splav).

8.) Kako je ležal otrok ob porodu? Povedati je vsaj, ali je ležal naprej z glavo ali z medeničnim koncem (zadnjico ali z nogami) ali povprek.

9.) Ali je otrok prišel na svet živ, zamrtev ali mrtev.

10.) Kako je bil otrok razvit n. pr. krepko, slabotno.

11.) Ali je bilo na otroku videti kake izpake in katere? Zlasti je navesti telesne dele, katerih ima otrok nad število, katerih nima, katere ima nad mero velike (vodena glava) ali pod mero majhne.

12.) Ali se je materi pred porodom primerilo kaj smrtno nevarnega (n. pr. krči, krvavitve, zmešanost i. e. r.) ali smrt, in če ta, iz katerega vzroka.

- 13.) Ali se je pri porodu pomagalo umetno, in s čim, n. pr. s kleščami, s spravljanjem popkovine na svoje mesto, izvlačevanjem otroka, trebljenjem posteljice, kdaj in kdo je pomagal (zdravnikovo ime).
- 14.) Kdaj se je iztrebila posteljica? (Dan in ura, dopoldne ali popoldne.)
- 15.) Ali so se primerile materi v otročji postelji bolezni (n. pr. krvavitve, zmešanost i. e. r.) ali smrt; če smrt, kateri dan po porodu.
- 16.) Ali so se primerile otroku, ko je bila mati v otročji postelji, bolezni. (n. pr. krči), ali smrt; če smrt, kateri dan po rojstvu.
- 17.) Posebne opomnje. V ta razpredel je zlasti vpisovati, ali je in kdaj je babica poslala po zdravnika, ali je in kdaj je ona ali zdravnik ali kdo drugi otroka krstil v sili, ali je in kdaj je opravila naznanila, ki so predpisana v navodilu i. e. r.

Te zapiske mora babica vpisati v dnevnik, še preden gre od otročnice, ali ako bi ne znala sama pi-

sati, jih dati vpisati po kaki drugi osebi od besede do besede po svojih povedbah.

Zapiske v dnevniku mora babica čim prej prepisati doma v porodni izkaz, ki ima iste razpredele kakor dnevnik, in pripisati pozneje podatke o nadaljnem teku in izidu otročje postelje.

O predpisanih rokih mora babica po § 36. navodila predlagati porodne izkaze po županstvu predpostavljenemu političnemu oblastvu.

Razen tega mora hraniti babica dnevnik in porodni izkaz vedno čedna, ju pokazati predpostavljene- mu uradnemu zdravniku, če ju ta zahteva, in prinašati s svojimi pripravami vred k babiškim shodom, v katere se zbirajo babice po ukazu oblastva.

Kadar je popisani prvi list porodnega izkaza, mora vzeti babica nov list in napisati nanj dotično zaporedno številko. Ko ji pohajajo listi za porodne izkaze, mora vselej za časa zaprositi pri predpostavljenem političnem oblastvu novih tiskovin.

Babice, ki zakrivijo pri spisovanju teh zapiskov zamude ali nemarnosti, se bodo kaznovale po § 37. navodila.

Vsebina.

Stran

Ukaz ministrstva za notranje stvari v porazumu z ministrstvom za bogočastje in nauk z dne 10. septembra 1897. l. (drž. zak. št. 216), s katerim se izdajejo novi službeni predpisi za babice	2
--	---

I. oddelek.

Osebne dolžnosti babičine.

§ 1. Predpise za babice mora babica vedeti in jih izpolnjevati	3
§ 2. Katero orodje in katera razkužila pa krepila mora imeti babica, in kako mora ravnati s temi rečmi	3
§ 3. V kakem službenem razmerju je babica do političnega oblastva	6
§ 4. Pri kom se mora babica zgledati	7
§ 5. Kakšen naslov pristoji babici in kaj sme občinstvu naznanjati	7
§ 6. Kako mora živeti babica	7
§ 7. Babica mora biti vedno pripravljena za pomoč	8
§ 8. Kako se je babici snažiti	8
§ 9. Kako se je babici varovati, da se ne okuži	9
§ 10. Kako se mora razkuževati babica. Kako se napravljajo razkuževalne tekočine	9

II. oddelek.

Kako se mora vesti babica pri nosečih in porodnicah.

§ 11. Kako mora babica preiskovati ženske in kaj jim svetovati	11
§ 12. Babica mora podučiti nosečo žensko, kako naj se vede, dokler je nosna	12
§ 13. Kako je snažiti izbo, v kateri je porodnica in otročnica	12
§ 14. Ali sme babica jemati noseče in porodnice v svoje stanovanje	13
§ 15. Babica mora prenehati pomagati nosečim ženskam ali porodnicam, kadar preti tem nevarnost okužbe	13
§ 16. Kako se mora babica sploh vesti pri porodnici	14
§ 17. Kako naj babica pripravlja za porod	14
§ 18. Kako je razkužiti porodnico zaradi preiskave	15
§ 19. Kako je pomagati pri porodu	16

III. oddelek.

Kako je streči otroku in otročnici.

§ 20. Kako je ravnati z otrokovo popkovino	17
§ 21. Kako je oživiti zamrtega (navidezno mrtvega) otroka . . .	17
§ 22. Kako je paziti na oči novorojenega otroka	17
§ 23. Kako je ravnati s posteljico (iztrebo)	18
§ 24. Kako mora ravnati babica po porodu	18
§ 25. Kako je ravnati z otrokom	19
§ 26. Kako mora pomagati babica otročnici v otročji postelji . .	19

IV. oddelek.

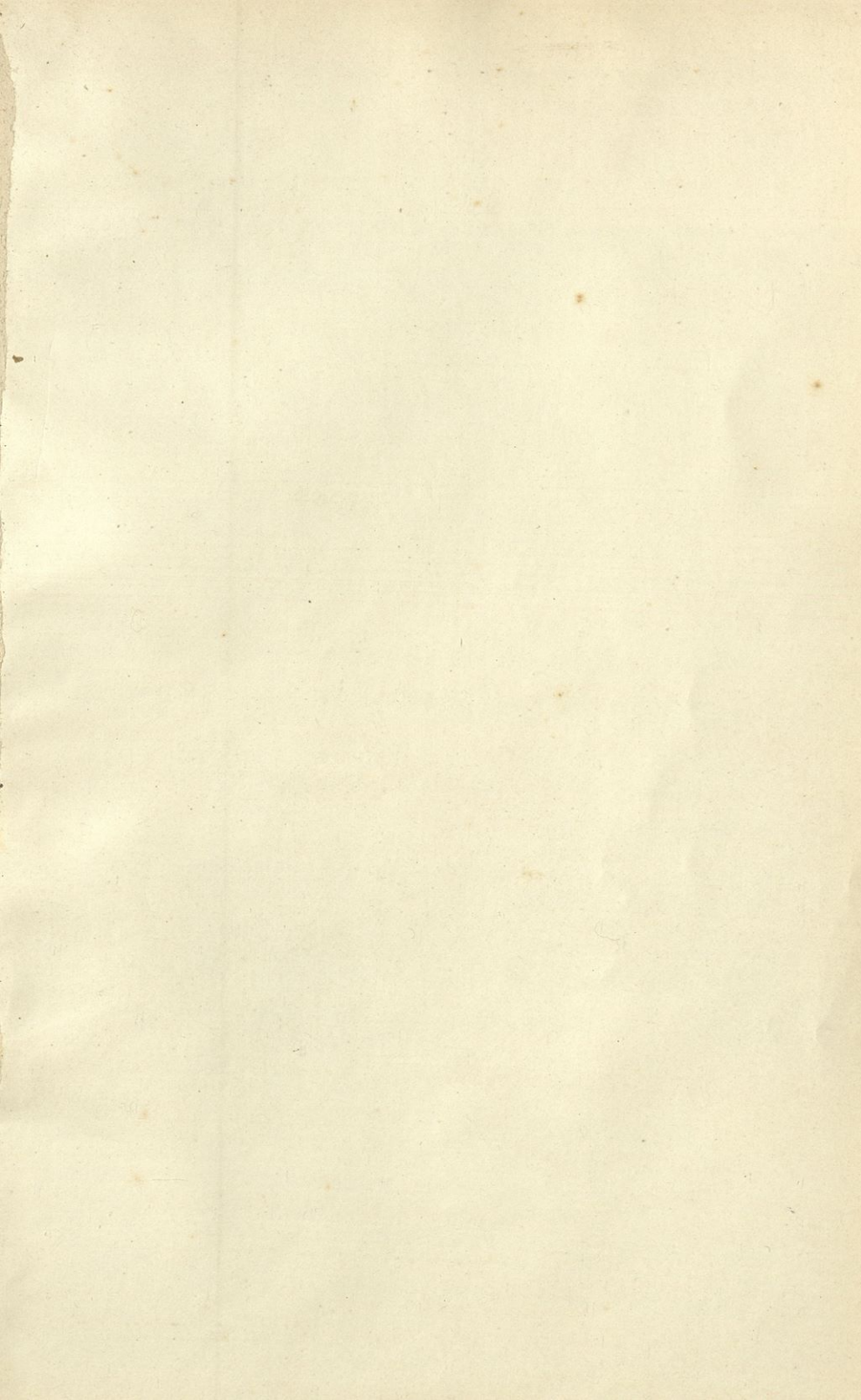
Kakšne dolžnosti ima babica v javnem oziru.

§ 27. Kako mora babica ravnati glede na krst v sili in na redni krst sploh	20
§ 28. Kdaj je v obče klicati zdravnika	21
§ 29. Kdaj je še posebej klicati zdravnika	22
§ 30. Babica ne sme zdraviti	23
§ 31. Babica mora vsak porod naznaniti	24
§ 32. Dolžnost naznanila in kazni, če je bil otrok umorjen ali če se je telesni sad pregnal	24
§ 33. O tajnostih mora molčati babica	25
§ 34. Kdaj je dati ogledati mrtvo rojene otroke?	25
§ 35. Kako je pisati dnevnik	25
§ 36. Kako je pisati porodni izkaz	26
§ 37. Babica je pod oblastvenim nadzorstvom; ona je kaznjiva, ako prestopi predpise	27
§ 38. Staro navodilo za babice je razveljavljeno	27

Zakoniti predpisi:

- I. Določila kazenskega zakona z dne 27. maja 1852. l. (drž.
zak. št. 117) 29 — 31
- II. 1. Ukaz c. k. ministrstva za notranje stvari z dne 6. marca
1854 l. (drž. zak. št. 57) 31
2. Ukaz ministrstev za notranje stvari in za pravosodje in
najvišjega policijskega oblastva z dne 30. septembra 1857. l.
(drž. zak. št. 198) 32
- Priloga I. Obrazec dnevnika za babice 35
- Priloga II. Obrazec porodnega izkaza 39

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIJINICA

00000482581

